ДА XX-й ГАДАВІНЫ НЕЗАЛЕЖНАСЬЦІ БЕЛАРУСІ

(25 жніўня 1991 – 25 жніўня 2011)

(Фота з тэлевізара)

Вярхоўны Савет БССР у 1991 г.

ЗЯНОН ПАЗЬНЯК

СЭСІЯ НЕЗАЛЕЖНАСЬЦІ

Артыкулы,
матэр'ялы
і стэнаграмы
Нечарговай пятай сэсіі
Вярхоўнага Савета Беларускай ССР
12-га скліканьня
(24-25 жніўня 1991 года)

Варшава–Нью Ёрк–Вільня
„Беларускія Ведамасьці",
Таварыства Беларускай Культуры ў Летуве
2011 г.

UDK 323(476)(091)
Pa 454

П а д з я к а.
Аўтар выказвае шчырую падзяку
Спадару Сяргею Папкову і спадару Віталю Пузачу
за тэхнічную дапамогу ў працы
над гэтай кнігай.

....

П а д т р ы м к а.
Кніга аддрукаваная пры грашовай падтрымцы „Беларускай Фундацыі
імя Рамуальда Траўгута" ў Варшаве (асноўны фундатар),
а таксама на сродкі аўтара.

ISBN 978-9955-578-15-4

ПРАДМОВА

У гэтай кнізе друкуецца стэнаграма Сэсіі Незалежнасьці – Нечарговай пятай сэсіі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР 12-га скліканьня (24-25 жніўня 1991 г.). Па гэтай тэме – найважнейшай тэме нашай найноўшай гісторыі – надрукавана вельмі мала. Самыя стэнаграмы ў асноўным зьнішчаны антыбеларускім рэжымам. Таму друк стэнаграмаў лічу важным сваім абавязкам.

Аўтар гэтых радкоў ня раз зьвяртаўся да рашэньняў Пятай нечарговай сэсіі ў сваіх артыкулах і публікацыях, напрыклад, у кнізе *„Дэпутаты незалежнасьці". Варшава-Нью Ёрк-Вільня, 2010 г.* (напісанай сумесна з С. Навумчыкам).

Гэтае апісаньне і апавяданьне пра Сэсію Незалежнасьці адметнае тым, што зроблена чалавекам, які быў непасрэдным ўдзельнікам Сэсіі і ўсіх тых падзеяў, якім дэпутаты БНФ надавалі адпаведны змагарны і пераможны кшталт. Як кіраўніку Апазыцыі БНФ мне, бадай, ці ні найлепш вядома, як распрацоўвалася і ажыцьцяўлялася стратэгія і тактыка Сэсіі Незалежнасьці, калі было дасягнута, здавалася б, тэарэтычна немагчымае. Але практыка і выверанaя палітыка перамаглі тэорыю і прывялі да выдатнай і гістарычнай перамогі – здабыцьця рэальнай незалежнасьці Беларусі, заклалі грунт пабудовы незалежнай дзяржавы Рэспублікі Беларусь.

Кніга складаецца зь некалькіх частак. Уступны артыкул-аналіз і ўспамін аўтара. За ім зьмешчаны факсімільны друк самых стэнаграмаў (усіх 4-ы сшыткі). У канцы даецца „Дадатак", дзе друкуюцца зьвесткі пра выступоўцаў на сэсіі, фотавыявы дэпутатаў Апазыцыі БНФ (дэпутатаў Незалежнасьці) у Вярхоўным Савеце 12-га скліканьня (травень1990 – 9 студзеня 1996 гг.). Зьмешчаныя перадрукі некаторых выступаў і артыкулаў (гэта выклікана вельмі дрэннай якасьцю друку арыгінальных старонак стэнаграмы), пададзены таксама архіўныя фота з 90-х гадоў.

Стэнаграмы былі надрукаваныя ў фармаце А-5 з істотным памяншэньнем памераў тэксту. У гэтым выданьні тэкст стэнаграмы павялічаны да памеру А-4 дзеля зручнага чытаньня.

26 сакавіка 2011 г.

Зянон ПАЗЬНЯК

СЭСІЯ НЕЗАЛЕЖНАСЬЦІ

1

Галоўны зьмест Беларускага Народнага Фронту (дзеля чаго ён і быў створаны) – гэта ліквідаваць камунізм, здабыць незалежнасьць Беларусі і адчыніць дарогу да дэмакратыі. Але напачатку, пакуль Фронт не ўвайшоў яшчэ ў сілу, а камунізм быў моцны, пра гэта казалася асьцярожна. У жніўні 1989 года на Сойме Фронту, які праходзіў у Чырвоным касьцёле ў Менску, было адкрыта сцьверджана, што наша галоўная задача – суверэнітэт і незалежнасьць Беларусі.

11 траўня 1990 года Сойм БНФ зноў заявіў, што галоўнай палітычнай мэтай Фронта зьяўляецца незалежнасьць краіны. У канцы траўня гэтага ж года адбылася агульнафронтаўская канфэрэнцыя ***„Незалежная Беларусь"*** з удзелам фронтаўскіх дэпутатаў усіх узроўняў. Канфэрэнцыя пацьвердзіла курс на незалежнасьць Беларусі.

У траўні-чэрвені 1990 года Фронт падрыхтаваў важны дакумант – ***Праект Дэклярацыі аб суверэнітэце Беларусі.*** Дэпутаты-фронтаўцы дамагліся пастаноўкі гэтага пытаньня ў Вярхоўным Савеце БССР. Быў зроблены даклад старшыні Фронта ў парляманце, адбылося абмеркаваньне тэксту фронтаўскай Дэклярацыі. Некаторыя дэпутаты-камуністы ад нечуванай тэмы апынуліся ў стане псіхічнага паралічу. Ім здавалася, што сьвет (іхны сьвет, створаны імі) пачынае валіцца, яны ня ў стане былі ўспрымаць новую рэальнасьць. Пры галасаваньні камуністы дружна завалілі наш праект.

Але неўзабаве, менш чым праз месяц, прыняць падобную дэклярацыю ім рэкамендавала Масква. Гэта было няўклюднае палітыканства М. Гарбачова – прыняцьце ў савецкіх рэспубліках фармальных пустых дэклярацыяў аб суверэнітэце, і потым на гэтай падставе абнавіць Савецкі Саюз, заключыць новую саюзную дамову і зачыніць такім чынам (як у Маскве спадзяваліся) пытаньне аб незалежнасьці.

Дэпутаты-фронтаўцы аднак выдатна скарысталі гэтую ініцыятыву Гарбачова. Яны дружна пайшлі працаваць у парляманцкую камісію па падрыхтоўцы праекта дэклярацыі і склалі добры патрэбны тэкст, які ўдалося ў асноўным адстаяць у няроўнай барацьбе з камуністычнай парляманцкай большасьцю і прыняць (дакладней, прымусіць камуністаў прыняць) неабходны для Беларусі дакумант. Пры гэтым нам прыйшлося ўжываць розныя мэтады і прыёмы парляманцкага ўзьдзеяньня: дыскусіі, прапановы, уплывы, вэрсіі, контравэрсіі і незразумелую для камуністаў псіхалягічную тактыку (аж да імітацыі абструкцыі і выхаду з залі). Урэшце Апазыцыя БНФ свайго дамаглася: не дазволіла выхаласьціць тэкст і падштурхнула апанэнтаў яго прыняць у прынцыпе на аснове фронтаўскіх палажэньняў. (Пра гэта гл. *Зянон Пазьняк. „Дэклярацыя – першы крок да незалежнасьці." – Варшава, Нью-Ёрк, Вільня, 2010 г.; Сяргей Навумчык „Сем гадоў Адраджэньня альбо фрагмэнты найноўшай беларускай гісторыі (1988-1995). – Варшава-Прага, 2006 г., стар. 29-38*).

Дэклярацыя сыграла вялікую ролю ў падрыхтоўцы незалежніцкага думаньня ў грамадстве. Людзі сталі абмяркоўваць тое, што пры бальшавіках было забаронена. Станавілася відавочным, што рэальная незалежнасьць Беларусі – гэта толькі пытаньне нядоўгага часу.

2

У жыцьці ў мяне было шмат падзеяў і перажываньняў, якія ўрэзаліся ў сьвядомасьць назаўсёды. Але сярод іх 25 жніўня – гэта зьява надзвычайная, бо азначала (як мне здавалася) ажыцьцяўленьне сэнсу існаваньня тут, у гэтым сьвеце, у Беларусі. Ведаю, што гэта ня толькі асабістае ўспрыняцьце. Так адчуваюць многія з нас, дэпутатаў Апазыцыі Народнага Фронту.

Калі зараз пачынаеш аналізаваць ход усёй нашай 200-гадовай гісторыі пад расейскім заборам, то бачыш, што ў жніўні 1991 года на працягу некалькіх дзён стварыліся ўнікальныя магчымасьці свабоды. Таталітарная імпэрыя (СССР) дала слабіну, трэснула ва ўнутранай барацьбе за ўладу. Трэба было імгненна і рашуча скарыстаць гэты час, пакуль зьвер не апамятаўся. Дзеля гэтага патрэбна была разумная, арганізаваная і легітымная сіла, якая мела права вырашаць. Усе краіны (Эстонія, Латвія, Летува, Украіна і інш.), што мелі такую сілу, скарысталі момант. Скарысталі момант і мы. Аднак у нас шанц быў найменшы, практычна, яго амаль не было. Дэнацыяналізаванае грамадзтва, антыбеларуская, антынацыянальная камуністычная партыя ўлады (ва ўсіх астатніх краінах кампартыі не былі цалкам антынацыянальнымі) і суадносіны сіл нацыянальнай свабоды і камуністычнай рэакцыі раўняліся ў нас у парляманце, як адзін да дзесяці. Вось такія зыходныя дадзеныя барацьбы.

Усялякая логіка і арыфметыка паказвала, што франтальнае змаганьне (нават ва ўмовах страху і разгубленасьці апанэнтаў пасьля правалу камуністычнага путчу) прывядзе да паразы, усялякае камбінатарства, дыпляматыя і кампрамісы – тым больш – да ганебнай паразы. Нельга перамагчы ў парляманце, калі суадносіны 1 супраць 10. Быў толькі адзін шлях і правільнае выкарыстаньне моманту – гэта атака на іхны страх, дэманстрацыя рашучасьці і сілы, і адначасна – імкненьне перацягнуць бальшыню на свой бок хоць на момант, хоць на кароткі час (бо патрэбныя былі галасы), каб здабыць галоўнае – незалежнасьць краіны. Магчымасьць свабоды вісела ў паветры. Ад выбару тактыкі тут залежыла амаль усё. І галоўнае было – не нарабіць памылак.

Сухая стэнаграма не перадае ні эмоцыяў, ні атмасфэры, ні таго напружаньня, якое існавала ў залі. Шмат падзеяў і заяў, якія не фіксаваліся праз мікрафон як выступы, натуральна, у стэнаграме таксама не адлюстраваныя (я не кажу ўжо пра напружаную кулуарную працу, дыскусіі, размовы, абмеркаваньні).

Не перадае стэнаграма таксама вельмі важнага, менавіта: тону размовы, асаблівай афарбоўкі выступаў, якія ў эмацыйных абставінах маюць значэньне. Натуральна, не адлюстравана тое, што гаварылася без мікрафона але ўплывала на агульныя паводзіны.

Затое ў стэнаграме добра відаць форма і этыка дыскусіі паміж ярымі апанэнтамі, частка якіх усяго пару дзён таму рыхтавала наручнікі, закратаваныя вагоны і расстрэлы для іншай часткі дэпутатаў, а некаторыя (напрыклад, камуніст Міхаіл Жэбрак) нават у вочы казаў, што нам, фронтаўцам, ужо канец, і будзе расправа. (Дарэчы, зьвернем увагу на ягоны выступ за незалежнасьць у канцы сэсіі, пасьля перамогі нашай тактыкі.)

2. Шэсьце ў Менску 24 сакавіка 1996 г.

Стэнаграма адлюстроўвае ветлівую, паважлівую дыскусію (у рэальнасьці – зацятых ворагаў). Ні аднаго зьняважлівага слова, ніякіх абразаў, нянавісьці ці, тым больш, грубасьці не было; зварот да кожнага, нават самы рэзкі і крытычны, суправаджаўся словамі „шаноўны”, „паважаны”, „вельмі шаноўны” і г. д. Там, дзе трэба, там была падзяка ці прабачэньне. Нават у эмацыйных выкрыках і абвінавачваньнях „без мікрафонаў” у пачатку сэсіі, ці ў час недапушчэньня на трыбуну сакратара ЦК КПБ А. Малафеева, не прагучэла ніводнай асабістай абразы ці грубых вульгарных словаў (хаця дэпутаты часам ня тое, што крычалі, але раўлі).

Напружаньне і эмоцыі трымаліся ў пэўных рамках, не пераступалася мяжа прыстойнасьці. Зрэшты, так было заўсёды, і абумоўлена яно, перш за ўсё, агульным узроўнем звычаёвай культуры ў нашай краіне. Другое – гэта было абумоўлена нашым асаблівым апазыцыйным клопатам пра дачыненьні. У парляманце, дзе нас дзясяткі, а камуністаў сотні, перамагчы іх у нечым можна было толькі іхнымі ж галасамі. Таму жорсткая (але не зьняважлівая) крытыка ў парляманце і паважлівыя асабістыя адносіны ў кулуарах – такі быў прынцып нашага існаваньня і працы ў палітычна варожым дэпутацкім асяроддзі. Мы за гэтым сачылі і самы сябе кантралявалі.

Аднойчы, напрыклад, адзін наш вясёлы дэпутат публічна ў залі кінуў рэпліку зь месца, цытуючы Маякоўскага („ и не повернув головы качан”) ў дачыненьні да вельмі рэакцыйнага і злоснага ветэрана-камуніста, прозьвішча якога было „Качан” і які нечага ня мог уцяміць, гаворачы нам насуперак. Камуніст пакрыўдзіўся і залямантаваў: „Как не стыдно, а ещё образованный чаловек”. Памятаю, што ў залі я толькі паглядзеў на калегу, і той зразумеў – тут жа падышоў да М. Качана і папрасіў прабачэньня.

У палітыку нельга ісьці з бытавымі замашкамі. Мы не павінны былі мецъ сярод гэтай палітычна варожай масы яшчэ і асабістых ворагаў. Адносіны на ўзроўні асобаў мусілі быць ветлівымі і людзкімі. І гэта шмат дапамагала нам у палітычным змаганьні (як кажуць, трэба ведаць беларусаў).

3

19 жніўня, у першы ж дзень маскоўскага праімпэрскага путчу, Апазыцыя БНФ вывела людзей на плошчу перад Домам ураду. Мы запатрабавалі ад кіраўніцтва ВС і Саўміну, старшыні КДБ і Міністра ўнутраных спраў выкананьня Канстытуцыі і законаў, заявілі аб неабходнасьці скліканьня нечарговай сэсіі аб прыняцьці Незалежнасьці. Тры дні на наш заклік тысячы людзей выходзілі на плошчу пад Бел-Чырвона-Белымі сьцягамі, пашыраліся ідэі супраціўленьня камуністычнай рэакцыі, гуртаваліся вайскоўцы, якія падтрымлівалі ідэі і палітыку БНФ.

Камуністычны путч у Маскве праваліўся раптам на трэці дзень (21 жніўня). За гэты час ЦК КПБ і некаторыя іншыя партыйныя структуры і асобы ўжо засьведчылі сваю падтрымку ГКЧП. Адчувалася, што ў Беларусі ідзе падрыхтоўка, намэнклятура не хавала сваёй узбуджанай радасьці. Яшчэ дзень-два, і яны б выявіліся ўсе, падтрымалі б ГКЧП дзеяньнямі. Але тут раз – і канец, правал, жорсткія заявы і ўказы Ельцына і Гарбачова адносна КПСС і путчыстаў, арышт закапёршчыкаў перавароту, самагубства Пугі[1] і г. д. А ў Менску – мітынгі БНФ, заклікі некаторых людзей граміць ЦК КПБ, патрабаваньне тэрміновага скліканьня надзвычайнай сэсіі Вярхоўнага Савета. Ня дзіва, што камуністычнай намэнклятуры стала млосна ад страху і невядомасьці.

Наша барацьба за тэрміновае скліканьне надзвычайнай нечарговай сэсіі Вярхоўнага Савета – гэта цэлая гісторыя. Дзейнічаць трэба было вельмі хутка, пакуль камуністы ў Беларусі не апамяталіся і ў Маскве што-небудзь не перамянілася. Нас падтрымаў першы намнсьнік Старшыні Вярхоўнага Савета С. Шушкевіч і на 24 жніўня сэсію прызначылі. (Старшыня Вярхоўнага Савета М. Дземянцей і апаратная намэнклятура не хацелі хуткага збору).

На сэсію яны, аднак, прыехалі даволі дружна, з апушчанымі галовамі і разгубленымі тварамі. Некаторыя храбрыліся, імкнуліся ўдаваць, што нічога ня здарылася.

Задачы перад намі былі ня тое, што складаныя, – незвычайныя. Трэба было дамагчыся, каб Вярхоўны Савет зацьвердзіў прапанаваны намі парадак дня; трэба было прыняць дакуманты, якія мы падрыхтавалі (а мы за суткі напісалі 14 законапраектаў, пастановаў і заяваў), адправіць у адстаўку старшыню Вярхоўнага Савета М. Дземянцея, яго намесьніка

---

[1] Барыс Пуга – міністар унутраных справаў СССР у 1991 г. Браў удзел у камуністычным путчы. Пасьля правалу путча застрэліўся. *(– З.П.)*

(Фота пачатку 1990-х гг.)

3. Горадня. Жанчыны горадзенскай арганізацыі БНФ вітаюць Незалежнасьць Беларусі.

В. Шаладонава і ўвесь Прэзыдыюм, спыніць дзейнасьць кампартыі ў Беларусі і абʼявіць незалежнасьць краіны праз наданьне Дэклярацыі аб суверэнітэце статусу Канстутыцыйнага закона. Дзеля гэтага мы мусілі зрабіць дзьве рэчы: зламаць волю намэнклятуры (выкарыстаўшы ейны страх і шокавы стрэс пасьля правалу путча), каб забараніць кампартыю іхнымі ж галасамі; потым – перацягнуць іх на свой бок, каб абʼявіць дзяржаўную незалежнасьць Беларусі як агульную неабходнасьць і агульную справу.

Саюзьнікамі тут у нас былі дэпутаты Дэмклюба, некаторыя дэпутаты-„незалежнікі" і „перабежчыкі". Усяго разам з намі – каля 80-85 асобаў. Гэта менш, чым адна трацiна (усіх дэпутатаў – 345, зарэгістравалася на сэсіі – 267). За астатнія галасы, волю і сьведамасьць дэпутатаў трэба было змагацца.

У залю мы ўвайшлі з нацыянальным Бел-Чырвона-Белым Сьцягам (несьлі Г. Сямдзянава, потым В. Голубеў). Мы адразу паставілі пытаньне аб адхіленьні М. Дземянцея ад вядзеньня сэсіі і аб перадачы гэтай функцыі Першаму намесьніку С. Шушкевічу.

Тут узьняўся ярасны шквал крытыкі, абвінавачваньняў Дземянцея (які падтрымаў ГКЧП) і ўсяго Прэзыдыюма. (У стэнаграме гэта, натуральна, не адлюстравана.) Крычалі без мікрафону з розных канцоў залі, але „дэцыбэлы" вытвараліся такія, што і мікрафоны былі непатрэбныя. Дземянцей як партыйны апаратчык, прывучаны да біцьця, нэрвова тузаючыся, вытрымаў атаку, але на іншых намэнклятуршчыкаў яна падзейнічала адпаведна (нагнала яшчэ больш страху). Тым больш, што яны добра ведалі абставіны ў краіне пасьля путча, а перад Вярхоўным Саветам на плошчу БНФ вывеў дзясяткі тысячаў людзей, якія патрабавалі трансьляцыі на плошчу і дапусьціць прадстаўнікоў ад плошчы ў залю сэсіі (патрабаваньні былі задаволеныя).

Прыступілі да фармаваньня парадку дня сэсіі. Пачалі засьведчваць сваю пазыцыю так званыя „перабежчыкі", якія раней памоўчвалі альбо пагаджаліся з камуністамі. Асабліва пафасна адзначыўся наш беларускі касманаўт генэрал Уладзімер Кавалёнак. Прадстаўляючыся, ён назваў сваю парлямацкую прыналежнасьць так: „Ад Апазыцыі!". І абʼявіў, што ён вышаў з шэрагаў КПСС. Усе ведалі, што ён у Апазыцыю не ўваходзіў. Але гэты трук усрынялі апладысмэнтамі. На зьбянтэжаных камуністаў выбар Кавалёнка падзейнічаў прыгнечана і злавесна.

Тут, адыходзячы крыху ўбок, растлумачу, што Кавалёнак тады зʼарыентаваўся хутка, дакладна і рашуча, пачаў нават у перапынках хадзіць на плошчу разам з намі і размаўляць зь людзьмі. А аднойчы, ідучы з гатэлю ў добрым настроі пасьля абеду, Кавалёнак збочыў да людзей, папрасіў у нейкага Бел-Чырвона-Белы Сьцяг і дэманстратыўна ўвайшоў зь ім у залю. Курʼёзам стала тое, што выпадкова ён ўвайшоў у дзьверы разам з Інэсай Драбышэўскай і Аляксандрам Лукашэнкам. Лукашэнка якраз у гэты час ужо зразумеў, што справа йдзе да абʼяўленьня незалежнасьці і галосна адмовіўся ўдзельнічаць у сэсіі (адлюстравана ў стэнаграме). Ён прагаласаваў толькі адзін раз супраць парадку дня сэсіі і, выступіўшы сумніўна аб суверэнітэце, больш не рэгістраваўся і не выступаў (гэта значыць, фармальна адсутнічаў на сэсіі, каб ня быць прыналежным да яе рашэньняў).

Курʼёз яшчэ і ў тым, што пазьней, гадоў праз 10, падлыжныя журналісты, успомніўшы гэты эпізод з Кавалёнкам, напісалі, што Лукашэнка быццам бы ўнёс разам зь ім у парлямант сьцяг незалежнасьці. Магчыма, журналісты „чэсна" хацелі дагадзіць узурпатару, але атрымалася глупства.

Дэманстрацыя патрыятызму і адзінства з БНФ у рэвалюцыйным 1991-м не перашкодзіла, аднак, Кавалёнку пазьней (калі зьмянілася сытуацыя і пачалася рэстаўрацыя намэнклятурнай рэакцыі) гэтак жа галосна заявіць у Вярхоўным Савеце, што БНФ – гэта „фашызм", а фронтаўцы – „фашысты", сарваўшы бурныя апладысменты камуністычнай намэнклятуры[2].

Зацьвярджэньне парадку і зьместу працы сэсіі заняло большую палову дня. Дэпутаты-камуністы не хацелі, каб Вярхоўны Савет разглядаў пытаньне пра правалены камуністычны путч у Маскве і датычнасьць да яго камуністычнага кіраўніцтва БССР. Таму нягледзячы на перапалох, супраціў быў доўгім і ўпартым (тое можна прасачыць па стэнаграме).

Мы адразу нанесьлі ўдар па самай рэакцыйнай групе намэнклятуры (30 галасоў), па так званых „ветэранах" вайны і працы (у рэальнасьці – у асноўным НКВД-КГБ), якія падтрымалі путч. Ад Апазыцыі выступіў Сяргей Навумчык і паставіў пад сумненьне факт рэгістрацыі гэтай арганізацыі. Яго падтрымаў Яўген Глушкевіч (Дэмклюб). Пытаньне стаяла, фактычна, аб выключэньні „ветэранаў" са складу Вярхоўнага Савета. (Людзі іх не выбіралі, у склад дэпутатаў яны былі ўключаны, згодна савецкага заканадаўства, па квоце ад ветэранскай арганізацыі, а цяпер стала вядома, што гэтая арганізацыя не была перарэгістраваная ў Мінʼюсьце). На момант Сэсіі не было яе перарэгістрацыі. Дэпутат Генадзь Майсееў (пдпісант Апазыцыі БНФ) прапануе ў

2 Філіпікі супраць Фронта былі выкліканыя тым, што Кавалёнак пасьля 1991-га прыняў расейскае грамадзянства, жыў у Маскве, у Вярхоўным Савеце Беларусі не зьяўляўся. Гэта супярэчыла Канстытуцыі краіны (і, дарэчы, прыстойнасьці). Дэпутаты Апазыцыі БНФ, згодна закону, запатрабавалі ад яго скласьці паўнамоцтвы народнага дэпутата Рэспублікі Беларусь. Пасьля гэтага Кавалёнак назваў фронтаўцаў „фашыстамі". *(– З.П.)*

сувязі з гэтым адкласьці галасаваньне па зацьвярджэньні новага псэўдадэпутата-ветэрана (ўзамен памерлага).

Інфармацыя выклікала жах і разгубленасьць у „ветэранскай” публікі. Становішча няўклюдна пачаў ратаваць міністар юстыцыі Л. Дашук (які сам падтрымаў ГКЧП). Урэшце Вярхоўны Савет паверыў на слова Дашуку, што рэгістрацыя існуе. Нам трэба было далей „ціснуць” гэтае пытаньне, запатрабаваць прадставіць дакуманты і г. д. Але ў працягу дыскусіі пытаньне перабілася іншымі важнымі тэмамі, і да яго больш не вярнуліся (бо была небясьпека збочыць ў сьляпы завулак і завязнуць).

4. 24 жніўня 1991 г. Пачатак Сэсіі Незалежнасьці. Гаворыць Зянон Пазьняк. Побач Валянцін Голубеў; са сьцягам Вольга Галубовіч. (Кінакадр)

Істотную шкоду тут рабіў таксама Станіслаў Шушкевіч, які на працягу ўсёй сэсіі стараўся заблытаць, загаварыць пытаньні, пастаўленыя Апазыцыяй БНФ і адвесьці размову ў бок, пераключыць на іншыя тэмы. Ён быў вельмі актыўны ў гэтай разбуральнай працы (тое добра відаць у стэнаграме). Характэрны ягоны праём, які сінхронна падтрымліваў старшыня Камісіі па заканадаўству Д. Булахаў, – гэта перанесьці актуальнае пытаньне на наступную сэсію. Мы часам дзіву даваліся ягонай вынаходлівасьці супраць нашай пазыцыі.

Ад камуністычнай намэнклятуры больш-менш апамятаўся толькі Міхаіл Мачуленка – другі сакратар гомельскага абкама КПБ(КПСС). Ён і ўзяў на сябе ролю нефармальнага лідэра ўсёй іхняй парляманцкай бальшыні на гэтай сэсіі. Астатнія былі разгубленыя, напалоханыя і няўпэўненыя. Сакратары ЦК КПБ В. Ціхіня і А. Камай сядзелі ціха. Ціхіня ўвогуле не падаў голасу на сэсіі.

Найбольшы супраціў Апазыцыі БНФ (прытым пасьлядоўны, амаль на працягу ўсёй сэсіі) аказалі ўсё ж дзьве асобы: Станіслаў Шушкевіч і Дзімітры Булахаў. Шушкевіч сумбурна і шматслоўна супраціўляўся прыняцьцю нашага парадку дня сэсіі, падтрымліваў намэнклятуру і выкручваўся, як толькі мог. Асабліва абсурднай выглядала ягоная прапанова ўключыць у парадак дня пункт аб „саюзным дагаворы” у той час, калі СССР ужо, фактычна, разваліўся на нашых вачах, а дзейнасьць КПСС ужо спынілі ў Расеі. Шушкевіч разам з часткай слаба думаючай намэнклятуры гэтага яшчэ, відаць, не разумеў і клаўся касьцьмі, каб на сэсіі разглядаць і рухаць наперад пытаньне аб заключэньні новай дамовы пра СССР.

Былі моманты, калі пытаньне аб парадку дня здавалася ўжо падвісала ў паветры. Тады некалькі разоў на працягу сэсіі да мікрафона падыходзіў Яўген Глушкевіч (асоба блізкая да ідэяў БНФ, адзін з кіраўнікоў Дэмклюбу) і пагражаў, што зьвернецца да людзей на плошчы. Адзін раз нават паведаміў, што на плошчы створана нацыянальная гвардыя і „ўжо запісалася 300 чалавек”[3], то каб намэнклятуршчыкі спынілі тут сабатаж сэсіі і не спакушалі лёс. Гэта дзейнічала. Тым больш, што Глушкевіч быў, як кажуць, са „сваіх” – у мінулым першы сакратар аршанскага гаркама КПБ(КПСС) і загадчык аддзелу Віцебскага абкама[4].

У гэты ж час на сэсіі адбыўся даволі важны інцыдэнт, які паўплываў на паводзіны камуністаў. У пэўны момант (як мне здалося, нават без дазволу старшыні сэсіі) да трыбуны важна пасунуўся надзьмуты першы сакратар ЦК КПБ А. Малафееў. (Ён быў народным дэпутатам СССР і таму прысутнічаў на сэсіі. Нагадаю, што за саветамі першаму сакратару ЦК належыла, фактычна, уся непадкантрольная народу ўлада ў краіне). Дэпутаты Апазыцыі зрэагавалі імгненна, і з усіх канцоў залі з крыкамі „прэч” кінуліся яму напярэймы (і наперадзе ўсіх Галіна Сямдзянава). Малафееў падтрымаў ГКЧП і рыхтаваў путч у Беларусі. На той час ён выглядаў злачынцам, адыёзнай фігурай. Усе дэпутаты большасьці Вярхоўнага Савета паўскоквалі зь месцаў і стаялі разгубленыя. Да рукапашнай, дзякуй Богу, не дайшло. Да Малафеева нават не дакрануліся, але з трыбуны сагналі, і ён рэціраваўся.

Вось тут у намэнклятуры адбыўся яшчэ адзін істотны надлом. Іхняга, такога недатыкальнага, важнага вярхоўнага начальніка пагналі з трыбуны, як цюцьку, ці як бамжа, і ён патаптаў на сваё масца. Увесь аўтарытэт і вага яго тут жа зьнізіліся ў гэтай сытуацыі ў іхных вачах амаль да нуля. Яны ўбачылі, што ніякай абароны і ніякага заступніцтва ня будзе. (Дарэчы, калі б мы бесперашкодна дапусьцілі выступ у Вярхоўным Савеце вярхоўнага начальніка намэнклятуры, які абвінавачваецца ў галоўным злачынстве, то, не сумняваюся, вельмі ўскладнілі б сабе далейшую барацьбу на сэсіі. Намэнклятура, адчуўшы падпорку, магла б пачаць больш актыўна і неразважна ўсёй сваёй масай супраціўляцца.)

---

3 „Нацыянальная гвардыя” сапраўды была створаная на плошчы ў колькасьці адной тысячы чалавек. Але пазьней, пасьля абвяшчэньня незалежнасьці яна была распушчана Народным Фронтам. Удзельнікам яе прапанавалі ўступаць у БЗВ (Беларускае Згуртаваньне Вайскоўцаў), якое было створана 20 жніўня на другі дзень путчу. Нацыянальная гвардыя арганізавалася на плошчы стыхійна, дзеля бягучага моманту. Ключавыя пазыцыі захапіла там агентура КГБ, што таўклася на плошчы між людзей і „размаўляла” ламана па-беларуску. Фронт, маючы БЗВ, не плянаваў ствараць паралельных структур і пасьля 25 жніўня ліквідаваў гэтую стыхійную самадзейнасьць. *(– З.П.)*

4 Яўген Глушкевіч ад самага пачатку Вярхоўнага Савета трымаўся блізка каля Апазыцыі БНФ, дрэйфаваў, як кажуць, у бок дэмакратыі і нацыянал-камунізму. На „Сэсіі Незалежнасьці” ў 1991 годзе займаў рашучую прафронтаўскую пазыцыю. У апошнія гады дзейнасьці Вярхоўнага Савета перайшоў на бок Лукашэнкі. Цяпер ужо не жыве. *(– З.П.)*

5. Гаворыць Лявонці Зданевіч (ТБ)

„Як можна паскараць прававы акт? – Зьдзекваліся з такой прапановы дэпутаты-юрысты. – Яго трэба рэалізоўваць" (Стар. 20 – бюлютэнь 2). „Прапанова дэпутата Шушкеаіча абсалютна непрымальная, – суха канстатавалі дзіўную прапанову іншыя дэпутаты. – Гэта тое самае, што галасаваць за ўсход сонца ў шэсьць гадзін раніцы". (Стар. 16 – бюлютэнь 2).

(Увогуле ў той час (1990-1991 гг.) С. Шушкевіч быў гэтакім сумбурным непрымальнікам незалежнасьці Беларусі. У інтэрв'ю для друку казаў, што незалежнасьць гэта „жарт" (*„Навіны БНФ «Адраджэньне»"*, 3, 1991), стараўся падтрымліваць дэмагогію М. Гарбачова і пры аказіі ўкалоць БНФ, які выцягнуў яго ў палітыку і на вяршыню ўлады.)

Улічваючы, што добрая палова камуністычных дэпутатаў слаба арыентавалася ў канстытуцыйнай сытуацыі, гэтакае гаварэньне з трыбуны кіраўніцтва Вярхоўнага Савета было выраблена прапагандай супраць незалежнасьці. Нават некаторыя разумнейшыя намэнклятуршчыкі не ўспрымалі такой таннай дэмагогіі.

Ні Шушкевіч, ні Булахаў, аднак, не ацанілі належным чынам гэтага ўдару па камуністах і працягвалі надалей заблытваць пытаньне і тапіць нашыя прапановы па парадку дня. Булахаў плёў розную надуманую юрыдычную казуістыку (якая ня мела ніякага значэньня ў тых палітычных абставінах), а Шушкевіч вар'іраваў свае дэмагагічныя прыёмы, паўтараючы пра „згоду" усіх у Вярхоўным Савеце (у пытаньнях, дзе згоды на магло быць). Практычна, атрымлівалася, што Шушкевіч сходу і р'яна адстойваў пазыцыю камуністаў (сутнасьць якой была – захавацца ва ўладзе).

Абгрунтаваньне прапаноў па парадку дня ад Апазыцыі БНФ і крытыку супраціву намэнклятуры па даручэньні фракцыі зрабіў Валянцін Голубеў. Змаганьне з камуністамі на Сэсіі – гэта была барацьба логікі з дэмагогіяй.

Асабліва ярасны супраціў пазыцыі Фронту праявіўся пры абмеркаваньні пытаньня аб увядзеньні ў парадак дня праекта канстытуцыйнага закона аб наданьні Дэклярацыі аб суверэнітэце статуса канстытуцыйнага закону. Вядучую ролю апанэнта тут зноў прадэманстраваў С. Шушкевіч. Супраціўляючыся разгляду пытаньня пра незалежнасьць, ён пераўзыходзіў часам самога сябе. „Гэта на мяжы бязглуздзіцы, – нэрваваўся Шушкевіч, – наданьне канстытуцыйнага статуса Дэклярацыі БССР – гэта пярэчыць самой Дэклярацыі!" І далей: „Адразу надаць канстытуцыйны статус – гэта проста немагчыма. Мы зробім хаос у нашай дзяржаве." (Стар. 7, 13 – бюлютэнь 2).

Нам тады не было часу думаць аб матывах ягоных такіх паводзінаў, трэба было змагацца з яго пазыцыяй. Шматслоўны і актыўны супраціў Шушкевіча статусу незалежнасьці часам прымаў нейкія адчайныя формы. Ён пачынаў гаварыць несусьветныя глупствы, ні трохі не праймаючыся адмоўнымі ацэнкамі, сьмехам і кпінамі ў свой адрас. Вось, напрыклад: „Паважаныя народныя дэпутаты! Я хачу ўнесьці як намесьнік Старшыні такую прапанову. Давайце ўключым пункт, у гэтых жа дужках, аб паскарэньні, аб мерах па паскарэньні рэалізацыі палажэньняў Дэклярацыі. Бо аб наданьні канстытуцыйнага статуса – гэтага нельга ўключаць. А паскараць рэалізацыю Дэклярацыі трэба." (Стар. 13 – бюлютэнь 2).

Дэпутат Уладзімер Гаркун, напрыклад, выразна сказаў, што пытаньне пра канстытуцыйнасьць Дэклярацыі трэба ўключаць у парадак дня. Дарэчы, калі меркаваць па вазе ўплыву, то слова Гаркуна было важнейшым за ўвесь слоўны сэрпантын Шушкевіча, бо Гаркун быў для намэнклятуры „свой", а Шушкевіч – толькі абслуга, чужак, які падладжваецца.

Словам, незаўважна для Шушкевіча і Булахава, лёд скрануўся, маса прыгнечанай намэнклятуры здрыганулася, імпэт асобных супраціўленцаў і актывістаў вычарпаўся, і неўзабаве мы іх даціснулі, парадак дня быў, нарэшце, прыняты ў значнай ступені такі, на якім настойвала Апазыцыя БНФ.

4

Зноў узьнікла пытаньне пра адстаўку Дземянцея, задэклараванае намі ў самым пачатку сэсіі. Дземянцей не павінен быў весьці паседжаньне Вярхоўнага Савета. Функцыі сьпікера мусіў узяць на сябе першы намесьнік С. Шушкевіч.

Выступаючы з гэтым патрабаваньнем і бачачы імпэт Шушкевіча супраць нашай палітыкі і ягоныя стараньні на карысьць намэнклятуры, мы разумелі безвыходнасьць становішча. Іншых рэальных варыянтаў не было. Дземянцей не павінен быў застацца на пасадзе. І тут мы пайшлі б на ўсё. Нават запрасілі б у залю народ з плошчы, каб людзі вынесьлі яго, абшчыпанага, на руках, бо інакш мы на сэсіі не перамаглі б[5]. Справа ня ў „шэрай" асобе Дземянцея і яго экзатычным словаблудзтве (у стэнаграме ягоныя сумбурныя выступы папраўленыя і пачышчаныя, відаць, па просьбе самога Дземянцея. – *З.П.*) Справа ў яго палітычнай віне і няўхільнасьці расплаты. Расплата павінна была адбыцца. І гэта стала б дэманстрацыяй нашай сілы перад напалоханай намэнклятурай. Інакш мы іхнюю масу маглі б не зламаць.

---

[5] Па нашым патрабаваньні, як ужо адзначана ў тэксьце, на плошчу была выведзена аўдыётрансляцыя сэсіі. Людзі на плошчы слухалі, што адбывалася ў залі Вярхоўнага Савета. *(– З.П.)*

Так што замена Дземянцея на Шушкевіча гэта не была замена „быка на індыка”, а неабходны крок для ажыцьцяўленьня перамогі, што б там Шушкевіч ні вытвараў. (Яго, дарэчы, намэнклятура за „свайго” не ўспрымала, як ён перад ёй ні слаўся. У будучыні, аднак, мы атрымалі ад ягонага сьпікерства такі галаўны боль, ад якога яшчэ і нашчадкі збавіцца ня могуць.)[6]

На М. Дземянцея ціснулі, каб сам пакінуў пасаду. Ён упарціўся, як толькі мог, хаця ўжо, як я пісаў, здрыганулася нешта ў залі. Для мяне паводзіны Дземянцея былі добра зразумелыя, ведаючы яго сэрвільную натуру і камуністычныя парадкі ў сістэме партыйнай улады. На старшыню Вярхоўнага Савета яго прызначыла і правяло Бюро ЦК КПБ (як звычайна гэта рабілася за саветамі), і Дземянцей ня мог самавольна адмовіцца ад пасады бяз санкцыі партыйнага начальства.

Атмасфэра ў залі зноў накалілася да мяжы. Упартасьць Дземянцея ўжо ламала цярпеньне апазыцыйных дэпутатаў. Зьявіліся нават ідэі падзяліць Вярхоўны Савет і стварыць паралельны. Актыўны Глушкевіч у чарговы раз прыстрашыў намэнклятуру: „Калі мы ня вызначымся напрацягу гэтых дзьвюх гадзін (гэта значыць, да перапынку – *З.П.*), паралельная структура будзе створаная. Зараз ужо фармуецца нацыянальная гвардыя... Мы абяцалі народу парадак, але далей так існаваць мы ня будзем. Думайце!” Пра гэта ж казаў В. Голубеў, С. Антончык і іншыя дэпутаты Апазыцыі.

Мне таксама на працягу Сэсіі пастаянна прыходзілася выступаць і ўкліньвацца ў розныя пытаньні, ведаючы, што намэнклятура будзе ўважна прыслухоўвацца, каб лепш зразумець, чаго мы хочам і што будзем рабіць.

Зусім зьбянтэжыў намэнклятурных сакратароў і апаратчыкаў выступ аднаго зь іх, які паведаміў, што толькі што на плошчы адбылося „физическое насилие” над сакратаром ЦК КПБ дэпутатам таварышам В. Ціхінем. Па яго словах, людзі Ціхіню зьбілі. Мы ўсе пра гэта нічога ня ведалі і маўчалі. Па залі прабег шум, нібы трывожны ветрык. Нехта спрабаваў

6. Гаворыць Пётра Садоўскі (ТБ)

7. Гаворыць Ігар Гермянчук (ТБ)

---

[6] Маецца на ўвазе найперш паваротны 1992 год, калі Шушкевіч сыграў адказную ролю ў антызаконнай забароне рэфэрэндуму пра новыя выбары і зьмену ўлады. Улада ў выніку засталася ў намэнклятуры і ў савецкай каляніяльнай адміністрацыі. Шлях Беларусі да свабоды і дэмакратыі быў прыпынены. *(– З. П.)*

(Фота з тэлевізара)

8. Дыскусія. Выступае Зянон Пазьняк.

абурацца, нехта пачынаў круціцца. Сытуацыю праясьніў Сяргей Навумчык, які супакоіў намэнклятуру тым, што ніхто Ціхіню, маўляў, ня рушыў, яго проста абплявалі.

Гэта была праўда. Калі Ціхіня ішоў у Вярхоўны Савет, на яго кінуліся нястрыманыя людзі, каб адлупіць, але дружыньнікі Фронту, стаўшы ланцугом і ўзяўшыся за рукі, не дапусьцілі расправы. Тады на Ціхіню пачалі здалёку пляваць, і сакратару ЦК крыху з таго дасталося.

У сваім выступе ад Апазыцыі напачатку сэсіі я канстатаваў, што камуністычная намэнклятура вядзе да зрыву пытаньняў, пастаўленых на сэсіі, і заклікаў людзей і ўсе прадпрыемствы Беларусі рыхтавацца да ўсеагульнай забастоўкі.

Тое ж ад страйкама пацьвердзіў Сяргей Антончык. Гэта ўсё вісела над абставінамі ў залі.

Патрэбны быў тэрміновы перапынак і кулуарныя перамовы, бо абстаноўка імкліва нагняталася, і разумнейшыя намэнклятуршчыкі шукалі выйсьця.

5

Пасьля перапынку, перамоваў і кансультацыяў было аб'яўлена, што Дземянцей ідзе ў адстаўку сам. Усё стала зразумелым. Дземянцея здалі, і маса пачала трашчэць. Тым ня менш, ні Шушкевіч, ні Булахаў яшчэ не зразумелі, відаць, што намэнклятура пачала франтальна адступаць, і працягвалі блытаць пытаньні. (Дарэчы, без рашэньня Малафеева Дземянцей ня здаўся б, і вопытныя намэнклятуршчыкі гэта разумелі.)

Дземянцею далі апошняе слова. Гэта было „нешта”. Гучэў такі крыклівы сумбур, якога рэдка даводзілася чуць[7]. У пэўным моманце ён пачаў быў узбуджаць у прысутных жаласьць да сваёй асобы, казаў, што ваяваў у партызанах і ў 14 гадоў быў паранены ў нагу, закасваў нават калашыну і паказваў усім голую лытку. (Нехта зь нездаволенай ветэранскай намэнклятуры пры гэтым бурчэў, што ў 14 гадоў „гэта яго сабака за лытку абарваў, смаркача”.)

Пасьля выдаленьня Дземянцея з кіраўніцтва Вярхоўнага Савета мы спрабавалі яшчэ зьняць В. Шаладонава і ўвесь Прызыдыюм, але тое ўжо мела меншае значэньне. Гэтыя задачы не ўдалося давесьці да завяршэньня. Вярхоўны Савет прыступіў да палітычнай ацэнкі путчу і датычнасьці да яго кіраўнікоў КПБ (КПСС) у Беларусі. Потым перайшлі да пытаньня аб забароне ў Беларусі дзейнасьці КПБ (КПСС).

Як толькі С. Шушкевіч пераняў чыннасьці сьпікера, ён адразу выказаў шэраг блытаных прамоваў пра згоду, дэмакратыю і канстытуцыйны парадак, сказаў пра свой сорам за ўсіх дэпутатаў, што не далі выступіць першаму сакратару ЦК КПБ А. Малафееву і неўзабаве запрасіў яго на трыбуну.

Апазыцыя БНФ выйшла з залі. Але нас ужо другое зьяўленьне Малафеева не бянтэжыла. Дземянцей зьняты, пералом абазначыўся, і сагнаны раней Малафееў цяпер, як кажуць,

7 У стэнаграме ягоны выступ заменены напісанай і адрэдагаванай прамовай. Ізноў жа, відаць, па ягонай просьбе. Дарэчы, дэпутаты мелі права карэктаваць у стэнаграме свае выступы і прамовы. Але мала хто гэтым карыстаўся. З дэпутатаў Апазыцыі БНФ, бадай, ніхто. Давяралі супрацоўнікам сакратарыяту ВС. *(– З.П.)*

9. Дыскусія. Выступае Аляксандар Шут. У пэрспэктыве ля мікрафона Мікалай Крыжаноўскі (ТБ)

„ня той герой", каб нешта паправіць. Ды і сам ён добра такі ператрусіўся. Сытуацыя ўжо пахілілася ў наш бок.

Як аказалася, прамова Малафеева (нягледзячы на спробу выглядаць салідна) – гэта была ўжо цяпер праграма капітуляцыі, якая толькі ўзмацніла нашыя пазыцыі, бо стала знакам для капітуляцыі намэнклятуры. Па-першае, Малафееў вымушаны быў наступіць на „горла ўласнай песьні" і некалькі разоў сказаў, што Беларусь „ідзе да сваёй самастойнасьці". Напярэдадні нашай сэсіі Міхаіл Гарбачаў заявіў пра роспуск КПСС, і, каб ўратаваць скуру, Малафееў агучыў наступнае: „Учитывая то обстоятельство, что республика начинает приобретать свой суверенитет не на словах, а на деле, мы сегодня посоветовались с партийным активом и пришли к выводу, что компартия республики должна выйти из КПСС". Далей ён сказаў пра пляны зьезда, на якім павінны быць прыняты праграма і статут новай камуністычнай партыі ў Беларусі.

У заключэньне, разумеючы, што камуністам канец, ён гэтак салідна паведаміў, што трэба пайсьці насустрач і падтрымаць дэпартызацыю на прадпрыемствах і ўстановах. Сказаў пры гэтым, што ён „совершенно чист перед людьми", і важна аддаліўся.

І ўся б гэтая ілюзія прыстойнасьці, магчыма, пры ім і засталася, калі б вострая на язык Г. Сямдзянава не сапсавала яму ўсю „абедню". Улучыўшы момант, яна паведаміла дэпутатам гэтакім варкуючым голасам: „Я хачу скласьці свае прабачэньні спадару Малафееву ў сувязі з тым, што я стала на трыбуне грудзьмі на яго абарону. (Гэта калі праганялі Малафеева, і Сямдзянава першая. – *З.П.)* Я думала, што ён, як прыстойны чалавек, вырашыў на трыбуне пакончыць жыцьцё самагубствам, як робяць прыстойныя людзі ва ўсім сьвеце. А ён аказваецца, хацеў аб'явіць аб тым, што пераходзіць у іншую партыю. Таму я лічу, што мы павінны даць прынцыповую ацэнку і абавязкова забараніць дзейнасьць злачыннай арганізацыі ў рэспубліцы."

Малафееў пачынае сапсьці і няўцямна глядзець на Сямдзянаву. У гэты час узьвіўся, як вуж, Міхаіл Мачуленка: „Я категорически протестую против выпадов, против глумления над личностью, а тем более народного депутата СССР товарища Малофеева. И прошу вас, Станислав Станиславович, выдворять авторов подобных выпадов за пределы этого зала."

Тут дэпутат-поп, інтэлектуал і віція Віктар Радамысьльскі[8] (выступаў на баку Апазыцыі БНФ) і кажа яму гэтак збоку, што

8 Віктар Радамысьльскі, які ўвесь час дэманстраваў прафронтаўскую пазыцыю, скончыў дрэнна, выявіўшы сваю залежнасьць ад КГБ. У 1994 годзе, у час прэзыдэнцкіх выбараў, у рашаючы момант (за дзень да галасаваньня) ён выступіў па тэлебачаньні супраць кандыдата ад БНФ. Бліскаючы залатым крыжам на жываце, падораным яму даверлівымі аўстралійскімі беларусамі, ён прамаўляў нечакана для ўсіх яго прыхільнікаў паклёпніцкія словы пра „фашызм" Пазьняка і „всего Фронта" (тыповыя ярлыкі камуністаў і КГБ), заклікаў не галасаваць за лідэра „предателей и фашистов", які „ввергнет страну в кровь и войну" і г. д. *(Успамінаю прыблізна. – З.П.)*

Народ адвярнуўся ад Радамысьльскага (які ў той час быў вельмі папулярны сваімі дэмакратычнымі прамовамі на мітынгах і ў парляманце). Пра здраду казалі яму ў вочы, а на вуліцы плявалі ўсьлед. Пасьля гэтага ўчынку Радамысьльскі псіхалягічна заламаўся, ніколі больш не выступаў у Вярхоўным Савеце і потым цалкам зьнік з публічнага жыцьця. *(– З.П.)*

10. Дэпутаты Апазыцыі БНФ праганяюць з трыбуны 1-га сакратара ЦК КПБ(КПСС) Анатоля Малафеева, які падтрымаў маскоўскі путч (ГКЧП). Зьлева на пярэднім пляне Галіна Сямдзянава не дае яму падыйсьці да трыбуны.

„вздор говорите, уважаемый депутат Мачуленко. Никто не может ни выдворить, ни арестовать, ни даже дотронуться до народного депутата, согласно закона".

„Уважаемый духовный отец! – зазьвінеў звонкім голасам Мачуленка. – Вы бы вообще не занимались политикой."

Усё гэта паказвае, як намэнклятуры і яе нефармальнаму лідэру на сэсіі Мачуленку пачалі здаваць нэрвы, як іхныя рэакцыі і выпады рабіліся ўсё больш неадэкватнымі і роспачнымі.

Пры разглядзе пытаньня аб КПБ выявілася, што ў яе нават няма статута, і яна не зарэгістраваная ў Мін'юсьце, а значыць дзейнасьць яе незаконная. Гэта стала сюрпрызам нават для партыйнай намэнклятуры, і зваліла іх, як сказаў бы сьвятар Радамысьльскі, „в уныние". (Трымаючы ў руках абсалютную ўладу, навошта ім быў той статут і Мін'юст. Аж аказалася, што трэба было.)

Здаецца, ужо ўсе ўбачылі, што надыходзіць катастрофа для КПБ. Усе, акрамя, як ні дзіўна, Шушкевіча і Булахава. Аднак у пэўным моманце іхняя палавіністая пазыцыя тут ужо перастала ўплываць.

Адзіную сур'ёзную саступку, якую нам прышлося зрабіць, гэта замяніць у фармулёўцы слова „спыніць" на слова „прыпыніць", а потым, з падачы Шушкевіча (дарэчы, у тых абставінах, талковай), на словазлучэньне „часова прыпыніць". Мы пагадзіліся, ведаючы, што тут камуністам усяроўна будзе капец (як кажуць, няма ў палітыцы больш пастаяннага, чым часовае).

Такім чынам, дзейнасьць КПБ у Беларусі, а заадно і камсамола (ЛКСМБ) былі прыпыненыя ў выніку галасаваньня дэпутатамі Народнага Фронту, Дэмклюбу і самой палітычна і псіхалягічна раздушанай камуністычнай намэнклятуры.

6

Нарэшце, падышлі да сэнсавага пытаньня ўсяе сэсіі – аб незалежнасьці краіны. Яшчэ калі вырашалася пытаньне аб спыненьні дзейнасьці КПБ (КПСС), мы вялі ўсю магчымую кулуарную працу, шукаючы напалоханых „саюзьнікаў", каб неяк скруціць і пагнаць гэтую масу ў адным накірунку. Капітуляцыя Малафеева ўжо спрыяла павароту намэнклятуры да незалежнасьці. Гаварыць з Шушкевічам было бяз сэнсу, толькі трата часу, для яго незалежнасьць – гэта „новая союзная дамова". Здавалася, што ён часам не разумеў, што тут робіцца (дакладней, разумеў нешта пасвойму). Аўтарытэтам у намэнклятуры, найперш, быў Кебіч, бо ўсе яны (іхныя вобласьці і раёны) залежылі ад фінансаваньня і ад разьмеркаваньня Саўміна. Рычаг быў моцны.

Зь Кебічам у перапынках удавалася перакінуцца толькі кароткімі рэплікамі. Ён быў заклапочаны, але настроены прыхільна, дэманстраваў думаньне пра лёс „рэспублікі" і ўлады (і, адпаведна, сябе самога). І гэта была тады не паказуха. З дзяржаўнага кіраўніцтва ён, бадай што, адзіны, які імкнуўся ацэньваць падзеі больш-менш рэалістычна.

У адным зь перапынкаў Кебіч падыходзіць да мяне, дае аркуш паперы з тэкстам і кажа: „Вось паглядзіце, можа, якія заўвагі будуць. Зьбіраемся прапанаваць Вярхоўнаму Савету". Гэта быў праект пастановы Вярхоўнага Савета, падрыхтаваны Саўмінам – „Аб забесьпячэньні палітычнай і эканамічнай самастойнасьці Беларускай ССР".

Істотных заўваг па праекту Саўміна ў мяне не было. Гэта быў патрэбны дакумант, але я западозрыў, што могуць падмяніць пытаньне аб Дэкларацыі прыняцьцем гэтай пастановы, і сказаў пра гэта Кебічу. Ён запярэчыў і запэўніў, што падтрымлівае наданьне канстытуцыйнага статусу Дэкларацыі як аснову незалежнасьці.

Падтрымка Кебіча і пазыцыя Саўміна тут была істотнай, і, безумоўна, аблегчыла нам шлях да канстытуцыйнага афармленьня незалежнасьці краіны. Прыняцьце пастановы, прапанаванай Саўмінам, паказала б дэпутатам большасьці накірунак, куды трэба ісьці. Але каб гэты накірунак канчаткова сасьпеў у іхных галовах, патрэбны быў час на добрую дыскусію.

Дыскусія, тым ня менш, была ня лёгкай. Яна ня стала для нас адным толькі пераможным шэсьцем, але крок за крокам, цаглінка за цаглінкай выбудоўвалася ўсё ж сытуацыя пераважнай падтрымкі незалежнасьці і разуменьня яе неабходнасьці. Было нават некалькі асэнсаваных выступаў з боку камуністаў.

Шушкевіч убачыў, што і камуністы, і ўрад (Кебіч) сасьпелі ўжо, каб прыняць рашэньне аб незалежнасьці. Паводзіны яго сталі больш памяркоўнымі, але пытаньня незалежнасьці ён усяроўна сур'ёзна не ўспрымаў. Пазьней, праз сем гадоў, ён будзе апраўдвацца і скажа, што, маўляў, ня верыў, што гэтае пытаньне пройдзе, што дэпутаты прагаласуюць за незалежнасьць і, што калі ўсё ж прагаласавалі, тое стала для яго нечаканасьцю. (Гэта ў інтэрв'ю газэце БДГ ад 27 ліпеня 1998 года, цытату зь якога прыводзіць у адным з артыкулаў Сяргей Навумчык: *Сяргей Навумчык-Зянон Пазьняк. Дэпутаты Незалежнасьці. – Варшава, Нью-Ёрк, Вільня, 2010 г., стар. 116-117*.)

Аднак гэта ўжо пазьнейшае апраўданьне. На справе выглядала інакш. Шушкевіч і ў канцы сэсіі быў не зацікаўлены, каб станоўча вырашыць пытаньне пра канстытуцыйны статус Дэкларацыі аб суверэнітэце. Пасьля прыняцьця законаў аб дэпартызацыі, аб маёмасьці КПБ (КПСС) і ЛКСМБ ён кажа, што можна перайсьці да наступнага пытаньня аб „саюзным дагаворы" (пра якое так стараўся ўпачатку). Але ў залі ўжо ўсе разумелі, што разглядаць яго немагчыма, няма сэнсу, бо зьмяніліся палітычныя абставіны.

Зразумеў гэта па-свойму і Шушкевіч і раптам пачаў казаць, што „фактычна другога пытаньня парадку дня не існуе", бо ён, Шушкевіч, ня ёсьць старшыня Вярхоўнага Савета, ня мае права падпісваць дагавор, і таму ўсё трэба адкласьці „дзеля кансультацыі ў Маскве" і г. д. і т. п., і пасьля доўгай тырады кажа: „Давайце заканчваць нашу працу". Тады яму з залі падказваюць, што засталося галоўнае пытаньне, дзеля якога ўсе сабраліся. Тады Шушкевіч нібы прыпомніў: „Не, пачакайце, мы дойдзем да гэтага. Я проста гавару, інфармую вас". І далей так будзённа, прыхапкам: „У нас

11. Выступае Сяргей Папкоў (ТБ)

12. Выступае Юры Беленькі (ТБ)

13. Выступае Сяргей Навумчык (ТБ)

ёсьць праект... „Аб наданьні статуса канстытуцыйнага закона Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце" і г. д.

У чым зьмест гэтага лёгкага „цырку" пра „заканчэньне працы"? Шушкевіч некалі казаў, што вучыўся сьпікерству ў тагачаснага саюзнага „сьпікера" і кручкатвора Анатоля Лук'янава (які быў, фактычна, разам з ГКЧП). Тое-сёе ў прыёмах вядзеньня сэіі Шушкевіч у яго пераняў, падыгрываў псіхалогіі апаратнай намэнклятуры.

У Менску ўжо быў вечар, дэпутаты з правінцыйнага начальства стаміліся (хутчэй бы скончыць сэсію – ды ў гасьцініцу ці дадому, ды ўзяць шкалік пасьля напругі). І таму ў некаторых ёсьць жаданьне хутчэй прагаласаваць, не ўдаючыся ў дэталі – і справе канец. Псіхалогія добра вядомая ў некаторых дэпутатаўкамуністаў. Шушкевіч гэта ведае, і як бы незнарок падыгрывае такім настроям, абуджае жаданьні.

Які вынік таго можа быць? Альбо хутчэй прагаласаваць „за", альбо проста заваліць праект да другога чытаньня, альбо (што звычайна рабілася) адкласьці назаўтра. У любым выпадку падказкі Шушкевіча – гэта сімуляцыя нерабочай абстаноўкі, магчымасьць для маніпуляцыі.

Але на гэтай сэсіі нічога нельга было адкласьці, не існавала ніякога „другога" чытаньня. Неабходна было вырашыць задачу нацыі, вычарпаць парадак дня, нават калі б прыйшлося працаваць цэлую ноч.

„Лёгкі лук'янаўскі цырк" аднак працягваецца: „Вы захоўваеце гэтую прапанову?" – зьвяртаецца Шушкевіч да Апазыцыі (як быццам гэта нешта такое так сабе, што можна не захоўваць і зьняць). Далей прапаганда супраць незалежнасьці працягваецца ў той жа лук'янаўскай манеры: „Вы ведаеце, канстытуцыйная большасьць патрэбная нам. Я б хацеў зьвярнуць вашую ўвагу, што вельмі цяжка гэтае пытаньне, нават пры самых станоўчых адносінах, вырашыць..."

Гэты прыём мы заўважылі ўсе. Сяргей Навумчык (у кнізе *„Сем гадоў Адраджэньня альбо фрагмэнты найноўшай беларускай гісторыі (1988-1995). – Варшава-Прага, 2006 г., стар. 62*) так ацэньвае паводзіны С. Шушкевіча: „Казаць такое было ані ў якім разе нельга, бо значная частка дэпутатаў пры галасаваньні (па любых пытаньнях) кіравалася эмоцыямі і была схільная падтрымаць пазыцыю таго, хто вёў сэсію (не істотна, быў гэта Дземянцей, Шушкевіч, ці вёў сэсію нехта з намесьнікаў). Цяпер жа, пасьля двух дзён нэрвовага напружаньня, дэпутаты папросту былі стомленыя, і нехта мог падумаць: „Ну, калі гэта не рэальна, дык навошта галасаваць?" (Адсотак тых, хто не галасаваў ці „ўстрымліваўся" таксама заўсёды быў значны)".

І сапраўды, хоць атмасфэра ў залі значна палепшылася ў наш бок (у бок канстытуцыйнага аб'яўленьня незалежнасьці), тым ня менш, трэба было асьцерагацца, каб справу не ўскладнілі нейкія непрадбачаныя выпадковасьці. Нельга было дапусьціць, каб галасаваньне адбывалася праблемна, каб, скажам, не хапала б некалькі галасоў, і трэба было б нешта перафармулёўваць. Лепш за ўсё, каб галасаваньне было аднадушным.

Інтуітыўна я адчуваў гэтае напружаньне, і пасьля сумніўнага выступу Шушкевіча зразумеў: трэба тэрмінова ратаваць становішча.

Я ўсьведамляў, што неабходна рэагаваць імгненна і паставіць на карту ўсё. Выступаў экспромтам, зьвяртаючыся да ўсіх, як да землякоў, казаў пра неабходнасьць незалежнасьці Беларусі і пра тое, чаму гэта трэба вырашыць цяпер, паказваў на нязьменнасьць імпэрскай палітыкі Расеі, казаў пра ілюзію дэмакратыі ў гэтай краіне, пра прагматычную палітыку Ельцына і расейскія інтарэсы, пра небясьпеку нашаму нацыянальнаму існаваньню, калі мы самы не скарыстаем магчымасьць і ня вызначым свой лёс[9].

Мушу адзначыць, што тады ў Беларусі пра імпэрскасьць Расеі і падвойнасьць яе „дэмакратаў" яшчэ не гаварылі і нават ня думалі. Некаторыя з дэпутатаў Дэмклюбу закруцілі насамі, што ня быў мной ухвалены Ельцын (сьвятая на той час карова абстрактнай савецкай „дэмакратыі"). Але гэтая іхняя нездаволенасьць ня мела тут ніякага значэньня. Нам трэба было забраць усе галасы парляманцкай бальшыні, стварыць адзінства ў залі і завершыць змаганьне з бляскам. А ў гэтым выпадку трэба было проста ўратаваць незалежнасьць.

Фартуна, нарэшце, рэальна павярнулася да нас тварам. Пасьля майго выступу яшчэ захоўвалася нейкі час цішыня. Потым слова папрасіў М. Мачуленка. Якраз немалаважна было, што скажа ён.

„Паважаныя народныя дэпутаты! Паважаныя дэпутатыкамуністы, – пачаў Мачуленка. –...Тое, што адбылося на гэтым тыдні, рэзка зьмяніла сытуацыю. І ў гэтым пляне я стоадсоткава падтрымліваю народнага дэпутата Пазьняка і прапаную тут жа, зараз жа прагаласаваць за тое, што ён сказаў..."

Імгненна ўклініўся Булахаў: „Паважаныя народныя дэпутаты,... мы парушаем Канстытуцыю рэспублікі..."

Але працэс за незалежнасьць ужо пайшоў хваляй. У падтрымку адзін за адным сталі выступаць дэпутаты камуністычнай намэнклятуры. Выступіў Кебіч, які таксама сказаў: „Павінен заклікаць вас... прыняць такі закон".

Сымптаматычным быў выступ дэпутата Міхаіла Жэбрака (першы сакратар Ваўкавыскага райкаму КПБ (КПСС), той самы, які ў час путчу некалькі дзён перад гэтым зьбіраўся нас расстрэльваць). Ён сказаў гэтак: „... Калі мы сёньня ня прымем такі закон, тое, што прапануе Зянон Станіслававіч Пазьняк, то трэба прыняць тады рашэньне аб уваходзе Заходняга краю ў склад Расейскай Фэдэрацыі. Іншага выйсьця няма. І Беларусь ня будзе існаваць, таму што тады Беларусі абсалютна ня будзе. Я ў гэтым перакананы і прашу падтрымаць і прыняць гэты закон."

Нарэшце пасьля ўсяго пачутага здалося, што старшынствуючы на сэсіі Шушкевіч канчаткова ўсё зразумеў (дайшло, што ўсе за незалежнасьць), і адразу выступіў: „Шаноўныя народныя дэпутаты, я здыму некаторыя пытаньні. Я да ўчарашняга дня, як вы ведаеце, таксама лічыў, што гэта будзе неканстытуцыйнай зьвай (намёк на фразу Булахава *(– З.П.),* што мы зробім нейкія юрыдычныя складанасьці і г. д. Але чакаць немагчыма. Таму я лічу, што неабходна прыняць не пастанову, а закон Беларускай ССР аб наданьні канстытуцыйнага статусу Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай ССР".

Як кажуць, здаўся „апошні з магікан". У залі было вялікае хваляваньне. Яшчэ абмяркоўвалі шэраг пытаньняў, якія мы абрынулі на Вярхоўны Савет (у тым ліку і пытаньне аб дэнансацыі так званай „саюзнай дамовы" 1922 г.). Але гэта ўжо для ўсіх было зашмат (і ня так важна), і мы ня сталі настойваць, каб не загубіць дасягнутае нацыянальнае адзінства з сьмяротнымі ворагамі, партыю якіх мы перад гэтым спынілі, а яе велізарную маёмасьць забралі ў дзяржаву. Наперадзе было лёсавызначальнае гістарычнае галасаваньне.

[9] У Дадатку даем перадрук гэтага выступу, паколькі ў адбітку стэнаграмы тэкст няякасны і цяжка чытэльны. *(– З.П.)*

7

Спачатку трэба галасаваць, каб прыняць праект „за аснову” з удакладненьнем, што прымаецца канстуцыйны закон. Зарэгістравана 265 дэпутатаў. Прыступаем да галасаваньня. Шушкевіча не пазнаць: „Я вельмі прашу не хвалявацца, – сыпле ён скарагаворкай. – Прашу ўсіх народных дэпутатаў сесьці на свае месцы і захоўваць той добры парадак, які ў нас захоўваецца ўжо больш чым гадзіну” і г. д.

Прагаласавала „за” – **253**, „супраць” – **0**, устрымаўся – адзін, не галасавала – **11**. Было 20 гадзін 08 хвілін[10]**.** Потым прагаласавалі папраўкі па пунктах і, нарэшце, галасаваньне за закон „цалкам”. Зарэгістравалася – **265** дэпутатаў. Прагаласавала „за” – **256**, супраць – **0**, „устрымалася” – **0**, не галасавала – **9**. **Было 20 гадзін 12 хвілін 25 Жніўня 1991 года.**

Што тварылася!.. Апладысмэнты, усьмешкі, воклічы, сьлёзы...

„Віншую вас, паважаныя народныя дэпутаты, віншую вас, жыхары Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі! Закон прыняты”, – сказаў Шушкевіч. (Хаця, якая „савецкая” ды „сацыялістычная”, – гамон ужо гэтаму ўсяму!)

Адразу пачалі прымаць заканадаўчую падтрымку незалежнасьці і гэтаму канстытуцыйнаму закону. Было зьменена некалькі артыкулаў Канстытуцыі БССР і падпарадкавана Пракуратура ў веданьне Беларусі. Панавала поўнае паразуменьне і настрой на мяжы эйфарыі. Самы час было прыняць праект пастановы „Аб забесьпячэньні палітычнай і эканамічнай самастойнасьці Беларускай ССР”, падрыхтаваны Саўмінам. Валянцін Голубеў (адзін з каардынатараў Апазыцыі БНФ і чалавек з гумарам) устаў і перафразуючы М. Гарбачова (той любіў „раіцца” то з Палітбюро, то з народам), кажа: „Мы тут параіліся, спыталі ў Вячаслава Францавіча Кебіча і вырашылі, што трэба зараз прыняць праект, які ўнёс Савет Міністраў”.

Потым выступае Кебіч і абгрунтоўвае: „Цяпер, як ніколі, ёсьць неабходнасьць прыняць Пастанову Вярхоўнага Савета аб перадачы непасрэдна ў падпарадкаваньне Вярхоўнага Савета Беларускай ССР і Савета Міністраў Беларускай ССР органаў Пракуратуры, Міністэрства Ўнутраных Справаў, Камітэта Дзяржаўнай Бясьпекі і ўсёй маёмасьці, якая знаходзіцца на тэрыторыі Беларусі.

Аб’явіць палітычную і эканамічную незалежнасьць і перадаць ва ўласнасьць Беларускай ССР усе прадпрыемствы, арганізацыі і ўстановы саюзнага падпарадкаваньня, якія знаходзяцца на тэрыторыі Рэспублікі” і г. д.

Пасьля шэрагу ўдакладненьняў пастанова была прынята таксама аднагалосна. (**0** – „супраць”, **0** – „устрымалася”)

Мы, дэпутаты Фронту, прапанавалі ў гэтых умовах вырашыць адразу і пытаньне з назвай краіны, скасаваўшы назву БССР і назвацца – Рэспубліка Беларусь. Але гэтае рашэньне адклалі на наступную сэсію.

А ў заключэньне адбыўся акт поўнай капітуляцыі намэнклятуры і Станіслава Шушкевіча. Па яго ж уласнай прапанове была прынятая пастанова аб скасаваньні ў парадку дня сэсіі пункту аб „саюзнай дамове”, з-за якога столькі яны патрацілі сілаў, энэргіі і дэмагогіі ўчора, 24 жніўня, у пачатку сэсіі, каб уключыць гэтую сваю стратэгічную пустышку і непатрэбшчыну на разгляд Вярхоўнага Савета.

8

Нам аж ня верылася нават у такую бліскучую і абсалютную перамогу, калі супраціўленьне зышло на нулі, асабліва калі ўспомніць учарашні дзень, пачатак сэсіі і гэтую масу разгубленых чырвоных і непрыхільных аблічччаў. Мы разумелі, што ўлада пакуль засталася ў іх (у савецкай намэнклятуры), але пэрспэктыва незалежнасьці і свабоды давала нам крыльлі. Трэба было хутка стварыць усе незалежныя атрыбуты дзяржавы (сымвалы, грошы, войска, амбасады, межы) і аснову вольнай нацыі (дзяржаўная мова, нацыянальная школа, прыватная ўласнасьць, дэмакратыя).

(Галоўнае было – захаваць парлямантарызм, не дапусьціць прэзыдэнцтва і каб не ўмяшалася Расея. Мы высільваліся потым у гэтым савецкім парляманце, каб адбудаваць нашую новую дзяржаўнасьць. І шмат што ўдалося. Наша дзяржава сталася. Але сілы былі настолькі няроўнымі, што праз пэўны час непрыяцелі акрыялі, парлямантарызм разбурылі, і Расея ўмяшалася. Акрамя нешматлікага авангарду грамадзтва яшчэ не гатовае было для разуменьня нацыянальнай дзяржаўнай палітыкі. Улада засталася ў старой савецкай каланіяльнай адміністрацыі з узурпатарам начале, палітыка стала антыбеларускай, а незалежнасьць – у небясьпецы.)

9

Калі пасьля сэсіі мы вышлі на плошчу, быў позьні жнівеньскі вечар. Мне здавалася, што перамяніўся сьвет, і ўсё ўжо цяпер новае, іншае, наша. Людзі на плошчы сьмяяліся, плакалі, абымаліся, гучэлі песьні, палілі газэты (замест паходняў).

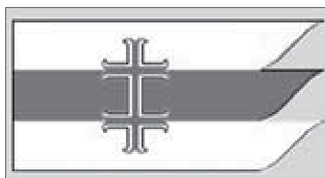
Колькі было шчасьлівых аблічччаў! Ніколі ў жыцьці я не перажываў чагосьці падобнага, ніколі не адчуваў такой радасьці. Запомніўся наш Пётра Садоўскі. Ён стаяў на трыбуне сярод плошчы ў тлуме людзей і, быццам адзін, да самазабыцьця ад шчасьця сьпяваў народную беларускую песьню...

Дзьвесьце гадоў, пакаленьне ў пакаленьне, крок у крок, сьмерць у сьмерць мы ішлі да гэтага дня. І вось ён настаў. І верылася – ужо назаўсёды. Аднак пакуль жывы зьвер (што ўжо нібы здох, „як быццам ад раны”), ніхто ня ведае, колькі яшчэ жыцьцяў і часу, і волі прыдзецца пакласьці на алтар народнай свабоды. Але крэпасьць – наша. І нікому ніколі нельга яе здаць.

22 сакавіка 2011 г.

Зянон ПАЗЬНЯК

[10] Гэты час і першае галасаваньне зафіксаваў Сяргей Навумчык („Сем гадоў Адраджэньня альбо фрагмэнты найноўшай беларускай гісторыі (1988-1995). Варшава-Прага, 2006, стар. 64).

14. Сьцяг БНФ

НЕЧАРГОВАЯ ПЯТАЯ СЕСІЯ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БЕЛАРУСКАЙ ССР

ДВАНАЦЦАТАГА СКЛІКАННЯ

БЮЛЕТЭНЬ

№ 1

Выданне Вярхоўнага Савета БССР
1991

ПАСЯДЖЭННЕ ПЕРШАЕ

/Субота, 24 жніўня 1991 года/

**Зала пасяджэнняў Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.
12 гадзін.**

**Старшынствуе Старшыня Вярхоўнага Савета Беларускай ССР
М.І.Дзямянцей.**

Старшыня. Добры дзень, паважаныя народныя дэпутаты. Прашу ўключыць сістэму рэгістрацыі, народных дэпутатаў зарэгістравацца. Прысутнічаюць на ранішнім пасяджэнні 267 народных дэпутатаў.

Паважаныя народныя дэпутаты! Сёння Масква развітваецца з тымі, хто трагічна загінуў пры абароне расійскага Дома Саветаў у ноч з 20 на 21 жніўня. Указам Прэзідэнта краіны ўсім траім -- Дзмітрыю Комару, Іллі Крычэўскаму і Уладзіміру Усаву -- пасмяротна прысвоена званне Героя Савецкага Саюза. Прадстаўнікі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, народныя дэпутаты Карпенка Генадзь Дзмітрыевіч і Грыбанаў Уладзімір Міхайлавіч прымаюць удзел у пахаванні і ўскладанні вянка ад Вярхоўнага Савета Беларускай ССР. Прашу ўшанаваць памяць загінуўшых мінутай маўчання. /Усе ўстаюць. Мінута маўчання/. Дзякую.

Первый микрофон включите, пожалуйста.

Пазьняк З.С. (Ангарская выбарчая акруга № 9, г.Мінск). Паважаны Прэзідыум, просьба ад дэпутатаў апазіцыі Беларускага народнага фронту прымацаваць побач з дзяржаўным сцягам Беларускай ССР нацыянальны сцяг Беларусі. Права на гэта дае нам наша гісторыя і Дэкларацыя аб дзяржаўным суверэнітэце рэспублікі. (Апладысменты).

Старшыня. Прошу народных депутатов проголосовать за то, чтобы в зале Верховного Совета находился национальнальный флаг Белоруссии, который использует оппозиция от БНФ. Кто против? Кто воздержался?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	230
Кворум для прыняцця рашэння	173
Зарэгістравана	267

Прагаласавала "за"	107
Прагаласавала "супраць"	47
Устрымалася	42
Усяго прагаласавала	196
Не галасавала	71

Рашэнне не прынята.

Прошу депутатов оппозиции от БНФ, учитывая, что вопросы о флаге, гимне решает Верховный Совет в соответствии с Конституцией, не настаивать больше на этом.

З месца. Большасцю дэпутацкага галасавання... /не чуваць/.

Старшыня. Я вас прошу показать пример хорошей работы. Есть Конституция, и мы не будем тут спорить. Прошу не настаивать.

Уважаемые народные депутаты! Дазвольце мне аб'явіць аб адкрыцці нечарговай пятай сесіі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР дванаццатага склікання.

У адпаведнасці з артыкулам 14 Часовага рэгламенту нам неабходна стварыць сакратарыят сесіі. Слова для прапановы па гэтаму пытанню мае намеснік Старшыні Вярхоўнага Савета БССР таварыш Шаладонаў Васіль Іванавіч.

Пазьняк З.С. У мяне ёсць яшчэ адна прапанова.

Старшыня. Пожалуйста.

Пазьняк З.С. Мне вельмі шкада, што зала прыняла такое рашэнне. Мы пачакаем. Але ў мяне ёсць іншая прапанова. У сувязі з тым, што дакументальна засведчана аб падтрымцы хунты Старшынёй Вярхоўнага Савета БССР спадаром Дземянцеем і яго Намеснікам Шаладонавым я прапаную даручыць гэтае пасяджэнне весці Першаму намесніку, а не Старшыні Вярхоўнага Савета, пытанне аб якім будзе пастаўлена на гэтай сесіі. (Апладысменты). Прашу паставіць на галасаванне гэтую прапанову.

Старшыня. Мы все здесь занимаемся законотворчеством, и я хочу попросить вас выносить решения соответствующим образом. Просил бы народных депутатов высказаться о том, кому поручить

вести заседание.

Пожалуйста, пятый микрофон.

Лукашэнка А.Р. (Шклоўская выбарчая акруга № 310, Магілёўская вобласць). Уважаемые члены Верховного Совета! То, что я скажу сейчас, -- это не спонтанно возникло, я после 20 августа очень много думал над этим, и поскольку это не противоречит тому вопросу, который сейчас поднял народный депутат Позняк, я хотел бы сказать следующее.

Уважаемый Николай Иванович, вы помните заседание Президиума 20 августа, когда я вам задал вопрос? Я повторю его. Почему вы, будучи соратником Президента Горбачева, в трудный для него момент продали этого человека? Дайте, пожалуйста, Вы, прокурор Тарнавский, министр юстиции Дашук и товарищ Ширковский правовую оценку случившемуся в Москве. Суть вашего ответа /у нас это записано/ сводилась к тому, что то, мол, что произошло, было согласовано с Президентом и... неужели вы не понимаете, что коль тот так настырно выдвигал Янаева, иначе быть не могло. Вы твердо заявили о том, что Президент серьезно болен.

В связи с этим я прошу вас как человека потерявшего, может быть, многое, но оставившего у себя мужество, уйти сегодня, не начиная сессии, в отставку. (Аплодисменты). Не надо аплодисментов, товарищи. Это рабочая обстановка.

Второе. Уважаемый Вячеслав Францевич, Вы являетесь членом Бюро Компартии Белоруссии. Вы знаете, какую позицию заняло Бюро и руководство партии. Вы, таким образом, взяли на себя жесточайшую ответственность за поддержку банды. Поэтому учитывая это и то, что ваши органы и Вы обратились на места, выполняя постановление номер один хунты, и начали собирать те данные, которые от Вас потребовали, Вы также не имеете морального права /да и не только морального/ находиться во главе нашего Правительства. Я бы попросил Вас найти мужество и вместе с Дементеем и теми, кто присутствовал тогда на бюро и кто поддерживал эту банду, уйти в отставку. Я не хочу Вас запугивать и предъявлять ультиматум. Но если сегодня же не будет это сделано, я найду средства /а они уже есть/ для того, чтобы поставить в известность Президента

Горбачева и Президента России Ельцина. Спасибо за внимание.

Старшыня. Третий микрофон, пожалуйста.

Глушкевiч Я.М. (Аршанская-Заводская выбарчая акруга № 168, Вiцебская вобласць). Я не присутствовал, к сожалению, на Президиуме, был в это время в Ленинграде, много знаю о всех злодеяниях банды. Считаю, что надо сейчас организовать прямую трансляцию на республику, на площадь, там люди. И Вы сегодня, Николай Иванович /я Вас давно знаю, я бывший Ваш соратник/, как гражданин должны совершить гражданский мужественный шаг. Вы не должны больше руководить Верховным Советом, это мое глубокое убеждение и мнение оршанцев.

Вчера прошел огромный митинг. Я имею поручение от избирателей, резолюция есть об отставке Вашей, об отставке Президиума и об оставке и отдаче под суд Лукьянова как главного заговорщика. Не хочу больше накалять тут страсти, предлагаю вопрос о трансляции решить сейчас, немедленно. Если у кого-то нет мужества, тогда лучше молча сидеть... Поэтому я предлагаю поименно проголосовать за трансляцию на республику. И прошу Вас убедительно, Николай Иванович, зная Вас 30 лет, решиться на этот мужественный шаг.

Старшыня. Уважаемые народные депутаты, вопросы поставлены серьезные, поэтому нам надо сформировать рабочие органы. Я слово предоставляю Шолодонову Василию Ивановичу, чтобы нам создать секретариат, решить вопрос о трансляции.

Уважаемые товарищи! Наверное надо любого, кого собираемся мы тут казнить, выслушать сначала... (Шум у зале). Если будет такой шум я объявлю перерыв. Я не хочу, чтобы все делалось незаконно. Я в этом участвовать не буду, не буду участвовать в беззаконии. Я ничего не совершил и не вижу никого сегодня в зале, кто совершил. Нужны доказательства. Я всю фальшь, которую вы подгоняете, знаю. Когда вы меня выслушаете, тогда и будете судить. Я с вами разговаривал тогда и сейчас на равных, мне нечего скрывать. Белоруссию не опозорил ни один человек. Всем, что сделано в Белоруссии, можно гордиться. Я скажу, белорусский народ гордится и армией и всеми остальными, кто находился на его территории в

это нелегкое время. Первый микрофон, пожалуйста.

Ганчар В.І. (Васняцоўская выбарчая акруга № 6, г.Мінск). Я думаю, нам не надо дискредитировать действия Верховного Совета в очередной раз, поскольку парадоксы его деятельности уже непостижимы. Есть вещи очевидные в любом правовом государстве. И даже подозрение в антиконституционной деятельности делает абсолютно и автоматически невозможным продолжение деятельности высших руководителей. Поэтому до выяснения результатов деятельности специальной комиссии Верховного Совета и политический, и моральный, и человеческий долг членов Президиума Верховного Совета, Председателя Верховного Совета, его заместителя и всего состава Совета Министров, члены которого являются практически все и членами ЦК, уйти в отставку либо приостановить свою деятельность. Любое голосование по этому вопросу считаю неуместным и абсурдным, если ориентироваться /подчеркиваю/ на обычные правила, существующие в любом правовом государстве. И надо сделать этот нравственный, политический и человеческий шаг.

Старшыня. Я повторяю, товарищи, ничего не произойдет, если мы будем работать, как на митинге, и решать вопросы путем дезинформации. Если надо меня освободить, то освободит Верховный Совет. Четвертый микрофон, пожалуйста.

Качан М.А. (Беларуская рэспубліканская арганізацыя ветэранаў вайны і працы). Уважаемые народные депутаты! Та обстановка, которая царит сейчас у нас в Верховном Совете, ей нет никакого основания. Давайте посмотрим. Все сформированные законно наши органы, работа всех коммунистов на местах обеспечили нормальную работу... (Шум у зале). Я хочу сказать нельзя себя так вести, нужно быть корректными и иметь политическую культуру. Я хочу сказать, что нет оснований нам сегодня вести разговоры по данным вопросам. Вопросы, которые выдвигаются оппозицией, необходимо снять. Президиум, я считаю, принял правильное обращение, своевременное, был обеспечен порядок в республике. Чрезвычайное положение не введено. Все демократические институты действовали. Даже оппозиции БНФ никто не запрещал собирать митинги и

выступать. Поэтому вся демократия в республике обеспечена. Считаю необходимо остановиться действительно на политическом моменте, и сегодня сессию закончить.

Старшыня. Восьмой микрофон, пожалуйста.

Мачуленка М.А. (Ельская выбарчая акруга №207, Гомельская вобласць). Уважаемые коллеги! Я вижу реакцию некоторых депутатов, когда к микрофонам подходят представители оппозиции, и я почувствовал реакцию совершенно противоположную, когда подошли несколько коммунистов. Так вот, я вас приглашаю прислушаться к призыву Президента СССР Михаила Сергеевича Горбачева. (Шум у зале). ... который призвал всех здравомыслящих людей не пользоваться методами хунты. Спокойно, тщательно, взвешенно и доказательно разобраться с ролью каждого органа, каждой структуры, равно как и каждого гражданина и коммуниста. Я считаю, что то, с чего вы пытаетесь сейчас начать, а точнее, сорвать начало сессии -- это позор для нашего Верховного Совета.

И, наконец, вы, пожалуйста, не пользуйтесь преимуществами столичной жизни. Я живу не в Минске, и если кое-кто здесь находился с восемнадцатого, то мы не имели такой возможности, на Президиуме тоже не присутствовали. Почему вы нас лишаете права проанализировать работу Президиума в рабочем порядке? Это во-первых.

Во-вторых, что за давление ,на депутатов? Я тоже вчера встречался в своем Ельском избирательном округе с депутатами. И получил полную поддержку своей деятельности. И сегодня, и вчера я полностью объяснил свою позицию. Так что извините, но нельзя "катить" округ на округ. Депутат на депутата может "катить", это ваше право... Но округ на округ... противопоставлять слои общества никому не позволено. Мы имеем равные мандаты. И, извините за непарламентское выражение, рот затыкать никому не дано право.

Старшыня. Будем заниматься выслушиванием? Тогда сколько мы отведем на это время? До начала сессии? Сессия не открыта еще. Вы не дали открыть сессию. Пятый микрофон. Пожалуйста, Дмитрий Петрович.

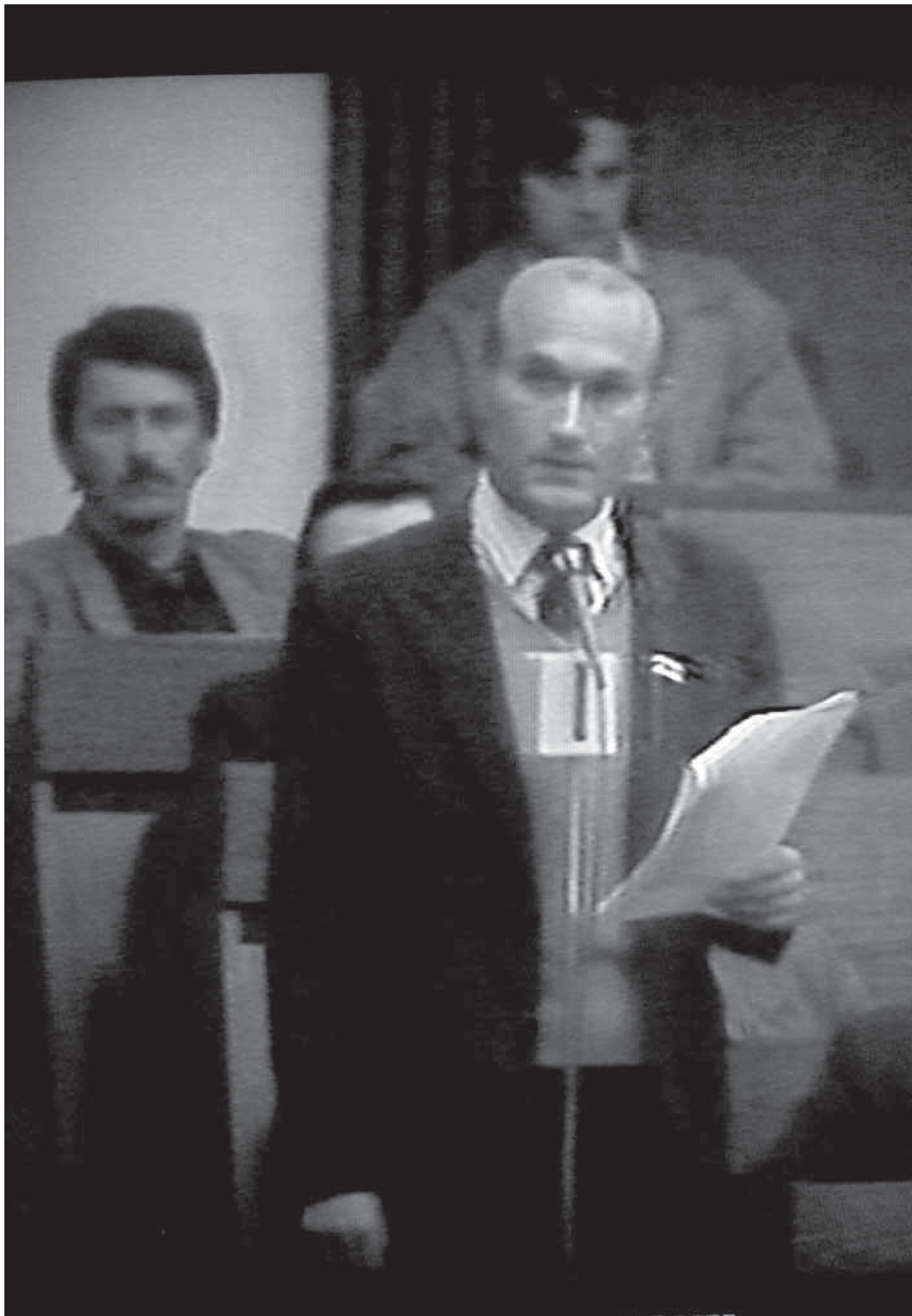
Булахаў Д.П. (Магілёўская-Юбілейная выбарчая акруга № 275). Давайте успокоимся, уважаемые народные депутаты. Потому что решать что-то на эмоциях, тем более принимать решения о судьбах республики... Я думаю, что мы сегодня с вами к этому придем все вместе. И еще я один тезис должен напомнить: одно беззаконие не должно рождать второе беззаконие. Мы должны действовать строго в рамках закона. Я понимаю, что есть норма морали, но ответственен за норму морали сам человек. И моральное решение принимать ему самому. Я имею ввиду подачу в отставку.

Что же касается закона, то мы не можем начать работу сессии до тех пор, пока не сформировали ее рабочий орган. Далее в законном порядке мы можем поставить вопрос о доверии любым органам и должностным лицам Верховного Совета и определить очередность его рассмотрения.

Старшыня. Следует прислушаться. Мы бы быстрее двигали сессию, если бы утвердили все то, что положено на сессии, а потом рассмотрели все вопросы, которые будут возникать. Ни один депутат здесь, в зале, не лишается права выступить, высказать свое мнение. Я прошу благоразумно к этому отнестись. Так как нам голосовать нечего. У нас сессия не открыта. Мы же путем митинга не имеем права принимать ни одно решение, незаконно это будет. Первый микрофон, пожалуйста.

Пазьняк З.С. Паважаны Мікалай Іванавіч. Я прашу Вас не загаварваць сесію. Не рабіць такую склоку, якую Вы самі зрабілі. Я прапанаваў прагаласаваць пытанне аб тым, каб адкрыццё сесіі зрабіў Ваш Першы намеснік. Не Вы, і не Ваш намеснік Шаладонаў. І прашу паставіць гэтае пытанне на галасаванне. І другое пытанне. Калега Глушкевіч прапанаваў весці трансляцыю на плошчу, дзе сабраўся народ, трансляцыю па радыё і тэлебачанню. Таксама прашу паставіць гэта пытанне на галасаванне. Пасля вырашэння гэтых пытанняў будзем адкрываць сесію.

Старшыня. В повестке дня они стоят и мы их рассмотрим обязательно. Но возникает вопрос о ведении сессии. Есть предложение, чтобы сессию вел Первый заместитель Председателя Верховного Совета Белорусской ССР Шушкевич Станислав Станиславович. Кто за то, чтобы вел Шушкевич Станислав

(Фота з тэлевізара)

15. Зянон Пазьняк. Дыскусія „ад мікрафону”.

Станиславович, как внесено предложение, прошу голосовать. Поименно? Голосуем руками. Предложение принимается. Кто за то, чтобы сессию вел Первый заместитель Председателя Верховного Совета Шушкевич Станислав Станиславович, прошу голосовать. Кто против? Кто воздержался?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	230
Кворум для прыняцця рашэння	136
Зарэгістравана	271
Прагаласавала "за"	128
Прагаласавала "супраць"	36
Устрымалася	39
Усяго прагаласавала	203
Не галасавала	68

Рашэнне не прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца).

Не надо смешивать процедуру с отставкой Председателя. Уважаемые народные депутаты, давайте лучше будем голосовать об отставке Председателя. Тогда будет все ясно. Зачем же так. Вот, Станислав Станиславович говорит, что даже для процедуры сегодня не хватает голосов. Пожалуйста, Дмитрий Петрович.

Булахаў Д.П. Мы не открыли еще сессию. Я не понимаю, о чем мы говорим сейчас, о каких голосованиях. Давайте откроем сессию и начнем работать. Решим все вопросы, которые нам необходимы.

Старшыня. Уважаемые народные депутаты. Предоставляю слово Шолодонову Василию Ивановичу по составу секретариата сессии.

Шолодонов В.И. Уважаемые народные депутаты, список состава секретариата у вас есть. Предлагается избрать секретариат из семи человек, председателем -- Позюмко Александра Романовича. Есть ли замечания или другие предложения?

Старшыня. По Постановлению "Аб сакратарыяце нечарговай пятай сесіі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР дванаццатага скліканния" есть ли замечания? Нет. Я ставлю Постановление на голосование.

Кто за принятие этого Постановления, прошу голосовать. Кто против? Кто воздержался?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	230
Кворум для прыняцця рашэння	173
Зарэгістравана	271
Прагаласавала "за"	230
Прагаласавала "супраць"	3
Устрымалася	4
Усяго прагаласавала	237
Не галасавала	34

Рашэнне прынята.

Паважаныя народныя дэпутаты, нам неабходна стварыць дэпутацкую камісію для кантролю сістэмы галасавання на нечарговай пятай сесіі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР. Таксама слова мае Шаладонаў Васілій Іванавіч.

Шаладонаў В.І. Проект Постановления по составу этой комиссии вам тоже роздан. Председателем предлагается избрать Алампиева Виктора Петровича. В комиссию входят Андрейченко и Никитин. Нет других предложений и замечаний?

Старшыня. Кто за то, чтобы принять Постановление Верховного Совета Белорусской ССР "Аб дэпутацкай камісіі па кантролю за сістэмай галасавання на нечарговай пятай сесіі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР дванаццатага склікання", прошу голосовать.

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	230
Кворум для прыняцця рашэння	173
Зарэгістравана	271
Прагаласавала "за"	247
Прагаласавала "супраць"	1
Устрымалася	0
Усяго прагаласавала	248
Не галасавала	23

Рашэнне прынята.

Паважаныя народныя дэпутаты. За прайшоўшы перыяд у рэспубліцы праведзены выбары двух народных дэпутатаў Беларускай ССР: па Нараўлянскай выбарчай акрузе № 222 Гомельскай вобласці і ад Беларускай рэспубліканскай арганізацыі ветэранаў вайны і працы. Слова для даклада аб прызнанні паўнамоцтваў выбраных народных дэпутатаў Беларускай ССР прадастаўляецца намесніку старшыні Мандатнай камісіі таварышу Мацюшэўскаму Валерыю Пятровічу.

Мацюшэўскі В.П. /Палярнянская выбарчая акруга № 70, Мінская вобласць/. Паважаныя народныя дэпутаты! Як вам вядома, у сувязі са смерцю народнага дэпутата Беларускай ССР Еўлашова Дзмітрыя Мікалаевіча 11 жніўня бягучага года праведзены выбары народнага дэпутата БССР па Нараўлянскай выбарчай акрузе № 222. Кандыдатам у дэпутаты па гэтай акрузе быў зарэгістраваны Маркоўскі Мікалай Марцінавіч, начальнік упраўлення Дзяржаўнага камітэта БССР па праблемах ліквідацыі вынікаў катастрофы на Чарнобыльскай атамнай электрастанцыі. З 12968 выбаршчыкаў, унесеных у спісы, прыняло ўдзел у галасаванні 10719 чалавек, што складае 82,6 працэнта. 7999 чалавек, або 74,5 працэнта выбаршчыкаў, прыняўшых удзел у галасаванні, аддалі свае галасы за кандыдата, які балаціраваўся.

16 жніўня гэтага года адбыліся таксама выбары народнага дэпутата Беларускай ССР ад Беларускай рэспубліканскай арганізацыі ветэранаў вайны і працы замест склаўшага свае дэпутацкія паўнамоцтвы Шабашова Сяргея Міхайлавіча. Кандыдатам у дэпутаты быў зарэгістраваны Авечкін Аляксандр Пятровіч, інжынер вытворчага аб'яднання "Маналіт", старшыня Віцебскага гарадскога Савета ветэранаў вайны і працы. Са 122 удзельнікаў пленума Беларускай рэспубліканскай арганізацыі ветэранаў вайны і працы за кандыдата, які балаціраваўся, прагаласавала 118 чалавек. Супраць -- 4. Заяў аб парушэннях выбарчага заканадаўства ні ў Цэнтральную камісію па выбарах народных дэпутатаў, ні ў Мандатную камісію не паступала. Неабходныя дакументы аб выніках галасавання ў Мандатную камісію прадстаўлены.

На ваша зацвярджэнне ўносіцца наступны праект Пастановы Вярхоўнага Савета: "Разгледзеўшы прадстаўленне Мандатнай камісіі,

Вярхоўны Савет Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі п а с т а н а ў л я е :

Прызнаць паўнамоцтвы народных дэпутатаў Беларускай ССР Маркоўскага Мікалая Марцінавіча, выбранага 11 жніўня бягучага года ад Нараўлянскай выбарчай акругі № 222 Гомельскай вобласці і Авечкіна Аляксандра Пятровіча, выбранага 16 жніўня бягучага года ад Беларускай рэспубліканскай арганізацыі ветэранаў вайны і працы.

Старшыня. Якія будуць заўвагі? Трэці мікрафон.

Навукчык С.І. (Віцебская-Чыгуначная выбарчая акруга № 181). Паважаны прадстаўнік Мандатнай камісіі, адкажыце, калі ласка, на пытанне: ці зарэгістравана афіцыйна арганізацыя ветэранаў у Міністэрстве юстыцыі Беларускай ССР? Бо ў тым выпадку, калі гэтая арганізацыя не зарэгістравана, ніякай размовы пра прызнанне паўнамоцтваў быць не можа, і больш таго, дэпутаты ад гэтай арганізацыі літаральна цяпер павінны спыніць свае дэпутацкія паўнамоцтвы.

Мацюшэўскі В.П. Прабачце, але на гэтае пытанне адказаць не магу, бо не ведаю. На яго адкажа міністр юстыцыі, які прысутнічае на гэтай сесіі.

Глушкевіч Я.М. Я знаю,что в Москве уже принято решение о запрещении всесоюзной ветеранской организации.

Читал я также интервью товарища Овечкина в "Витебском рабочем" и могу сказать, что это интервью человека, который в общем-то чрезмерно настроен против сегодняшнего народа, прокоммунистически, в этом интервью. Прошу это иметь ввиду всех народных депутатов.

Старшыня. Чацвёрты мікрафон.

Кавалёў А.А. (Жлобінская-Чыгуначная выбарчая акруга № 210, Гомельская вобласць). Я, конечно, не могу за председателя комиссии говорить о правомочии Общества ветеранов войны и труда, но все обвинения, которые выдвинуты в адрес Александра Петровича Овечкина... Я сам витебчанин, долгое время работал в Витебске,

рядом с Александром Петровичем Овечкиным. Это человек очень пытливого ума, талантливый инженер, который внес большую лепту в освоение космоса, это Герой Социалистического Труда, это человек, который поставил, построил, организовал огромнейшее производство на Витебщине, которое вносит весомый вклад в развитие всего народного хозяйства страны, а не только Белоруссии. Это человек, который обладает незаурядным умом организатора, человек с большой памятью, человек, который заботился и всегда заботится о людях, я его знаю и могу перед всеми народными депутатами республики, перед своей совестью, перед всеми различными социальными группами, ветеранами, представителями БНФ, творческой интеллигенцией, полностью поручиться за Александра Петровича Овечкина, потому что знаю его как хорошего талантливого инженера, организатора производства и очень хорошего человека.

Старшыня. Пожалуйста, министр юстиции.

Дашук Л.І. /Міністр юстыцыі Беларускай ССР/. Я точно помню, что документы подавались. У нас зарегистрировано больше 200 общественных организаций. Я не знал, что такой вопрос возникнет, эти вопросы у нас курирует заместитель министра, документы подавались. Но, в соответствии с законодательством, установлен срок перерегистрации всех общественных организаций до 1 января 1992 года. И все они имеют юридическую силу независимо от того, прошли они регистрацию или нет. До 1 января 1992 все существующие организации имеют юридическую силу. Если они не зарегистрируются к новому году, значит тогда разговор будет другой. Сегодня, к сожалению, я не смогу, даже, если я поеду в Министерство, взять контрольный журнал, какая это организация, когда зарегистрирована.

Старшыня. Третий микрофон, пожалуйста.

Маісееў Г.Ф. (Наваполацкая-Юбілейная выбарчая акруга № 175, Віцебская вобласць). Учитывая ситуацию, которая сложилась с этой организацией во всесоюзном масштабе, учитывая то, что организация напрямую поддержала путч, я предлагаю до выяснения обстоятельств в отношении этой организаци, ее регистрации или нерегистрации во всесоюзном масштабе, сегодня не голосовать и этот вопрос отложить.

Старшыня. Пятый микрофон, пожалуйста, включите.

Толсцік М.А. (Беларуская рэспубліканская арганізацыя ветэранаў вайны і працы). Товарищи, я хотел бы призвать к разуму. Я один из старейших здесь присутствую. С членом Конституционной комиссии Глушкевичем, мы говорили об этой кандидатуре. Мы же готовим документ... И тут же призываем делать шиворот-навыворот.

Ведь есть Конституция Белорусской республики, есть Закон о выборах. В соответствии с ними , я как член Республиканского Совета ветеранов говорил об этом. Вы сейчас обвиняете всю ветеранскую организацию. Какие у вас есть основания? Нельзя плевать в колодец, из него, может быть, придется самому воду пить. Поэтому я призываю всех товарищей народных депутатов действовать не по чьей-то команде, а все-таки иметь рассудок, голову и спокойствие.

Старшыня. Второй микрофон, пожалуйста.

Андрэеў А.Я. /Народны дэпутат СССР/. Уважаемые народные депутаты! Я являюсь председателем Белорусской Республиканской организации ветеранов войны, труда и Вооруженных Сил.

Первое. Белорусская республиканская организация ветеранов войны, труда и Вооруженных Сил является самостоятельной организацией суверенной республики. Никаких заявлений в поддержку она не делала и текста с заявлениями Всесоюзной организации она не имеет. Только вчера удалось ознакомиться в газете "Московская правда" с этим заявлением, которое было опубликовано только в "Московской правде ".

Второе. Мы категорически не поддерживаем это заявление. Потому что это заявление сделано не Всесоюзной организацией ветеранов войны и труда, не ее руководящим органом, а группой руководителей. И это их мнение. И если мне будет предоставлено слово, я эти вопросы подробно освещу. Поэтому никакого нет основания увязывать то, что в Москве происходит и то, что здесь.

Насколько мне известно, решением мэра Москвы запрещена организация Московского городского Совета ветеранов, а не Всесоюзная организация.

Старшыня. Уважаемые народные депутаты! У мяне ў руках Канстытуцыя Беларускай ССР, і артыкул 84 сведчыць аб тым, што Законам Беларускай ССР "Аб выбарах народных дэпутатаў Беларускай ССР" частка народных дэпутатаў Беларускай ССР выбіраецца ад наступных грамадскіх арганізацый: Беларускай рэспубліканскай арганізацыі ветэранаў вайны і працы, Беларускага таварыства інвалідаў, Беларускага таварыства сляпых, Беларускага таварыства глухіх. Пожалуйста, первый микрофон.

Новікаў Я.В. Все дело в том, что я хочу напомнить вам слова гражданина Яковлева. В России он говорил: давайте помнить о шпане, о тех, кто сейчас начнет отмываться. И вот сегодня у нас на календаре 24 августа. И сегодня ветераны говорят, что они не подписывали все это. Где вы были 21 и 20? Сам факт того, что вы умолчали и не отмежевались -- в нем уже есть состав преступления. Я говорю не как судья, это суд должен решать. Сегодня эта организация запрещена как реакционная. Истинные ветераны сегодня лежат в земле. Сегодня они гниют в деревнях, им лавка один день в неделю хлеб доставляет. Вот истинные ветераны. И пенсия их, извините, не та, которую вы получаете здесь. Вам до ветеранов, как до Луны. И поэтому не подменяйте эти понятия. Вы -- реакция, и давайте называть все своими именами. Я предлагаю голосовать против. (Аплодисменты).

Старшыня. Уважаемые народные депуты, я перейду к голосованию этого Постановления, а сейчас прошу вернуться к одному моменту. Наш секретариат прошу занять свои рабочие места и включить здесь электронную систему голосования.

Уважаемые народные депутаты! Я ставлю на голосование: кто за то, чтобы принять Постановление "Аб прызнанні паўнамоцтваў народных дэпутатаў Беларускай ССР, выбраных 11 і 16 жніўня 1991 года"...

Кто за то, чтобы признать полномочия народного депутата Белорусской ССР Марковского Николая Мартиновича, избранного 11 августа 1991 года от Наровлянского избирательного округа № 222 Гомельской области? Кто против? Кто воздержался?

Выніki галасавання:

Кворум для галасавання	230
Кворум для прыняцця рашэння	173
Зарэгістравана	273
Прагаласавала "за"	243
Прагаласавала "супраць"	4
Устрымалася	2
Усяго прагаласавала	249
Не галасавала	24

Рашэнне прынята.

Дазвольце павіншаваць ад нас усіх Мікалая Марцінавіча і пажадаць творчай работы. (Апладысменты).

Ставится на голосование: Кто за то, чтобы признать полномочия Овечкина Александра Петровича, избранного 16 августа 1991 года от Белорусской республиканской организации ветеранов войны и труда, прошу голосовать. Кто против? Кто воздержался?

Выніki галасавання:

Кворум для галасавання	230
Кворум для прыняцця рашэння	173
Зарэгістравана	273
Прагаласавала "за"	186
Прагаласавала "супраць"	29
Устрымалася	14
Усяго прагаласавала	229
Не галасавала	44

Рашэнне прынята.

Мы сердечно поздравляем Овечкина Александра Петровича и желаем ему успехов в работе.

Уважаемые народные депутаты, нам необходимо решить вопрос о порядке освещения работы внеочередной сессии Верховного Совета Белорусской ССР средствами массовой информации. Слово предоставляется председателю Комиссии по вопросам гласности, средств массовой информации и прав человека Коротчене Ивану Михайловичу.

Каратчэня І.М. (Вілейская сельская выбарчая акруга №57, Мінская вобласць). Уважаемые народные депутаты! Проект Постановления о порядке освещения средствами массовой информации работы внеочередной пятой сессии Верховного Совета Белорусской ССР двенадцатого созыва у вас имеется. Есть ли необходимость его комментировать?

В процессе дополнительного обсуждения сегодня на комиссии по третьему пункту от народного депутата Герменчука поступило предложение. После слов "Советская Белоруссия" вычеркнуть фразу "публиковать доклады и содоклады выступлений народных депутатов БССР", а оставить так: в "Народнай газеце" , газетах "Звязда", "Советская Белоруссия" широко освещать ход работы сессии", дальше по тексту. Других замечаний нет.

Старшыня. Есть предложение принять. Первый микрофон.

Голубеў В.Ф. Калі паважаны Старшыня не ўлічвае тыя прапановы, якія былі з залы, тады я вам падказваю. Была прапанова аб тым, каб арганізаваць прамую трансляцыю на плошчы каля Дома Урада, таму што там зараз стаяць дзесяткі тысяч людзей. Абавязкова гэта трэба зрабіць.

Старшыня. Если у нас техническая служба здесь может докладывать, что там что-то установлено и можно смотреть и слушать, возражений не будет. Потому что мы транслируем на всю республику.

Каратчэня І.М. По второму пункту здесь четко написано: "Государственному комитету Белорусской ССР по телевидению и радиовещанию вести прямую трансляцию работы сессии по радио и телевидению".

Старшыня. Третий микрофон, пожалуйста.

З месца. Я бы вас очень просил, люди на площади просят дать туда трансляцию. Надо, чтобы поддержали нас все.

Старшыня. Если министр связи, комитет или представители присутствуют, прошу связаться. А вообще я попросил бы секретариат наш разобраться. Выделите вы, пожалуйста, своего полномочного

представителя, чтобы этот вопрос был разрешен, и проинформируйте сессию. Возражений не будет, чтобы секретариат довел это дело, пока мы будем вопросы рассматривать. Кто за то, чтобы принять Постановление в целом с поправками и этим предложением? Первый микрофон.

Голубеў В.Ф. Прапанова была: дадаць у другую частку Пастановы -- арганізаваць трансляцыю сесіі на плошчы каля Дома Урада. Ці гэта радыёфікацыя будзе, ці будзе тая машына, ці будзе той аўтобус, які быў у час страйкаў, стаяць і весці трансляцыю на плошчу. Ніякай цяжкасці няма, гэты аўтобус стаіць у двары Дома Урада.

Старшыня. Будут ли возражения? Кто за то, чтобы принять Постановление с предложением, внесенным председателем комиссии, и дополнениями, которые внесли председатель комиссии и депутат Голубев Валентин Федорович? Чтобы мы время не теряли, уполномоченные от секретариата сессии в течение нескольких минут должны выяснить возможность решения этого вопроса или снять его. Мы транслируем заседание во все уголки Белоруссии, и на площади тоже должны транслировать. Никакого вопроса нет, только нужно все технически сделать. Кто за то, чтобы принять Постановление о повсеместной трансляции? Кто против? Кто воздержался?

Вынікі галасавання:

Кворум для голосования	230
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	273
Прагаласавала "за"	245
Прагаласавала "супраць"	0
Устрымалася	2
Усяго прагаласавала	247
Не галасавала	26

Рашэнне прынята.

Постановление "Аб парадку асвятлення сродкамі масавай інфармацыі работы нечарговай пятай сесіі Вярхоўнага Савета дванаццатага склікання" принято.

Паважаныя народныя дэпутаты! 22 жніўня 1991 года Прэзідыум Вярхоўнага Савета Беларускай ССР на сваім пасяджэнні разгледзеў

прапанову па павестцы дня і парадку работы нечарговай пятай сесіі Вярхоўнага Савета БССР. Слова ад Прэзідыума Вярхоўнага Савета па гэтых пытаннях прадастаўляецца Першаму намесніку Старшыні Вярхоўнага Савета Шушкевічу Станіславу Станіслававічу.

Шушкевіч С.С. (Адоеўская выбарчая акруга №44, г.Мінск). Паважаны Старшыня! Паважаныя народныя дэпутаты! Мы даволі доўга абмяркоўвалі павестку дня нашай нечарговай сесіі і вырашылі прапанаваць яе ў тым выглядзе, у якім яна ёсць у дакументах, што вы атрымалі. Гэта пытанні "Аб бягучым моманце" і "Аб Саюзным дагаворы".

Я хачу сказаць аб парадку дня. Мы б хацелі правесці гэту сесію за адзін дзень, таму што пытанні гэтыя ўсім добра вядомыя і трэба было б рабіць не мітынг, а сесію -- па-дзелавому, дакладна, коратка. І нават мы уносілі прапанову па Рэгламенту, каб выступленні былі 5-мінутныя. Магчыма, толькі прадстаўнікам ад вялікіх груп дэпутатаў можна было б зрабіць нейкія папраўкі, каб выступленне было ў рамках нашага звычайнага Рэгламенту. Вось такая думка Прэзідыума.

Прысутнічаючыя на Прэзідыуме народныя дэпутаты ад апазіцыі прапанавалі ўключыць у павестку дня дадаткова сем пытанняў. У вас ёсць дакументы, якія раздадзены сёння ад імя апазіцыі. Я зачытаю, што гэта за пытанні. Мы на Прэзідыуме паабяцалі, што прадстаўніку апазіцыі будзе дадзена слова з прапановай па гэтых пытаннях.

Старшыня. Ёсць пытанні? Няма. Другі мікрафон.

Герасюк І.М. (Капыльская выбарчая акруга №63, Мінская вобласць). Я здаў у сакратарыят праект Пастановы "Аб неадкладных мерах, выцякаючых са спробы дзяржаўнага перавароту ў СССР". Гэту Пастанову я аддаў для размнажэння і лічу, што ў парадак дня павінна быць уключана яе прыняцце.

Шушкевіч С.С. Я хацеў бы вас папрасіць аб наступным: фармулёўка першага пункта "Аб бягучым моманце" фактычна ўключае гэта пытанне, таму нічога дадаткова ўключаць не трэба, а дакументы ўжо распаўсюджаны.

Старшыня. Кто за то, чтобы принять за основу? Пожалуйста, первый микрофон. На трибуну, пожалуйста.

Голубеў В.Ф. Ад апазіцыі Беларускага народнага фронту. Паважаныя дэпутаты! Шаноўныя людзі Беларусі! Я хачу зрабіць тое, што да гэтага часу яшчэ не зроблена на гэтай сесіі. Я віншую усіх сумленных людзей Беларусі, усіх сумленных народных дэпутатаў, усе дэмакратычныя рухі, партыі Беларусі, рабочых, іх страйкавыя камітэты, сялянаў, інтэлігенцыю, усіх, хто падтрымаў апазіцыю ў гэты цяжкі час змагання са злачынцамі, з перамогай над фашыстоўска-камуністычнай хунтай. (Апладысменты).

Я дзякую тых людзей, якія прыйшлі і стаяць зараз на плошчы каля Дома Ураду, і хачу выказаць упэўненасць, што калі вас сёння к абеду прыйдзе яшчэ больш, ваша падтрымка для нас вельмі будзе важнай у гэтай зале, таму што вы бачыце па выніках галасавання, большасць якіх людзей сядзіць тут.

Зараз заўвагі апазіцыі да той павесткі дня, якую вынес Прэзідыум Вярхоўнага Савета, і нашыя прапановы. Мы лічым, што тыя два расплывчатыя пытанні, якія пастаўлены Прэзідыумам Вярхоўнага Савета, зроблены спецыяльна для таго, каб сесію ператварыць у гаварыльню і каб нікога не знайсці адказных, каб мы не змаглі даць ацэнку таго, што адбылося ў Беларускай рэспубліцы. Тое, што адбылося за яе межамі, гэта мы ўжо ведаем.

Апазіцыя прапануе першым на сесіі паставіць пытанне аб дзеяннях Старшыні Вярхоўнага Савета БССР у час спробы дзяржаўнага перавароту ў СССР. Ёсць вельмі шмат дакументаў, якія сведчаць аб тым, што Старшыня Вярхоўнага Савета не даў, адмовіўся даць прынцыповую ацэнку дзейнасці путчыстаў, не адмежаваўся ад іх. Фактычна падтрымаў і выступіў на баку змоўшчыкаў, праігнараваў Канстытуцыю СССР і БССР, Дэкларацыю аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай ССР, дагаворныя абавязкі па двухбаковых пагадненнях з Расіяй, Украінай і Казахстанам. Мы лічым, што дэпутат Дземянцей не мае зараз права займаць пасаду Старшыні Вярхоўнага Савета Беларусі. Аб гэтым сведчаць тыя тысячы зваротаў, якія прыйшлі ў апазіцыю, тыя тэлефонныя званкі, лісты, і тыя людзі, якія зараз стаяць на плошчах рэспублікі.

Другім прапануецца разгледзець пытанне аб дзеяннях членаў Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР і службовых асобаў рэспублікі пад час дзяржаўнага перавароту. Атрымалася так, што Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР ухіліўся пад час путчу ад выканання сваіх прамых функцый. Функцыю каардынатара і змагара за суверэннасць Беларусі ўзяла на сябе апазіцыя. Прэзідыум фактычна садзейнічаў путчу і ўпершыню сабраўся толькі 22 жніўня. Мы прапануем асудзіць дзейнасць тых членаў Прэзідыума Вярхоўнага Савета, якія падпісалі сумна вядомую заяву ці зусім не выказаліся, і прапануем ім самім скласці з сябе гэтыя абавязкі.

Мы лічым, што абавязкова неабходна разгледзець пытанне і выказаць недавер, вызваліць ад займаемых пасад Старшыню Савета Міністраў Кебіча Вячаслава Францавіча, які знаходзіўся ў Менску і нават не паказаўся пад час путчу, яго намеснікаў, Міністра юстыцыі Дашука, які аб'явіў, што на тэрыторыі рэспублікі дзейнічае надзвычайнае становішча і ён кіруецца Законам СССР аб надзвычайным становішчы, і праводзіў нараду ў сваім міністэрстве, дзе даваў адпаведныя загады. Таксама такія пытанні павінны быць вынесены ў адносінах да Старшыні Дзяржтэлерадыё Беларусі Сталярова, які спыніў дзейнасць беларускага радыё і тэлебачання, забараніў выхад нават дэпутатам і членам Прэзідыума Вярхоўнага Савета ў эфір і падпарадкоўваўся дзейнасці путчыстаў і Цэнтральнаму Камітэту Кампартыі Беларусі.

Наступнае пытанне прапануецца аб дзеяннях грамадска-палітычных арганізацый у час спробы дзяржаўнага перавароту. На Беларусі ў гэты час у падтрымку змоўшчыкаў, у падтрымку хунты -- дакладна вядома -- выступіла адна партыя -- Камуністычная партыя Беларусі. Яе кіраўнік спадар Малафееў яшчэ да пачатку перавароту выехаў у Маскву і знаходзіўся там да самога разбору. Як прыйшлі звесткі з Масквы, там ён галасаваў у падтрымку. Калі нават Цэнтральны Камітэт КПСС выказваўся ўжо супраць хунты, ён галасаваў у падтрымку.

Таму прапануецца вынесці на сесію гэтае пытанне і разгледзець наступныя пастановы: аб забароне дзейнасці КПБ -- КПСС на тэрыторыі Беларускай ССР, Пракуратуры БССР узбудзіць крымінальную справу супраць рэспубліканскіх, абласных, раённых

кіраўнікоў КПБ, якія падтрымалі загады арганізатараў дзяржаўнага перавароту. На гэты конт ёсць вялікая прэса, ёсць звароты.

Ёсць прапанова правесці дэпартызацыю органаў дзяржаўнай улады і кіравання Беларусі і нацыяналізацыю маёмасці КПБ -- КПСС. Мы неаднаразова папярэджвалі Вярхоўны Савет, што гэтая партыя можа зрабіць, і гэтая партыя зрабіла. Гэта гэтая партыя кіравала путчам, гэта гэтая партыя стварала на Беларусі ў раёнах камітэты па садзейнню надзвычайнаму становішчу, гэта гэтая партыя папярэджвала ўжо 19-га -- 20-га жніўня сваіх членаў, якія выйшлі з яе саставу, каб вярталіся ў яе лона і плацілі грошы, гэта гэтая партыя перапісвала, ці дэпутат Ціхіня ўвесь час гаварыў аб правах кожнай асобы. А чаму ж вашая партыя папярэджвала тых, хто выйшаў з яе, каб вярнуліся, а то будзе пакаранне? Дзе ж вашае сумленне? Вы абараняеце правы людзей за мяжой, а як вы да нашых людзей адносіцеся? Ёсць прапанова разгледзець гэтае пытанне.

Адно з самых важных пытанняў -- гэта тое, што Кампартыя Беларусі фактычна пад кіраўніцтвам хунты пачала весці кантроль над прэсай, эфірам у гэтыя дні, забараняла выхад прагрэсіўных газетаў. Гэта па яе ўказанню не выпускаліся нават народныя дэпутаты ў эфір. Таму ёсць прапанова прыняць Пастанову Вярхоўнага Савета аб нацыяналізацыі выдавецтва ЦК КПБ, якое было заснавана за грошы дзяржавы, не ведама толькі, чаму яно зараз знаходзіцца ў кіраўніцтва гэтай партыі.

Прапануецца прыняць Пастанову аб наданні статуса канстытуцыйнага Закона Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай ССР. Вы пабачылі яшчэ раз, што нельга разлічваць на нейкіх добрых бальшавікоў у Маскве. Мы павінны самі абараняць сваю рэспубліку, сваіх людзей, і толькі тады, калі мы будзем кіравацца гэтай Дэкларацыяй як Асноўным Законам, калі мы выканаем усё тое, што там напісана, мы зможам абараніць наш беларускі народ, каб не было так, як зараз. Прадукцыйнасць працы на Беларусі найвышэйшая па Саюзу, а заработная плата найніжэйшая. Хопіць рабаваць беларускі народ.

Мы лічым, што павінны быць прыняты Закон аб змене артыкула 72 Канстытуцыі /Асноўнага Закона/ Беларускай ССР і сказаць, што на тэрыторыі Беларускай ССР устанаўліваецца вяршэнства

Канстытуцыі Беларускай ССР і законаў Беларускай ССР па ўсіх пытаннях. Заканадаўства Саюза ССР можа дзейнічаць на тэрыторыі Беларускай ССР толькі тады, калі яно не пярэчыць заканадаўству Беларускай ССР.

Выносіцца зноў, пасля гэтага путча, пасля таго, што мы ўсе перажылі, пытанне аб Саюзным дагаворы. Апазіцыя Беларускага народнага фронта выступала супраць падпісання гэтага дагавора. Зараз атрымалася так, што і путчысты, і камуністы як быццам нас падтрымалі. Мы выказваліся за роўны саюз з усімі, за магчымасць нам весці дыялог з любой рэспублікай, з любой дзяржавай. Вы ж, камуністы, хацелі зноў стварыць таталітарную сістэму, каб ваша партыя магла кіраваць усімі. Таму мы прапануем прыняць Пастанову аб Саюзным дагаворы, дзе б гаварылася: у сувязі са спробай дзяржаўнага перавароту ў СССР з боку ваенна-камуністычных структур і выкліканымі імі абставінамі ў грамадстве, адсутнасцю рэальных сродкаў, якія б баранілі дзяржаўны суверэнітэт Беларускай ССР, адкласці вырашэнне пытання аб заключэнні Дагавора аб саюзе суверэнных дзяржаў да прыняцця новай Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь. Утварэнне структур для абароны дзяржаўнага суверэнітэту рэспублікі, стварэнне новага вышэйшага органа дзяржаўнай улады ў выніку свабодных выбараў на шматпартыйнай аснове.

Другое. Мы прапануем стварыць Камісію Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў Беларускай ССР для падрыхтоўкі і падпісання эканамічнага дагавора з рэспублікамі, каб гэта ніяк не пашкодзіла нашаму народу.

Тое, што адбылося, як выкарыстоўвалася армія, КДБ, Міністэрства ўнутраных спраў, каму яно падпарадкоўвалася і як выкарыстоўвалася супраць народаў, вы бачылі. Расійская Федэрацыя зрабіла справу: яна ўзяла на сябе пытанні абароны і нацыянальнай бяспекі, падпарадкавала сабе Міністэрства ўнутраных спраў, перавяла структуры КДБ пад юрысдыкцыю сваёй рэспублікі. Нашыя тры пастановы таксама прапануюць гэта зрабіць, і мы лічым, што гэта трэба зрабіць абавязкова.

Мы таксама лічым абавязковым, каб Генеральны пракурор Беларускай ССР падпарадкоўваўся толькі беларускаму Ураду. Таму

16. Выступае Валянцін Голубеў. (Кінакадр)

-23-

прапануецца прыняць Пастанову аб Пракуроры Беларускай ССР, дзе гаворыцца, што для забеспячэння прававой аховы суверэнітэту Беларускай ССР і ў сувязі з тым, што Пракуратура Беларускай ССР не выканала сваіх абавязкаў у час перавароту, вызваліць Тарнаўскага Г.С. ад абавязкаў Пракурора БССР і вынесці на разгляд сесіі пытанне аб назначэнні новага Пракурора Беларускай ССР.

Акрамя таго, мы прапануем сёння прыняць рашэнне, каб на наступнай сесіі Вярхоўнага Савета абавязкова былі разгледжаны наступныя пытанні: аб грамадзянстве Беларускай ССР, Закон аб выбарах у Беларускай ССР, Закон аб альтэрнатыўнай вайсковай службе ў Беларускай ССР, аб стварэнні беларускага войска і аб Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь. Мы лічым, што толькі з вырашэннем гэтых пытанняў магчыма нармалёвае дэмакратычнае развіццё суверэннай Рэспублікі Беларусь.

Прасіў бы Сакратарыят даць мне слова, калі будзе абмяркоўвацца пытанне аб дзеяннях Старшыні Вярхоўнага Савета БССР Дземянцея пад час спробы дзяржаўнага перавароту. Дзякую за ўвагу.

*17. **Начное паседжаньне Апазыцыі БНФ. 1991 г.*** (Фота С. Навумчыка)

Старшыня. По повестке дня, я прошу высказываться. Потому что мы перешли от обсуждения повестки дня уже к выступлениям. Надо все-таки определить повестку дня. Пожалуйста, третий микрофон.

Глушкевіч Я.М. В дополнение к тому, что сказал депутат Голубев, я предлагаю, уважаемые депутаты, включить вопрос следующего характера в нашу повестку: "О действиях Министерства внутренних дел республики в период путча. У меня есть доказательства, которые касаются и меня лично, и моих избирателей, что ОМСН республики выступал в это время противоправно. Надо расследовать эти действия.

Далее. Я все-таки конкретно предлагаю включить вопрос о прокуроре республики в повестку дня. Вношу предложение и следующий вопрос рассмотреть: о национализации имущества КПСС и КПБ.

И последнее. Чтобы мы не приклеивали сгоряча ярлыки друг другу и так далее, нам надо, мне кажется, создать комиссию

Верховного Совета, которая тоже должна расследовать действия государственных служб и всех других в рамках закона. Прошу поставить эти вопросы на голосование.

Старшыня. Будут ли еще пожелания? Пожалуйста, первый микрофон.

Зданевіч Л.У. (Машэраўская выбарчая акруга №39, г.Мінск). Я в данном случае выступаю не только как депутат, не только как член оппозиции, а еще как член Крестьянской партии Белоруссии и предлагаю в повестку дня сессии включить Постановление Верховного Совета Белорусской ССР о признании права частной собственности на землю. И дать поручение Совету Министров и постоянным комиссиям Верховного Совета о подготовке и внесения соответствующих изменений в законодательство Белорусской ССР. Я считаю, это принципиальный вопрос. Если мы рассчитываем на то, а мы обязаны рассчитывать на то, чтобы иностранные инвестиции шли в нашу республику, мы обязаны это право признать и нам нельзя отставать от этого процесса, от Российской Федерации. Кроме того, я хочу обратить ваше внимание, что неслучайно партийное большинство нашей сессии признало право частной собственности на все, кроме земли. И мы в течение последних месяцев наблюдали активный процесс приватизации, который проводили государственные деятели, деятели партии. Земля их интересует в меньшей степени. На земле нужно работать, там нельзя провести те операции коммерческие, которые, пользуясь служебным положением, легко осуществляют эти деятели. Я думаю, нет никаких оснований нам не принять это решение и именно на этой сессии. Спасибо за внимание.

Старшыня. Третий микрофон, пожалуйста.

Навумчык С.І. (Віцебская-Чыгуначная выбарчая акруга № 181). Цалкам падтрымліваючы тыя прапановы, якія выклаў народны дэпутат Голубеў, я тым не менш не маю маральнага права не зачытаць і тэлеграму ад сваіх выбаршчыкаў, дзе, у прыватнасці, патрабуецца наступнае. Чытаю па-руску. "Немедленной отставки Президиума Верховного Совета БССР и лично Дементея, принятие демократического закона о выборах, роспуска Верховного Совета Белоруссии при проведении новых выборов в Верховный Совет БССР, принятия закона о национализации имущества КПБ-КПСС, привлечения

к ответственности всех должностных лиц, выполнявших приказы заговорщиков, немедленного принятия закона о департизации, придание Декларации о суверенитете статуса конституционного акта, всенародного обсуждения проекта Конституции, признание независимости Литвы, Латвии, Эстонии, Грузии".

Паважаныя народныя дэпутаты! Калі было пасяджэнне Прэзідыума і калі туды былі запрошаны прадстаўнікі праваахоўных органаў, мы самі чулі, што старшыня Камітэта дзяржаўнай бяспекі Шыркоўскі сказаў, што не будзе прымяняць ніякіх метадаў фізічнага ўздзеяння, і я скажу, што ён веў у гэтай сітуацыі сябе мужна, але мы стаялі фактычна пад пагрозай тэрору. Таму што вось цытаты з газеты "Віцьбічы". Бурак, выконваючы абавязкі начальніка Упраўлення КДБ БССР па Віцебскай вобласці, цытата: "как орган государственного управления мы стоим на страже конституционного строя. Комитет по чрезвычайному положению в СССР создан в соответствии с Конституцией СССР. Следовательно, будем руководствоваться его решением. Вось такі Бурак мог быць дэтанатарам. Я спадзяюся, што таварыш Шыркоўскі ужо аддаў загад аб зняцці яго з пасады. Але мы не павінны пакладацца на сумленных альбо несумленных людзей. Таму мы павінны сёння зрабіць тое, што робіцца ў Маскве. Першае. Апячатаць літаральна сёння, цяпер будынак Камітэта дзяржаўнай бяспекі БССР, каб пазбегнуць знішчэння архіваў. Тут шмат казалася пра партыю. Літаральна цяпер неабходна прыняць меры, каб пазбегнуць знішчэння дакументацыі, і апячатаць будынак ЦК Кампартыі Беларусі. Я прапаную прыняць гэта рашэнне адразу тут, у зале. Дзякую.

<u>Старшыня.</u> Третий микрофон, пожалуйста.

<u>Паруль А.У.</u> (Полацкая-Цэнтральная выбарчая акруга № 172, Віцебская вобласць). Комиссия по здравоохранению сегодня в составе 15 человек рассмотрела предложенные повестки дня. 13 "за" при двух воздержавшихся пришли к мнению о том, что наиболее полной является повестка дня, предложенная оппозицией, так как она может дать конкретные ответы на серию вопросов, которые в ней стоят. То есть на те вопросы, которые сегодня волнуют жителей Белоруссии. Поэтому предлагаем принять за основу повестку дня, предложенную оппозицией. Спасибо.

Старшыня. Пожалуйста, второй микрофон.

Кавалёнак У.В. (Крупская выбарчая акруга № 65, Мінская вобласць). От оппозиции (Апладысменты). В связи с возникшими эмоциями разрешите мне сделать заявление. Да, товарищи, земляки и депутаты! Покинув в прошлом году партийную группу Верховного Совета БССР, год или больше был в сомнениях, но эти события, пелену сняли с глаз. И вчера в 9.30 я доложил Главнокомандующему военно-воздушными силами о том, что я вышел из рядов КПСС. (Апладысменты). Сделал это сознательно, по убеждению, потому что пребывать в такой партии порядочный, честный гражданин, патриот Родины не может. (Апладысменты). Я обращаюсь к каждому белорусу последовать моему примеру, оставить ряды партии, этой партии. Может, мы вступим в другую партию, но в этой находиться нельзя. Таким образом, я прошу учитывать дальнейшую мою позицию и поведение с учетом этого заявления, а председателю Мандатной комиссии сделать соответствующую поправку в информационном бюллетене. И второе, товарищи депутаты! Я посмотрел, как скомканы самые острые проблемы белорусского народа, республики в одну фразу о текущем моменте и о проекте договора. Я понял одно, что нынешнее руководство намерено и впредь не управлять республикой, а двурушничать, обманывать всех нас: и депутатов, сидящих здесь, и тех, кто здесь не присутствует, весь народ. Поэтому я предлагаю взять за основу повестку, предложенную товарищем Голубевым и дополненную другими депутатами. Благодарю за внимание. (Апладысменты).

Старшыня. Третий микрофон, пожалуйста.

Ермалаеў В.С. (Аршанская-Заходняя выбарчая акруга №167, Віцебская вобласць). В связи с создавшейся ситуацией перед обсуждением повестки дня я обязан зачитать обращение к внеочередной сессии Верховного Совета БССР, которая была принята в депутатском демократическом клубе города Барани.

"Мы, депутаты Верховного Совета БССР, Витебского областного, Оршанского городского, Бараньского городского Советов, избранные в Советы по городу Барань Витебской области, считаем, что попытка государственного переворота в стране, преступная поддержка его ЦК КПБ, неоправданное бездействие к антиконституционным действиям

путчистов со стороны Президиума Верховного Совета БССР показала всем здравомыслящим гражданам республики, что в этой сложнейшей ситуации должны быть приняты следующие решения.

Первое. Принять Закон о департизации армии, КГБ, судов и Прокуратуры, органов исполнительной власти, предприятий и организаций.

Второе. Принять Закон о выборах в Верховный Совет БССР на многопартийной основе и провести новые выборы до конца этого года.

Третье. Переизбрать Президиум Верховного Совета, его председателя Дементея за непринятие мер по противодействию государственным преступникам, совершившим переворот, за срыв подписания Союзного договора". Спасибо за внимание.

Старшыня. Первый микрофон.

Трусаў А.А. (Мірашнічэнкаўская выбарчая акруга № 33, г.Мінск). Паважаныя народныя дэпутаты! Я таксама хацеў бы зачытаць тую тэлеграму, якая прыйшла на маё імя па павестцы дня. "Минск, Дом Правительства, народному депутату Трусову Олегу Анатольевичу. Витебская городская филия Белорусской социал-демократической грамады решительно осуждает руководство Верховного Совета БССР за фактическое признание ГКЧП. Предлагает рассмотреть на чрезвычайной сессии вопрос о перевыборах Президиума Верховного Совета БССР, конституировать Декларацию о государственном суверенитете БССР. Подписал руководитель "Витебской городской филии БСДГ Салуневич Константин Евгеньевич". Благодарю за внимание.

Старшыня. Третий микрофон, пожалуйста.

Спіглазаў А.Ф. (Жабінкаўская выбарчая акруга № 119, Брэсцкая вобласць). У депутатов на руках имеются заявления Совета объединенной демократической партии Белоруссии, но учитывая затруднения... с тем, чтобы вся республика была ознакомлена с мнением объединенной партии Белоруссии, я считаю возможным зачитать это обращение, так как сам являюсь членом этой партии.

"Государственный переворот предпринятый реакционными кругами военно-промышленного комплекса и коммунистической номенклатуры закончился полным провалом. Однако, крах государственного переворота не означает, что подобные попытки насильственного свержения законной власти не повторятся.

Существует опасность, что на скамью подсудимых попадут только основные преступники, а их пособники не понесут наказания.

В то время, как верхушка КПБ открыто признала путчистов в качестве руководства страны, Президиум Верховного Совета БССР своим бездействием фактически способствовал укреплению позиций хунты.

В связи с вышеизложенным Совет объединенной демократической партии Белоруссии считает, что на внеочередную сессию Верховного Совета БССР необходимо вынести следующие вопросы: о придании Декларации о государственном суверенитете БССР статуса конституционного закона; об образовании Министерства обороны БССР и формировании республиканских воинских частей и национальной гвардии; об ответственности Председателя, членов Президиума Верховного Совета БССР и других должностных лиц, занявших беспринципную позицию попустительства незаконной деятельности так называемого ГКЧП или выполнивших его распоряжения; о запрещении деятельности и национализации имущества общественных и политических организаций, руководство которых поддержало неконституционный орган, осуществивший насильственное свержение законно избранной власти. Совет ОДПБ считает, что в случае игнорирования этих требований Верховным Советом БССР необходим его роспуск и проведение новых выборов на многопартийной основе". Спасибо за внимание.

Старшыня. Передайте, пожалуйста, в секретариат все свои предложения. Пожалуйста, седьмой микрофон.

Сярэдзіч І.П. (Пінская-Усходняя выбарчая акруга № 133, Брэсцкая вобласць). Прапановы дэпутацкай апазіцыі БНФ выцякаюць з таго праекта, які падрыхтаваў Прэзідыум Вярхоўнага Савета. Але каб у нас не было "салянкі" пры абмеркаванні гэтых пытанняў, я

лічу, што сесія пойдзе больш арганізавана тады, калі мы усё ж за аснову возьмем прапанову дэпутацкай апазіцыі.

Старшыня. Третий микрофон.

Раданысльскі В.А. (Арэхаўская выбарчая акруга № 155, Віцебская вобласць). Николай Иванович, я все-таки считаю, что Верховный Совет должен заслушать Ширковского и по следующей причине. У нас в Орше практически в массовом порядке прослушивались все телефоны. В частности прослушивался мой телефон, и это можно доказать. У меня были гости, когда они даже позволяли себе по телефону делать замечания, и так далее. Кроме того, я хотел бы знать, давал ли Президиум разрешение Комитету государственной безопасности, Прокуратуре собирать сведения, например, на меня. Уже 20-го числа я выступил на митинге в Орше, потому что я не мог смириться с этим фашистским по характеру переворотом. Я считал, что необходимо как народному депутату сохранить верность Президенту Горбачеву, несмотря на его огромные ошибки, но здесь был важен сам принцип. Не буду об этом говорить подробно. И сразу же, буквально ночью, в Прокуратуру в Минск пришла на меня соответствующая бумага. Я хочу выяснить, кто давал распоряжение оршанскому КГБ заниматься, так сказать, следствием по деятельности народного депутата? Если давал Президиум, то на каком основании?

Кроме того, я знаю, что эти сведения... 20 августа митинги состоялись только в трех городах, насколько мне известно, открытые митинги. Это Новополоцк, Орша и Минск... На всех депутатов, я знаю, такие же бумаги пришли на Зенона Позняка в Прокуратуру, на новополоцких депутатов и на меня. Я прошу, чтобы этот вопрос был также освещен на этой сессии.

Старшыня. Я сразу хочу ответить, что Президиум Верховного Совета... ни по одному депутату, ни по одним встречам, митингам, которые проходили с избирателями, запросов в Президиум Верховного Совета не поступило. Ни письменных, ни устных. И никаких не давалось поручений. Только одно хочу сказать. Это подтвердят, потом будет разбор этого дела, что Президиум Верховного Совета /я об этом скажу, когда вы мне предоставите слово/ с первого часа предупредил все государственные наши органы о том, что на

территории Белорусской ССР действует, согласно Декларации, только Конституция Белорусской ССР и только законы о народовластии. Поэтому мы изолировали целиком и полностью те документы, которые к нам пришли.

Допустим, я могу сказать так. Документ, который поступил от Янаева, лежит в единственном экземпляре, хотя на нем написано: размножить, распространить. Он лежит, потому что нужно было выяснить обстановку. Президиум блокировал эти документы, блокировал эти действия, руководствовался законами Белорусской ССР. Если кто-то лично, кто-то, может быть /обращение было опубликовано, я допускаю такое, оно было опубликовано в печати/, и проявил инициативу, то это личная была инициатива, но не поручение.

Итак, я хотел бы предоставить слово Станиславу Станиславововичу, чтобы нам как-то сформировать повестку дня и приступить к работе.

<u>Шушкевіч С.С.</u> Паважаныя народныя дэпутаты, я прапаную наступны парадак галасавання па пытаннях, уключаемых у павестку дня.

Першае. І прапанова Прэзідыума, і прапанова апазіцыі супадаюць па Саюзным дагаворы. Гэты пункт трэба прымаць. Тут, мне здаецца, няма ніякіх пярэчанняў.

Далей я разглядаю тое, што расшыфроўка фактычна пытання аб бягучым моманце -- яна слушная ў апазіцыі. І мне здаецца, што трэба проста афіцыйную прапанову апазіцыі прагаласаваць па пунктах -- якія пункты мы ўключаем, якія не. Што да мяне, то я лічыў бы немэтазгодным уключаць пункт аб дзеяннях Старшыні Вярхоўнага Савета па адной простай прычыне. Мне здаецца, што Старшыня, нават калі мы зменім Старшыню, прабачце, пры гэтым Вярхоўным Савеце ніякіх змен не адбудзецца. І будзе дзень мітусні, і нічога не зменіцца ў становішчы рэспубліканскім.

І я прапанаваў бы апазіцыі проста зняць гэта пытанне. Раз яна дэманструе такую вялікую палітычную свядомасць. Калі ўжо хочаце, папраўдзе кажучы, нам трэба вырашаць неяк пытанне аб

Вярхоўным Савеце цалкам. І мне здаецца, што гэта сур'ёзнае пытанне, яно сёння не падрыхтавана. Можна яго дыскуціраваць, але прапанова гэтая... Гэта мая ўласная думка. А я згодзен з тым, што можна па расшыфроўцы бягучага моманту агаварыць, якія пытанні падлягаюць галасаванню, таму іх можна ставіць на галасаванне. Я прапаную першым уключыць пытанне аб Саюзным дагаворы.

Старшыня. Кто за то, чтобы о Союзном договоре рассмотреть вопрос, прошу голосовать. Руками можно? Голосуем. Решение принято.

Шушкевіч С.С. Лічыць вось гэтыя пункты як расшыфроўку пытання аб бягучым моманце і разгледзець тыя праекты пастаноў, якія вынесены апазіцыяй. Значыць, мы павінны разгледзець кожны праект прапановы і правесці па іх галасаванне. А ў дыскусіі абмяркоўваць іх усе разам. Вось мая прапанова.

Старшыня. Я только что хочу сказать? Ответственность же будет каждого за голосование. Станислав Станиславович это подтверждает. Те проекты, которые успели наработать, они розданы всем народным депутатам. То, что нам нужно сделать поручение, надо делать поручение, но ни в коем случае, я повторяю, самые большие, самые, скажем, революционные предложения, которые надо принимать, их нельзя с голоса принимать. Надо документ иметь.

Шушкевич С.С. Значыцца, я фармулюю ўдакладненне. Прыняць наступны пункт. Павестку ў фармулёўцы Прэзідыума аб бягучым моманце, але паставіць на галасаванне ўсе афіцыйна выказаныя прапановы. Паставіць на афіцыйнае галасаванне пры разглядзе гэтага пытання. Т.кім чынам мы ўсе пажаданні ўлічым. Мы ўключаем пытанне аб бягучым моманце і аб Саюзным дагаворы. Але гаворым, што на галасаванне будуць пастаўлены ўсе афіцыйныя прапановы, усе праекты. Мы працуем дэмакратычным чынам, і я хачу сказаць, што пры падрыхтоўцы пытанняў, мне здаецца, што ніхто не можа паскардзіцца на недэмакратычны або дыскрымінацыйны падыход, таму што ўсе дакументы размножаны, распаўсюджаны, і якія паступяць афіцыйныя яшчэ, яны будуць у рамках нашых тэхнічных магчымасцей распаўсюджаны і даведзены да дэпутатаў.

Старшыня. Першы мікрафон.

ПЕРШЫ НАМЕСНІК
Старшыні Вярхоўнага Савета
Беларускай ССР

ш. Ануйчыка А. П.

размножыць і раздаць дэпутатам да пачатку (дзвюццаць) сесіі. (7-й старонай)
С. Шушкевіч
24.08.91

НАРОДНЫЙ ДЕПУТАТ
БЕЛОРУССКОЙ ССР

23. жніўня 1991 г.

У Сакратарыят Вярхоўнага Савета
Беларускай ССР

ПросІм размножыць І распаўсюдзІць перад пачаткам нечарговай пятай СесІІ Вярхоўнага Савета БССР дакументы, падрыхтаваныя Апазыцыяй Вярхоўнага Савета на 25 лІстах. на 22 аркушах

Народныя дэпутаты Беларускай ССР:

1. Сямдзянаў Г.Б. — 261 в.а. [signature]
2. — Шуры 118 [signature]
3. В. Заблоцкі 124 [signature]
4. Л. Барщэўскі 174 [signature]
5. З. Пазьняк — 9-я [signature]
6. Л. Дзейка — 62-я [signature]
7. І. Германчук — 71-я І. [signature]
8. С. Навумчык 121-я [signature]
9. А. Трусаў 33-я [signature]
10. В. Голубеў 15-я [signature]
11. А. Сосноў 189 [signature]
12. Я. Новікаў 13 [signature]
13. П. Садоўскі 76 [signature]
14. С. Осцепенко 111 [signature]
15. Антончык С. 14 [signature]
16. Новік У. 18-я [signature]
17. Тураў А.И. 227 [signature]
18. Станкевіч В.М. 78. [signature]
19. Гаргуновіч, 24, [signature]
20. Белевскі 36-я [signature]
21. Папкоў С. П. 21-я акр. [signature]

Зак. 1113.

-1-

18. Руцінны дакумант Апазыцыі БНФ з просьбай распаўсюдзіць законапраекты для дэпутатаў. (З архіву С. Навумчыка)

Новікаў Я.В. Я хочу подчеркнуть, что в очередной раз оппозиция показала конструктивность своей работы. В очередной раз, я это подчеркиваю. Я прошу вас в этой ситуации, в общем-то достаточно острой, быть политиками. Ситуация критическая, можно сказать, и в стране, и в республике. Может быть, в республике в меньшей степени, а может и в большей. Ближайшее время это покажет. Мы предлагаем свое видение выхода республики из того политического и экономического кризиса. И за каждым из этих пунктов стоит большая работа, большие дискуссии даже между нами. Мы убрали сегодня из проекта повестки дня все самое, на наш взгляд, второстепенное. Оставлено самое главное. Не решив вопросы вот эти, на наш взгляд, мы сегодня можем усилить противостояние в Верховном Совете, и это все перенесется на площадь, и на уровень всего общества в Белоруссии. Поэтому я вас прошу поддержать оппозицию, Станислав Станиславович. Именно что касается непосредственно деятельности Николая Дементея, я считаю, вы немножко ушли в сторону. Вопрос этот снимать нельзя. Вопрос принципиальный. Я прекрасно понимаю, дело не только в личностях, но и в системе... И мы сегодня не ставим вопрос о том, чтобы его судить, суд должен судить. Сегодня надо только разобраться и возбудить уголовное дело. Мы настаиваем на этом пункте, и я прошу проголосовать именно так: либо та повестка, либо эта. Если не проходит наша, тогда ваш вариант. Я еще раз подчеркиваю свою мысль, мы предлагаем первым поставить проект постановления Президиума Верховного Совета, полностью два пункта, затем проект повестки дня оппозиции. Если это не проходит /ни то, ни другое/, мы готовы пойти на вот такой чисто тактический ход. Пожалуйста, будем расшифровывать, но при этом включая вопрос о деятельности "Старшыні Вярхоўнага Савета". Я считаю, что гражданин Дементей должен быть... рассмотрено его поведение. Вы не гражданин вообще Белоруссии. Вы гражданин СССР. Какой вы гражданин республики? Так как, впрочем, и я.

Шушкевіч С.С. Паважаныя таварышы народныя дэпутаты. Адно што мы павінны рабіць, мы не павінны ўзвінчваць сёння нашы адносіны. Вы ведаеце, што сітуацыя складаная. Я думаю, што той, хто дзейнічаў няправільна пад час путчу, гэта не значыць, што ён дзейнічаў несумленна. Наша сістэма налажыла на людзей такія шоры гэтага ВПШоўскага выхавання і адукацыі, што цяжка было

з'арментавацца многім. І давайце не лічыць усіх адразу здраднікамі. Давайце з высокіх такіх падыходаў зацвердзім павестку дня.

Старшыня. Я стаўлю на галасаванне. Если можно, то опять слово даю Станиславу Станиславовичу... Пожалуйста, третий микрофон.

Радамысльскі В.А. (Арэхаўская выбарчая акруга №155, Віцебская вобласць). Станислав Станиславович! Я как православный христианин где-то с Вами согласен. Но давайте мы представим себе на одну минуту: если бы эти фашистские силы победили, то какая роль была бы всех промолчавших, всех потиравших свои потные ладони в ожидании власти, для того чтобы рассчитаться со своими политическими оппонентами? И вот здесь как политик, я не могу с Вами согласиться. Действительно, уважая Вас, именно как политика, как гражданина, который вел себя самым достойным и высоким образом в этой очень сложной и непростой ситуации. Поэтому здесь я согласиться не могу. Вы действительно должны дать и правовую оценку происшедшему, и не щадить, потому что в этом мы не будем щадить и самих себя. И поэтому мне представляется, что эта позиция не совсем правильная. Благодарю за внимание.

Старшыня. Я вам отвечу. Исходя из постановления №1 так называемого комитета, члены Президиума, которые не распространили и не выполнили этого постановления, должны были быть отстранены, а дальше не знаю, какая высшая мера наказания. А отстранены сходу бы были. Если бы только стало известно на второй день, что мы блокировали этот документ. И я думаю, была бы высокая мера наказания.

Шушкевіч С.С. Шаноўныя народныя дэпутаты. Давайце зацвярджваць павестку дня. Глядзіце, мы працуем амаль дзве гадзіны.

Старшыня. Будзем галасаваць?

Шушкевіч С.С. Я лічу, што трэба галасаваць.

Старшыня. Итак, уважаемые народные депутаты... По мотивам? Второй микрофон, пожалуйста.

Станкевіч Ч.М. (Мядзельская выбарчая акруга №78, Мінская вобласць). Уважаемые народные депутаты. Вопросы все действительно архиважные. И потом нам придется, отчитываясь в своих трудовых коллективах, перед своими избирателями, чтобы не оправдываться потом, я прошу первый вопрос поставить на голосование о том, что все голосование должно быть поименным. По всем вопросам поименно. Один раз поставить на голосование и больше не ставить. Потому что вопросы все важные. Мы потом должны дать отчет нашим избирателям.

Я хочу, чтобы были опубликованы в "Народнай газеце" все голосования, потому что оно поименное. Без публикации оно теряет всякий смысл.

Старшыня. Першы мікрафон. Сапсаваўся. Пакуль першы мікрафон будзе ўключацца, чацвёрты, калі ласка, уключыце.

Сяндзянава Г.Г. (Навагрудская гарадская выбарчая акруга № 262, Гродзенская вобласць). Уважаемый Станислав Станиславович! Я обращаюсь к Вам с просьбой, чтобы Вы сняли свое предложение по поводу нерассмотрения первого вопроса, предложенного оппозицией. Я с Вами полностью согласна, что наш Верховный Совет заслуживает того, чтобы его распустить, и не стоит тратить время на выборы нового Председателя. Да, но оппозиция предлагает другой вариант. Оппозиция предлагает просто оказать недоверие Николаю Ивановичу Дементею (поскольку он не имеет морального права руководить) и не производить выборы нового Председателя Верховного Совета, с тем, чтобы возложить обязанности на Первого заместителя Верховного Совета БССР до роспуска нашего Верховного Совета.

Шушкевіч С.С. Шаноўная Галіна Георгіеўна! Вы ведаеце, якія складаныя ў нас адносіны, але давайце думаць вось аб чым: трэба ставіць тыя пытанні, якія можна вырашыць. І мне здаецца, што марнаваць час на вырашэнне пытанняў, якія немагчыма вырашыць пры дадзеным складзе, не трэба. Ужо сёння галасаванне паказала адносіны да Старшыні, і мне здаецца, што апазіцыя павінна зрабіць вывады пэўныя. Пэўную аснову зрабіць на гэтай падставе. Я думаю, што можна зрабіць гэта, і мне здаецца, што мы будзем марнаваць час.

Сяндзянава Г.Г. Мы сделаем голосование поименным, с тем, чтобы в округах узнали о Председателе Верховного Совета, с тем, чтобы избиратели знали, как кто из них голосовал.

Шушкевіч С.С. Галіна Георгіеўна, Вы забыліся пра наш Рэгламент. Такое галасаванне можа быць толькі тайным. Толькі па Рэгламенту, як і выбіралі.

Сяндзянава Г.Г. Почему, недоверие может быть и не тайным. Вы вспомните, когда наша партийная клика пыталась уже один раз организовать отзыв Николая Ивановича Дементея, у нас голосование было отнюдь не тайным.

Старшыня. Спасибо. Другі мікрафон.

Папкоў С.П. (Кастрычніцкая выбарчая акруга № 21, г.Мінск). Шаноўныя дэпутаты! Я па матывах галасавання. Калі нас выбіраў народ, ён даручаў нам лёс свой, ён спадзяваўся, што ў цяжкія часы Урад прыме адпаведнае дзеянне па захаванню парадку і дабрабыту народа. Таму, Станіслаў Станіслававіч, не трэба размазваць павестку дня. Ёсць два пытанні. Займіце правільную пазіцыю, стаўце вельмі чотка на галасаванне прапановы апазіцыі і прапановы Прэзідыума, і нельга іх спалучаць.

Старшыня. Сейчас шестой микрофон, пожалуйста.

Заблоцкі У.М. (Някрасаўская выбарчая акруга № 35, г.Мінск). Уважаемые народные депутаты! Уважаемый Президиум! Я хотел бы по мотивам голосования сказа́ть несколько слов. Вопрос о политической и нравственной ответственности нашего Председателя Верховного Совета действительно существует. Я как свидетель и участник разговора дважды могу засвидетельствовать , что Председатель Верховного Совета проявил дикую неквалифицированность и непрофессионализм. Причины этого можно рассматривать, но он явно поддержал комитет по чрезвычайному положению. И надо сказать, что мне стыдно работать в Верховном Совете, Председателем которого является Николай Иванович Дементей. Потому, что существует, я повторяю, не юридическая, а нравственная и политическая ответственность Председателя законодательного собрания Белоруссии. Создание чрезвычайного комитета -- уже

нарушение Конституции и нарушение Закона о чрезвычайном положении. И для этого не надо ждать положения или Постановления, которое они выдали. А, как вы знаете, Председатель Верховного Совета и Президиум в момент нерабочего состояния Верховного Совета отвечает за сохранение и устойчивость конституционного строя. Этой функции ни Председатель, ни Президиум не выполнили. И поэтому я вас призываю обязательно обсудить этот вопрос.

Шушкевіч С.С. Есць прапанова прыступіць да галасавання. Галасаванне пайменнае.

Старшыня. Кто за то, чтобы поименно голосовать, прошу голосовать. Спасибо. Пожалуйста, пятый микрофон.

Булахаў Д.П. В соответствии с Регламентом, который мы с вами утвердили, если ставится вопрос об отзыве Председателя Верховного Совета, решается он тайным голосованием с использованием бюллетеней. Давайте примем другой порядок.

Шушкевіч С.С. Это же о повестке дня голосование. О повестке дня только поименное. Я, напрыклад, таксама пераканаы, што толькі тайным галасаваннем, інакш не можа быць. Так, ну добра, давайце мы пакуль што ў павестку дня ўключым пытанні.

Старшыня. Повестку дня давайте определим, а потом уже будем решать другие вопросы. Итак, ставится на голосование. Пожалуйста, Станислав Станиславович.

Шушкевіч С.С. Фактычна ставіцца на галасаванне наступнае: прыняць за аснову ці прапанову Прэзідыума, ці прапанову апазіцыі. Так я разумею?

Старшыня. Кто за то, чтобы принять за основу, а потом дополнять повестку дня, которая была предложена Президиумом Верховного Совета Белорусской ССР, прошу голосовать. Кто за принятие этой повестки? Кто против? Кто воздержался?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання 230

Кворум для прыняцця рашэння 174

Зарэгістравана	275
Прагаласавала "за"	161
Прагаласавала "супраць"	63
Устрымалася	31
Усяго прагаласавала	255
Не галасавала	20

Рашэнне не прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца).

Ставится второе предложение на голосование. Кто за то, чтобы принять за основу повестку дня, которую предложили депутаты от оппозиции Белорусского народного фронта? Кто против? Кто воздержался?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	230
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	275
Прагаласавала "за"	136
Прагаласавала "супраць"	13
Устрымалася	37
Усяго прагаласавала	186
Не галасавала	89

Рашэнне не прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца).

Шушкевіч С.С. Паважаны Мікалай Іванавіч, я ўчошу прапанову фактычную, і з гэтым пагадзіліся. Прыняць у павестку дня пункт аб бягучым моманце так, як прапанавана Прэзідыумам, і разгледзець. Пры разглядзе гэтага пункта правесці галасаванне па ўсіх афіцыйных прапановах, якія зроблены апазіцыяй і іншымі дэпутатамі. Вось такую павестку дня, з такой расшыфроўкай.

Старшыня. Итак, я сообщаю, кто нас слушает, что за предложение, которое ставилось /включить в повестку дня.../ депутатами оппозиции от Белорусского народного фронта, проголосовало "за" 136, "супраць" 13, "устрымалася" 37, голосовало 186 народных депутатов.

Третье предложение вносит Станислав Станиславович. Я прошу послушать внимательно.

Шушкевіч С.С. Я усё сказау. Я лічу, што мы павінны уключыць у павестку дня тую пазіцыю, якую прапанавау Прэзідыум аб бягучым моманце. І пры разглядзанні гэтага пытання правесці галасаванне па усіх прапановах, пісьмова унесеных апазіцыяй і групамі народных дэпутатау, і партыямі, якія прапанаваны, якія у вас ёсць. Вось і усё. Усе праекты пастаноу, за іншыя ж няма чаго галасаваць.

Старшыня. Станислав Станиславович, и мы проголосовали с вами вместе и о Союзном договоре коснуться.

Шушкевіч С.С. Договор уже включен.

Старшыня. Да, включен. Пожалуйста, третий микрофон включите.

Навуменак С.І. Паважаныя народныя дэпутаты і паважаны Станіслау Станіслававіч, вельмі цяжка зразумець і вельмі так расплывучата, -- бягучы момант, а апазіцыя прапанавала канкрэтныя прапановы. Гэта адно.

Потым, паважаныя дэпутаты-камуністы! Тое, што прапанавала апазіцыя, гэта падтрымана дзесяткамі, сотнямі прадпрыемствау у абласцях, у раёнах. Сення, калі за 10 хвілін да пачатку гэтай сесіі я, вось калега Глушкевіч, калега Трусау выступалі перад тымі тысячамі людзей, якія стаяць на плошчы, мы іх прасілі /былі заклікі пайсці граніць ЦК і гэтак далей/. Мы іх прасілі захоуваць спакой. Мы усё вырашым законным, канстытуцыйным шляхам. Дык вы што хочаце? Калі вы гэтыя прапановы не прымеце -- дэпартызацыю і нацыяналізацыю народ правядзе, але ён правядзе гэта не так, як мы прапануем, -- культурна, цывілізавана, а ён праведзе, "выцягваючы" вас за валасы. Я гэтага вельмі не хачу. Апазіцыя гэтага вельмі не хоча. Давайце рабіць так, як зрабіу Ельцын. Давайце будзем рабіць цывілізавана. Мы вельмі вас просім. Дзякую.

Старшыня. Третий микрофон, пожалуйста.

Глушкевіч Я.М. Николай Иванович, я настаивал, вносил конкретные предложения. И мне непонятно, почему их стараются /эти

предложения/ увести в сторону. Почему? Конкретно они у вас есть и надо ставить их на голосование. Я же высказал свои предложения.

И второе. Я обращаюсь к минчанам, тем, которые сейчас нас слушают. Нам нужна ваша помощь. Приходите на площадь, нам нужна ваша поддержка. (Шум у зале).

Старшыня. Шестой микрофон, пожалуйста.

Ганчар В.І. Уважаемые депутаты, даже в такой момент продолжается позиция абсурдного противостояния. Ведь все согласились с тем, что предложения оппозиции фактически являются развернутым вариантом пункта 1 предложенного Президиумом. Я обращаюсь к здравому смыслу и к политическому разуму Президиума. Снимите вы свое предложение.

Шушкевіч С.С. Шаноўны народны дэпутат Ганчар, вы ведаеце, каб гэта так гладка ішло на Прэзідыуме, як вам здаецца, то можна было б зняць, але я думаю, што гэта тое, што Прэзідыум самае лепшае, што ён мог зрабіць. Я ж не магу зняць тое, што прапанавана Прэзідыумам. Я маю сваю думку. І мне здаецца, што фактычна мы маем справу з узгаднявальнай працэдурай. Калі мы прагаласуем па ўсіх прапановах пісьмовых, фактычна мы разгледзім гэтыя пытанні. Але мы не абавязаны прымаць кожную пастанову. Ведаеце, у чым адрозненне таго, што вы прапануеце, і таго, што прапанавана Прэзідыумам? Мы можам прыняць толькі агульную прапанову і не абавязкова па ўсіх пунктах, а калі ўключым так, то мы павінны прыняць прапановы абавязкова па ўсіх пазіцыях павесткі дня. Вось у чым справа.

Тут ёсць пазіцыі, прапанаваныя народным дэпутатам Глушкевічам, яны пісьмова вось паступілі. Гэта: о действиях МВД БССР в период путча, о Прокуроре БССР, о национализации имущества КПСС -- КПБ и о создании комиссии Верховного Совета БССР по распределению деятельности должностных лиц и организаций в период путча. Па ўсіх пытаннях, акрамя дзейнасці Міністэрства ўнутраных спраў БССР, ёсць адпаведныя прапанаваныя пазіцыі-рэзалюцыі. Таму фактычна вашы пытанні разглядаюцца, шаноўны Яўген Міхайлавіч.

Галасы. Голосовать надо.

19. Людзі на плошчы перад Вярхоўным Саветам у час Сэсіі Незалежнасьці.

-40-

Шушкевіч С.С. Калі ласка, я гатоў. Давайце галасаваць.

Старшыня. Первый микрофон.

Пазьняк З.С. Апазіцыя. Шаноўны Станіслаў Станіслававіч, галасаванне паказала ўжо бесперспектыўнасць вашай прапановы, таму што за прапанову Прэзідыума не хапіла галасоў і за прапанову апазіцыі не хапіла галасоў. Таму выхад з гэтага тупіка ёсць толькі адзін. Гэта тое, што прапанаваў калега Ганчар. Трэба, каб Прэзідыум зняў сваю прапанову, першы пункт, таму што і па вашай логіцы і па той логіцы, з якой згадзіліся дэпутаты, гэта з'яўляецца расшыфроўкай таго агульнага палажэння, якое вынесена на павестку дня Прэзідыумам. Таму давайце здымем. Гэта лагічна, што вам трэба гэта зняць і прагаласаваць нанава пра расшыфроўку гэтых пунктаў.

Старшыня. Второй микрофон, пожалуйста.

Германчук І.І. (Бараўлянская выбарчая акруга № 71, Мінская

(Фота з газэты)

вобласць). Калі Прэзідыум не хоча здымаць свой пункт, то я прапанаваў бы канкрэтызаваць гэты першы пункт так: паставіць двухкроп'е і паставіць а/ першае пытанне, якое ўносіць апазіцыя; б/ наступнае пытанне -- і так пералічыць усе пытанні. Потым прагаласаваць пытанні, якія ставіць, дапусцім, дэпутат Глушкевіч. Такім чынам расшыфраваць пункт і абмяркоўваць гэтыя пытанні, а не ставіць на галасаванне, шаноўны Станіслаў Станіслававіч, праекты пастаноў толькі.

Старшыня. Первый микрофон, пожалуйста.

Садоўскі П.В. (Адзінцоўская выбарчая акруга № 46, г.Мінск). Член Прэзідыума. Я хацеў бы звярнуцца да Прэзідыума, вось які зараз вядзе наша пасяджэнне, і да членаў Прэзідыума. Мне здаецца, што нам трэба зрабіць зараз фізічна перапынак і членам Прэзідыума сабрацца, бо, скажам, з улікам таго, што адбылося ўчора ў маштабе Саюза, я маю на ўвазе Пастанову, скажам, аб дэпартызацыі войск КДБ, калі я не памыляюся. Значыць, члены Прэзідыума нашага ўжо павінны /будзем так гаварыць/ падпарадкавацца гэтым рашэнням. І скажам, калі мы ўчора /нашага Прэзідыума Вярхоўнага Савета/ толькі 7 чалавек з Прэзідыума галасавалі за дэпартызацыю, а

-41-

чалавек, здаецца, 8 ці то 6 былі ўвогуле, каб гэта пытанне не ўключаць... Я думаю, што сёння яны павінны ўжо, як той казаў, "паддацца" і памяняць свой пункт погляду. Дык давайце мы зробім паўзу. Члены Прэзідыума збяруцца, з улікам таго, што было прапанавана, мы можам унесці нейкія праўкі і так пагадзімся.

Старшыня. Членам Президиума собраться в зале Президиума.

Объявляется перерыв до 15 часов.

(Фота з Сеціва)

20. Устрывожаныя ваўкі.

Вынікі пайменнага галасавання за 24 жніўня 1991г.

Пытанні:	Час
1. За ведение сессии 1-м Заместителем Председателя ВС БССР т.Шушкевичем С.С.	12:27
2. За принятие за основу проекта повестки дня сессии, предложенной Президиумом ВС БССР	13:53
3. За принятие за основу повестки дня сессии, предложенной оппозицией	13:54

Заўвага:
Нг - не галасаваў
Ад - адсутнічаў

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 1	2	3
Абухоў Аляксандр Іванавіч	234	За	Ус	За
Авечкін Аляксандр Пятровіч	429		За	Нг
Авін Іван Іванавіч	152	Нг	За	Нг
Аксаміт Мікалай Уладзіміравіч	248	За	Су	За
Алампіеў Віктар Пятровіч	134	За	Су	За
Алешчанка Міхаіл Пятровіч	297	За	За	Нг
Андрэенка Уладзімір Аляксандравіч	213	Ус	Ус	Нг
Андрэйчанка Уладзімір Паўлавіч	144	Нг	За	Нг
Анісенка Таццяна Міхайлаўна	702	Ус	За	За
Антоненка Мікалай Ільіч	601	Ад	Ад	Ад
Антончык Сяргей Антонавіч	017	Ад	Ад	Ад
Апацкі Аляксандр Мікалаевіч	064	Ус	За	Ус
Арцымена Дзмітрый Канстанцінавіч	264	Ад	Ад	Ад
Аўчыннік Уладзімір Мітрафанавіч	701	Ад	Ад	Ад
Бабарыкіна Ганна Іванаўна	401	Нг	За	Нг
Бабачонак Станіслаў Ульянавіч	277	За	Су	За
Багаўцоў Эдуард Аляксандравіч	289	За	Су	За
Балоцін Міхаіл Андрэевіч	239	За	Су	За
Бамбіза Іван Міхайлавіч	228	Ад	Ад	Ад
Бараноўскі Валяр'ян Уладзіміравіч	196	За	Нг	За
Бардоўскі Міхаіл Рыгоравіч	602	Ад	Ус	За
Барсукоў Сталій Якаўлевіч	603	Ус	За	Нг
Баршчэўскі Леанід Пятровіч	174	За	Нг	За
Барысенка Анатоль Яўгенавіч	703	За	Су	За
Бачароў Яўген Міхайлавіч	179	Ад	Ад	Ад
Беленькі Юрый Адамавіч	036	За	Су	За
Белы Аляксандр Леанідавіч	252	Ус	За	Нг
Бойка Мікалай Іванавіч	001	Ад	Ад	Ад
Бокач Аляксандр Іосіфавіч	140	Нг	За	Нг
Боршч Аляксей Афанасьевіч	244	Нг	За	Нг
Борыс Васілій Іванавіч	138	Нг	За	Нг
Бродскі Іван Сяргеевіч	093	Нг	За	Ус
Бунеевіч Сяргей Дзмітрыевіч	058	Нг	За	Нг
Булахаў Дзмітрый Пятровіч	275	За	За	За
Бурачкоў Валянцін Федаравіч	281	Нг	За	Ус
Бядулін Яўген Макаравіч	102	За	Су	За
Бердаўцаў Сяргей Вадзімавіч	173	За	Нг	За

- 1-

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 1	2	3
Вайцешык Анатоль Міхайлавіч	130	Су	За	Нг
Ваицянкоў Мікалай Рыгоравіч	212	Ус	За	Ус
Васілеўскі Міхаіл Уладзіміравіч	163	Нг	Ус	За
Васільеў Васілій Іванавіч	257	За	За	За
Саўчэцкі Уладзімір Вячаслававіч	096	Ус	За	Ус
Вахрамееў Кірыл Варфаламеевіч	047	За	Ус	Ус
Вашкевіч Іосіф Фёдаравіч	012	Нг	За	Нг
Верабей Уладзімір Сцяпанавіч	211	Ус	За	Ус
Веславухаў Міхаіл Мікалаевіч	154	Нг	За	Нг
Волкаў Анатоль Ягоравіч	132	За	Су	За
Вялічка Валянцін Уладзіміравіч	215	Нг	За	Ус
Вярцінскі Аляксандр Эдмундавіч	269	За	За	За
Вярцінскі Анатоль Ільіч	005	Ад	Ад	Ад
Вячэрскі Рыгор Арсеньевіч	054	Ад	Ад	Ад
Галубовіч Вольга Мікалаеўна	024	За	Су	За
Ганчар Віктар Іосіфавіч	006	За	Нг	За
Гаркун Уладзімір Гіляравіч	060	Су	За	Ус
Гарэлік Мікалай Мікалаевіч	083	Ад	Ад	Ад
Гацко Адам Іванавіч	290	Ад	Ад	Ад
Герасімаў Уладзімір Сяргеевіч	208	Ус	За	Ус
Герасіменка Аляксандр Міхайлавіч	025	За	За	Ус
Герасюк Іван Мікалаевіч	063	За	Су	За
Германчук Ігар Іванавіч	071	За	Су	За
Гетц Барыс Гаўрылавіч	402	Нг	За	Нг
Гілевіч Ніл Сямёнавіч	077	Ад	Ад	Ад
Глушкевіч Эўген Міхайлавіч	168	За	Су	За
Голубеў Валянцін Федаравіч	015	За	Су	За
Грушавы Генадзь Уладзіміравіч	041	За	Су	За
Грыб Мечыслаў Іванавіч	178	Ад	Ад	Ад
Грыбанаў Уладзімір Міхайлавіч	007	Ад	Ад	Ад
Грынеў Мікалай Федаравіч	305	Су	За	Нг
Гушаль Мікалай Рыгоравіч	200	За	За	За
Гюнтэр Барыс Давідавіч	190	За	Су	За
Давідовіч Сяргей Фёдаравіч	043	Ад	Ад	Ад
Далгалёў Васілій Барысавіч	229	За	Су	За
Дамашкевіч Мікалай Фёдаравіч	160	Ад	Ад	Ад
Даменікан Мікалай Уладзіміравіч	113	Ус	За	Су
Данілевіч Іван Мікалаевіч	114	За	Су	За
Даніленка Віктар Дзмітрыевіч	308	Ад	Ад	Ад
Даўжэнкаў Уладзімір Сідаравіч	282	Нг	За	Ус
Даўлюд Аляксей Уладзіміравіч	256	За	Су	За
Дварaніновіч Васілій Васільевіч	136	Ад	Ад	Ад
Дзегцяроў Станіслаў Рыгоравіч	501	Нг	За	За
Дзейка Леанід Іванавіч	062	За	За	За
Дземідзенка Валерый Аляксандравіч	191	Ад	Ад	Ад
Дземянцей Мікалай Іванавіч	162	Нг	За	Нг
Дзічкоўскі Аляксандр Аляксандравіч	107	За	Ус	За
Драбышэўская Інэса Міхайлаўна	193	За	Су	За
Драбышэўскі Пётр Іванавіч	294	Ус	За	Нг
Драгун Пётр Стэфанавіч	131	За	Су	За
Дражын Уладзімір Несцеравіч	080	Су	За	Ус
Дубоўскі Анатоль Ігнацьевіч	403	Ус	За	Нг
Дубынін Віктар Пятровіч	307	Ад	Ад	Ад
Ермалаеў Валерый Сямёнавіч	167	За	Нг	За

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 1	2	3
Жук Анатоль Міхайлавіч	049	Ус	За	Су
Жуковіч Яўген Барысавіч	704	Нг	За	За
Жукоўскі Міхаіл Дзмітрыевіч	404	Ус	За	Нг
Жураўлёў Мікалай Іванавіч	405	Ус	За	Нг
Жыдзіляеў Іван Іванавіч	165	За	Су	За
Жэбрак Міхаіл Вікенцьевіч	249	Нг	За	Нг
Заблоцкі Уладзімір Мікалаевіч	035	За	Су	За
Завадскі Вікенцій Браніслававіч	069	Ус	За	Нг
Зайцаў Мікалай Фядотавіч	406	Нг	За	Нг
Зарэцкі Сцяпан Рыгоравіч	235	Ад	Ад	Ад
Захарэнка Уладзімір Васільевіч	182	За	Ус	За
Звераў Леанід Аляксандравіч	276	За	Су	За
Зданевіч Лявонцій Ульянавіч	039	За	Су	За
Зеленін Валерый Іванавіч	124	За	За	За
Іваноў Вадзім Міхайлавіч	604	Нг	Ус	За
Івашкевіч Мар'ян Эдзіслававіч	079	За	Ус	Ус
Каваленак Уладзімір Васільевіч	065	За	Су	За
Кавалёў Альберт Андрэевіч	210	За	За	Ус
Казлоў Генадзь Іванавіч	026	Ус	За	Нг
Казючыц Міхаіл Адамавіч	302	Нг	За	Нг
Казяк Вінцэнты Іванавіч	272	Су	За	Су
Какарэка Георгій Георгіевіч	170	За	Су	За
Какоўка Віктар Фёдаравіч	176	За	Су	За
Калбаска Мікалай Ігнацьевіч	502	Ад	Ад	Ад
Калмычкоў Іван Фядотавіч	251	Ус	За	Нг
Калодка Аляксандр Сцяпанавіч	268	Нг	За	Нг
Камай Аляксей Сцяпанавіч	214	Ус	За	Су
Канавалаў Уладзімір Яфімавіч	306	Ад	Ад	Ад
Канапля Яўген Фёдаравіч	031	За	Су	За
Канцэвіч Аляксей Сямёнавіч	195	За	За	За
Канюшык Мікалай Максімавіч	129	Ад	Ад	Ад
Капытоў Мікалай Ермалаевіч	274	Нг	За	Нг
Каратчэня Іван Міхайлавіч	057	Су	За	Нг
Караўка Аляксандр Анатольевіч	503	Ад	Ад	Ад
Карніевіч Мікалай Фаміч	076	Нг	Нг	Нг
Карпаў Аляксей Аляксеевіч	284	За	Су	За
Карпенка Генадзь Дзмітрыевіч	075	Ад	Ад	Ад
Катушкін Пётр Міхайлавіч	303	Нг	За	Нг
Качан Міхаіл Арцём'евіч	407	Нг	За	Ус
Кебіч Вячаслаў Францавіч	120	Су	За	Су
Кічкайла Аляксандр Трафімавіч	285	Нг	За	Нг
Коваль Мікалай Мікалаевіч	408	Ус	За	Ус
Козік Леанід Пятровіч	053	Су	За	Нг
Комар Міхаіл Антонавіч	230	Ад	Ад	Ад
Копач Міхаіл Аркадзьевіч	409	Нг	За	Нг
Котаў Сяргей Міхайлавіч	243	Ус	Нг	За
Крупнік Зоя Уладзіміраўна	605	Су	За	Ус
Крывецкі Мікалай Анатольевіч	126	Ад	Ад	Ад
Крыжаноўскі Мікалай Кірылавіч	086	За	Су	За
Крышталевіч Ульяна Феакцістаўна	410	Ус	За	Су
Кулаш Уладзімір Уладзіміравіч	161	Нг	Су	За
Кудравец Віктар Міхайлавіч	237	Су	Ус	За
Кузьменкоў Аляксандр Яўсеевіч	156	Нг	За	Нг
Кузняцоў Вячаслаў Мікалаевіч	034	За	Нг	За

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 1	2	3
Кузьма Анатоль Фаміч	266	За	За	За
Кузюк Генадзь Уладзіміравіч	250	За	За	Нг
Кулажанка Аляксей Мікалаевіч	411	Ус	За	Ус
Кулакоў Уладзімір Панцялеевіч	153	Нг	За	Нг
Кулічкоў Аляксандр Мікалаевіч	286	Нг	За	Нг
Курбаеў Уладзімір Аурдыевіч	236	За	Су	За
Курдзюкоў Валерый Мікалаевіч	258	За	Ус	За
Кучынскі Віктар Францавіч	125	Ад	Ад	Ад
Лабко Мікалай Мікалаевіч	110	Ад	Ад	Ад
Лавіцкі Генадзь Міхайлавіч	166	За	Нг	За
Лазарэвіч Уладзімір Уладзіміравіч	226	Ад	Ад	Ад
Лазеснік Віктар Міхайлавіч	412	За	За	За
Лакцюшын Мікалай Іванавіч	413	Су	За	Ус
Лапаеухаў Іван Кандратавіч	143	За	Су	За
Леўчык Уладзімір Канстанцінавіч	233	Нг	За	Нг
Літвінаў Віктар Кузьміч	103	Ад	Ад	Ад
Лобач Мікалай Іванавіч	050	Ус	За	За
Ломаць Зянон Кузьміч	085	Нг	За	Ус
Лужынскі Станіслаў Антонавіч	059	Су	За	Нг
Лукашоў Аляксандр Васільевіч	097	За	За	За
Лукашэнка Аляксандр Рыгоравіч	310	За	За	Нг
Любавіцкі Вячаслаў Віктаравіч	184	За	За	За
Лябедзька Анатоль Уладзіміравіч	265	За	Ус	За
Ляонаў Васілій Севасцьянавіч	299	Ад	Ад	Ад
Лятко Аляксандр Аляксандравіч	254	За	Су	За
Майсееў Генадзь Фёдаравіч	175	За	Су	За
Макарэвіч Іосіф Адамавіч	082	Ус	За	Ус
Макейчанка Барыс Андрэевіч	068	Су	За	Ус
Малахоўскі Аляксандр Канстанцінавіч	217	Нг	За	За
Малашка Віталій Аляксеевіч	030	За	Су	За
Мальшаў Уладзімір Мікалаевіч	219	За	Су	За
Мамчыц Аляксандр Іванавіч	206	Ад	Ад	Ад
Мардашоў Анатоль Андрэевіч	145	Нг	За	Нг
Маркевіч Мікалай Мікалаевіч	241	Ад	Ад	Ад
Маркоўскі Мікалай Марцінавіч	222		За	Нг
Марозаў Васілій Фёдаравіч	416	Ад	Ад	Ад
Мартос Канстанцін Вікенцьевіч	108	За	Ус	Нг
Марыніч Міхаіл Афанасьевіч	023	Су	За	За
Мацкевіч Мікалай Уладзіслававіч	504	Ад	Ад	Ад
Мацюшонак Міхаіл Ямяльянавіч	298	За	Су	За
Мацюшэўскі Валерый Пятровіч	070	Нг	Нг	Нг
Мечуленка Міхаіл Арцёмавіч	207	Су	За	Ус
Машко Іван Рыгоравіч	259	Су	За	Нг
Мінчанка Пётр Захаравіч	415	Ус	За	Нг
Мінько Франц Францавіч	094	Нг	За	Нг
Міцько Пётр Антонавіч	088	За	Ус	За
Мядзведзеў Андрэй Васільевіч	309	За	За	Нг
Мядзелец Вадзім Андрэевіч	164	Нг	За	Ус
Мяць Баляслаў Станіслававіч	255	Нг	За	Нг
Навумчык Сяргей Іосіфавіч	181	За	Су	За
Ніканчук Аляксей Сямёнавіч	117	За	Нг	За
Нікіцін Генадзь Іванавіч	055	За	Нг	Нг
Новік Уладзімір Уладзіміравіч	018	За	Су	За
Новікаў Анатоль Мікалаевіч	414	Су	За	Су

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 1	2	3
Новікаў Уладзімір Мяфодзьевіч	150	Ус	За	За
Новікаў Яўген Віктаравіч	013	За	Су	За
Някрасаў Ігар Яўгенавіч	505	Ад	Ад	Ад
Нялюбін Ігар Аляксандравіч	202	За	За	Су
Нятылькін Анатоль Іванавіч	606	Ад	Ад	Ад
Образаў Аляксандр Іванавіч	177	Нг	Ус	Ус
Пазьняк Зянон Станіслававіч	009	За	Нг	За
Пазюмка Аляксандр Раманавіч	292	Нг	За	Нг
Палагеча Ігар Іванавіч	271	Ад	Ад	Ад
Папкоў Сяргей Пятровіч	021	За	Су	За
Папоў Павел Аляксеевіч	417	Нг	За	Ус
Папоў Юрый Мікалаевіч	073	Ад	Нг	Нг
Паруль Аляксандр Уладзіміравіч	172	За	За	За
Парфянюк Яўген Сцяпанавіч	104	Су	За	Ус
Паўлаў Валерый Уладзіміравіч	032	За	Нг	За
Паўлоўскі Аляксандр Іванавіч	246	Нг	За	Нг
Пахалок Мікалай Аляксандравіч	245	Су	За	Нг
Пахілка Яўген Палікарпавіч	287	Ад	Ад	Ад
Пісарэвіч Сцяпан Канстанцінавіч	123	Ус	За	За
Піскароў Віктар Аляксандравіч	072	За	За	Нг
Піскуноў Анатоль Ігнацьевіч	607	За	За	Нг
Плоцкі Раман Эдуардавіч	261	За	Су	За
Пракаповіч Петр Пятровіч	122	Ад	Ад	Ад
Пракопаў Аляксандр Міхайлавіч	201	За	За	Нг
Протас Анатоль Несцеравіч	220	Ад	Ад	Ад
Прывалаў Леанід Пятровіч	340	Нг	За	За
Прышчэп Рыгор Федаравіч	418	Ад	Ад	Ад
Пырх Ігар Іванавіч	137	За	Нг	За
Пянькова Зінаіда Васільеўна	220	Нг	За	Нг
Радамысльскі Віктар Аляксандравіч	155	За	Су	За
Радзецкі Яўген Іванавіч	148	Нг	За	Нг
Радкевіч Леанід Іванавіч	042	Ад	Ад	Ад
Рахатка Казімір Уладзіслававіч	260	За	Ус	Нг
Русак Віктар Леанідавіч	046	За	За	За
Русакевіч Уладзімір Васільевіч	116	Су	За	За
Руцкі Дзмітрый Дзмітрыевіч	135	Су	За	Ус
Савіцкі Барыс Парфёнавіч	187	Нг	За	Нг
Садоўскі Петр Вікенцьевіч	046	За	Су	За
Саенка Аляксей Пятровіч	141	Нг	За	Нг
Сакалоў Анатоль Дзмітрыевіч	052	Су	За	Ус
Саксевіч Васіль Андрэевіч	149	Нг	За	Нг
Салдатава Ніна Ільінічна	705	Ад	Ад	Ад
Салдатаў Мікалай Мікалаевіч	247	Су	За	Нг
Самойленка Віктар Рыгоравіч	159	Су	За	Ус
Самошчаў Уладзімір Васільевіч	293	Ад	Ад	Ад
Самусевіч Раіса Мікалаеўна	304	Ус	За	Нг
Сапранецкі Мікалай Кірылавіч	301	Су	За	Су
Сафронаў Уладзімір Аляксандравіч	089	Ад	Ад	Ад
Сарокін Валянцін Інакенцьевіч	402	Ад	Ад	Ад
Сасноў Аляксандр Віктаравіч	189	За	Нг	За
Сасноўскі Міхаіл Барысавіч	423	Ад	Ад	Ад
[illegible] Яўген Сцяпанавіч	011	Ус	За	Нг
[illegible] Мікалай Міхайлавіч	224	Ад	Ад	Ад
[illegible] Леанід Ніканоравіч	198	За	Ус	За

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 1	2	3
Сівіцкі Герард Уладзіслававіч	118	Ад	Ад	Ад
Сівіцкі Дзмітрый Аляксандравіч	278	Су	За	Нг
Сініцын Леанід Георгіевіч	279	За	Нг	За
Сінчылін Васілій Ільіч	419	Су	За	Нг
Сіўчыкаў Анатоль Андрэевіч	142	Ус	Ус	За
Скарабагацька Пётр Андрэевіч	128	Нг	За	Нг
Скерычін Мікалай Паўлавіч	022	Ус	Су	За
Скрышкі Уладзімір Федаравіч	420	Нг	За	Нг
Слабада Аляксандр Іванавіч	421	Нг	За	Нг
Слабчанка Сяргей Іванавіч	111	За	Ус	За
Слесар Уладзімір Міхайлавіч	199	Ад	Ад	Ад
Слямнёў Міхаіл Аляксандравіч	183	За	Су	За
Смоляр Іван Мікалаевіч	218	За	За	За
Спіглазаў Аляксандр Фёдаравіч	113	За	Су	За
Станкевіч Уладзімір Міхайлавіч	078	За	Су	За
Студзянцоў Уладзімір Міхайлавіч	004	Су	За	Су
Судас Мікалай Міхайлавіч	223	Су	За	Нг
Сукач Міхаіл Данілавіч	216	За	Ус	За
Сумар Канстанцін Андрэевіч	106	Ус	За	Нг
Сушкевіч Баляслаў Іосіфавіч	109	Ад	Ад	Ад
Сцепаненка Аляксей Мікалаевіч	209	Нг	За	Ус
Сцяпаненка Мікалай Іванавіч	185	За	За	Нг
Сыракваш Дзмітрый Іванавіч	087	Нг	За	За
Сямашка Іван Іванавіч	137	За	Су	За
Сямдзянава Галіна Георгіеўна	262	За	Ус	За
Сярдзюк Валерый Канстанцінавіч	194	За	Су	За
Сярэдзіч Іосіф Паўлавіч	133	За	Су	За
Тарасенка Леанід Рыгоравіч	019	За	Су	За
Тоўсцік Мікалай Апанасавіч	425	Су	За	Нг
Тарманаў Фёдар Мікалаевіч	335	Ад	Ад	Ад
Трафіменка Васілій Сяргеевіч	146	Нг	За	Нг
Траццякоў Аляксандр Аляксандравіч	426	Су	За	Нг
Трусаў Алег Анатольевіч	033	За	Су	За
Трусаў Іван Іванавіч	051	Ус	За	Нг
Трухан Канстанцін Пятровіч	081	За	За	За
Турак Анатоль Мікалаевіч	227	За	Су	За
Удовікаў Міхаіл Дзмітрыевіч	098	Ад	Ад	Ад
Уласенка Віктар Сямёнавіч	074	За	Ус	За
Уліціна Лідзія Данілаўна	427	Ад	Ад	Ад
Унучка Раман Іосіфавіч	263	Ус	За	Су
Уранюк Уладзімір Яўгенавіч	101	Ус	За	Нг
Усціновіч Алена Мікалаеўна	428	Ус	За	Ус
Фарфель Міхаіл Абрамавіч	091	За	Су	За
Федарчук Мікалай Аляксеевіч	190	Ад	Ад	Ад
Федарэнка Віктар Мікалаевіч	099	Ад	Ад	Ад
Флар'яновіч Аляксей Аляксеевіч	121	Ад	Ад	Ад
Фрэйберг Андрэй Пятровіч	253	За	Ус	За
Халшчэўнікаў Якаў Іванавіч	205	За	Ус	За
Хацяшоў Эрнст Нічыпаравіч	045	Ад	Ад	Ад
Хвошч Уладзімір Іванавіч	506	Ад	Ад	Ад
Хейдараў Юрый Пятровіч	238	Ад	Ад	Ад
Хітрык Уладзімір Макаравіч	706	За	За	За
Холад Павел Ігнатавіч	067	За	Ус	За
Цеслявец Міхаіл Міхайлавіч	040	За	Нг	За

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 1	2	3
Ціткоў Станіслаў Пятровіч	291	Нг	За	Нг
Цітоў Іван Віктаравіч	127	Ад	Ад	Ад
Ціханаў Іван Аляксандравіч	424	Су	За	Нг
Ціхіня Валерый Гур'евіч	232	Су	За	Су
Ціцянкоў Іван Іванавіч	300	Нг	За	Нг
Цішкевіч Альфонс Ільіч	095	Су	За	Су
Цумараў Яўген Аляксандравіч	010	Ад	Ад	Ад
Цылежнікаў Уладзімір Іванавіч	171	За	Нг	За
Цярэшка Іван Іванавіч	151	Су	За	Ус
Чаванькоў Яўген Іванавіч	204	Нг	За	За
Чакушоў Уладзімір Міхайлавіч	061	Нг	За	Ус
Чарныш Уладзімір Рыгоравіч	100	Ад	Ад	Ад
Чувічка Уладзімір Васільевіч	508	Нг	За	За
Чура Леанід Максімавіч	283	За	Ус	За
Чырун Віктар Іванавіч	188	За	За	Ус
Чэпік Васілій Васільевіч	156	Нг	За	Нг
Чэх Георгій Данілавіч	139	Су	За	Нг
Шакаў Міхаіл Логвінавіч	273	Нг	За	За
Шаладонаў Васілій Іванавіч	206	Нг	За	За
Шарко Мікалай Піліпавіч	707	Ад	Ад	Ад
Шаўнін Аляксей Мікалаевіч	287	За	Су	За
Шачоў Уладзімір Міхайлавіч	221	Нг	Су	За
Чачак Васілій Міхайлавіч	084	За	Ус	За
Шкапіч Павел Паўлавіч	092	Ад	Ад	Ад
Шкурко Валянцін Пятровіч	203	Ад	Ад	Ад
Штокін Аляксандр Мікалаевіч	165	За	Су	За
Шут Аляксандр Аляксандравіч	068	За	Су	За
Шушкевіч Станіслаў Станіслававіч	044	Нг	Ус	За
Шыдлавец Аляксандр Мікалаевіч	192	За	Ус	За
Шылько Баляслаў Паўсавіч	157	Нг	За	Нг
Шымчук Яўген Пятровіч	115	Ад	Ад	Ад
Шыпко Аляксандр Яўгенавіч	147	За	Ус	За
Шэйман Віктар Уладзіміравіч	105	За	Ус	За
Юркевіч Мікалай Аляксандравіч	242	Ад	Ад	Ад
Якабсон Аляксандр Серафімавіч	231	За	За	За
Якубец Мікалай Захаравіч	112	Ус	За	Ус
Якубоўскі Міхаіл Іванавіч	056	Ад	Ад	Ад
Янец Анатоль Анатольевіч	270	За	Су	За
Яскевіч Генрых Самёнавіч	295	Ус	За	Нг
Ястраб Валянціна Аркадзьеўна	090	За	Су	За

НЕЧАРГОВАЯ ПЯТАЯ СЕСІЯ
ВЯРХОЎНАГА САВЕТА
БЕЛАРУСКАЙ ССР
ДВАНАЦЦАТАГА СКЛІКАННЯ

БЮЛЕТЭНЬ
№ 2

Выданне Вярхоўнага Савета БССР
1991

ПАСЯДЖЭННЕ ДРУГОЕ

/Субота, 24 жніўня 1991 года/

Зала пасяджэнняў Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, 15 гадзін.

Старшынствуе Старшыня Вярхоўнага Савета Беларускай ССР М.І.Дзямянцей.

Старшыня. Паважаныя народныя дэпутаты, продолжаем работу сессии. Я по двум мотивам хотел попросить провести регистрацию: учитывая, что у нас два депутата получили полномочия и что был перерыв. Поэтому я прошу включить систему регистрации, а народных депутатов зарегистрироваться. Зарегистрировалось 268 народных депутатов.

Уважаемые народные депутаты, по вашему предложению Президиум заседал в перерыве и учел все предложения. От этого заседания предоставлятся слово Шушкевичу Станиславу Станиславовичу... Первый микрофон, пожалуйста.

Пазьняк З.С. (Ангарская выбарчая акруга № 9, г.Мінск). Шаноўныя дэпутаты! Абмеркаванне павесткі дня, якое ў нас вялося, прывяло да таго, што мінскі гарадскі страйкам сабраўся і вынес такую прапанову: даручыць прадстаўніку страйкама Феакціставу Уладзіміру Андрэевічу выступіць на сесіі Вярхоўнага Савета і прасіць дазволу аб гэтым дэпутатаў. Я таксама, у сваю чаргу, прашу вас даць яму магчымасць выступіць да трох мінут і прагаласаваць за гэтую прапанову.

Шушкевіч С.С. (Адоеўская выбарчая акруга № 44, г.Мінск). Паважаныя народныя дэпутаты! Па вашаму патрабаванню сабраўся Прэзідыум... (Шум у зале).

Старшыня. Я вам хочу сказать, что никакого возражения не будет. Запишу, передавайте. Но там была договоренность, приходил к нам товарищ Феоктистов и сказал, что у нас, в моем округе, два народных депутата: Станислав Станиславсвич Шушкевич и Садовский Петр Викентьевич. Вот он должен был посоветоваться с Петром Викентьевичем, или он поручит Петру Викентьевичу как депутату или договорятся. Но я не возражаю, вопроса нет. Когда будут

выступать, можно выступить, кто пожелает, в порядке очередности нашей записи.

Шушкевіч С.С. На пасяджэнні Прэзідыума былі разгледжаны усе матэрыялы, усе прапановы, якія паступілі аб парадку дня нашай сесіі, аб тым, што ўключыць у павестку. Як вы разумееце, трэба шукаць згоду -- і мы таксама шукалі згоду на Прэзідыуме, хаця думкі, як вы разумееце, розныя былі і на Прэзідыуме. Усе выказваліся вельмі актыўна, абмеркаванне працягвалася амаль гадзіну, і мы ўносім прапанову тую, якая вам раздадзена. Я хацеў бы толькі зрабіць адно маленькае ўдакладненне ў апошні сказ, таму што кансультаваліся з юрыстамі, з прадстаўнікамі Камітэта дзяржаўнай бяспекі і яны патрабуюць, каб быў удакладнены апошні сказ. Я чытаю вам павестку, якая прапануецца.

Аб бягучым моманце /аб адносінах адказных асоб, арганізацый і дзяржаўных структур да так званага Дзяржаўнага камітэта надзвычайнага становішча, аб артыкуле 72 Канстытуцыі БССР/.

Справа ідзе аб тым, каб надаць законам Беларусі першасную сілу на Беларусі. Тое, што ўнесена прапановай, ёсць праект пастановы.

Далей. Аб маёмасці КПБ -- КПСС, аб дэпартызацыі, аб дзяржаўным забеспячэнні КПБ.

Народны дэпутат Герасюк узняў шэраг пытанняў, мы іх аб'ядналі. Фактычна вы ўздымаеце такое пытанне, калі яго лаканічна сфармуляваць: аб перадачы Міністэрства ўнутраных спраў і Камітэта дзяржаўнай бяспекі рэспублікі пад юрысдыкцыю рэспублікі. Вось такая змена. Не аб падпарадкаванні Вярхоўнаму Савету БССР /фармальна яны падпарадкаваны/, а аб перадачы пад юрысдыкцыю рэспублікі.

І другое пытанне, тое, якое мы зацвердзілі: аб Саюзным дагаворы.

Прэзідыум звяртаецца да народных дэпутатаў канструктыўна ставіцца да нашай прапановы. Мы імкнуліся ўлічыць усё. Можна ўсе пытанні абмеркаваць, і мы прасілі б, калі ёсць сур'ёзныя заўвагі, каб згрупаванні дэпутатаў выдзелілі па аднаму дэпутату,

напрыклад, з боку партыйнай групы або з боку апазіцыі і выказалі свае заўвагі. Вырашаць гэта пытанне трэба метадам галасавання. Таму што фактычна гэта узгаднявальная працэдура.

Старшыня. Можно ставить на голосование? Это можно бесконечно обсуждать. Вот Станислав Станиславович внес предложение, давайте сделаем так: три человека выскажываются. Вопрос надо решить путем голосования. Первый микрофон.

Голубеў В.Ф. (Алібегаўская выбарчая акруга № 15, г.Мінск). Апазіцыя БНФ. Паважаны Станіслаў Станіслаавіч! Тое размазванне, пра якое я гаварыў напачатку, працягваецца. Пытанне аб дзеяннях Старшыні Вярхоўнага Савета пад час путчу вы, Прэзідыум, знялі поўнасцю. Пытанне, як ставіла апазіцыя, аб дзеяннях члена Прэзідыума Вярхоўнага Савета, усяго Прэзідыума вы знялі поўнасцю. Пытанне аб дзеяннях службовых асобаў вы знялі поўнасцю.

Вы паставілі пытанне аб адносінах службовых асобаў да так званага ДКНС. Вы што, не разумееце, што з пастаноўкай свайго пытання вы зусім выхаласцілі тое, што было ў нашых прапановах?

Пяройдзем далей да Кампартыі Беларусі. Ці не лічыце вы, што зараз трэба забараніць ці прыпыніць дзейнасць гэтай злачыннай арганізацыі? Гэтага няма. Дзе пытанне аб нацыяналізацыі маёмасці Кампартыі Беларусі? Пытанне, якое ёсць, праект пастановы аб нацыяналізацыі выдавецтва ЦК КПБ. Яно выпала поўнасцю.

Паважаны дэпутат Шушкевіч! Дзе дзелася пытанне аб наданні статуса канстытуцыйнага закона Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце? Што, мы зноў уцяклі, зноў баімся сказаць, што мы беларусы і Вярхоўны Савет Беларусі павінен ахоўваць сваю рэспубліку?

Тут шэраг пытанняў. Прапала пытанне аб пракуроры. Прапалі іншыя пытанні, і мы, апазіцыя, дэмакратычны клуб і іншыя дэмакратычныя дэпутаты, настойваем, каб павестка дня прымалася так, як яна была пастаўлена апазіцыяй, як яна была пастаўлена народам. Мы яе сфармулявалі з падказак з месцаў. Людзі нам падказалі, што зрабіць. Мы зробім усё ў Вярхоўным Савеце, каб надалей ні ў Прэзідыуме, ні ў Савеце Міністраў, ні ў ЦК КПБ не

знаглі ўзнікнуць новыя ўмовы стварэння путчу, і мы зробім усё, каб былі створаны ўмовы для захавання незалежнасці і суверэнітэту Беларусі.

І я вам гавару тут адказна, паважаныя народныя дэпутаты, калі вы зараз будзеце так упірацца ва ўказанні вашай партыі, мы звернемся да народу, мы будзем дзейнічаць канстытуцыйнымі метадамі. Але людзей мы папросім нас падтрымаць. І выбачайце, калі ласка, нас яны падтрымаюць. Таму каб было інакш, яны б прыйшлі зараз падтрымліваць вас, вас тут пакуль яшчэ большасць. Дзякую за ўвагу.

Старшыня. Восьмой микрофон, пожалуйста.

Герасімаў У.С. (Жыткавіцкая выбарчая акруга № 208, Гомельская вобласць). Уважаемые телезрители, радиослушатели, мои избиратели! Хочу обратиться ко всем присутствующим, в первую очередь... в этом зале сохранять спокойствие по отношению друг к другу. Мы имеем одинаковые мандаты, как товарищи, которые находятся в оппозиции, так и те, кто вне ее. Но определенная группа депутатов, на мой взгляд, ведет себя крайне возбужденно и этим хочет выразить свои далеко идущие цели, суть которых они изложили на недавней встрече в телецентре. Я хочу сказать, товарищ Глушкевич, вот вы никак дослушать не можете. Я вас очень внимательно все время слушаю.

Когда речь идет о демократии, то просил бы вас всех не давить на депутатов голосом и количеством, а также хочу попросить не используйте вы, пожалуйста, взамен демократических инструментов инструменты той самой хунты, которую вы сегодня очень серьезно осуждаете. И я, в том числе, осуждаю. Задумайтесь, пожалуйста, все, и те, кто сегодня в зале, и те, кто вне его: к чему ведут ваши призывы? Я вас призываю в этот напряженный период сохранять спокойствие и благоразумие. Давайте не допустим крови, давайте прекратим травлю друг друга. Зачем сегодня ненужная возня вокруг многих вопросов?

У нас в республике сохранялась во время путча дисциплина и порядок. Войска не вводились. Трудовые коллективы работали в напряженном ритме, Конституция БССР, если вы заметили хоть один

момент, не нарушалась. Многие вопросы, которые поднимаются сегодня в повестке дня, рассмотрены на прошлой сессии и, считаю, на этой сессии к ним нет пока смысла возвращаться. Мы приняли с вами решение и о собственности КПСС, и о департизации, и по другим вопросам.

И второе. То, что творится в действиях КПСС /я обращаюсь не только к вам, а и к моим избирателям/ мне, коммунисту, давно непонятно. Учитывая, что здесь присутствуют секретари Центрального Комитета Компартии Белоруссии, хочу внести предложение: созвать экстренно внеочередной съезд коммунистов Белоруссии, на котором определить свое отношение к КПСС и свою дальнейшую принадлежность. Определить также по всей видимости и новое название партии. Будьте спокойны, товарищи, не возмущайтесь, я высказываю свою точку зрения и пользуюсь Временным регламентом и правами народного депутата. И не надо сегодня возмущаться. Благодарю за внимание.

Старшыня. Станислав Станиславович на вопрос, который был поставлен, отвечает. И нам надо продвигаться. Если будем говорить так о Председателе, о членах Президиума, о Комитете безопасности, об МВД, о Прокуратуре... Я не знаю, чего друг друга подозревать? Я думаю Станислава Станиславовича вы зря подозреваете...

Шушкевіч С.С. Шаноўныя народныя дэпутаты! Я перш за ўсё хачу адказаць на тыя пытанні, якія былі пастаўлены. Паважаны Валянцін Фёдаравіч! Шаноўны народны дэпутат Голубеў! Я ніколі не бяру на сябе смеласць выступаць ад імя народа. І раіў бы вам тое самае. У лепшым выпадку я выступаю ад імя выбаршчыкаў і, дарэчы сказаць, не ўсіх сваіх выбаршчыкаў, бо сярод іх няма кансэнсуса. Давайце мы, надзеленыя народам правам вырашаць яго лёс, у значнай ступені падумаем, што мы робім? Глядзіце, якія змены адбыліся ў нашым Прэзідыуме!

Я хачу вам сказаць наступнае: каб мне тыдзень таму назад хто-небудзь сказаў, што наш Прэзідыум унясе такую прапанову, ведаеце, я б яму сказаў, што ён захварэў. Глядзіце, якія зрухі адбыліся ў рабоце нашага Прэзідыума. Прэзідыум прапануе разгледзець шэраг пытанняў. Ведаеце што, не імкніцеся да немагчымага. Мы павінны канстытуцыйна, разабраўшы ўсе пісьмовыя

прапановы. Ці ж не бачыце вы гэтых зрухаў, вялікіх зрухаў? Калі справа пойдзе такімі тэмпамі, то мы вельмі хутка ўладкуем наша жыццё самым добрым чынам. І я думаю, што менавіта гэта не апошняя сесія. Мы можам вырашыць пытанні, якія хутка да новай сесіі трэба падрыхтаваць. Немагчыма за ноч падрыхтаваць яшчэ пытанне. Мы ўключылі сюды ўсе пытанні, па якіх ёсць распрацаваныя дакументы, па якіх ёсць аснова для галасавання. Іншыя дакументы мы не ўправе ставіць. Гэта не мітынг, а Вярхоўны Савет. Таму я звяртаюся да вашага сумлення і прашу вас пацярпець крышку, ну не ўсё адразу робіцца. Паглядзіце, якія пытанні тут узняты! Ці не хопіць? Гэта нават чарговая сесія не магла вырашыць такі шэраг пытанняў. Мы не ўключылі пытанне аб маёмасці эразумела таму, што вельмі цяжка вырашыць пытанне аб маёмасці, аб зямлі. Цяпер, дарэчы, аб маёмасці КПСС уключана сюды пытанне.

Шаноўны Валянцін Фёдаравіч! Вы мяне прабачце, я рэдка ўжываю слова нонсенс , а часцей ужываю беларускае слова бязглуздзіца . Дык вы, прабачце, на грані бязглуздзіцы. Наданне Канстытуцыйнага статуса Дэкларацыі БССР -- гэта пярэчыць самой Дэкларацыі. Мы павінны крок за крокам вырашаць пытанні, пастаўленыя ў Дэкларацыі. І адно з гэтых пытанняў -- гэта верхавенства законаў Беларусі. Мы паставілі гэты артыкул 72 сюды. Фактычна мы яшчэ робім адзін крок. Мы паставілі аб падпарадкаванні пад юрысдыкцыю рэспублікі Міністэрства ўнутраных спраў і Камітэт дзяржаўнай бяспекі. Ну, ці ж гэта не выкананне Дэкларацыі, якую мы прынялі? Я прашу народных дэпутатаў зразумець і Прэзідыум, і дэпутатаў, і прагаласаваць за гэту прапанову. Дзякую за ўвагу.

Старшыня. Садовскому даем слово и голосуем.

Садоўскі П.В. (Адзінцоўская выбарчая акруга №46, г.Мінск). Паважаныя калегі! Перш чым мы будзем галасаваць я проста не хацеў бы спасылацца на народ. Тут унізе стаяць 7 чалавек гарадскога страйкама. Яны прасілі, каб зараз дазволілі прыйсці ў залу, хаця б тром чалавекам, і аднаму з іх далі слова пакуль мы будзем зацвярджаць парадак дня. Чаму? Паважаныя калегі, прабачце! Я хачу сказаць, што Станіслаў Станіслававіч, сапраўды, дакладаючы парадак дня, пэўныя пытанні апусціў. Гэта надзвычай важна. І гаварыць тое, што наш Прэзідыум так сказаў, вырас вельмі за гэты

час, ну гэта не заслуга Прэзідыума, гэта заслуга тых падзей, якія адбываюцца па-за нашай залай. Таму я лічу, што ўсё ж такі, каб мы тут не спекулявалі думкай народа, давайце ўсё ж такі паслухаем прадстаўнікоў страйкама. Давайце не будзем мы накаляць абстаноўку. Я лічу, што ад гэтага мы нічога не страцім. Трэба на галасаванне паставіць гэта пытанне.

Старшыня. Я поставлю все на голосование, но хочу просить. Мы год как работаем членами Президиума и не понимаем роли Верховного Совета и всех остальных функционирующих на территории Белоруссии подразделений. Если Верховный Совет не вправе заниматься, давайте передадим все страйкаму и пусть управляют. Я хочу вас просить, товарищ Садовский, уважаемый Петр Викентьевич, вы в округе в этом, к вам обращаются, давайте принимайте меры как депутат. Давайте выступайте, сколько вы попросите времени? Сегодня была такая просьба накануне открытия сессии, чтоб 10 человек присутствовало у нас на галерке. Список такой составлен. Товарищ Булахов и Начальник Секретариата разрешили. Присутствует 10 человек. Взяли на себя обязательство, что мешать работе депутатов не будут. Что еще нам нужно? Нам нужно утверждать повестку дня или не нужно? Я ставлю на голосование. Хотите чтоб сессии не было? Ждали мы сессии, а теперь не хотим заслушать. Пожалуйста, третий микрофон.

Мардашоў А.А. (Віцебская сельская выбарчая акруга №145). Во время обеденного перерыва у меня состоялся разговор с присутствующими на митинге. Многие участники просили корреспондентов телевидения и радио, чтобы не только они находились в зале, а и разговор вели с ними.

Старшыня. По повестке дня, прошу. Первый микрофон, пожалуйста.

Пазьняк З.С. Шаноўны Станіслаў Станіслававіч, тую пазіцыю, якую вы прапанавалі пасля разгляду на Прэзідыуме, трэба дапоўніць фармулёўкамі, якія прапанавала апазіцыя. Таму што не разглядаць пытанне першае аб дзеяннях Старшыні Вярхоўнага Савета мы не можам. Мы не можам таксама не разгледзець пытанне аб дзеяннях грамадска-палітычных арганізацый і канкрэтна КПБ — КПСС. Тут выступалі прадстаўнікі ад КПСС, што, мяркую, усё яны вырашылі

яшчэ на той сесіі. Мне праціўна дыхаць нават адным паветрам з вашай бандай, якая рыхтавала ўсім кандалы і расстрэл. У мяне ёсць дакладныя звесткі, якія парткамы гэтым займаліся, але тут пра гэта я не буду гаварыць. І нават чарговасць, каго першага будуць хапаць. Калі будуць з гэтым разбірацца -- гэтыя звесткі будуць. І вы тут не святыя, якія з такім пафасам выступаюць з паперкі ў абарону злачыннай арганізацыі, якую трэба тэрмінова разганяць.

Таму я настойваю на тым, каб пытанне аб дзеяннях грамадска-палітычных арганізацый у нашай фармулёўцы было ўключана. Гэтак жа сама, як пытанне аб наданні канстытуцыйнага статуса Дэкларацыі. Гэта не бязглуздзіца, Станіслаў Станіслававіч, гэта рэальнасць, якая пацвярджаецца практыкай палітычнай і ў Латвіі, і ў Эстоніі, і ў Малдавіі, і ў іншых ужо свабодных рэспубліках. Таму настойваю, каб гэтае пытанне таксама было ўключана ў нашай фармулёўцы, і ўвогуле, той прынцып, які вы прапанавалі аб бягучым моманце /двукроп'е і ў дужках пералічыць усе пытанні без двукроп'я/, проста дужкі. Добра. Давайце заменім двукроп'ямі, давайце заменім двукроп'ямі і расшыфроўку дадзім поўнасцю ў нашай фармулёўцы. Мы не будзем тут гандлявацца. Мы ўжо другі год слухаем зняважі і гандаль, а ў той жа час наша рэспубліка ідзе на дно, дзякуючы гэтай злачыннай арганізацыі. І зараз мы прыйшлі не гандлявацца тут з імі. І давайце рэальна ставіць гэта пытанне і вырашаць. Не можам -- распісвайцеся ў тым, што вы не можаце, і стаўце пытанне аб роспуску гэтага Вярхоўнага Савета. Ён не здольны нават вырашыць пытанне аб павестцы дня. Я ўжо не кажу, што аб надзённых пытаннях: аб зямлі, аб суверэнітэце, аб дэпартызацыі. Вам напляваць на гэты народ, які стаіць на плошчы, які стаіць ля станка, якому вы павышалі цэны таксама, як кажуць, безгалова, і цяпер вы здольны яшчэ гаварыць, што не падтрымлівалі камітэт. Вы ж надрукавалі за ўсіх газетах пастанову № 1. Таму я настойваю прыняць тую фармулёўку і тую павестку дня, якую прапануе апазіцыя.

Шушкевіч С.С. Прапанова зразумела, але ж мы ўжо галасавалі за гэта. Вы забыліся пра гэта.

Пазьняк З.С. Вы прапанавалі ў дужках тое самае, толькі выключылі некалькі ключавых пытанняў важнейшых. Таму я кажу: мы не прыйшлі гандлявацца.

Шушкевіч С.С. Ваша пазіцыя зразумела.

Пазьняк З.С. Калі вы нездольны, Вярхоўны Савет, стаўце пытанне аб роспуску і аб новых выбарах. Гэта будзе той факт, які толькі засталося засведчыць.

Шушкевіч С.С. Шаноўны Зянон Станіслававіч, мне здаецца, што вам лепш за ўсё зрабіць прыклад. Калі Вярхоўны Савет нездольны, дык ён, дэпутат, павінен паказаць прыклад. Ён складае з сябе паўнамоцтвы. Я з сябе паўнамоцтваў складаць не буду. (Шум у зале). (Апладысменты).

Пазьняк З.С. Вельмі добра, што вы не будзеце складаць з сябе паўнамоцтвы, але пытанне аб гэтым трэба паставіць: аб роспуску гэтага Вярхоўнага Савета і аб адказе...

Шушкевіч С.С. /Не чуваць/.

Пазьняк З.С. Правільна, мы будзем ставіць гэтае пытанне на гэтай сесіі, і яно стаіць у нас, у нашых прапановах. Гэта ганебны Савет.

Старшыня. Второй микрофон, пожалуйста.

Слабчанка С.I. (Баранавіцкая-Кастрычніцкая выбарчая акруга № 111, Брэсцкая вобласць). Я предлагаю конкретный механизм: прекратить разговоры по этому поводу и что сделать. Во-первых, по этой предложенной повестке мы голосовать не можем, потому что вопросы, которые здесь поставлены, они или абсурдные, или просто нереальные. Что такое государственное обеспечение КПБ? Мы что, их на полный пенсион уже берем? Непонятный вопрос.

А подчинение Министерства внутренних дел Верховному Совету БССР? Так, может, мы вообще весь Совет Министров подчиним Верховному Совету?

Шушкевіч С.С. Так мы же уже скорректировали. Вы просто прослушали.

Слабчанка С.І. И последнее, что я здесь хочу сказать по этому документу. Не надо нам в белорусском языке создавать вот эти аморальные слова: ДКНС. Это слово пришло к нам из русского языка, пускай оно здесь и будет: ГКЧП. Не надо этих новых словосочетаний. Не надо имена собственные и нарицательные изменять.

А теперь я предлагаю конкретно, как работать по повестке. Давайте по каждому конкретному пункту, по каждому конкретному постановлению голосовать отдельно. Выносить это постановление на голосование. Документы всем розданы, и мы быстрей проголосуем эти все вопросы, чем будем обсуждать целиком. Спасибо за внимание.

Шушкевіч С.С. Мікалай Іванавіч, я скажу заключнае слова. Перш за усё, я лічу, што пастаноўка якой бы то ні было групай -- ці то апазіцыйнай, ці то партыйнай -- ультыматуму Вярхоўнаму Савету недапушчальна. Вярхоўны Савет павінен шукаць шляхі да згоды, і эрухі пэўныя ёсць. Я ужо гавару, і давайце павялічваць гэтыя эрухі, і я не успрымаю гэта.

Цяпер наступнае. Пытанне аб Старшыні. Паважаны Мікалай Іванавіч, я думаю так: давайце мы паставім на галасаванне прапанову Прэзідыума. Я думаю, што два слушных удакладненні тут ёсць. Ва удакладненні народнага дэпутата Слабчанкі давайце мы выкінем сапраўды гэтую абрэвіятуру і напішам: "ад асоб арганізацыі дзяржаўных структур да антыканстытуцыйнага путчу", і усё будзе правільна. Праўда?

І другая папраўка -- гэта не ў падпарадкаванне Вярхоўнаму Савету БССР, а перадача пад юрысдыкцыю рэспублікі. Калі гэтыя удакладненні прымаюцца, я прапаную так: прагаласаваць за гэту павестку цалкам, а пасля -- за тыя дадаткі, якія прапанаваны народным дэпутатам Пазьняком. Паставіць пытанне аб даверы Старшыні і аб наданні канстытуцыйнага статуса Дэкларацыі. Вось такі парадак галасавання.

Галасы. /Не чуваць/.

Шушкевіч С.С. Усе астатнія пытанні уключаны, і я хачу даць паясненне народнаму дэпутату Слабчанку: існуе пэўны парадак

(Фота з газэты)

21. Дэпутаты Апазыцыі БНФ у чарзе да дыскусійнага мікрафона. Зьлева направа: Лявон Дзейка, Уладзімер Грыбанаў, Зянон Пазьняк, Віталь Малашка.

-11-

забеспячэння КПБ, які адрозніваецца ад парадку, напрыклад, забеспячэння Беларускага народнага фронту і іншых грамадскіх арганізацый, іншых партый.

Трэба, каб тут была дэмакратыя, каб парадак быў адзіны. Вось аб чым ідзе гутарка. І, можа, фармулёўка не ідэальная, але яна сутнасць мае.

Старшыня. Итак, я прошу сосредоточиться народных депутатов. Кто за то, чтобы включить в повестку дня вопрос о текущем моменте с перечислением конкретных вопросов, которые у вас есть, и о Союзном договоре, прошу голосовать. Кто против? Кто воздержался?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	271
Прагаласавала "за"	210

(Фота С. Навумчыка)

22. Начное паседжаньне дэпутатаў Апазыцыі БНФ.

Прагаласавала "супраць"	15
Устрымалася	18
Усяго прагаласавала	243
Не галасавала	28

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца).

Шушкевіч С.С. Мікалай Іванавіч, дазвольце я пабуду старшынёй на адну хвіліну. Я хачу паставіць на галасаванне пытанне аб тым, каб уключыць у павестку дня пытанне аб даверы Старшыні як аб бягучым моманце. Хто за гэту прапанову, прашу галасаваць.

З месца. Аб дзеяннях!

Шушкевіч С.С. Аб дзеяннях Старшыні персанальна. Прашу галасаваць. Хто за гэту прапанову? Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174

Зарэгістравана	271
Прагаласавала "за"	122
Прагаласавала "супраць"	56
Устрымалася	30
Усяго прагаласавала	208
Не галасавала	63

Рашэнне не прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках паіменнага галасавання прыкладаецца).

<u>Шушкевіч С.С.</u> І наступнае пытанне -- гэта аб наданні канстытуцыйнага статуса Дэкларацыі. <u>(Шум у зале).</u> Калі ласка, абмяркоўвайце. Гэта не ідзе як асобнае пытанне. Давайце так: канстытуцыйны статус аб наданні...

<u>Старшыня.</u> Второй вопрос, который вносил депутат Позняк, -- "Аб наданні канстытуцыйнага статуса Дэкларацыі "О государственном суверенитете Белорусской Советской Социалистической Республики". Кто за то, чтобы включить в повестку дня вопрос о придании конституционного статуса Декларации, прошу голосовать. Кто против? Кто воздержался?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	271
Прагаласавала "за"	161
Прагаласавала "супраць"	2
Устрымалася	28
Усяго прагаласавала	191
Не галасавала	80

Рашэнне не прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках паіменнага галасавання прыкладаецца).

Я вас вот о чем попрошу. Пожалуйста, третий микрофон.

<u>Радзецкі Я.І.</u> (Падсвільская выбарчая акруга № 148, Віцебская вобласць). Я предлагаю Булахову дать еще раз разъяснение сессии.

Булахаў Д.П. (Магілёўская-Юбілейная выбарчая акруга № 275). В разработке и подготовке этой Декларации принимал непосредственное участие и я, и все сидящие здесь юристы. Но этой Декларации надо отдать должное как политическому документу. С правовой точки зрения уже неоднократно приходилось и нашей комиссии, и мне лично сталкиваться с тем, что этот документ совершенно сырой и невыверенный. Станислав Станиславович Шушкевич обратил внимание на один маленький нюанс, на то, что есть 12 статья и мы будем сами себе противоречить этой Декларацией. Когда мы готовили поправки к Конституции, реализуя Декларацию /они у меня есть/, обсуждались вопросы по Прокуратуре, по войскам и т.д. Когда пытались механически перенести формулировки из Декларации в Конституцию, сразу стало ясно, что это практически сделать невозможно. Хотели просто взять 73, статью и записать как Декларацию. Юристы не поймут, этого нельзя делать. И мы его должны реализовывать посредством принятия новой Конституции. Не поймите, что Булахов выступает против Декларации. Я перед вами сейчас выступаю как юрист. Может быть, у других юристов есть другое мнение, но я с этим слишком много сталкивался, чтобы вас обманывать.

Шушкевіч С.С. Паважаныя народныя дэпутаты! Я хачу ўнесці як намеснік Старшыні такую прапанову. Давайце ўключым пункт, у гэтых жа дужках, аб паскарэнні, аб мерах па паскарэнню рэалізацыі палажэнняў Дэкларацыі. Бо аб наданні канстытуцыйнага статуса -- гэта нельга ўключаць. А паскараць рэалізацыю Дэкларацыі трэба. Многа людзей прагаласавала за гэту прапанову. Гэта трэба улічваць. 161 чалавек. Я не галасаваў за гэта, з духам Дэкларацыі я згодзен, юрыдычна -- гэта нонсенс. Давайце паскараць рэалізацыю палажэння ў Дэкларацыі. Мы не зробім Беларусь заўтра бяз'ядзернай зонай. Павінен быць пераходны перыяд. Трэба працаваць над гэтым. Стварыць адпаведныя структуры, якія б распрацоўвалі гэта. Але ж адразу надаць канстытуцыйны статус -- гэта проста немагчыма. Мы зробім хаос у нашай дзяржаве.

Старшыня. Итак, уважаемые народные депутаты, по повестке дня мы закончили. Так, пожалуйста, четвертый микрофон.

Аксаміт М.У. (Ваўкавыская гарадская выбарчая акруга № 248, Гродзенская вобласць). Уважаемые депутаты! Уважаемый Президиум! Я считаю, что Станислав Станиславович призывает нас к эгодзе. Раньше мы говорили здесь о деструктивных силах. На сегодняшний день я вижу только одну деструктивную силу -- это о тех, кто поддержал этот путч. Это и члены Президиума, и ряд депутатов, которые прямо или косвенно поддержали этот путч. Я считаю, сессия не может работать, пока эти люди находятся в этом зале. Это аморально. Это преступление. И попытка превратить нашу сессию в партийную сессию, чуть ли не принять резолюцию, поддерживающую этот Комитет национального спасения, это аморально. И вы еще обращаетесь к телезрителям и радиослушателям.

Старшыня. Пожалуйста, первый микрофон.

Садоўскі П.В. Хацеў бы нагадаць народным дэпутатам той каментарый, які быў дадзены Старшынёй Камітэта канстытуцыйнага нагляду СССР месяцаў 6 назад паводле Дэкларацыі аб суверэнітэце. Было сказана, што гэта не юрыдычны нонсенс, а тая прававая база, якой можна карыстацца да таго, пакуль у рэспубліках не створана свая Канстытуцыя. Гэта значыць, калі мы цяпер хочам прыняць нейкую распрацоўку закона аб КДБ, аб арміі, аб нацыянальным войску і г.д., то ў нас павінен быць нейкі дакумент, які б не пярэчыў Канстытуцыі ні рэспублікі, ні Саюза ў дадзеным выпадку. І калі б мы прынялі цалкам у такім ключы статус Дэкларацыі, мы тады б мелі законныя падставы распрацоўваць далей пытанні, у прыватнасці, якія ставіць апазіцыя. Прапанова апазіцыі -- гэта пакет. І адзін з галоўных -- наданне канстытуцыйнага статуса Дэкларацыі. Гэта першая заўвага.

І другая. Я рашуча патрабую паставіць сваю прапанову на галасаванне аб выступленні прадстаўніка гарадскога страйкама тут, у Вярхоўным Савеце. Мікалай Іванавіч, пастаўце на галасаванне.

Старшыня. Петр Викентьевич, не торопитесь. Пожалуйста, первый микрофон.

Голубеў В.Ф. Я таксама лічу, што трэба паставіць на галасаванне пытанне, ці пусціць сюды прадстаўнікоў страйкама. Я б іх запрасіў сюды. Хай бы тыя людзі, якія выступаюць ад імя

рабочых, ад якіх мы сюды прыйшлі, сказалі б нам, што думаюць гэтыя рабочыя.

І яшчэ па павестцы дня. Паважаны Станіслаў Станіслававіч Шушкевіч не так сфармуляваў пытанне першае, якое прапаноўвала апазіцыя. У нас сказана не аб Дземянцеі, а аб дзеяннях Старшыні Вярхоўнага Савета БССР у час спробы дзяржаўнага перавароту. Мы павінны даць ацэнку гэтым дзеянням. І гэта, паважаныя народныя дэпутаты, зусім не значыць, што гэта пытанне аб адстаўцы Старшыні Вярхоўнага Савета. А тое, што вы нават абмеркаваць гэта пытанне не захацелі, вельмі багата пра што гаворыць. І я прашу паставіць на галасаванне гэтае пытанне ў той фармулёўцы, у якой яно запісана.

Шушкевіч С.С. Я думаю, Мікалай Іванавіч, што трэба будзе прагаласаваць, але б я хацеў сказаць, паважаны Валянцін Фёдаравіч, адкажыце мне на пытанне: ці з'яўляецца адказнай асобай Старшыня Вярхоўнага Савета? Я хачу сказаць наступнае: ён з'яўляецца адказнай асобай, і ў першым пункце гэта ўключана. Давайце мы паставім на галасаванне.

Я хачу папрасіць у вас, Мікалай Іванавіч, права на старшынства. Сфармулюйце, калі ласка, вашу прапанову, мы яе зараз паставім на галасаванне, каб ісці далей, бо мы буксуем на месцы.

Голубеў В.Ф. Паважаныя народныя дэпутаты, яна запісана, гэта прапанова ў вас у дакументах: "аб дзеяннях Старшыні Вярхоўнага Савета БССР у час спробы дзяржаўнага перавароту ў СССР".

Шушкевіч С.С. (Шум у зале). Добра, паймення. Мы за ўсё паймення галасуем па павестцы дня... Хто за тое, каб уключыць гэты пункт у такой фармулёўцы ў павестку дня, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	271
Прагаласавала "за"	139
Прагаласавала "супраць"	34

Устрымалася	27
Усяго прагаласавала	200
Не галасавала	71

Рашэнне не прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца).

Шушкевіч С.С. Паважаныя народныя дэпутаты! Я усё ж прашу як узгаднявльную працэдуру ўключыць у гэтыя дужкі яшчэ адно пытанне: аб паскарэнні рэалізацыі палажэнняў Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай ССР. Мікалай Іванавіч! Можна паставіць на галасаванне?

Старшыня. Пожалуйста, первый микрофон.

Новікаў Я.В. (Лермантаўская выбарчая акруга №13, г.Мінск). Я считаю, что предложение депутата Шушкевича абсолютно неприемлемо. Это то же самое, что голосовать за восход солнца в шесть часов утра.

Что значит поскорение? В стране революционная ситуация в буквальном смысле. И сегодня выхолостить повестку... Я говорю это совершенно откровенно: она выхолощена. Неужели вы не чувствуете разницу между словом "отношение" ответственных должностных лиц и выражением "действие" лиц в поддержку ГКЧП? Вы практически выхолостили повестку дня, и вы фактически сегодня заложили возможность революционных событий, кровавых событий.

Вы говорите о "згодзе". О какой "згодзе" говорить можно с людьми, которые подозреваются в совершении и соучастии в совершении государственного переворота? Одного подозрения уже достаточно для того, чтобы ни о какой "згодзе" и речи быть не могло.

Станислав Станиславович, я вас поздравляю. Вы сегодня сделали шаг к президентству, и вы готовы на это. Вы хотите стать Президентом, я это чувствую. Я поздравляю весь белорусский народ. Вы показали вершину политического, извините, лицемерия. Если я вас оскорбил, извините. Я готов нести ответственность.

Старшыня. Шестой микрофон, пожалуйста.

Заблоцкі У.М. (Някрасаўская выбарчая акруга №35, г.Мінск). От оппозиции БНФ. Уважаемые народные депутаты! Я услышал слова: "давайце ускорять реализацию положения Декларации". Как вы понимаете, статья 72 у нас уже ускоряется год и 27 дней. Если мы будем с такой же скоростью и дальше двигаться, то, наверное, году к 2000 мы закончим реализацию этой Декларации.

Очевидно, нужно ставить таким образом. О поручении комиссиям Верховного Совета подготовить все предложения по конституционным поправкам для принятия положения Декларации на следующей сессии, это как минимум. Если Верховный Совет не желает придать статуса Конституционного закона этой Декларации.

Я согласен, Садовский меня опередил, что вполне возможно сделать. Я думаю, что первое было бы правильным решением: придание Декларации статуса конституционного закона и затем на основании этого решения Верховного Совета подготовка поправок в Конституцию.

Я не согласен, Станислав Станиславович, с тем, что Декларация требует мгновенного создания безъядерной зоны в республике. Это не так. Там ставится задача стать безъядерным государством. Поэтому я думаю, что первое предложение было бы совершенно справедливым.

Если же Верховный Совет не может с этим согласиться, то тогда необходимо очень конкретно, в очень сжатые сроки дать поручение подготовить поправки к Конституции в соответствии с положением о Декларации. Соответственно если такое поручение будет, то проект Союзного договора нужно будет приводить в соответствие с этими положениями о Декларации. Спасибо.

Старшыня. Владимир Николаевич, вас можно поддержать. И если вы участвуете у нас в Конституционной комиссии, то я хочу сказать следующее. В проекте Конституции содержится отношение к ней всех сегодняшних течений наших, партий, взглядов. И сегодня все народные депутаты могут этот проект получить. Все члены Конституционной комиссии до 20 числа работали, внесли

предложения. Поэтому на очередной сессии можно будет рассматривать проект новой Конституции.

Все изменения не терпят отлагательства. Сегодня председателям комиссии по законодательству и по работе с Советами и всем остальным -- это касается всех комиссий наших -- нужно внести предложения на очередную сессию и внести изменения в действующую Конституцию. Это жизненно необходимые предложения. Пожалуйста, второй микрофон.

Пазьняк З.С. (Ангарская выбарчая акруга №9, г.Мінск). Шаноўныя дэпутаты! Мы сабраліся тут з прычыны спробы няўдаўшагася дзяржаўнага перавароту, каб зрабіць вывады і вынікі з гэтай гісторыі. I першы вывад, які мы павінны зрабіць: гэты пераварот быў замахам на наш суверэнітэт. Мы нічога не варты, калі мы не маем незалежнасці, калі не маем прыярытэту сваіх законаў, калі не маем суверэнітэту. I таму гэта пытанне жыцця.

Каб аберагчы і нашу эканоміку, і наш народ, і нашу культуру, і будучыню, мы павінны сёння тэрмінова прыняць пытанне аб незалежнасці. I трэба звяртаць увагу не на юрыдычную эквілібрыстыку, шаноўны калега Булахаў. Гэты дакумент цалкам лагічны. З 12 пунктаў. I ён цалкам можа быць канстытуцыйным законам, асновай для распрацоўкі Канстытуцыі і для прыняцця іншых законаў ужо суверэннай рэспублікі.

Таму, калі мы сёння не вырашым гэтае пытанне, усё астатняе -- гэта будзе пусты гук. Мы не вырашым нічога. Яно не будзе мець значэння, як не мелі значэння на працягу года нашай працы ўсе нашыя пастановы і законы.

Таму я настойваю: улічваючы, што была дадзена няправільная фармуліроўка -- прасілі даць тлумачэнні калегу Булахаву, -- паставіць гэтае пытанне ў павестку дня і прагаласаваць зыходзячы з разумення сутнасці праблемы, а не з юрыдычнай эквілібрыстыкі.

Старшыня. Третий микрофон, пожалуйста.

Глушкевіч Я.М. Станиславович Станиславович, Президиум не учел часть моих предложений, поэтому я настаиваю, чтобы эти предложения были поставлены на голосование.

Что я имею в виду? Первое. Я предлагал создать комиссию Верховного Совета по расследованию действий. И второе. О прокуроре республики. Я настаиваю, чтобы эти два предложения были проголосованы.

Старшыня. Евгений Михайлович, я хочу сказать, чтобы вы успокоились. Раз присутствует этот вопрос, то ваш проект Постановления обязательно будет обсуждаться и обязательно будет голосоваться то, что вы сейчас только что сказали. Вопросы в принципе там. И комиссия, и сроки поручения -- все это обсуждаться будет. У вас же пункт такой записан в вашем проекте. Я повторяю, что тут целиком и полностью реализуется ваше предложение, которое утром было и сейчас оно вносится. Пожалуйста, первый микрофон.

Ганчар В.I. Уважаемые депутаты, разрешите высказать свою оценку обсуждению повестки дня вообще и пункту о придании Декларации независимости статуса конституционного акта в частности.

Я тоже никогда не брал на себя ответственность выступать от имени всего населения и народа, но здесь я однозначно не ошибусь, если выскажу отношение населения по поводу того, что здесь происходит. Население не интересуется тем, какая эволюция произошла с Президиумом. Поскольку по-другому, как обстановкой идиотизма, то, что здесь происходит, не назовешь.

Второе. Скажите, пожалуйста, если только оппозиция выдвигала дополнительные пункты в развитие положений о текущем моменте, что мешало включить в эти скобки для обсуждения на одно положение больше или меньше? Чем это можно объяснить, если не зоологическим нежеланием идти на компромисс? Как можно в такой ситуации работать?

О придании Декларации независимости статуса конституционного акта. Честно говоря, странная логика. Если ей следовать, то мы не должны выполнять ни один закон, поскольку все они страшно сырые и скороспелые, включая и Основной Закон /Конституцию БССР/, где столько мешанины и сыровины, что их надо долго устранять. И поскольку в Декларации о независимости провозглашены основные

политические принципы, которым мы должны следовать, так спрашивается: что мешает признать этот акт конституционным?

Если уже говорить не на белорусском языке, а с точки зрения привычных терминов о том, что внес уважаемый депутат Шушкевич, то это действительно юридический нонсенс. Как можно ускорять правовой акт? Ведь его надо реализовывать. Поэтому я призываю еще раз к здравому смыслу.

Можно было прекратить это противостояние за одну минуту в начале нашего рабочего дня, утвердив пункт 1 о текущем моменте и все предложения оппозиции в его развитии. Ведь речь не идет о принятии никаких решений. Только обсуждение.

И, учитывая ситуацию в республике, только идиотизмом можно объяснить то, что здесь происходит.

Старшыня. Второй микрофон, пожалуйста.

Гаркун У.Г. (Дзяржынская гарадская выбарчая акруга № 60, Мінская вобласць). Сегодня при обсуждении повестки дня положение членов Президиума, безусловно, сложное. Но я обращаюсь к вам, уважаемые народные депутаты. Я тоже поддерживаю, что в принципе этот вопрос в повестку дня мы, по-моему, можем включить и потом обсуждать его. Поэтому, когда придем к этому обсуждению, я думаю, мы сумеем найти аргументы, кто "за" и кто "против". И тогда именно там услышать и объяснения правильные, и неправильные. Зачем мы спорим сегодня из-за этого? Хотя каждый четко чувствует, что, учитывая события, происходящие в России, надо думать о большей защите нашей республики. Это безусловно.

Поэтому я предлагаю включить этот вопрос в повестку, дополнить вот этими скобками, как формулируется, а при обсуждении принять и разобраться правильно, готов он сегодня к обсуждению или нет.

Старшыня. А что включить, Владимир Гилярович? (Шум у зале).

Гаркун У.Г. О придании конституционного статуса Декларации о независимости республики. Вот об этом, я понимаю, идет разговор сейчас. И я бы его поставил, вот именно, эту часть...

Старшыня. Кто за то, чтобы включить в повестку дня вопрос "О придании Декларации "О государственном суверенитете Белорусской Советской Социалистической Республики" конституционного статуса", прошу голосовать. Кто против? Кто воздержался?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	271
Прагаласавала "за"	219
Прагаласавала "супраць"	3
Устрымалася	8
Усяго прагаласавала	230
Не галасавала	41

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца).

Кто за то, чтобы повестку дня утвердить в целом, прошу голосовать. Кто против? Кто воздержался?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	271
Прагаласавала "за"	224
Прагаласавала "супраць"	5
Устрымалася	11
Усяго прагаласавала	240
Не галасавала	31

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца).

Шушкевіч С.С. Слова мае Старшыня Вярхоўнага Савета Беларускай ССР Мікалай Іванавіч Дземянцей. Мы разглядаем першае пытанне павесткі дня. (Шум у зале).

Старшыня. Уважаемые народные депутаты! Избиратели республики! Наша сессия созвана в связи с трагическими для Отечества событиями. В ночь с 18 на 19 августа 1991 года был отстранен от власти законно избранный Президент страны.

Так называемый Государственный комитет по чрезвычайному положению в СССР пытался осуществить антиконституционный переворот и поставить страну на грань гражданской войны.

Эти события, как всем вам известно, развивались накануне подписания нового Союзного договора. Когда мы в поисках истины и смысла нашей дальнейшей совместной жизни, казалось, пришли к согласию.

Но, как показали развернувшиеся события, не всем по душе пришлась такая форма утверждения гражданского мира и согласия в нашем общем большом доме. Реакционные силы не приемлют единства обновленного Союза. Решение сложнейших политических и экономических проблем страны им виделось только в силовых методах.

Понять это сейчас необычайно важно. Понять ради того, чтобы не ввергать общество в шоковое состояние подобными безответственными авантюрами.

Те, кто пытался с помощью оружия умиротворить граждан, не хотели признать главного. Это того, что демократия укоренилась в нашем обществе глубже, чем им представлялось. Она создала принципиально новую атмосферу общественной жизни, значительно ее преобразовала.

Именно демократия и свобода встали на пути этой опасной попытки антигосударственного переворота. Страна и наш многострадальный народ отвергли кровавый путь своего возрождения.

У наших людей созрело полное понимание того, что пути решения всех проблем сегодня лежат в другой плоскости. Они реально видятся в укреплении конституционного строя, законности и правопорядка.

Только это может гарантировать нормальную жизнь общества, защитить его от произвола, беззакония, различных авантюр. Теперь, когда распутана паутина обмана всех нас, стало ясно, что совершили это преступление те, кто по долгу своих обязанностей должен был обеспечить безопасность Президента страны. Это заговор самоубийц и они понесут строгое наказание по законам нашей страны. Это урок для всех нас. Суть его состоит в том, что нельзя терять бдительности никогда и уметь предвидеть ситуацию и предупредить ее.

Уважаемые товарищи! Коренное преобразование всех общественных отношений в стране только получает свое развитие. Процессы эти проходят болезненно для всех нас, путь к новой государственности труден и тернист.

Стремление строить жизнь на хороших началах взаимного понимания и взаимной заинтересованности в делах друг друга наших народов и государств наталкивается на серьезные преграды. Это естественный процесс. Жизнь богата неожиданными ситуациями. Она не один раз проверяла нас на прочность, чистоту наших отношений и чувств, и только добрая воля и согласие позволяли преодолевать самые трудные моменты. Сегодня со всей признательностью мы обращаемся к своему доброму и близкому соседу, русскому народу. Он стал в первые шеренги защитников конституционного строя, закона и прав человека, рискуя свободой и жизнью отстоял демократию от заговора диктатуры.

Позиция Белоруссии была, как и у большинства республик. Почувствовав нависшую опасность, Президиум Вер'овного Совета Белорусской ССР своим обращением призвал народ сохранить выдержку и спокойствие, консолидировать усилия на преодоление возникшего кризиса.

С заявлением выступила и группа членов Президиума, в нем была дана правовая оценка деятельности, так называемого "советского руководства" создавшего комитет по чрезвычайному положению.

Президиум контролировал ситуацию на протяжении всех тревожных дней. На территории республики сохраняли силу

законодательные акты Белорусской ССР, продолжали действовать законно сформированные структуры власти и управления. Мы в те дни определили единственно возможный путь выхода из возникшего в стране кризиса -- конституционный, и руководствовались Законом "Об основных принципах народовластия в Белорусской ССР". Это позволило сохранить в республике обычный трудовой ритм, предупредить возможные беспорядки.

Правоохранительные и другие государственные органы республики действовали в этой обстановке, опираясь на Конституцию и законы Белорусской ССР.

Не были запрещены митинги и собрания. И в те тревожные дни не рецензировались газеты. Не приостанавливалась деятельность ни одной общественной структуры, как вы понимаете, ни о каком чрезвычайном положении в Белоруссии не могло быть и речи.

События 19--21 августа показали истинную позицию нашего народа, органов государственной власти и управления. Этот неопровержимый факт убеждает нас в том, что Белоруссия, ее люди, твердо стали на путь демократизации и создания правового государства. В этом выразилась их решимость последовательно отстаивать государственный суверенитет республики и права человека.

Теперь наши усилия должны быть подчинены тому, как сохранить и выдержать взятый курс. Однако, как показали даже те тревожные дни, не все стремились к этому. К примеру, некоторые руководители стачечных комитетов, того же Белорусского народного фронта, других общественных объединений явно разочарованы тем, что Президиум Верховного Совета республики занял бескомпромиссную позицию.

Пытаясь выдать желаемое за действительное, эти силы стремятся всячески скомпрометировать его в глазах народа. Для распространения деструктирующих слухов используются листовки, средства массовой информации, собрания и митинги. Цель подобных акций ясна и понятна. Свести счеты по мотивам различия в политических взглядах, освободить место в Президиуме для своих представителей.

Особое усердие в этом проявляют народные депутаты от оппозиции БНФ. Все средства для них оказались хороши. Раздаются безответственные и лживые обвинения в адрес Президиума Верховного Совета, его Председателя, в якобы имевшей место поддержке политических авантюристов. Ими распускаются различные слухи, извращающие суть моих контактов с представителями союзного руководства и руководства республик Казахстана, Украины, Российской Федерации.

Подлоги, бестактность, бесцеремонность, хамство со стороны некоторых моих коллег по Парламенту стали проявляться еще задолго до этих трагических событий. И причиной такого отношения явилась моя твердая позиция в вопросах подписания нового Союзного договора. Здесь, как говорится, наши сложившиеся представления и взгляды в отношении этого судьбоносного документа не совпали.

Надеюсь, ни у кого нет сомнения, что принятая Верховным Советом Белорусской ССР Декларация о государственном суверенитете республики была шагом вполне оправданным. Единогласное принятие Декларации на сессии Верховного Совета республики свидетельствовало о том, что найдены оптимальные формулы нашего суверенитета.

В статье одиннадцатой этого документа провозглашается, что Белорусская ССР самостоятельно осуществляет право на добровольные союзы с другими государствами и свободный выход из этих союзов. Декларация предлагает незамедлительно приступить к разработке Договора о Союзе суверенных социалистических государств. Исходя из принципа, заложенного в Декларации о государственном суверенитете в Белорусской ССР, еще в прошлом году началась работа над проектом Союзного договора. Тогда были определены полномочные представители республики и группа экспертов для участия в этой работе. В их состав вошли народные депутаты Белорусской ССР, известные юристы, экономисты, ученые, работники министерств и ведомств. Их предложения рассматривались на всех постоянных комиссиях и депутатских группах.

Правильность выбранного пути подтвердили результаты проведенного весной всесоюзного референдума -- более восьмидесяти процентов граждан республики, принявших участие в голосовании,

высказались за сохранение Союза, как обновленной федерации равноправных суверенных республик. Этот факт говорит о том, что такой подход отвечает интересам большинства населения республики и выражает его волю.

За прошедшее время мы осознали необходимость и неизбежность обновления взаимоотношений Белорусской ССР с другими республиками в составе единого государства. Такой позиции придерживаются и народы других союзных республик, располагающих большим экономическим потенциалом. Они тоже приняли свои декларации о государственном суверенитете. Этим определилось коренное преобразование Союза, принципы его обновления.

Вопрос о Союзном договоре рассматривался Верховным Советом 12 июня 1991 года. Были определены основные принципиальные подходы и требования, которым должен отвечать проект такого Договора. На сессии подчеркивалось, что проект учитывает интересы Белорусской ССР.

Образованная Верховным Советом комиссия из числа народных депутатов Белорусской ССР приняла участие в переговорах и консультациях с представителями других республик. Особое внимание уделялось тому, чтобы интересы ни одной из них не были ущемлены.

Верховный Совет Белорусской ССР, призванный воплощать в жизнь волю своего народа, на четвертой сессии подвел итог этой трудной и ответственной работы. Были одобрены основные положения проекта Союзного договора, учтены предложения и замечания в процессе согласования окончательной редакции документа. Подписать его от имени республики поручено Председателю Верховного Совета с участием членов подготовительной комиссии.

Хочу напомнить, что за предложения , поставленные на четвертой сессии, высказали свою точку зрения 250 народных депутатов республики, из них проголосовало "за" -- 216, "против" -- 14, воздержалось -- 20 народных депутатов.

Таким образом, выбор сделан и неконституционные попытки повлиять на решение Верховного Совета просто авантюристичны. И все же лидеры БНФ не оставляют надежды задержать процесс. Об этом

недвусмысленно говорится в обращении к народу депутатов оппозиции, которые 15 и 16 августа опубликовали республиканские газеты.

Я должен сегодня сказать народным депутатам и о том, какие угрозы и шантаж пришлось мне и некоторым членам делегации выдержать со стороны депутатов Позьняка, Наумчика, Новикова Евгения Викторовича перед намечавшимся отъездом на подписание. Нам они с угрозой заявили, что если не откажемся от участия в официальной процедуре подписания, то народ Белоруссии этого не простит, а я лично буду отвечать как преступник. Как вы знаете, подписание не состоялось из-за попытки государственного переворота в СССР.

В своем упорном стремлении дестабилизировать обстановку члены оппозиции на каждой сессии подбрасывают, скажем так, немало отвлекающих идей. Среди них -- незамедлительное проведение новых выборов, переизбрание Председателя Верховного Совета и членов Президиума, мнение которых не устраивает этих политиков.

Конституция Белорусской ССР предусматривает возможность освобождения Верховным Советом и Председателя и других избранных и назначенных им лиц. Но делаться это должно на законной основе при наличии для этого достаточных оснований. Если же мы начнем преследовать друг друга только за различие мнений, злоупотреблять доверием, то никогда не придем к демократии, о которой так часто говорим.

На заседании Президиума Верховного Совета республики 22 августа рассматривалась повестка нашей сессии. Депутаты от оппозиции настаивали на включении в ее порядок работы вопросов о действиях во время переворота Председателя и членов Президиума Верховного Совета и других должностных лиц республики, не имевших никакого отношения к печальным событиям.

Надеюсь, что разговор на сессии не будет носить характера взаимных обвинений и поиска врагов, а позволит нам сделать из свершившегося правильные выводы. При этом будем помнить, что моральными критериями поведения народного депутата должны служить идеалы справедливости и добра.

Уважаемые товарищи! Сегодня ни для кого не секрет, что наша страна и республика переживают, возможно, самый критический момент своей истории. Мы еще не успели выйти из авантюристического переворота в стране, как нас упорно подталкивают к парламентскому и правительственному кризису в республике. Между антиконституционным переворотом с применением вооруженной силы и другими незаконными формами смены власти немало различий. Но нужно помнить, что и то и другое неизбежно приводит к дестабилизации экономики, усилению враждебности, кризису власти , конфронтации в обществе. Вот почему главную задачу Верховного Совета я вижу в том, чтобы все противоречия в жизни нашего общества разрешались только на законной основе. Надежным гарантом этого послужит наша новая Конституция, работа над проектом которой идет к завершению. Только надежная правовая база, высокая гражданская ответственность обеспечат нам реализацию своего государственного суверенитета, достойную жизнь каждому человеку. Спасибо за внимание.

Шушкевіч С.С. Шаноўныя народныя дэпутаты! Перад тым, як перадаць кіраўніцтва Старшыні, я б хацеў параіцца аб парадку абмеркавання. Справа ў тым, што даклад тычыцца абодвух пытанняў. Фактычна даклад зроблены і па першаму і па другому пытанню. Запісаўся дзеля выступленняў у спрэчках па першаму пытанню 41 народны дэпутат. Калі мы будзем дакладна ісці ў адпаведнасці з Рэгламентам, нам не хопіць тыдня. Уносіцца прапанова зацвердзіць Рэгламент 5 хвілін, бо пытанні падрыхтаваны, абдуманы, дыферэнцаваны. Таму, давайце, я пастаўлю з вашага дазволу на галасаванне. Рукамі? Хто за гэту прапанову, прашу галасаваць рукамі. Прашу апусціць рукі. Хто супраць? Яўная большасць. Цяпер давайце так. Калі будуць дэпутаты выступаць ад імя вялікіх груп дэпутатаў, я думаю, што мы можам уносіць удакладненні з дазволу сесіі. Прэзідыум гэта пытанне ўдакладняе. Вы згодны? Я думаю, што гэта пытанне не ўзнікне такім чынам.

Старшыня Список выступающих еще пополняется, но для того, чтобы процесс шел, я назову первых 11 человек народных депутатов: Тишкевич, Тихиня, Андреев, Моисеев, Сукач, Гончар, Гюнтер, Трусов, Синчилин, Жуковский, Наумчик. Слово для выступления предоставляется народному депутату Тишкевич,.

Цішкевіч А.І. (Шашкоўская выбарчая акруга №95, Мінская вобласць). Уважаемые народные депутаты! Все мы находимся под огромным впечатлением событий истекшей недели. Мы решительно и однозначно осуждаем антиконституционный переворот, организованный реакционными силами. Все мы должны извлечь суровые уроки из случившегося, предпринять все для того, чтобы подобное никогда не повторилось. Народ отмечает победу. Для нашей страны, для нашей республики нет и не может быть другого пути, чем путь реформ, демократизации, путь закона и права. (Шум у зале).

Однако, сегодня четко видно, что кое-кто хочет использовать победу демократии в своих целях, очень далеких от подлинных интересов нашего общества, белорусского народа. Мы ищем врагов там, где их нет и не было. Еще Конфуций сказал, что напрасное занятие искать черную кошку в темноте, особенно, если ее там нет. А ведь состояние нашей экономики, социальной сферы, уровень жизни наших людей требует от нас, депутатов Верховного Совета, консолидации, мудрости, дружных совместных усилий для преодоления катастрофически опасных трудностей. Некоторые средства массовой информации разжигают ненависть к инакомыслящим, будят у людей кровожадные инстинкты. Для этого широко используются вымысел и прямая ложь.

Нельзя признать парламентскими, отвечающими правилам этики, наконец, требованиям морали сегодняшние выступления отдельных депутатов и их поведение. Я товарищу Минько, когда его избрали в состав секретариата, передал записку для выступления о предлагаемой повестке дня. Я категорически возражаю против развязывания в республике антикоммунистической истерии. Она способна лишь привести к обострению обстановки в обществе, резко усугубить наши политические, социально-экономические трудности, толкнуть на антиконституционные противозаконные действия и поступки. А ведь все чаще выдвигается требование объявить "крестовый поход" против коммунистической партии в целом. Раздаются призывы расправиться с коммунистами.

Уважаемые коллеги, к чему зовем людей? Ведь у нас в республике на сегодняшний день около пятисот семидесяти тысяч человек состоят в Компартии. Среди них сорок два процента

рабочих, шестнадцать процентов крестьян, десятки тысяч учителей, врачей. Всю свою жизнь подавляющее большинство из них честно служили обществу, Родине, пользовались и пользуются доверием, уважением среди людей. Те же представители партии, которые участвовали в государственном заговоре, конечно же, должны отвечать перед судом или нести другую ответственность в соответствии с нашими законами.

Много здесь было разговоров о давлении партии на работу исполкомов и Советов.

Я как председатель областного Совета и исполкома могу авторитетно заявить и от имени других председателей о том, что никакого давления, никакого нажима со стороны областных комитетов и Центрального Комитета партии не было. В эти дни, когда было объявлено, я не получил ни одного звонка, никакого приглашения ни в Верховный Совет, ни в Совет Министров. Только сверял то, что происходит в области, и обеспечивал порядок и дисциплину.

Нам, депутатам, избранным народом, как никому другому нужно делить людей не по месту работы, партийности, чинам и званиям, а прежде всего по их гражданским качествам, по их нравственности, совести, порядочности. Давайте лучше подумаем о тех, кто нам оказал доверие, избрав нас народными депутатами. Подумаем, как их накормить и дать им самое необходимое на сегодняшний день. Поблагодарить их за мудрость, и терпение, и за то, что они выслушивают нас. Мы перед ними в большом долгу.Благодарю за внимание.

Старшыня. Слово предоставляется Костенко Анатолию Ивановичу, народному депутату СССР.

Кастэнка А.І. Уважаемые депутаты, граждане республики' Я чрезвычайно признателен, что мне предоставлено слово в числе первых. Я хочу сегодня сказать, что очень трудно и сложно мне выступать перед вами. В течение трех дней страна была на грани катастрофы, связанной с труднопредставляемым будущим. Невозможно понять, чем руководствовались участники переворота, вновь ввергая страну в пучину бедствий, антидемократизма, государственную изолированность, ставя ее на грань гражданской войны.

Они ошиблись, народ сегодня другой, и время путчей прошло. Была вновь сделана попытка применения армии как угрозы, орудия насилия. В очередной раз танки стояли у седого Кремля. Но армия выстояла, не надругалась над святой задачей защиты народа, не поступилась его интересами, и мы должны все это признать.

С большим удовлетворением мы сегодня отмечаем тот факт, что выдержку и сдержанность проявил личный состав округа: солдаты, сержанты и офицеры.

Военный совет проявил сдержанность и разумность в оценке политических событий, несмотря на односторонность поступающей официальной информации. Распоряжения свыше требовали руководствоваться законами чрезвычайного положения, в том числе в целях перекрытия каналов поступления информации, агитации, направленной против мер, принимаемых этим комитетом, при необходимости взять под охрану все объекты технических средств передачи информации независимо от их ведомственной принадлежности: телевидение, радио, средства связи, диспетчерские пункты метрополитена, таксопарков и так далее.

Спросите себя сегодня, была ли возможность сделать все то, что предписывалось, у тех, кто жаждал крови и расправы. Да, формально были такие условия. Но господствовали благоразумие и выдержка, потому что не было таких, кто хотел гражданской трагедии и позора нации.

Сегодня делаются попытки, к сожалению, предъявить счет государственным и партийным структурам за нерешительность, имея в виду словесное отрицание этого комитета. Но налицо было отрицание практическое, не шла речь о введении чрезвычайного положения. Это факт. В городах не было ни одного солдата и боевой машины. Мирно проходили встречи с народными депутатами на площадях нашего города и других городов.

Я хочу сказать, что это делалось после того как мы услышали по радио правительственное сообщение, и после немедленного согласования с Председателем Верховного Совета Николаем Ивановичем Дементеем, я лично разговаривал с первым Секретарем ЦК республики Малофеевым Анатолием Александровичем.

Я должен прямо сказать, что зрелость проявили также и правоохранительные органы, органы КГБ. Все было сделано ради гражданского согласия, и это главный вывод для оценки прошедших событий и роли государственных структур. И этим мы должны руководствоваться сегодня и в последующем. От нас требовали поддержки и одобрения в адрес этого комитета и более решительных мер, которые бы должны были быть приняты в Москве. Но этого от нас не дождались.

Поверьте, я вам сегодня должен честно сказать, что трудно было сбрасывать с себя путы повиновения, господствовавшие в этой системе. Пусть мы не восстали открыто, не расчехлили орудий и не повернули танки стволами на восток. Но все равно это тоже была наша позиция. Выдержка и благоразумие белорусского народа, рабочий ритм городов и сел, предприятий и колхозов укрепили ситуацию. Путч захлебнулся там, где он начался, и эскалация его была исключена и не допущена.

Армия сегодня уже далеко не та, что была пять лет назад, не слепое орудие в руках авантюристов. Демократические процессы охватили сегодня армию в целом и умы всего офицерского состава. Другого не должно быть. После этих событий процессы демократизации армии пойдут значительно в более неизмеримо быстрых темпах и в том числе /я должен сказать об этом ясно и четко/ и вопросы, связанные с департизацией армии.

Я убежден сегодня, что в республике должна быть своя национальная гвардия. Организационные формы могут быть разные. То есть в составе округа, связанные с вопросами организации боевой и профессиональной подготовки, подчинения они могут быть другого или двойного. Во всех случаях тогда можно будет избежать угрозы диктата. Уверены в том, что важные военные кадры должны назначаться с санкции республики. Тогда мы не будем поставлены в безвыходное положение, безусловно выполнять отдаваемые приказы, даже если они кажутся сомнительными.

Только в таких ситуациях приходит понимание того, какая ответственность лежит на многих из нас, когда решается многое в судьбах людей.

Эту тяжелую неделю с 19 числа -- я докладываю сессии -- округ занимался плановой боевой деятельностью, части были на полигонах, танкодромах, и труд солдат и офицеров благороден.

Потеряли сегодня силу оперативные планы, предусматривающие перемещение наших войск в глубь Европы для защиты чуждых нам интересов. Сегодня мы стоим перед сложными задачами создания обороны в пределах наших границ.Это очень важная и трудная задача на ближайшие годы и, безусловно, ответственная, потому что цель ее -- обезопасить нашу республику и наше государство.

Старшыня. Слово предоставляется Моисееву Геннадию Федоровичу, следующим выступит Андреев.

Карпаў А.А. (Бабруйская-Ленінская выбарчая акруга №284, Магілёуская вобласць). У меня по порядку ведения два слова. Уважаемые товарищи депутаты! Раз у нас возник такой инцидент с предоставлением слова для выступления, у меня есть предложение. У нас есть возможность с использованием электронной системы для голосования записываться для выступления. Я предлагаю сейчас с использованием электронной системы для голосования записаться для выступлений и предоставлять слово в соответствии со списком, который выдаст нам машина.

Старшыня. Машина только не определяет очередность. Здесь есть очередность, а в машине нет. Поэтому снова возникнут вопросы.

Maiceeў Г.Ф. (Наваполацкая-Юбілейная выбарчая акруга №175, Віцебская вобласць). Уважаемые товарищи депутаты! Я сегодня специально вышел на эту трибуну без бумажки, без листа, я практически не готовился, считаю, что делаю правильно. Сегодня говорить по бумажкам -- абсурдно. Сегодня все депутаты должны говорить от своей души, от сердца, от ума. То, что свершилось -- свершилось. Говорят, нет худа без добра. Сегодня практически ситуация, которая всех нас держала в напряжении в течение 3 дней, высветила и конкретно показала, кто есть кто.

Почему на протяжении практически шести лет не шла перестройка? Разве могла она идти? Секретариат ЦК на стороне

заговорщиков, КГБ на стороне заговорщиков, МВД на стороне заговорщиков, исполнительная власть на стороне заговорщиков.

Почему подняли цены от 3 до 7 раз? Чтобы создать ситуацию полнейшего недовольства, создать в стране анархию и привести к государственному перевороту.

Заговор готовился давно. Он должен был свершиться по всем данным зимой. Работать надо, принимать сегодня конкретные решения и непосредственно браться за работу, если мы народные депутаты. Если мы не народные депутаты, если мы не в состоянии владеть ситуацией, не в состоянии сегодня принять конкретные решения, то нам надо принять закон о выборах, назначить новый срок выборов, провести выборы и сдать полномочия. Другого не дано.

Николай Иванович, мы с вами работали в свое время в одной организации. Я на очень низкой должности, Вы на довольно высокой. Я давно Вас знаю. Сегодня на эту тему говорить неприятно, но я не могу не остановиться на таких вопросах. Я, лично, будучи на Вашем месте, на встречу вчера с Президентом не смог бы поехать. Просто напросто совесть не позволила бы. Как можно было сидеть три дня, имея правительственную связь, имея все возможности, имея персональный самолет. Может, не персональный, но по крайней мере самолетом вы были бы обеспечены. Практически вы бросили своего руководителя, не владели ситуацией.

А заявление, которое было предпринято Президиумом Верховного Совета республики? Чуть ли не сказано: мол, мы работаем в области сельского хозяйства, выращиваем и убираем хлеб для хунты. Для республики и хунты. Как же так можно?

Предлагаю конкретно и прошу записать -- департизация всех структур республики, национализация здания ЦК КПБ, Дома политпросвещения и всего имущества, распределение этого имущества уже определенной комиссией между всеми партиями, которые сегодня будут официально зарегистрированы и признаны дееспособными на территории республики. Департизация вплоть до школы. Этот вопрос ставился, я думаю, его надо заострять и дальше. Если уж говорить конкретно, я присоединяюсь ко всем тем предложениям, которые сегодня внесла оппозиция БНФ совместно с демократическим клубом.

Если мы сможем официально, нормально сегодня прийти к согласию. И коммунисты... коммунисты есть разные. Есть Слемнев, есть Лукашенко. Есть Камай, есть Тихиня. И разница между ними огромная. Если мы, Верховный Совет, сегодня придем к согласию и все-таки найдем пути реализации тех решений, которые будут приняты /а они должны быть приняты/, мы сможем работать дальше. Если нет -- нам надо уходить.

Старшыня. Предоставляю слово для уточнения руководителю секретариата.

Пазюнка А.Р. (Холстаўская выбарчая акруга №292, Магілёўская вобласць). Уважаемые товарищи народные депутаты! Мы все получили приглашение на эту сессию и предполагаемую повестку дня. В момент, когда был избран секретариат, у меня уже было больше 20 просьб для выступления. И когда народный депутат Голубев с этой трибуны попросил слово, мы его сразу записали. Ничего здесь не нарушено. Никакой записки от народного депутата Голубева не было. Я не понимаю претензии к секретариату. Проверьте, пожалуйста, всех записанных по списку. А сейчас мы после перерыва записываем время, в которое вы подаете записки. Сейчас записано 47 человек.

Старшыня. Было 11 человек. Следующий, двенадцатый, Васильев, затем Давлюд, Соснов, Лукашенко, Булахов, Глушкевич, Сивицкий, Пырх, Станкевич, Привалов, Коваленок, Малаховский, Борщевский. Значит -- 24 выступающих. Слово предоставляется Андрееву Анатолию Евгеньевичу.

Андрэеў А.Я. /Народный депутат СССР/. Уважаемые народные депутаты! Я записался для выступления для того, чтобы доложить вам позицию Белорусской республиканской организации ветеранов войны, труда и Вооруженных Сил. Белорусская республиканская организация ветеранов войны, труда и Вооруженных Сил -- самостоятельная общественная организация суверенной республики, действующая в рамках Конституции СССР и Конституции Белорусской ССР, Закона об общественных организациях. Она твердо и непоколебимо поддерживала и поддерживает курс перестройки на всестороннее обновление нашего общества на принципах демократии и гласности, права и законности, на путях единого обновленного

Союза ССР, управляемого законно избранными органами власти всех уровней.

Республиканская организация твердо стоит на позиции консолидации всех прогрессивных сил, прогресса экономики на основе рационального сочетания всех форм собственности, обеспечения повышения материального и культурного уровня нашего народа. И всякие антиконституционные действия любых групп и лиц, под любыми лозунгами и призывами никогда не получат поддержки ветеранов республики. Это относится к так называемому Государственному комитету по чрезвычайному положению, и к другим экстремистским группам, если они попытаются противоправными действиями навязать свои амбициозные намерения народу.

Уважаемые народные депутаты! Ветераны войны и труда, пенсионеры особенно остро ощущают на себе кризис в экономических отраслях нашего государства: рост цен на товары первой необходимости, резкое снижение жизненного уровня. Они с тревогой воспринимают продолжающееся обострение обстановки в политической и общественной жизни страны и республики. Мы, как и прежде, безоговорочно поддерживаем курс на обновление нашего союзного государства.

Убеждены, что решать вопросы выхода из кризиса надо только законным конституционным путем под управлением законно избранных органов Советской власти всех уровней и поэтому категорически осуждаем преступные действия путчистов, требуем привлечения их к ответственности в соответствии с законами нашего государства. Уверен, что эта позиция разделяется абсолютным большинством ветеранов.

Я вам в выступлении говорил -- о позиции, которую заняла группа руководящих работников во Всесоюзном совете ветеранов, мы узнали только из сообщения, что было такое заявление, и только вчера в московской "Правде" разыскали его.

Мы обсудили заявление с группой народных депутатов республики и как председатель белорусского Республиканского совета ветеранов заявляю, что мы категорически не согласны с положениями этого обращения, поддерживающими создание ГКЧП и

объявление чрезвычайного положения в отдельных местностях страны. По существу заявление отражает только позиции узкой группы руководства Всесоюзного совета, так как оно с членами совета не согласовано. Этот вопрос должен обсуждаться на внеочередном президиуме Всесоюзного совета ветеранов, который созывается 26 августа в Москве.

Старшыня. Слово для выступления предоставляется Сукачу Михаилу Даниловичу. Следующим будет выступать Гончар Виктор Иосифович.

Сукач М.Д. (Лельчыцкая выбарчая акруга №216, Гомельская вобласць). Уважаемые народные депутаты! Оценку ГКЧП уже дали. Группа народных депутатов на платформе коммунистов Белоруссии за демократию 20 августа расценила это как неконституционный путь, о чем было заявлено в газете. Но меня удивляет совсем другое. Михаил Сергеевич Горбачев считал и считает своим сподвижником уважаемого Николая Ивановича, о чем свидетельствует его разговор сразу после освобождения из-под ареста. Но у этого сподвижника не хватило мужества во время заговора назвать веши своими именами. Я не верю, что Николай Иванович, прожив более 60 лет, как он сказал на заседании Президиума, не может отличить плохое от хорошего, законное от беззакония. И тем самым показал себя как беспринципный человек, напоминающий персонаж из кинофильма "Свадьба в Малиновке". Считаю, что многим из нас с вами, Николай Иванович, не по пути.

Второй, не менее важный вопрос -- о роли Коммунистической партии в нашем обществе. На прошлой сессии группа народных депутатов, в которую я вхожу, объединилась во фракцию "Коммунисты Белоруссии за демократию". Считаю, что наш поступок был правильный, мы заявили о своем несогласии с проводимой политикой ЦК КПБ в Верховном Совете. Сейчас этот процесс необходимо рассматривать глубже, и, конечно, на своем заседании мы примем соответствующее решение, более решительное. Это вызвано тем, что ЦК КПБ поддержал курс захвата власти неконституционным путем. Следовательно, согласно Конституции БССР и СССР, такая политическая организация запрещена законом. Но я не знаю, что по этому вопросу скажет нам доктор юридических наук секретарь ЦК КПБ

Тихиня, мне интересно знать его мнение. Но независимо от мнения уважаемого Тихини, я буду голосовать за департизацию и деполитизацию всех наших государственных организаций.

Особенно будет преступно, если мы не решим вопрос деполитизации правоохранительных органов. Эта мера продиктована еще и тем, что мы являемся свидетелями, как нагло врали прямо в глаза депутатам на заседании Президиума Верховного Совета БССР 20 августа, на котором я присутствовал, первый заместитель Министра внутренних дел БССР, Прокурор республики, Министр юстиции, начальник политотдела Белорусского военного округа, когда обсуждали положение дел в республике в связи с путчем. Было стыдно смотреть им в глаза, я не знаю, как сейчас у них поворачивается язык защищать. Одно говорили тогда, а сейчас другое. Я надеюсь, что народные депутаты дадут должную оценку на этой сессии этим и другим должностным лицам, которые поддерживали ГКЧП. Эти меры в некоторой степени поднимут авторитет Верховного Совета.

Нам необходимо, товарищи, повести решительную борьбу против политиканства. Речь идет о том, что многие должностные лица на местах компрометируют Советскую власть. Я не буду делать свои выводы на примере Союза, но на уровне республики можно, конечно, сделать. Но разве допустимо быть депутатом Камаю? Я просто не понимаю... Публикации в газетах не стабилизируют обстановку и не делают чести и Малофееву... Потому что, скажи кто твой друг, и я скажу, кто ты. Поэтому надо такие вещи пресекать. И скажу прямо: некоторые должностные лица ведут себя нагло, компрометируют себя на каждом шагу, не стесняясь общественного мнения, забывая о человеческом достоинстве.

Я хочу привести еще пример. На Верховном Совете, когда мы приняли Постановление о несовмещении должности первого секретаря и председателя Совета, член ЦК КПБ Миронович бросает партию и переходит в райисполком, определяет там свое рабочее место и управляет районом в трех должностях на сегодняшний день, как только хочет. Я не знаю, какие у него связи с председателем горпо, но она, используя эту дружбу, разлагает всю торговлю в районе. При этом ни милиция, ни прокуратура не хочет и не желает

вмешиваться для того, чтобы навести порядок в торговле в районе. А такие действия формируют негативные отношения народа к перестройке, к партии и вообще к Советской власти. А без этого нельзя нам стабилизировать обстановку.

Старшыня. Пожалуйста, первый микрофон.

Пазьняк З.С. Дайце мне трыццаць секунд. Паважаны старшыня. Мною ў Сакратарыят пададзена заява аб тым, што я буду рабіць даклад ад апазіцыі Народнага фронту пасля вашага выступлення. Сакратарыят паведаміў, што вам перадалі гэтую заяву і паведамалі пра яе сутнасць. Чаму вы займаецеся такімі махінацыямі? Справа будзеісці аб вас. Я стаўлю пытанне аб тым, што вы не павінны быць зараз старшынёй сесіі, вы не павінны весці гэтае пасяджэнне. Гэта крайне несумленна, што вы робіце? Вы што, хочаце "забалтаць" усю сесію? Я прашу зараз мне даць слова ад апазіцыі Народнага фронту для даклада.

Старшыня. Слово предоставляется Гончару Виктору Иосифовичу. Следующим будет выступать после перерыва Гюнтер.

Ганчар В.І. (Васняцоўская выбарчая акруга №6, г.Мінск). Уважаемые депутаты! Оценка политической ситуации и текущего момента, сложившихся в результате неудачного антиконституционного переворота может быть очень краткой -- это полная несостоятельность всех властных структур в республике. И я сразу же хочу оговориться, что эта оценка не касается конкретных личностей и не должна проецироваться на конкретных людей. Несостоятелен в первую очередь сам Верховный Совет, и сегодня наше заседание лишний раз это подтвердило. Подчеркиваю, несостоятельны не мы с вами, несостоятелен сам орган, поскольку он не может работать. В этой связи /хотя это крайняя постановка вопроса, но нас подтолкнут к этому избиратели/ надо принимать какое-то решение с тем, чтобы Верховный Совет стал работающим органом.

Если вас интересует моя личная точка зрения, я считаю, учитывая критичность ситуации, что мы свое время и свои шансы упустили. Раньше я относился резко отрицательно к предложениям о самороспуске Верховного Совета, поскольку политическая ситуация уныния и апатии делала бесперспективной попытку избрания нового Верховного Совета.

Учитывая нынешний демократический подъем, учитывая, что мы не можем работать, будет честным принять решение о самороспуске Парламента. Для того, чтобы мы не оказались в ситуации безвременья и безвластия, необходимо избрать временный,на

переходный промежуточный период работающий орган. Если мы сейчас свяжем себя выборами большого нового Президиума, это тоже будет непредсказуемая ситуация, также как и результат. Поэтому предлагаю избрать семь-девять человек, которым и поручить осуществлять функции коллективного органа власти. (Шум у зале). Это будет конституционный орган власти, избранный Парламентом. В отличие от всяких предлагаемых комитетов.

Ситуация показала /не только нынешняя, но и вся предыдущая практика работы/ полную несостоятельность и Правительства. И только потому, что это Правительство является коммунистическим по сути и антирыночным по содержанию своей деятельности. Я понимаю, что предлагать сейчас отставку Правительства в полном составе -- шаг тоже не лучший, но если к этому пришли даже на союзном уровне, где речь идет о какой-то перегруппировке сил, то у нас /надо быть откровенными/ надо полностью менять исполнительную власть, поскольку никакие реформы это Правительство /подчеркиваю, коммунистическое и антирыночное/ провести не сможет. И чем дольше оно будет управлять, тем дольше мы будем скатываться в пучину кризиса. Поэтому коллективная отставка Правительства -- это задача номер один текущего момента.

Наконец, третье. Кризис показал, что партия, и, в частности, КПБ как структурное подразделение КПСС, является мощной государственной структурой, которой принадлежит все: и правоохранительные органы, и армия, и средства массовой информации. Если мы немедленно на этой сессии не примем решения о департизации, начнется внизу массовый стихийный процесс. Это реальность. Я со всей ответственностью заявляю, что, учитывая события в России, мы на заседании горисполкома в понедельник поставим этот вопрос номером один.

Заключая свое выступление, я хотел бы, учитывая суть предложений, остановиться и на законодательной основе их реализации. Вопрос номер один сейчас в законодательной области -- подготовка нового закона о выборах и Конституции. Поэтому я предлагаю уточнить состав Конституционной комиссии, сделать ее работающей /10-12 человек/ и поручить ей как подготовку нового Закона о выборах, так и подготовку новой Конституции, в

соответствии с которой новый состав Верховного Совета изберет все работающие органы, включая и исполнительные.

Для того, чтобы предотвратить сползание временного коллективного органа на путь антизаконности, необходимо наделить эту Конституционную комиссию и функциями конституционного контроля в соответствии с теми принципами, которые Конституционная комиссия заложит в Конституцию. Благодарю за внимание.

Старшыня. Уважаемые народные депутаты, у нас по распорядку перерыв. Я вижу два депутата стоят у нас у микрофонов, дадим им слово. Первый микрофон.

Новікаў А.М. /Беларуская рэспубліканская арганізацыя ветэранаў вайны і працы/. Каждый выступающий должен свои обвинения подкреплять фактами. В мой адрес прозвучала клевета. Я готов повторить то, что я докладывал Президиуму Верховного Совета. Это соответствовало данным, соответствует и сейчас. Поэтому прошу, обращаясь ко всем выступающим: в таких вещах следовать фактам, а не своим эмоциям.

Старшыня. Третий микрофон, пожалуйста.

Крыжаноўскі М.К. (Жодзінская-Аўтазаводская выбарчая акруга №86, Мінская вобласць). Я хацеў сказаць наступнае. Улічваючы тое, што галоўнай мэтай нашай сесіі з'яўляецца ацэнка тых падзей, якія нядаўна адбыліся ў Саюзе і ў рэспубліцы, і прыняцце вычарпальных мер, каб больш такое не паўтарылася. Я б хацеў звярнуцца да усіх выступаючых, тых людзей, якія ці моўчкі, ці актыўна падтрымалі хунту, нічога не казалі ў тыя тры дні, ніякіх заяў не рабілі, сёння, па-першае, не ўжываць гэтыя святыя словы асуджэння хунты, таму што гэта, мякка кажучы...

Я б ім раіў зняць свае выступленні. Асабліва тым, якія прадстаўляюць сёння ЦК КПБ, што падтрымала хунту юрыдычна. Ва усіх газетах была заява ЦК КПБ і калі выступаюць прадстаўнікі ЦК КПБ і клянуцца, што яны асуджалі гэту хунту сёння, гэта ведаеце... Я прашу, больш не ужываць гэтыя словы тых, хто тады, калі трэба было, іх не ўжываў.

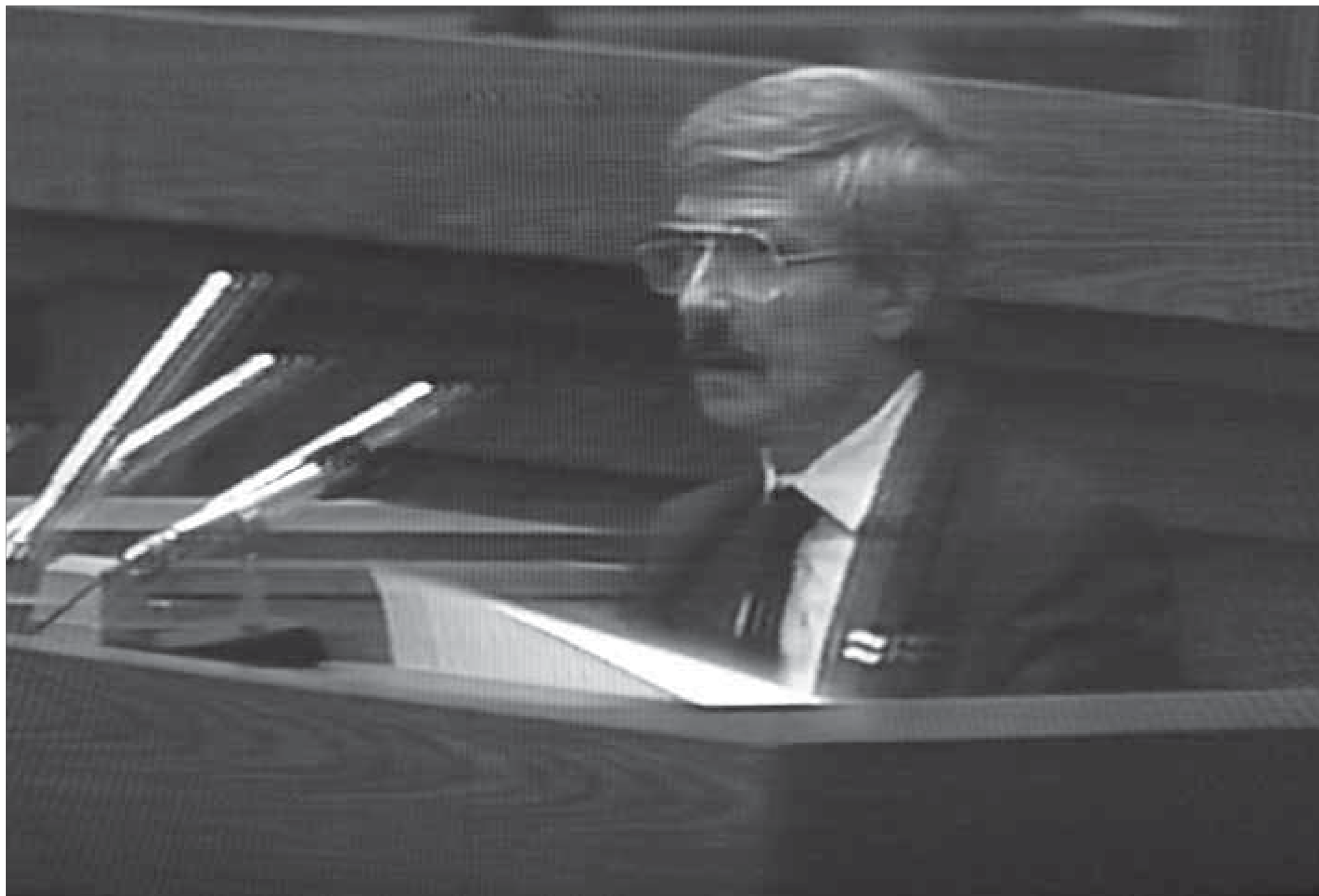
Аб'яўляецца перапынак.

ПАСЛЯ ПЕРАПЫНКУ

Старшыня. Уважаемые народные депутаты! Я прошу занять рабочие места. Слово предоставляю народному депутату Гюнтеру Борису Давидовичу, следующим будет выступать Трусов.

Гюнтэр Б.Д. (Гомельская-Сельмашаўская выбарчая акруга № 190). Уважаемые народные депутаты! Я не буду говорить уважаемый Президиум, так как 20 числа Президиум наш показал свое лицо на своем заседании. Я думал, приехав сегодня на эту сессию, что из-за событий, происшедших в Москве, среди нас появится какое-то согласие. И то коммунистическое большинство, которое преобладает в этом Совете, задумается в конце концов, что же произошло и как это происходило? Ведь ни для кого не секрет, что идейным вдохновителем этого путча, этой хунты был ЦК КПСС. Ведь кровавые режимы всегда приходят на переворотах. Переворот 1917 года, переворот 1964 года и вот попытка переворота в 1991 году. И я не зря, повторяю, я убежден, что все это рождалось в недрах ЦК КПСС, ну, и соответственно КПБ, так как они первые поддержали хунту, напечатав свое программное заявление в поддержку. И обратите внимание на "Советскую Белоруссию", орган ЦК КПБ. 22 число. Хунта арестована, но "Советская Белоруссия" дает материалы, протокол № 3 и остальные документы данной хунты. Это сделала и газета "Звязда". Так, по-моему, сразу видно, откуда растут ноги. Но если вы знаете, откуда растут ноги, значит, у этой организации нет мозга.

И я хочу вернуться к Президиуму 20 числа. Мне стыдно было за Министра юстиции Дашука, который открыто поддержал хунту, открыто согласился выполнять ее распоряжения. Ширковский, Новиков, они выглядели прилично, тут я ничего не могу сказать. Они не выступили ни в поддержку, ни в осуждение. А уважаемый Шолодонов, который, давая интервью по радио, тоже признал хунту и объявил ее конституционной? А уважаемый Николай Дементей, который 19 числа "отфутболил" группу народных депутатов от оппозиции БНФ и заявил: "Нет, Михаил Сергеевич подпишет данное заявление об отречении". Значит, он этими словами тоже поддержал хунту.

23. Выступае Барыс Гюнтэр (ТБ)

-43-

И мы сегодня заседаем под его руководством. Мне стыдно. И я возвращаюсь еще к одному документу. У меня он есть. Гомельский горсовет 20 числа на своем заседании отмежевался от хунты и объявил, что законы, указы хунты не действуют на территории города Гомеля. Что делает народный депутат Войтенков, предоблсовета. Он своим решением президиума отменяет решение горсовета и поддерживает хунту. Причем ссылаясь на гомельского прокурора Трубочкина. Вот такая деятельность у нас в республике.

Сейчас, конечно, все на коне, все смелые. Хунта приказала долго жить, и каждый старается отмыться и реабилитироваться. Такое происходило 22 числа на Президиуме Верховного Совета БССР, когда все, подписавшие заявление Президиума от 20 числа, вставали и дружно отмывались. Мне стыдно за это.

И я хочу обратиться еще в конце своего выступления. Во-первых, департизации должны подлежать все органы управления, КГБ, МВД и все остальное. Это прежде всего. Я считаю, что Николай

24. Дыскусія. Ля мікрафона Мікалай Крыжаноўскі. Зьлева ля яго сядзіць Ігар Гермянчук. У пэрспэктыве на дальнім пляне Ўладзімер Станкевіч. (ТБ)

Дементей не имеет права руководить Верховным Советом, и если у него есть совесть и честь, он должен подать в отставку так же, как и Василий Шолодонов. И я поддерживаю все предложения и прошу вас проголосовать то, что мы в куцей этой повестке дня приняли, хотя бы это надо принять.

И еще обращаюсь к вам. Здесь у нас присутствуют люди с площади -- 10 человек, которым было в общем-то разрешено присутствовать. Они просят довести до вас заявление, принятое на этой площади, о чем есть записка в Секретариате, подписанная 22 народными депутатами. Поэтому проявите политическую мудрость и разрешите выступить. Спасибо за внимание.

<u>Старшыня.</u> Слово предоставляется народному депутату Белорусской ССР Трусову Олегу Анатольевичу, следующим выступает народный депутат СССР Зеленовский.

<u>Трусаў А.А.</u> (Мірашнічэнкаўская выбарчая акруга № 33, г.Мінск). Паважаныя народныя дэпутаты! Пачну я свой выступ з той тэлеграмы, якую толькі што атрымаў. Яна якраз прыйшла на маё імя і на імя дэпутата Ганчара. Тэкст такі:

"Прошу дать политическую оценку деятельности КПБ в период путча и осудить молчаливое "да" хунте идейных вдохновителей Малофеева, Камая, Тихини и других. Учительница-пенсионерка Макаревич".

І вось у сувязі з гэтай тэлеграмай я хачу вам паказаць ксеракопію газеты "Звязда" ад 19 ліпеня гэтага года, дзе на першай старонцы быў матэрыял Рубікса "Людзі ведаюць" і "Ёсць каму абараніць". Гэта таго самага Рубікса, лепшага сябра таварыша Малафеева, які праявіў сябе у Рызе вы ведаеце якім чынам. Таму тэкст маіх выбаршчыкаў цалкам супадае. Вось гэты матэрыял, калі ласка, хто хоча, можа азнаёміцца.

І тое, што кіраўніцтва нашага ЦК КПБ заўжды дапамагала і Буракявічусу, і Рубіксу і друкавала газеты на нашай тэрыторыі іхнія і за нашыя грошы і усякаму гэтаму путчу Прыбалтыкі дапамагала, вось факты канкрэтныя. І канешне, у першы дзень, калі здарылася, я бачыў, колькі радасці на тварах тут было ў Вярхоўным Савеце ў некаторых і народных дэпутатаў, не буду зараз іх прозвішчы называць, і работнікаў Сакратарыята. Але самае галоўнае не гэта. Самае галоўнае тое, што і Мікалай Дземянцей, і Шаладонаў ніколі не думалі, што сітуацыя праз тры дні павернецца ў другі бок. І таму, вы самі чыталі у прэсе іхнія заявы, і я не буду іх асуджаць, я думаю, што іх грамадства Беларусі ўжо асудзіла. Іншая справа, што я прапаную стварыць камісію Вярхоўнага Савета Беларусі па разбору дзеянняў усіх службовых асоб у час хунты, пачынаючы з Дземянцея і канчаючы тымі мясцовымі органамі, якія друкавалі адпаведныя звароты, давалі загады арыштоўваць народных дэпутатаў за пратэст хунце і астатняе.

І яшчэ. Я хацеў бы звярнуць вашу ўвагу, што наш Прэзідыум не раз парушаў законы і парушыў на гэты раз. Тая заява, якая была надрукавана, прынята была без кворуму. Частка членаў Прэзідыума была ў адпачынку, частка выступіла супраць, і тое, што надрукавана, я хачу, каб Дземянцей назваў прозвішчы канкрэтна тых членаў Прэзідыума, якія падпісалі гэтую заяву. Кворуму там не было.

І апошняе. Вы ведаеце, што апазіцыя разаслала тэлеграмы і звярнулася праз "Народную газету" да сумленных народных

дэпутатаў, каб склікаць сесію. І 82 подпісы прыйшло і надрукаваны ў "Народнай газеце". Там ёсць людзі розныя: і ад апазіцыі, і ад камуністаў за дэмакратыю, і з партгрупы. Людзей аб'яднала сумленне. А іншыя людзі не падпісалі гэтую заяву па розных прычынах. Хай выбаршчыкі самі ацэньваюць дзеянне сваіх народных абраннікаў.

І яшчэ. Паколькі не ўключылі прапанову апазіцыі аб будучай павестцы дня, я хачу прапанаваць уключыць у парадак дня наступнай сесіі Вярхоўнага Савета БССР разгляд праектаў адпаведных законаў:

1. "Аб грамадзянстве".

2. "Аб выбарах у Беларускай ССР".

3. "Аб альтэрнатыўнай вайсковай службе".

4. "Аб стварэнні Беларускага войска" /той гвардыі, пра якую гавараў генерал Кастэнка/.

5. "Аб Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь".

Калі мы на наступнай сесіі гэта прымем, мы можам неяк сябе апраўдаць перад беларускім народам. Калі мы гэтага не зробім, ніякага апраўдання нам не будзе.

І апошняе. Я прапаную, каб не цягнуць час, прадаставіць выступіць ад усіх груп і падвесці рысу пад спрэчкамі. Ад апазіцыі прапаную даць слова Голубеву і Дзьняку. Таксама і наступных груп, каб нам перайсці да канкрэтных спраў, таму што мы будзем вельмі доўга гаварыць і ў выніку не прымем ніякіх рашэнняў.

Старшыня. Может, на голосование поставим предложение? (Шум у зале). Кто за то, чтобы датЬ выступить 6 депутатам. (Шум у зале). Нет? Слово предоставляю народному депутату СССР Зеленовскому Антону Антоновичу, следующим выступает Синчилин.

Зеляноўскі А.А. (народны дэпутат СССР). Уважаемые народные депутаты! Антикоммунистический психоз, устроенный сегодня парламентской оппозицией БНФ в Верховном Совете нашей республики, назвать демократией никак нельзя. Точно также, как нельзя назвать демократией и то, что сегодня происходит на площади имени Ленина.

Это охлократия, власть толпы. Это антидемократия со всеми вытекающими отсюда последствиями. Идет открытый психологический террор коммунистов, оскорбления и даже физическое насилие. В перерыве сессии толпой на площади был оскорблен, унижен и подвержен физическому насилию народный депутат БССР, секретарь ЦК Компартии Белоруссии Тихиня Валерий Гурьевич, который вынужден был обратиться за скорой помощью в поликлинику. В связи со сложившейся обстановкой и по поручению секретаря ЦК Компартии Белоруссии, хочу сделать следующее заявление. В средствах массовой информации, на митингах вновь накаляются страсти, ведется злобная антикоммунистическая кампания, подчас перерастающая в истерию. Определенные силы стремятся связать ЦК Компартии Белоруссии с действиями группы лиц, предпринявших попытку государственного переворота в стране. Секретариат считает необходимым заявить, что все эти обвинения в адрес ЦК Компартии Белоруссии, выдвигаемые этими лицами, являются необоснованными и носят провокационный характер. Уже в самом начале событий, несмотря на отсутствие объективной оценки происходящего со стороны центральных органов, бюро Секретариата ЦК Компартии Белоруссии, делали все возможное для поддержания стабильной обстановки в республике. Проводилась линия на неукоснительное соблюдение Конституции СССР и БССР, советских законов на защиту прав и законных интересов трудящихся. Мы призывали коммунистов, партийные организации проявлять благоразумие и выдержку с тем, чтобы обеспечить гражданский мир, порядок и дисциплину. ЦК всегда решительно выступал и выступает против насильственных методов решения вопросов, какие бы они цели не преследовали и кто бы их не выдвигал. Мы были твердо убеждены в том, что на территории республики не было оснований для введения чрезвычайного положения, и вели в этом направлении работу. В Белоруссии, как и раньше, продолжали действовать органы государственной власти и управления, законы СССР и БССР, а партийные комитеты были сориентированы на их поддержку. Этого никто не может опровергнуть, и если кто-то пытается это сделать, то лишь с целью нагнетания напряженности, усиления противостояния и конфронтации. Мы считали и считаем, что необходимо принимать решительные меры по выводу страны из кризиса, сохраняя и оберегая демократические завоевания перестройки. Убедительное свидетельство этому -- решение последних пленумов ЦК Компартии Белоруссии. Мы еще раз

заявляем, что возврата к прошлому нет и быть не может. Демократические преобразования нельзя повернуть вспять, они получат дальнейшее развитие в интересах людей труда. Нельзя допустить новых беззаконий и действий противоправного характера, откуда бы они не исходили. По факту оскорбления и рукоприкладства по отношению к товарищу Тихине так называемых демократов, которые на площади и в этом зале не так давно в апреле или несколько ранее требовали свергнуть и даже судить Михаила Сергеевича Горбачева, а сегодня ратуют за обратное. Повели сегодня открытый террор и гонения. Просьба законно их привлечь к уголовной ответственности. Что касается вопроса о национализации имущества КПБ, то это явно противозаконная акция, которая может быть рассмотрена и принята. Это незаконные действия.

Старшыня. Слово для выступления предоставляется Синчилину, следующим выступит Жуковский.

Сінчылін В.І. (Беларуская рэспубліканская арганізацыя ветэранаў вайны і працы). (Шум у зале). Уважаемые товарищи народные депутаты! Дорогие соотечественники! Боевые друзья! Мы с вами собрались на эту внеочередную сессию, где обсуждаются жизненно важные вопросы для страны и нашей республики о текущем моменте и Союзном договоре. Вместе со всей страной народ Белоруссии переживает сложное и трудное время, в котором оказалось наше Отечество. Все мы, товарищи, с большой душевной болью восприняли антиконституционный переворот и заговор, который произошел в период чрезвычайного положения. Вместе с тем мы, ветераны войны, труда и Вооруженных Сил, гордимся выдержкой, стойкостью, высокой ответственностью нашего героического белорусского народа в это сложное время. Отрадно и то, что на всей территории республики эффективо действуют органы государственной власти. Я поддерживаю то положение и заявление Президиума Верховного Совета, в котором говорится, что для нас сейчас самое главное сохранить целостность нашего государства, стабилизировать и укрепить экономику, поднять международный авторитет нашей страны, не допустить ослабления обороноспособности Родины. Предшествующая деятельность Верховного Совета способствовала сохранению спокойствия, уверенности нашего народа и в целом республики. Я, дорогие товарищи, призываю всех

вас, депутатов, оказать всестороннюю помощь нашему Верховному Совету, Правительству Белоруссии в укреплении порядка, дисциплины, которые крайне необходимы и нужны в современной обстановке, разъяснить нашему народу важность достойно трудиться каждому человеку на своем посту.

Дорогие товарищи! До глубины души меня потрясло выступление депутата Новикова, где он указал, что ветераны войны настоящие лежат в земле. А вроде того, что те, которые искалечены, которые защитили наше Отечество в суровые годы войны, разгромили врага, победили, это вроде народ второго сорта и не ветераны. Кстати, я хочу сказать, что более трех с половиной миллионов коммунистов именно лежат в земле в боях за Отечество с врагом. Я не думаю /по возрасту он сын мне/, что он мог додуматься до этого, на кого посягнуть? На какое поколение? Подумайте, вы же умные товарищи, сыны наши, люди! Имеете по два диплома и вдруг такие вещи. Товарищи, я как старший по возрасту среди вас считаю своим долгом обратиться к вам с убедительной просьбой прекратить всякие распри. Неужто нам теперь готовить судебную расправу? Вдумайтесь в это. Нам необходимо дружно работать на благо.

Нам необходимо дружно работать на благо нашего героического белорусского трудолюбивого народа, благоразумие которого составляет золотое качество, и мы этим гордимся. Давайте, друзья, трудиться. У нас замечательный народ, и нет выше чести отдать все силы на благо процветания нашей республики. Спасибо вам.

Старшыня. Слово для выступления предоставляется народному депутату Жуковскому Михаилу Дмитриевичу, следующим выступает Наумчик.

Папкоў С.П. (Кастрычніцкая выбарчая акруга №21, г.Мінск). Адну рэпліку. Я ведаю, што мне мікрафон не дадуць. Я пратэстую супраць прадастаўлення слова арганізацыі, якая практычна фарміравала тут путч у рэспубліцы, і зараз яны выступаюць тут з трыбуны. Я пратэстую, я выношу пратэст. Трэба забараніць гэтай арганізацыі, членам Бюро ЦК і ЦК КПБ выступаць з гэтай трыбуны. Нельга гэта рабіць. Яны тут рыхтавалі гэты путч, яны стварылі гэтыя умовы, падтрымалі бальшавікоў. Зрабілі з'езд бальшавікоў, сталіністаў. Прадаставілі тут, у Мінску, ім месца. Рыхтавалі гэты

путч у нас. I зараз яны выступаюць, яшчэ i робяць заявы. Я выношу пратэст: нiводнаму члену Бюро ЦК не даваць тут слова.

Старшыня. Слово предоставляется Жуковскому Михаилу Дмитриевичу. Следующим выступает Наумчик.

Жукоўскi М.Д. (Беларуская рэспублiканская арганiзацыя ветэранаў вайны i працы). Уважаемые народные депутаты, уважаемые граждане нашей республики. Я очень волнуюсь сегодня, хотя мне не один раз приходилось выступать в различных аудиториях. Я принадлежу к старшему поколению, которое знает, к чему приводили в нашей стране нарушения законности, нарушения Конституции. Я не по фильмам, не по литературе помню 30-е годы и репрессии. Эти репрессии коснулись и лично моей семьи, и я близко это ощутил и знаю. Поэтому я не могу тоже спокойно воспринять вот все то, что прошло в эти три крайне тяжелых, крайне напряженных дня.

Особую остроту вызывает то, что совершили заговор, нарушили Конституцию, нарушили наши законы люди, которые были облечены доверием народа: или были избраны, или были утверждены верховным органом власти нашего Союза.

Уважаемые товарищи! Вот к нам и в наш адрес, в адрес ветеранов, сегодня прозвучало много горьких, обидных слов. Здесь мой товарищ по войне, старший товарищ, который прошел войну от начала до конца, который был ранен. Здесь сидит тоже раненый, который удостоен звания Героя Советского Союза в годы войны, народный депутат Гетц. И слышать о том, что настоящие ветераны там, а здесь подобие их -- это оскорбление целого поколения, большая часть которого не пришла с войны.

Много здесь /и я не могу пройти мимо этого/ раздавалось слов критических в адрес и членов Президиума Верховного Совета нашей республики. Можно по-разному оценивать деятельность их, деятельность Президиума в целом. Но я почему-то убежден, что от принятия Декларации о суверенитете вся последующая трудная законотворческая деятельность нашего Верховного Совета все-таки дала нам возможность сохранить спокойствие на нашей белорусской земле, дать возможность действовать всем демократическим институтам. И если кто-то внимательно читал и обращени... его

можно критиковать, с ним можно не соглашаться, но ведь главная мысль этого обращения, когда вопреки и заявлению так называемого советского руководства и постановлению № 1, которое было принято, где ясно и четко заявляли: верховенство Конституции и законов Союза на всей территории нашей страны... на всей территории нашей республики действует Конституция БССР, действуют законы нашей республики и все те структурные органы и подразделения, которые на законных основаниях выбраны.

Уважаемые товарищи, я бы просил вас в это тяжелое сложное время не сотворить новый образ врага. Мы его не раз сотворяли в биографии нашей страны. Я уже говорил и о 30-х годах. Мы его сотворили на международной арене. И сколько этот образ врага потребовал усилий, материальных средств от нашего государства. Так давайте мы все тщательно взвесим. Ответственность каждого из нас перед своим народом, перед своим поколением, перед всем честным людом на нашей белорусской земле. У нас есть чем заняться. Наша задача -- обеспечить спокойствие, консолидацию. Направить все усилия к тому, чтобы решать те неотложные проблемы, которые сегодня у нас есть.

Нам надо принять такие законы, которые бы никак не могли допустить и впредь какой-то заговорческой деятельности, какой-то даже попытки нарушения Конституции нашей республики. Спасибо.

Старшыня. Слово предоставляется Наумчику Сергею Иосифовичу. Следующим будет выступать депутат Позьняк.

Навумчык С.І. (Віцебская-Чыгуначная выбарчая акруга №131). Паважаныя народныя дэпутаты, я лічу абавязкам удакладніць тую інфармацыю, якую сказаў тут вам і народу рэспублікі, які слухае трансляцыю, сакратар ЦК Зеляноўскі.

Наколькі мне вядома, падчас перапынку да Валерыя Гур'евіча Ціхіні не было зроблена ніякіх спроб фізічнага ўздзеяння. Адзінае, што ён быў ацэплены колам і абпляваны ў літаральным сэнсе. Дарэчы, актнўны ўдзел прыняў у вызваленні Ціхіні з гэтага кола Яўген Міхайлавіч Глушкевіч.

І ў гэтай зале, і на плошчы заклікалі якраз да таго, каб усе

вырашаць канстытуцыйна, культурна.

Другое. Паважаныя народныя дэпутаты! Я ўважліва слухаў ваша, Мікалай Іванавіч, выступленне тут на сесіі. Вы ставіце сабе ў заслугу тое, што вы заклікалі да спакою, што не пралілося крыві. Вось у мяне не стэнаграма, праўда, я не паспяваў пісаць. Але канспект пасяджэння Прэзідыума. 10 гадзін раніцы, 20 жніўня.

Садоўскі: выступіў супраць хунты. Дзямянцей: "Вопрос идет конституционным путем. Для меня все ясно. И не надо подталкивать к какому-то неповиновению".

Булахаў заявіў, што прававая сітуацыя ў рэспубліцы не павінна змяняцца, але падтрымаў хунту.

Гаркун: "Президиум должен принять Обращение. Чего нам раскалять страсти? Не надо говорить о правомерности-неправомерности. Не надо давать оценки".

Капытоў: "Уборка урожая, вот что самое главное, надо мобилизовать..."

Шаладонаў: "Разделяю текст обращения. Когда будут затрагивать наши интересы, тогда и собрать сессию. А сегодня наш суверенитет не затрагивается. Не нужно заявления..."

Смоляр: "Наше обращение нормальное. Состояние здоровья Горбачева... Есть Верховный Совет, он и доложит, а когда будет решение, высказать позицию".

Слемнев сказал, что эту ложь членов Президиума разделять не будет и подпись ставить также не будет.

А потым, калі праз чатыры гадзіны зноў адбылося паседжанне Прэзідыума Вярхоўнага Савета, там ужо было больш, там ужо гаварылася, што мы не падпісвалі з Расіяй... не абменьваліся ратыфікацыйнымі граматамі і што, маўляў, указы Ельцына для нас ледзь не злачынныя лістоўкі і гэтак далей... Усё гэта вельмі сумна. Я, дарэчы, лічу, што варта было б надрукаваць стэнаграму гэтага Прэзідыума.

І вось, таварышы камуністы, гаворыце, што Кампартыя не

падтрымала путчыстаў. Выбачайце, вось газета чэрвеньская, вось бюро райкома партыі, вось: "Пастанова нумар адзін Дзяржаўнага камітэта па надзвычайнаму становішчу абавязана стаць праграмай дзеянняў кожнага грамадзяніна. У сувязі з гэтым з новай актыўнасцю павінна ўзяцца за работу раённая кантрольная камісія, раённая партарганізацыя, рабочы кантроль, пракуратура, усе прававыя органы".

І вось ваша, спадар Малафееў, ваша, спадар Зеляноўскі, ваша, спадар Ціхіня, ваша, спадар Камай, заява Бюро ЦК. Выбачайце, гэта заява з элементамі злачынства. Дык што, не падтрымала партыя? Падтрымала. І я думаю, што члены Прэзідыума таму менавіта вялі такую палітыку, што яны глядзелі ў рот ЦК, як яны глядзелі ў сваёй большасці цэлы год. Гэта першае.

Другое. Вось вы ставіце сабе ў заслугу, што заклікалі да спакою. А ўявіце, калі б Хасбулатаў, калі б Ельцын, калі б Сілаеў таксама заклікалі да спакою, калі б не было гэтых пікетаў і барыкад на вуліцах Масквы, калі б не было энергічных дзеянняў расійскіх дэпутатаў, дзе б былі мы з вамі?! Вы, можа б, і сядзелі ў зале, а мы, відаць, сядзелі б у іншым месцы. А што было б з народам, пра гэта цяжка думаць. А таму тое патрабаванне нацыяналізацыі маёмасці і спынення дзейнасці Кампартыі Беларусі, якое выстаўляе тут апазіцыя, гэта не толькі патрабаванне апазіцыі, гэта патрабаванне народа. Вам можна цяпер прад'явіць дзесяткі, сотні тэлеграм, дзе дзесяткі тысяч подпісаў. Давайце не будзем аплёўваць адзін аднаго ў прамым і пераносным сэнсе, давайце мы канстытуцыйным шляхам вырашым гэтыя пытанні, бо калі мы цяпер гэтага не зробім, зробіць за нас гэта народ, але вось не вельмі культурна.

І яшчэ. Сродкі масавай інфармацыі ў гэтай сітуацыі паводзілі сябе цалкам, як паводзіў сябе ЦК. ЦК забараніў нам выхад "Знамя юности", БелТА аддавала загады, толькі журналісты "Звязды" выказаліся супраць, хоць і перадрукавалі. "Савецкая Беларусь" надрукавала цалкам, "Народная газета" ўзяла на сябе смеласць друкаваць заявы апазіцыі БНФ. Вось, калі ласка, карты адкрыты. Народ вывады зрабіў, але, відаць, мы тут вывады не зробім, таму правільна адзінае нармальнае выйсце з гэтай сітуацыі -- гэта

роспуск гэтага Вярхоўнага Савета, дэпартызацыя ўсіх структур і новыя выбары. Інакш народ наш будзе каціцца ў бездань. Дзякуй за ўвагу.

Старшыня. Слова для выступлення прадастаўляецца народнаму дэпутату Пазьняку Зянону Станіслававічу.

Пазьняк З.С. (Ангарская выбарчая акруга №9, г.Мінск). У мяне даклад ад апазіцыі Народнага фронту, прашу падвойны час. Паважаныя дэпутаты, Беларусь перажыла некалькі трывожных дзён, калі наменклатурна-камуністычная хунта на чале з КПСС спрабавала ажыццявіць дзяржаўны пераварот у Савецкім Саюзе. Гэтыя злачынныя падзеі ў СССР перш за ўсё пагражалі рэспублікам, што імкнуцца да свабоды і незалежнасці. Путч пагражаў дэмакратыі і культуры, правам чалавека, правацыраваў грамадзянскую вайну. Гэта быў крымінальны шлях да бальшавіцкай дыктатуры, да новага камуністычнага рабства, да няшчасця і разбурэння народаў, якое доўжыцца з 1917 года. Аднак на гэты раз народы знайшлі ў сабе сілы супроцьстаяць разбою -- і путч праваліўся.

Якія высновы можна зрабіць з мінулых падзей? Перш за ўсё гэта быў замах на нашу народную чалавечую і нацыянальную годнасць. Наша дзяржава Беларусь апынулася безабароннай перад крымінальным аблíччам хунты, нам не было чым бараніць свой суверэнітэт і свой шлях да свабоды. Пакуль Беларусь не будзе мець сродкаў да абароны свайго народу, сваёй дзяржавы -- ні аб якой свабодзе і ні аб якім суверэнітэце не можа быць і гаворкі. З намі ніколі не будуць лічыцца ні таталітарызм, ні таталітарны і агрэсіўны Савецкі Саюз, ні маладая імперская Расія, што адраджаецца ў форме дэмакратыі, ні ўсходняя мафія, ні ўсялякая крымінальная група: ці то капээсэсаўскі АМОН, ці то камуністычная хунта.

Беларусі патрэбна беларускае нацыянальнае войска, дзяржаўная сістэма нацыянальнай бяспекі, структура аховы краю і грамадства. Беларусі патрэбны поўны і рэальны, а не дэкляраваны суверэнітэт. І першым крокам да яго павінны стаць неадкладнае наданне Дэкларацыі аб дзяржаўнай незалежнасці Беларускай ССР статуса канстытуцыйнага закона.

Другая выснова, якая вынікае з падзей, -- гэта тое, аб чым Беларускі народны фронт гаворыць пастаянна. Ніякай дэмакратыі, ніякіх дэмакратычных рэформаў, ніякага паляпшэння жыцця і ніякага суверэнітэту мы не дасягнем, пакуль існуе злачынная арганізацыя КПСС і пакуль яна ўладарыць на Беларусі. Гэтая таталітарысцкая, антычалавечая сіла ніколі не прыходзіць да ўлады дэмакратычным шляхам, яна яе па-бандыцку захоплівае і кіруе грамадствам крымінальнымі метадамі.

Путч, які нядаўна адбыўся, добра ілюструе гэтую заканамернасць. І Гарбачоў, і Янаеў, і Кручкоў, і Пуга, і Паўлаў, і Язаў і іншыя -- гэта адна кампанія, гэта сябры па палітыцы, па партыі і па ўладзе. Але ў бальшавікоў няма маралі, няма ніякіх прынцыпаў, акрамя крымінальных. Гэта добра пацвярджае і гісторыя камунізму. Ленінскія бальшавікі-саратнікі, захапіўшы ўладу, перастралялі, перагрызлі потым адзін аднаго, як шакалы. Перадушылі адзін аднаго сталінскія саўдзельнікі, тое ж адбывалася пазней і цяпер. Бліжэйшыя сябры па партыі і ўладзе з лёгкасцю рашыліся ўсадзіць нож у спіну свайму лідэру Гарбачову, як толькі выявіліся між імі тактычныя разыходжанні, як толькі ўзнікла магчымасць захопу ўлады. Так, гэта авантурысты і злачынцы, але, змагаючыся з хунтай, маладая дэмакратыя выступіла не за Гарбачова, а за дэмакратычныя прынцыпы, за законнасць, за прававыя адносіны ў грамадстве, супраць бальшавіцкага разбою. Які б ні быў Гарбачоў, ён усё ж такі афіцыйная дзяржаўная асоба, якая карыстаецца пэўнай лігітымнасцю. Існуе законная працэдура адстаўкі прэзідэнта, і яе прытрымліваюцца ў прававых дзяржавах.

Так, Гарбачоў шмат у чым вінаваты, шмат дзе сябе заплямiў, скампраметаваў, згубіў аўтарытэт. Але гэта не значыць, што супраць яго нехта павінен ужываць насілле, ніхто ў нармальным грамадстве не стане падтрымліваць разбойнікаў, бандытаў і ўзурпатараў.

Як жа павяла сябе ў гэтай сітуацыі беларуская камуністычная наменклатура? Яна падтрымала бандыцкую хунту і засведчыла гэта дакументальна ў звароце Бюро ЦК, у заяве партыйных сакратароў горада Магілёва і іншых дакументах.

Я зачытаю: Заява сакратароў пярвічных партыйных арганізацый

КПБ гор. Магілёва, надрукавана ў газеце "Магілеўская праўда" за 21 жніўня. Чытаю тэкст: "Першыя дакументы Дзяржаўнага камітэта па надзвычайнаму становішчу СССР, абнародаваныя 19 жніўня 1991 года, паказваюць, што абвешчаныя надзвычайныя меры па выхаду краіны з глыбокага ўсебаковага крызісу адпавядаюць інтарэсам людзей працы і не супярэчаць прынцыпам і бліжэйшым мэтам Камуністычнай партыі. Падтрымліваем дзеянні Дзяржаўнага камітэта па надзвычайнаму становішчу, накіраваныя на стабілізацыю" і г.д. Гэта сведчанне крымінальнага злачынства.

Вось яны, разбойнікі і тэрарысты, якія давялі наш народ да згубы, якія ўвесь гэты час паклепнічалі, ганьбілі, зневажалі наш народ і хлусілі ўсім. Дзейнасць злачыннай арганізацыі КПБ -- КПСС павінна быць забаронена на Беларусі, яна не павінна застацца беспакаранай. На вялікі жаль, на вялікі наш сорам і стыд, хунту пасіўна падтрымалі многія члены Прэзідыума Вярхоўнага Савета, і Старшыня Вярхоўнага Савета Дземянцей, і намеснік Старшыні Шаладонаў.

Вымушаны канстатаваць, што і гэтыя члены Прэзідыума, і Старшыня, і намеснік не могуць больш заставацца на сваіх пасадах. Камуністычная наменклатура ўвесь час хлусліва крычала аб кансалідацыі грамадства. І вось, калі ўзнікла неабходнасць адзінства дзеянняў супраць хунты за суверэнітэт і незалежнасць Беларусі, камуністычная наменклатура ў чарговы раз прадала наш беларускі народ. Нават камуністы ў Вярхоўным Савеце Расіі аб'ядналіся з дэмакратамі супраць хунты на абарону бацькаўшчыны, а беларускае камуністычнае кіраўніцтва, як заўсёды, здрадзіла народу. КПБ не мае ніякага юрыдычнага і маральнага права на існаванне. Яна павінна быць зачынена і распушчана. Павінна адбыцца дэпартызацыя і дэкамунізацыя вытворчасці і ўсіх устаноў рэспублікі. Павінна быць нацыяналізавана ўся маёмасць КПБ-КПСС, нарабаваная ў народа. Усе камуністычныя газеты, якія дэзінфармавалі людзей і друкавалі матэрыялы ў падтрымку перавароту, павінны быць перарэгістраваны і пераведзены ў стан незалежных газет. Беларусь не павінна падпісваць Саюзны дагавор, а аб'явіць пра сваю незалежнасць і прыступіць да стварэння нацыянальнага войска і іншых органаў абароны суверэнітэту рэспублікі. Ужо сам ход гэтай надзвычайнай сесіі і ўся гісторыя гэтага Вярхоўнага Савета, дзе большасць --

прадстаўнікі КПБ, паказвае на поўную недзеяздольнасць Вярхоўнага Савета БССР, на антынароднасць, антыдэмакратызм яго дэпутацкай наменклатурнай большасці, але самае галоўнае, што Вярхоўны Савет і асабліва яго Старшыня, таварыш Дземянцей, не карыстаюцца абсалютна ніякай павагай, ніякім даверам у народа Беларусі. Гэта зацяжны крызіс заканадаўчай улады, які можа быць вырашаны толькі шляхам дачаснага роспуску Вярхоўнага Савета БССР і правядзеннем новых выбараў у прафесійны парламент на шматпартыйнай аснове і аснове дэмакратычнага закона. Толькі ў вольнай і незалежнай некамуністычнай дэмакратычнай Беларусі зможа знайсці сваё шчасце і свабоду беларускі народ. Дэпутаты апазіцыі БНФ лічаць, што Старшыня Вярхоўнага Савета таварыш Дземянцей, які падтрымаў ГКЧП, не можа знаходзіцца на сваёй пасадзе.

Мы ставім пытанне пра яго адстаўку на гэтай сесіі. Выступленне спадара Дземянцея, якое мы тут праслухалі, -- гэта ўзор цынізму і дэмагогіі. Як і Міхаіл Сяргеевіч Гарбачоў, так і беларуская наменклатура не зрабілі ніякіх высноў з таго, што адбылося, і сведчаннем таго -- тыя прамовы, якія мы тут чуем. Адбываецца глумленне над ісцінай, глумленне трапіўшых у пазорны стан. Адбываецца глумленне над народным сэнсам, над народам, над будучыняй нашай рэспублікі, і сядзіць спадар Дземянцей, і кіруе гэтым паседжаннем, і ўхмыляецца. Што, вам весела?! Над чым тут весяліцца?

Я лічу, што, улічваючы, як ідзе гэта сесія, ніякага канструктыўнага рашэння вынесена тут не будзе. Камуністычная большасць вядзе сесію да зрыву, да забалтання яе і да непрыняцця ніякіх рэальных пастаноў. Таму я вымушаны звярнуцца да людзей Беларусі, улічваць, якая сітуацыя складаецца ў нас, і рыхтавацца да ўсеагульнай беларускай забастоўкі. Толькі такім метадам -- шляхам грамадзянскага непавінавення -- мы можам дасягнуць нашай мэты. І трэба памятаць, што ўсе дзеянні народа, накіраваныя на падтрымку Канстытуцыі, на падтрымку дэмакратыі, накіраваныя супроць саўдзельнікаў у дзяржаўным перавароце, з'яўляюцца законнымі і яны апраўданы. Таму я прашу перадаць па ўсіх прадпрыемствах, па ўсіх страйкамах, па ўсіх вытворчасцях -- рыхтавацца да ўсеагульнай забастоўкі супроць саўдзельнікаў у злачынстве.

Жыве Беларусь!

Старшыня. Слово для выступления предоставляется Васильеву Василию Ивановичу. Следующим выступает Давлюд.

Васільеў В.І. (Лідская-Савецкая выбарчая акруга №257, Гродзенская вобласць). Уважаемые народные депутаты! Рассматривая сегодня внутриполитическую обстановку в республике и в стране в целом, нельзя не обратить внимания на углубляющийся процесс неуправляемости экономическим развитием народного хозяйства, народнохозяйственного комплекса страны, развал сложившихся ранее производственных связей между предприятиями-смежниками, повсеместное невыполнение договорных обязательств поставщиками сырья, материалов и готовой продукции. В результате -- дальнейший спад производства, особенно характерный для легкой промышленности республики, о чем свидетельствуют итоги работы за семь месяцев. Такой обстановкой и воспользовалась кучка авантюристов, которые под внешне благовидными лозунгами, вытекающими из их обращения к советскому народу, незаконно отстранив от власти Президента страны, совершили антиконституционный государственный переворот и держали в страхе за свое будущее народ страны в течение трех суток. Я от своего имени, от имени коллектива предприятия, которое возглавляю много лет, гневно осуждаю те антиконституционные, антигосударственные методы, которые использовались этой кучкой авантюристов, и требую привлечения их к ответственности за попрание только еще нарождающихся в стране основ демократии, за ту ложь, которой они пичкали наши народы с экранов телевизоров и других средств массовой информации.

Особое возмущение у меня вызывает тот факт, что в числе этих лжецов, отщепенцев есть немало руководителей различных рангов Центрального Комитета Коммунистической партии, в которой я также состою уже около тридцати лет. Тем самым партия, в рядах которой находятся миллионы честнейших тружеников, вытащивших на своих плечах все тяжести Великой Отечественной войны и восстановление после войны народного хозяйства, нанесен невосполнимый урон. Ее авторитет еще больше поколеблен. Я категорически заявляю, что рядовые коммунисты отмежеваются от действий этих духовных пастырей, постоянно заботившихся лишь о своих личных амбициях и

захвате власти в стране, и гневно их осуждаю.

Одновременно хочу заметить, что меня не может не тревожить тот факт, что сразу после ликвидации антиконституционного переворота в обстановке эйфории от победы демократических сил в стране нашлись горячие головы, призывающие к признанию всей Компартии преступной организацией. Хотя Президент страны и призывает к недопущению такой ситуации, все чаще раздаются призывы к физической расправе над коммунистами. И это в стране, где мы пытаемся построить правовое государство, установить приоритет закона и справедливости. Твердо убежден, что такие призывы не принесут стабильности в социально-политическую обстановку, приведут к резкому ухудшению общества, вызовут еще больший развал экономики и обнищания населения. Поэтому я обращаюсь к депутатскому корпусу с призывом осудить использование антидемократических, антиконституционных методов любыми властными структурами. Осуждая действия участников государственного переворота, не допустим скатывания к использованию их гнусных приемов, хоронящих демократию, плюрализм мнений и гласность.

Благодарю за внимание.

Старшыня. Слово для выступления предоставляется Давлюду Алексею Владимировичу. Следующим выступит Соснов Александр Викторович.

Даўлюд А.У. (Лідская-Чырвонаармейская выбарчая акруга №256, Гродзенская вобласць). Уважаемые народные депутаты, граждане республики! Так как я буду выступать от беспартийных, прошу пятнадцать минут.

Я не знаю, кому принадлежат слова, которые сейчас произнесу, -- народу или конкретному человеку, но в них, как в зеркале, видны отголоски тех трех черных дней, которые пережила вся страна. А мудрость так звучит: не доверяй другу то, что скрываешь от врага. А почему, спросят многие. А потому, что нет уверенности, что дружба продлится вечно. Нашего Президента подвели под монастырь его сотоварищи по комсомольской, партийной и государственной работе. 20 августа я присутствовал на заседании Президиума Верховного Совета республики, внимательно вслушивался

в слова, которые произносили члены Президиума и наши уважаемые министры, занимающие ключевые позиции в Совете Министров. Особенно хочу отметить выступление Министра юстиции товарища Дашука. Было смешно и вместе с тем очень больно и обидно за то, как эти государственные мужи трактуют Конституцию государства. Поймите, я не кровожадный человек, но тогда мне хотелось резко вскочить и по-пролетарски стукнуть кулаком об стол. А некоторым из них следовало бы и в лоб, так как Конституция, по их глубокому пониманию -- это для быдла, то есть для рядовых граждан. Может, это и непарламентское выражение, но полностью отражает сущность того заседания.

Для этих высших государственных чиновников республики главный государственный документ остается дышлом, куда повернешь, туда и вышло. Слава Богу, реакция не прошла. Но нас должно беспокоить то, что в республике осталось очень много последователей пиночето-янаевской хунты. Они очень долго призывали своих единомышленников выйти из окопов. Но одно они не учли, что, когда выйдут из окопов, веды возвратиться, может, будет уже и некуда, так как окопы могут оказаться засыпанными. Печально то, что их единомышленники нашлись и в моем родном городе с прекрасным женским именем Лида, но не женские чувства владели этими людьми, а звериная ненависть, что распределение и настоящий коммунизм для них и их подхалимов уходит из-под рук.

19 августа Лидский горком созывает совещание секретарей первичных партийных организаций города с повесткой дня "О текущем моменте в обществе и партии" и принимает решение направить телеграмму в ЦК КПСС, ЦК КПБ о полной поддержке лидчанами так называемого ГКЧП. Все вышесказанное решает опубликовать в городской газете "Уперад". Номер газеты с телеграммой должен был выйти 22 августа. Но когда 21 августа к вечеру обстановка в стране кардинально изменилась, горком принимает решение ночью уничтожить все экземпляры газеты, чтобы лидчане не узнали об их преступных замыслах. Уничтожено 6000 экземпляров газеты, напечатанных и готовых к распространению. Я узнал об этом случайно и попытался в редакции достать один экземпляр этой исторической газеты, но получил от ворот поворот. Нашлись все-таки честные люди с типографии нашего города и по-большевистски

выкрадывают один из номеров уничтоженной газеты и передают мне. (Аплодисменты). Как вещественное доказательство для принятия соответствующих мер к организаторам данного преступления. Я приведу несколько строк из этого обращения.

Цитирую: "Удзельнікі нарады падтрымалі стварэнне дзяржаўнага камітэта, яго дзеянні па навядзенню парадку ў краіне і заклікалі камуністаў да наладжвання рытмічнай работы працоўных калектываў". Хочется завершить их мысль словами: "для направления ударных трудовых батальонов на стройки Сибири". Обратите внимание, уважаемые народные депутаты, к чему призывают эти люди. Вы, мол, работайте, беспартийные, а мы снова будем организовывать, вдохновлять вас на новые трудовые свершения. Я просто не могу здесь не сделать отступления и сказать: "А каб гэтых наладжвальнікаў трасла ліхаманка і не спускала ўвесь час да апошняй хвіліны свайго жыцця".

На основании вышеперечисленных фактов прошу прокуратуру республики во главе с новым прокурором рассмотреть данное заявление и выявить организатора и исполнителя этого, на мой взгляд, преступления. О всех фактах по этому делу прошу информировать меня и жителей города Лиды.

И последнее. Меня как рядового гражданина интересует вопрос: кто будет оказывать нам помощь в решении экономических вопросов? Куба или Северная Корея? Или мы все-таки пойдем путем России, которая, используя момент, взяла все под свою юрисдикцию. Считаю, что и мы должны пойти их путем. Спасибо за внимание. (Аплодисменты).

Старшыня. Слово для выступления предоставляется Сосному Александру Викторовичу. Я внесу предложение, только вы не волнуйтесь. Внесу я предложение, внесу.

Сасноў А.В. (Гомельская-Заводская выбарчая акруга №189). Уважаемые коллеги! Мне не хотелось бы говорить вдогонку об отношении к происшедшему. Это успешно делают другие выступающие. Не буду я также говорить о своей позиции, она известна. Более важной мне представляется проблема создания в республике соответствующих, в том числе и законодательных условий для

предотвращения подобных посягательств на Конституцию в будущем. Чтобы снизить вероятность захвата власти неконституционным путем.

Я понимаю, что это сложная проблема. Осветить все аспекты за предоставленное мне время невозможно, поэтому остановлюсь лишь на некоторых. На тех, которые, по моему мнению, безусловно, необходимы.

Это прежде всего осуждение действий и бездействие должностных лиц, поддержавших попытку государственного переворота. Это совсем не значит, что я призываю к охоте за ведьмами. Наоборот, я считаю, что кого-либо обвинять до расследования и соответствующих решений правоохранительных органов нельзя. Я полагаю, что следует согласиться с предложением создать депутатскую комиссию по рассмотрению этого и рассмотреть результаты ее работы на следующей сессии. В состав комиссии предлагаю включить, в частности, народного депутата Пырха как с ециалиста.

Во-вторых, считаю необходимым изменить статью 72 Конституции республики в соответствии с предложениями оппозиции.

В-третьих, необходимо приостановить деятельность всех структур КПБ, КПСС до окончания расследования и национализировать ее имущество, чтобы поставить все республиканские партии в равные условия.

В-четвертых, надо принять решение о департизации органов государственной власти и управления. Этот вопрос мы мучаем уже давно, и пора, пора уже прийти к мысли, что с этим надо кончать.

В-пятых, передать в юрисдикцию республики все структуры МВД и КГБ БССР.

В-шестых, необходимо решить вопрос о контроле государственной власти республики за войсковыми формированиями, находящимися на ее территории.

Хочу затронуть также еще один вопрос -- это вопрос организации работы Президиума Верховного Совета. Как ни странно, но когда в стране происходил государственный переворот, н , или

его попытка, оказалось, что собрать Президиум Верховного Совета -- главный орган законодательной власти, постоянно действующий между сессиями, -- практически невозможно. И не потому, что его члены находились в отпусках, а прежде всего потому, что этого не хотелось его Председателю товарищу Дементею.

Поэтому, видимо, есть смысл внести в Регламент Верховного Совета норму о праве созыва Президиума Верховного Совета по требованию, например, одной трети его членов. Необходимо также разработать систему вызова членов Президиума Верховного Совета в случае экстренного сбора из любой точки республики, по крайней мере. Здесь есть хорошие примеры, причем отечественные, и я не думаю, что Верховный Совет не может себе позволить сделать это так, как, например, ЦК КПБ при экстренном сборе бюро.

У меня есть и другие предложения. Думаю, что и у других они есть. Поэтому есть, видимо, смысл поручить комиссиям по законодательству, по законности и по работе Советов рассмотреть эту проблему и внести предложения на ближайшей сессии.

И в заключение я хочу проинформировать Верховный Совет и своих избирателей, что не считаю для себя возможным далее оставаться в рядах КПБ-КПСС, поскольку ее руководство, поддержав антиконституционный переворот, предало белорусский народ и продолжает занимать крайне реакционную позицию. Призываю всех членов КПСС, тех, у кого еще сохранилась совесть, последовать этому примеру, а также примеру членов Президиума Верховного Совета Шушкевича, Сленнева, Карпенко, ибо последние события показали, что реформировать эту партию невозможно. Спасибо за внимание. (Аплодисменты).

Старшыня. Уважаемые народные депутаты! В нашем зале присутствуют рабочие. Есть просьба, чтобы предоставить слово для выступления от рабочих Феоктистову Владимиру Андреевичу, инженеру СМУ № 1. Я хотел у вас спросить: возражений не будет? (Шум у зале). Нет. Пожалуйста, слово предоставляется Феоктистову Владимиру Андреевичу. В рамках пяти минут, конечно. Пожалуйста.

Феакціставу У.А. Уважаемые народные депутаты! Я, когда шел, везде слышал: и член я БНФ, и там инженер, и все остальное. Нет,

дорогие мои, я беспартийный, как основная масса нашего народа. И основная масса работает на этих заводах в беспартийных трудовых коллективах. В 13.30 состоялось заседание стачечного комитета города Минска. Семи человекам поручили довести до вас наши требования, но в зал допустили нас троих. Слово предоставили мне одному.

Наши требования. Мы обращаемся к вам, наши народные избранники осознать важность этого часа. Обратитесь к своей совести. И мы требуем поддержать предложение оппозиции. И в первую очередь -- отставка Президиума Верховного Совета.

Отставка Совета Министров БССР. И главное: о приостановлении деятельности КПБ как преступной организации, поддержавшей государственный путч. Немедленная департизация всех государственных структур. Вы видите, в какую пропасть они нас чуть не завели.

Второе. Предоставить эфирное время на радио и телевидении для членов городского стачкома. Мы должны разговаривать с трудовыми коллективами. Уважаемый Николай Иванович отобрал в свое время у нас это.

И третье. В случае невыполнения наших требований стачком обратится к белорусскому народу о возобновлении политической стачки с 26 августа 1991 года.

Народные депутаты, люди Белоруссии, граждане, родные мои! Братья и сестры. Я обращаюсь к вам. Вы видите все, что здесь происходит. Вы видите это лицемерие. Стыдно и больно за наш Верховный Совет. Кого мы сюда избрали? Мы доверили им все: нашу жизнь, наше достоинство. Но вы знаете, кто составляет большинство. Это люди той преступной организации, которая совершила государственный переворот. Мы склоняем головы перед оппозицией, перед демократами и коммунистами, честными, и не надо говорить, что мы призываем к резне, не виноваты рядовые коммунисты, которые стоят у станков и рядом с нами. А виноваты те, та элита, та партократия, это секретари райкомов, обкомов, горкомов. Малофеев, который сидит здесь, бог, самый первый у нас.

Вы видите, кого представляет наш уважаемый Президиум. Это их Обращение -- это стыдоба, это предательство нашего народа. Они большевики, и этим все сказано. Они переступят через любые законы, как говорил Ленин. Они это делают. Они предали своего друга. У них нет человеческой совести. У них есть особая стать коммунистическая и партийная. По этой партийной совести они предали своего руководителя, своего Генерального секретаря, с которым целовался здесь уважаемый Николай Иванович. Это ли не верх лицемерия?

А вы, уважаемый Верховный Совет? Перед вами республика, которая бурлит на площади, на всех площадях республики. Вы сознаете, что толкаете своим бездействием к чему? Ведь вы можете все решить здесь: и департизацию, и наказать преступников, которые способствовали этому. Все это зависит от вас.

И я, Беларусь, обращаюсь к тебе.

Братья и сестры! Этот Верховный Совет не способен защитить нас. Он это продемонстрировал. И поэтому -- нет этому Верховному Совету. Отзывайте своих депутатов, которые предали нас. Выходите на площади. Никакого насилия. Но наша мощь на этих площадях будет им напоминанием, что в конце концов главный -- народ, а не вы, здесь сидящие.

Жыве Беларусь! (Аплодисменты).

Старшыня. Слово предоставляется Первому заместителю Председателя Верховного Совета, народному депутату Шушкевичу Станиславу Станиславовичу. Следующим выступит Лукашенко Александр Григорьевич.

Шушкевіч С.С. Шаноўныя дэпутаты, шаноўны Старшыня, грамадзяне Беларусі! Я персанальна звяртаюся да вас, шаноўны Яўген Віктаравіч. Я не буду набіраць сабе балы дзеля таго, каб прэтэндаваць на ней ужо пасаду. Але давайце падумаем, што мы робім. Сітуацыя крытычная. Не ўсе мы занялі дастойную пазіцыю пад час путчу. Але ўспомнім, у якой краіне мы жывём. Калі мы выгналі з сябе страх. І ці выгналі мы яго да канца.

Ведаеце, што адбылося ў гэтыя дні? Я не ведаю як вы, а маю

цяпер персанальную машыну, службовую. Але вельмі часта езджу і ў тралейбусе, і ў электрычцы і гэтак далей. І размовы былі розныя. Дабярэмся мы да тых, мы пакажам, дзе іх месца. Ды і дэпутаты рукі пацiралі. І ведаеце, многімі кіраваў страх. Страх не толькі за сябе. Ветэранам ужо за сябе мала аб чым можна баяцца. Ведаеце, яны пражылі сваё жыццё, у іх ёсць сем'і, ёсць дзеці і вельмі няпроста зарыентавацца ў гэтай сітуацыі і заняць дастойную пазіцыю. Я лічу, што тыя, хто не зарыентаваўся ў гэтай сітуацыі, далёка не ўсе здраднікі і думаю, што мала сярод іх здраднікаў. Не трэба так абвінавачваць. Не трэба адну таталітарную структуру імкнуцца падмяніць другой. Мы не маем на гэта права.

Вы ведаеце, я па сутнасці згодзен з выступленнем чалавека, якога сюды накіраваў стачкам. Але я не згодзен з метадамі гэтага падыходу. Паслухайце, што будзе. Мы зараз заклікаем да забастоўкі. Што ж гэта за Вярхоўны Савет, што ж гэта за знагары за наш народ, калі мы адной і той жа рукой заклікаем да забастоўкі, заклікаем да таго, каб мы нічога не рабілі, заклікаем да таго, каб мы абяднелі, а другой рукой мы просім падачак у замежных дзяржаў. Мы плачам, што нашы дзеці паміраюць ад Чарнобыля, і мы гаворым: дайце нам што-небудзь.

Трэба другое пытанне ставіць. Трэба ў суботу працаваць, калі мы хочам вывесці наш люд туды, куды нам трэба. Трэба працаваць, каб заваяваць сабе права добра жыць. І трэба зрабіць усе тое, каб нам працаваць шчыра і добра не перашкаджалі.

Не выклікае ніякага сумнення пазіцыя ЦК Кампартыі Беларусі і яе вышэйшага кіраўніцтва.

Паважаныя таварышы, я не ведаю, народны дэпутат Зеляноўскі, мы маем з вамі роўныя правы як народныя дэпутаты СССР, але я лічу, што на гэтай трыбуне вы павінны былі сказаць так, што ў цяжкую мінуту ЦК Кампартыі Беларусі прыняў палітычна памылковую заяву, якая дэзарыентавала камуністаў. Я думаю, што народны дэпутат Вайцянкоў, якога я, дарэчы, ведаеце, для мяне проста шок быў, калі я ўбачыў паперу, аб якой тут сёння гаварылі, калі ён адмяніў рашэнне. Я думаю, што ён зрабіў памылку. Да чаго імкнуліся гэтыя людзі? Гэтыя людзі імкнуліся да парадку. Нам даўно не хапае парадку. У нас разбэшчанасць і

недысцыплінаванасць. Але нельга усталёўваць парадак фашысцкі, як сёння сказала Боннэр, альбо сталінскі... Трэба усталёўваць дастойны дэмакратычны парадак, але парадак трэба ўсталёўваць, трэба ўмацоўваць уладай, выканаўчай уладай.

Паважаная апазіцыя, паважаныя народныя дэпутаты! Што нас можа аб'яднаць у гэтых цяжкіх абставінах? Я думаю, што Зянон Станіслаавіч вельмі правільна адзначыў. Імперскія амбіцыі Расіі праявіліся ў гэты час, вы мяне прабачце. Радасць перамогі і тое, што мы, дарэчы, не паслалі віншаванне Ельцыну, гэта наша памылка, гэта, відавочна, трэба зрабіць. Але ведаеце што. Расія павінна мець усе ключавыя пасады ў кіраўніцтве. Я думаю, што давайце задумаемся над тым, а што нам даводзіцца рабіць. Якія пасады будзем мы мець? Павінны быць там разумныя людзі. Я думаю што так. Нас можа цяпер аб'яднаць думка аб сапраўдным суверэнітэце рэспублікі. Мы павінны ўсталёўваць гэты суверэнітэт. І тыя, хто належаў да Кампартыі, і тыя, хто належыць. Я нічога не маю супраць радавых камуністаў.

Ведаеце, гэта не так лёгка. Я тых не паважаю, хто выскоквае з партыі ў адзін скок. Для мяне гэта было вельмі цяжкой задачай — выйсці з партыі. Я зрабіў гэта. Але ведаеце, я не спаў з-за гэтага. Ведаеце, гэта цяжкая задача. А я думаю, што цяпер так. Сумленныя камуністы, апазіцыя, беспартыйныя могуць аб'яднацца на гэтай падставе. Мы не можам быць прыдаткам Цэнтру і Цэнтру ў новым варыянце. Нам трэба пераглядзець нашы адносіны да новага Саюзнага дагавора. І трэба рашуча заявіць тое, што, дарэчы, прапанавана ў нас у рэзалюцыі.

Далей. Што мы развіваем у грамадстве? Супрацьпастаўляць адных другім, што адну бойку заменім другой? Будзем шукаць зараз усіх здраднікаў? Усіх іх можна многа знайсці. Я б хацеў, каб у гэты момант яны ўсвядомілі, і заклікаць ЦК Кампартыі Беларусі. Усведаміце, вы сталі на злачынны шлях. І я заклікаў бы камуністаў тых, якія радавыя камуністы, звярніце ўвагу на свой ЦК, не павінен быць такі ЦК. Паглядзіце, хто ў саставе гэтага ЦК. Там даўно няма рабочых, няма тых, хто нешта вытварае сваімі рукамі. Там чыстая наменклатура. Выхаваныя Вышэйшай партыйнай школай, яны не могуць уразумець, што існуе іншы шлях развіцця. Трэба стаць на

гэты іншы шлях. І давайце не будзем сёння таптаць нагамі тых, хто аднёсся няправільна да путчу. Мы затопчам здраднікаў сапраўдных і тых, хто будзе да іх прылічаны. Акрамя таго, колькі людзей прымазалася да тых, хто заняў правільную пазіцыю. Яшчэ два-тры дні, і мы б разабраліся. Я заклікаю вас, не біце адзін другога. І прапаную, які ў нас ёсць выхад. Гэта самае галоўнае.

У нас ёсць галоўны выхад. Мы павінны адшукаць у сябе мужнасць і адным разумным захадам вырашыць усе пытанні. Такі захад існуе. Ён уключае і пытанне аб Старшыні, і пытанне аб Прэзідыуме, і пытанне аб Вярхоўным Савеце наогул.

Мы павінны неадкладна прыняць новы выбарчы закон, дэмакратычны. І не той закон, які нам навязала Кампартыя Беларусі. Адзін чалавек -- адзін голас. Гэта галоўны прынцып, які павінен быць у гэтым законе. Пасіўныя ў палітычных адносінах людзі, калі яны не ўдзельнічаюць у выбарах, гэта няважна, не трэба набіраць 50 працэнтаў. Мы будзем мець усіх дэпутатаў, і не трэба так многа дэпутатаў. І, прабачце, не можа быць выбараў ад грамадскіх і іншых арганізацый. На падставе гэтага дэмакратычнага закона трэба абраць у гэтым годзе новы Вярхоўны Савет. І ў нас павінна хапіць мужнасці пайсці на гэты крок. (Аплодисменты). І я думаю, што тыя дэпутаты, якія сапраўды народныя, якія тут прысутнічаюць, яны будуць абраныя. Народ не можа іх не абраць, і няхай мітусяцца тыя, хто не народны дэпутат і тут сядзіць. І калі ў нас хопіць мужнасці пайсці на гэты крок, мы можам даручыць гэтаму складу Вярхоўнага Савета і Прэзідыума і Урада працягваць сваю дзейнасць. І на працягу двух, максімум трох месяцаў у гэтым годзе вырашыць гэтае пытанне. Гэта адзіны шлях да згоды. Я не бачу іншага шляху і заклікаю вас устаць на гэты шлях. Дзякую за ўвагу.

Старшыня. Слово для выступления предоставляется народному депутату Лукашенко, следующим выступит Кебич.

Лукашэнка А.Р. (Шклоўская выбарчая акруга №310, Магілёўская вобласць). Уважаемые члены Верховного Совета! Я много хотел бы сказать с этой трибуны. Но посидел здесь, послушал и посмотрел на ту обстановку, которая сегодня складывается в Верховном Совете, и для себя сделал твердый вывод. В этом митинге я участвовать не

должен. Единственное, что я хотел бы здесь сказать, то, что не сказал, выступая здесь вначале. Я хотел бы сказать, что это не все так просто было бы, если бы это продлилось какое-то время. Сейчас поступают данные, что на многих заводах, на отдельных заводах тысячи наручников были заказаны накануне государственного переворота. Вы знаете, что в моем родном городе районный отдел внутренних дел, все сотрудники /я обращаюсь здесь к работникам Министерства внутренних дел, пусть они примут эту информацию, проверят и доложат мне как народному депутату/ уже потирали руки, писали списки и заявляли, кого же они повесят в первую очередь. И даже когда путч провалился, многие сотрудники заявляли о том, что этого Горбачева надо повесить вниз головой и оставить на долгое время, пока еще будет биться его сердце.

Вы понимаете, что могло бы произойти на территории Белоруссии, если бы это продлилось еще какое-то время. Вы, товарищ Мачуленко, говорили, что вы якобы в глубинке и имели мало информации. Слушайте, второй секретарь областного комитета партии. Сидел в такой большой глубинке и не знал, какая информация. Если я хотел получить эту информацию, то 20 числа утром мы встретились и с Председателем Верховного Совета, и со своими депутатами-коммунистами от фракции и выработали свою позицию и заявили о ней 20-го в 11 часов. А вы говорите, что вы не обладали информацией. Хватит врать. Мы вам еще говорили на прошлой сессии. Вы нас избивали, вы нас топтали три месяца за то, что мы имели свою позицию. Скажите, Алексей Степанович, как вы можете сейчас смотреть не только мне, но и коммунистам, которые здесь присутствуют, в глаза? Вы главный идеолог здесь, только Вы. И Малофеев -- это, наверное, еще не та фигура. Поэтому пора бы Вам уже задуматься и сделать конкретные выводы, исходя из тех требований, которые Вам предъявляют как народному депутату избиратели.

Полмесяца тому назад я был в Гомеле, и я не мог чисто по-человечески сказать с Камае. Я замкнулся в одной аудитории, что, видимо, судьба у человека такая и с Чернобылем связана. И меня оттуда еле не вынесли. Сделайте же, наконец, выводы, прекратите это вранье. Вы же делаете хуже. Вы не просто губите партию, Вы уже её окончательно загубили. Даже мы сегодня, заняв определенную

позицию, у нас чистые руки, не в крови. Мы не знаем, как нам сегодня поступать. Я не буду говорить об отставке, я уже об этом сказал, скажу еще одно. Для меня это личная трагедия. С этими двумя людьми: сидящим у меня за спиной Николаем Ивановичем Дементеем и тем, которого арестовали и долгое время содержали под стражей, у нас установились добрые отношения еще четыре года назад, когда мы осваивали и пытались что-то сделать хорошее. И вот пожалуйста, задаю Николаю Ивановичу вопрос: как же быть, как Вы могли продать этого человека, с которым обнимались и целовались? Отвечает: нет, этого не было. Вы говорите, Станислав Станиславович, что не надо искать виновных. Надо, Станислав Станиславович, чтобы этого больше не повторилось. Чтобы каждый знал наперед, что если только он посмеет поднять не то что кулак, а только палец, как говорил Давлюд, он будет немедленно отрублен. И только во имя будущего, во имя наших с вами малых деток мы это должны сделать. И не надо здесь замазывать эти проблемы. Каждый за свое должен ответить.

Я с вами, Станислав Станиславович, абсолютно согласен в том, что народ совершенно неоднозначно принял данную ситуацию. Я не согласен сегодня с оппозицией, которая однозначно об этом заявляет. Масса людей поддержала ГКЧП. И не только потому, что они не имели достаточной информации. Потому, что в стране действительно развал. В стране такой развал, который завтра обернется экономической катастрофой, если уже не оборачивается. И вы понимаете, если считать это постановление постановлением дикой банды, то я вам должен сказать как производственник: трудно там к чему-либо подкопаться. Оно действительно популистское. Но там все то, что сегодня нужно народу. И нам действительно надо сегодня прекратить митинги и обратиться к экономике.

Я согласен с Вами, Виктор Гончар, в том, что наше Правительство, я говорил в прошлый раз, не способно вывести республику из катастрофы. И если Вы, Вячеслав Францевич, не найдете мужества сегодня отказаться, завтра нас вместе с Вами вынесет отсюда народ. Мы Вам дали чрезвычайные полномочия, Вы проработали, считайте, полгода. Остался еще один год. Как Вы придете в этот парламент через год и скажете нам, как Вы реализовали эти чрезвычайные полномочия? Это уже будут не шутки,

это будет не митинг. Вы же поймите, что основа основ -- сельское хозяйство, сегодня практически уничтожено. А завтра мы поставлены на грань голода. И вот сегодня эта политическая ситуация усугубляет эту экономическую...

Дорогие товарищи, надо делать выводы. Если мы сегодня их не сделаем, завтра будет поздно. И в заключение. Я обращаюсь к народным депутатам. Мы сегодня должны с большой благодарностью сказать спасибо российскому Парламенту, спасибо москвичам, спасибо армии, о которой здесь говорили, и я должен сказать однозначно, это новый штрих в нашей жизни. Спасибо лучшим представителям этой армии, особенно среднему, младшему начальствующему составу.

Я переживал о том, чтобы мы не заговорили эту проблему в Парламенте. Мы ее заговорили. Я чувствую, какое будет принято сегодня решение. И я не хочу быть соучастником того преступления, которое сегодня может свершиться в Парламенте. Мы не сможем осудить, мы не сможем принять то, что от нас требует народ, мы не сможем воздать должное тем, кто был организатором этого путча. Поэтому, исходя из того, что я сказал, я не могу принимать дальнейшее участие в этой сессии и принимать участие в голосовании. Я не хочу, чтобы на конечном этапе этого смутного времени, этого короткого промежутка мои руки были грязными.Спасибо за внимание.

Старшыня. Слово для выступления предоставляется Кебичу Вячеславу Францевичу, народному депутату СССР, БССР, Председателю Совета Министров Белорусской ССР.

Кебіч В.Ф. (Іванаўская выбарчая акруга № 120, Брэсцкая вобласць). Уважаемые народные депутаты! Вы знаете, до сих пор трудно пережить огромное потрясение, связанное с событиями последней недели. Ведь практически на карту было поставлено будущее страны и каждой из республик. Уже первое постановление так называемого Государственного комитета по чрезвычайному положению фактически лишало Белоруссию всякой самостоятельности.

В связи с происшедшим хочу высказать следующее. У меня твердый принцип: всегда надо быть предельно честным, откровенным

и ни в коем случае не заискивать. Вы знаете, что я неоднократно на всех уровнях выступал против аморфной непоследовательной позиции Президента Горбачева. Да и к премьеру Павлову, его решениям мое отношение было не лучшее. Но я категорический противник каких бы то ни было антиконституционных мер, тех мер, которые неизбежно бы привели к кровопролитию, ввергли бы страну в бездну тяжелейших испытаний. Поэтому несмотря на давление сверху, правительство не поддалось ему. Было проведено заседание Президиума Совета Министров, на котором единодушно подтверждена наша принципиальная позиция. Мы не приняли к исполнению ни одного решения так называемого ГКЧП. Мы без колебаний взяли на себя всю ответственность на возможные последствия такого шага, потому что это соответствует нашим убеждениям, нашей совести, нашей обязанности перед белорусским народом.

Республика жила по своим законам. Нигде на территории Белоруссии не было даже малейших попыток введения чрезвычайного положения и вообще каких-либо отступлений от норм обычной и спокойной жизни. И нечего пугать меня и в целом правительство отставкой и жалобами чуть ли не Президенту страны и даже другим президентам республик.

Я заявляю, что члены Правительства работают так, как им подсказывает их совесть и по законам республики и руководствуются только этим и ничем иным. Правительство занималось своей повседневной работой , тем более что забот сейчас хватает. Идет уборка, большие проблемы с обеспечением людей продовольствием. Надо искать возможности решения крайне обострившегося положения с завозом зерна. И мы этим упорно занимались и занимаемся. Здесь же и подготовка к зиме, да и весь огромный спектр дел с ресурсами сырья, топлива и так далее.

Хотя я находился в отпуске, были установлены контакты с руководителями некоторых республик. Мы сообщили им, что Правительство Белоруссии категорически против любых действий, идущих вразрез с интересами нашего народа и Конституции. Прямо надо сказать, что в этих условиях трудно переоценить роль российского руководства, которое в тяжелый час испытаний проявило огромное мужество и твердость.

(Фота з тэлевізара)

25. Фрагмэнт менскага сэктара дэпутатаў Вярхоўнага Савета. На пярэднім пляне Вікатар Ганчар (са схіленай галавой), за ім Галіна Сямдзянава (БНФ), далей Валянцін Голубеў (БНФ), далей справа Сяргей Папкоў (БНФ), зьлева камуніст-генэрал Анатоль Новікаў, далей камуніст-ветэран Міхаіл Жукоўскі, замыкае пэрспэктыву Алег Трусаў (БНФ).

А теперь о том, как же нам жить дальше. Прежде всего нам нужно не на словах, а конкретными делами укреплять, наполнять реальным содержанием суверенитет республики. Давайте будем искренними. Ведь нередко говоря о суверените, нас что-то связывало, что-то сдерживало, мы подчас все же оглядывались на Центр. Считали, что без Центра, без Союза не обойдемся, не сможем жить самостоятельно. Но ведь работающего, действующего Центра, регулирующего хозяйственные отношения, сегодня практически нет. Притом нет его уже давно. Может быть, в повседневной жизни мы не очень над этим задумываемся, но, наверное, не менее года живем без Центра. И ведь живем. Очевидно, могли бы даже жить лучше, если бы еще раньше сумели преодолеть в себе так укоренившуюся надежду на Союз, на Центр.

Я думаю, нам надо коренным образом пересмотреть нашу оценку, что якобы республика в безмерной зависимости от других регионов. В конце концов в мире не так уж много стран, которые имеют весь набор минерально-сырьевых и топливных ресурсов. Однако живут, и живут неплохо. Иное дело, что должны быть правильно построены торгово-экономические отношения с другими государствами. Нам, и я об этом уже не раз говорил с этой трибуны, есть чем торговать, мы можем одеть и накормить свое население, можем создать людям действительно достойную жизнь. У нас есть возможность самостоятельно развивать наш народно-хозяйственный комплекс, и у нас для этого есть все предпосылки, включая мощный научно-технический потенциал, высокоразвитые базовые отрасли промышленности, потребительский комплекс и сельское хозяйство, высокий уровень образованности рабочего класса, интеллигенции и пожалуй, самое главное, это добросовестное отношение к делу и трудолюбие нашего народа.

И если мы уважаем себя как народ, если у нас действительно чувство национальной гордости, а оно у нас несомненно есть, то мы должны отбросить всяческие сомнения и колебания и последовательно твердо и решительно строить наше свободное, независимое Белорусское государство. Причем шаги к этому безусловно надо предпринять уже, может быть, и на нынешней сессии.

Последние события, неудавшийся государственный переворот

показали со всей очевидностью, что нам необходимо для страховки от любых случайностей /и я это поддерживаю у выступающих здесь/ иметь свои независимые республиканские структуры. Прежде всего: органы госбезопасности, внутренних дел, полностью подчиняющиеся Парламенту и Правительству республики. Это касается и Прокуратуры. Настало время создать орган типа независимого департамента безопасности республики со всеми его структурами. Что касается всей собственности, расположенной на территории республики, то это должна быть вся собственность республики, и необходимо принять самое срочное по этому вопросу решение.

И последнее. Мне часто в последние дни задают вопросы: а каково было мое участие в Бюро ЦК, выступившего с заявлением по оценке действия заговорщиков?

Я должен быть искренен и ответить так: в заседании Бюро ЦК не участвовал.

Все вместе взятое заставляет задуматься над тем, должно ли вообще Правительство в условиях, когда наше общество все более демократизируется, когда формируется многопартийная система, подвергаться влиянию каких-либо политических сил. Необходимость выработки действительно объективных решений, не зависящих ни от какой конъюнктуры, логично подводит к следующему: жизнь сама поставила вопрос о департизации государственных структур. И прежде всего это касается аппарата Совета Министров и участия ответственных работников правительственных органов в руководстве любых партий. В ближайшее время Правительство примет на этот счет необх.димое решение.

А вообще я должен сказать, что трудностей у нас впереди непомерно много. Мы должны быть к ним готовы, и было бы совершенно неоправданным считать, что все опасности уже позади.

Я совершенно согласен с выступающими, что в посл.днее время со стороны некоторых республик проявляется шовинизм. Мне не хочется здесь, с этой трибуны, называть такие республики, но попытка давления со стороны республик на Белоруссию существует, и давление очень большое. Нам необходимо предпринять очень решительные шаги, чтобы защитить себя от подобных попыток.

Уверен, товарищи, что у нашего народа хватит мудрости в это трудное время поступить так же благоразумно, как и в тревожные дни наступления реакции. И мне кажется, правы были те, кто сказал: нельзя нам призывать сегодня ни к каким забастовкам. Ибо это приведет наш народ к полному обнищанию. Правительство будет проводить твердую линию на защиту интересов нашего народа. Мы будем последовательны в своих действиях по осуществлению антикризисной программы по защите населения от всяких социальных потрясений, наполнения суверенитета республики необходимым содержанием. Благодарю вас за внимание.

Старшчня. Уважаемые народные депутаты! Я объявил выступление Булахова Дмитрия Петровича, а по Регламенту нашему -- перерыв. Здесь были предложения: исходя из того, что сегодня закончить невозможно, Долгалев предлагает объявить перерыв потом и работу завтра продолжить в 9 часов. (Шум у зале). Я прошу, подумайте над этим. А сейчас еще предоставим слово Булахову Дмитрию Петровичу.

Булахаў Д.П. Уважаемые народные депутаты! Я очень надеюсь на то, что мы с вами завтра перейдем к конкретному обсуждению и выработке конкретных резолюций сегодняшней -- во многом митинговой -- общеполитической дискуссии. Поскольку все резолюции сейчас охватить невозможно и высказаться по ним будет возможность, видимо, завтра, хотел бы остановиться на принципиальных моментах.

Для меня, например, первый принципиальный момент -- это вопрос о том, какое государство мы с вами строим. Если мы строим с вами демократическое и правовое государство, о чем заявили и в Декларации "О государственном суверенитете", и во многих последующих актах, то действовать мы должны именно только с точки зрения права, не забывая о том, что правовое государство неправовыми методами построить невозможно.

Я считаю, что одной из первоочередных мер в этом направлении должно быть создание компетентной депутатской комиссии, которая действительно дала бы правовую политическую оценку деятельности руководства республики.

Обратите внимание, как шло сегодня обсуждение. Возможно, оно

и необходимо. Но мне кажется как юристу, что на основании таких лишь поверхностных данных какие-то выводы, не выслушав противную сторону, делать просто нельзя. В этом надо глубоко разобраться. Тем более вопрос сложнейший, касается судеб многих десятков, возможно, сотен людей. Потому что я не говорю только о Верховном Совете республики, а полагаю, что такие комиссии должны быть и на местах, и там посмотреть. И если уж на то пошло, то такие решения ни в коем случае и никогда мы не должны принимать на эмоциях. Это касается и Коммунистической партии Белоруссии.

Я лично никогда не относился к сторонникам этой организации, а теперь, увидев все деяния, которые произошли с момента 19 числа и по сей день, увидев принципиальную позицию Бюро ЦК по отношению к Государственному комитету по чрезвычайному положению, -- хотя я знаю, что в составе Бюро есть квалифицированные юристы, -- можно ставить вопрос.

И я думаю, что здесь уже наши с вами бывшие разногласия, уважаемые народные депутаты, по вопросу департизации, деполитизации и собственности КПСС--КПБ отпадут. Те вопросы, которые вносили мы еще на прошлой сессии, на этой сессии мы обязаны решить, иначе грош нам цена как Парламенту. Иначе действительно за нашей спиной будут руководить ситуацией. Ни Верховный Совет, ни Правительство не будут знать, как и где отдаются приказы, кто и за что отвечает.

Что касается Союзного договора. Я не могу распространяться надолго. Ситуация изменилась. Для меня по-прежнему... хоть выступает сейчас Премьер-министр, я в очень невыгодном положении, -- нет сомнений, что республика должна быть в Союзе. Но это должен быть уже несколько иной Союз.

И я думаю, что Верховный Совет должен снова вернуться к проекту Союзного договора с тем, чтобы его пересмотреть с новых позиций, особенно учитывая действительно -- я использую это выражение -- зародившуюся очень агрессивную по отношению к меньшим республикам новую демократию Российской Федерации. Спасибо России за то, что она отстояла демократию. Но я думаю, что и мы с вами должны отстаивать свой суверенитет.

И в этом плане я полагаю, что нам необходимо действительно развить положения Декларации "О государственном суверенитете". Я еще раз повторяю народным депутатам: Декларация, отдельные ее статьи допускают двойное, тройное толкование, что недопустимо для правового акта.

Есть два выхода: либо переработать ее, либо решать вопрос о внесении изменений в Конституцию. Ну и третий выход, наиболее долгий, но наиболее верный -- принятие новой Конституции Белорусской ССР, которая бы учитывала все положения Декларации.

И еще. Я все-таки полагал, что пока мы находимся в Союзе, мы должны высказать принципиальную оценку действиям не только так называемого ГКЧП и союзных структур, которые поддержали его деяния на территории всей страны. Я полагаю, что сегодня нельзя говорить о том, что в Союзе есть Президент Горбачев. Я считаю, что он и его команда полностью дискредитировали себя. По своей ли вине, не по своей ли вине, -- в этом пусть разбирается собирающийся в ближайшие дни, надеюсь, Съезд народных депутатов.

И поскольку мы пока еще находимся в Союзе, и поскольку эта правовая ситуация не изменилась, мы обязательно должны на Верховном Совете республики высказать свое отношение к Президенту СССР и дать наказ народным депутатам Союза ССР от Белоруссии: эту официальную точку зрения белорусского Парламента донести до Союза и ее отстаивать. Я считаю, что это крайне необходимо сегодня. Спасибо.

Старшыня. Уважаемые народные депутаты! Давайте вот сейчас и примем с вами решение. Я обращаюсь к председателям комиссий, ко всем членам комиссий: вот те проекты, которые вносились от оппозиции, от Президиума Верховного Совета по этому вопросу, который мы обсуждаем. Хорошо их в комиссиях посмотреть. Ну, сейчас обстановка нам позволяет более объективно подойти к этим делам -- с тем расчетом, чтобы завтра, может быть, даже и не открывать прения, а приступить к рассмотрению тех проектов, которые относятся к этим двум поставленным вопросам. Вот если так, если бы мне ставить на голосование, что сегодня прекратить, завтра только условиться, 9 или 10? (Шум у зале). Кто за то,

-77-

чтобы в 9, прошу голосовать. Прошу включить систему голосования. Кто за то, чтобы в 9, прошу голосовать.

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	136
Зарэгістравана	271
Прагаласавала "за"	115
Прагаласавала "супраць"	1
Устрымалася	0
Усяго прагаласавала	116
Не галасавала	155

Рашэнне не прынята.

Значит, сстается в силе 10. Сейчас ужин, столовая внизу ждет. И прошу председателей комиссий собраться по своим кабинетам. (Шум у зале).

Наступнае пасяджэнне адбудзецца 25 жніўня ў 10 гадзін раніцы.

Гэты здымак быў зроблены 20 жніўня ў Менску на ст. Радыятарная. Адкуль і зь якой мэтаю прыгналі сюды восем вагонаў —"закаў", зробленых, відавочна, насьпех? Цікава таксама, што праз два дні краты з вагонаў пачалі зразаць.

26. Закратаваны вагон. (Фота з друку)

Вынікі пайменнага галасавання за 24 жніўня 1991г.

Пытанні: Час

1. За принятие повестки дня в новой редакции, предложенной Президиумом ВС БССР — 15:46
2. За включение в повестку дня вопроса о действиях Председателя ВС БССР — 15:47
3. За включение в повестку дня вопроса о предании Декларации конституционного статуса — 15:49
4. За включение в повестку дня вопроса о Председателе ВС БССР в редакции деп.Голубева — 15:59
5. За включение в повестку дня вопроса о придании Декларации конституционного статуса — 16:12
6. За повестку дня в целом — 16:13

Заўвага:
Нг - не галасаваў
Ад - адсутнічаў

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 1	2	3	4	5	6
Абухоў Аляксандр Іванавіч	234	За	За	За	За	За	За
Авечкін Аляксандр Пятровіч	429	За	Су	Нг	Нг	За	За
Авін Іван Іванавіч	152	За	Нг	За	Нг	За	За
Аксаміт Мікалай Уладзіміравіч	248	За	За	Нг	За	Нг	Нг
Аламгіеў Віктар Пятровіч	134	Нг	За	За	За	За	За
Алешчанка Міхаіл Пятровіч	297	За	Су	Су	Су	Нг	За
Андрэенка Уладзімір Аляксандравіч	213	За	За	За	За	За	За
Андрэйчанка Уладзімір Паўлавіч	144	Нг	Нг	За	Нг	За	За
Анісенка Таццяна Міхайлаўна	702	За	Нг	Ус	Нг	За	За
Антоненка Мікалай Ільіч	601	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Антончык Сяргей Антонавіч	017	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Апацкі Аляксандр Мікалаевіч	064	За	Ус	За	Ус	За	За
Арцыменя Дзмітрый Канстанцінавіч	264	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Аўчыннік Уладзімір Мітрафанавіч	701	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Бабарыкіна Ганна Іванаўна	401	За	Нг	Нг	Нг	За	За
Бабачонак Станіслаў Ульянавіч	277	За	За	За	За	За	За
Багаўцоў Эдуард Аляксандравіч	289	За	За	За	За	За	За
Балоцін Міхаіл Андрэевіч	239	За	За	За	За	Нг	Нг
Бамбіза Іван Міхайлавіч	228	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Барановскі Валяр'ян Уладзіміравіч	196	За	Ус	Ус	За	Су	За
Бардоўскі Міхаіл Рыгоравіч	602	За	Ус	За	За	За	За
Барсукоў Сталій Якаўлевіч	603	За	Ус	За	Нг	За	За
Баршчэўскі Леанід Пятровіч	174	За	За	За	За	За	За
Барысенка Анатоль Яўгенавіч	703	Су	За	За	За	За	Нг
Бачароў Яўген Міхайлавіч	179	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Беленькі Юрый Адамавіч	036	За	За	За	За	За	Ус
Белы Аляксандр Леанідавіч	252	За	За	За	За	За	За
Бойка Мікалай Іванавіч	001	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Бокач Аляксандр Іосіфавіч	140	За	Нг	Нг	Нг	За	За
Горшч Аляксей Афанасьевіч	244	За	Нг	Нг	Нг	Ус	За
Барыс Васілій Іванавіч	138	За	Нг	Нг	Нг	За	За
Бродскі Іван Сяргеевіч	093	За	Су	За	Нг	За	За

- 1-

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 1	2	3	4	5	6
Бубневіч Сяргей Дзмітрыевіч	058	За	Нг	Нг	Нг	За	За
Булахаў Дзмітрый Пятровіч	275	За	За	Ус	За	Су	За
Бурачкоў Валянцін Фёдаравіч	281	За	Ус	Нг	Нг	За	За
Бядулін Яўген Макаравіч	102	Нг	За	За	За	За	За
Бярдаўцаў Сяргей Вадзімавіч	173	За	За	За	За	За	За
Вайцешык Анатоль Міхайлавіч	130	За	Су	Нг	Ус	За	За
Вайцянкоў Мікалай Рыгоравіч	212	За	Ус	За	Ус	За	За
Васілеўскі Міхаіл Уладзіміравіч	163	За	За	За	За	За	За
Васільеў Васілій Іванавіч	257	За	За	За	За	За	За
Ваўчэцкі Уладзімір Вячаслававіч	096	За	Су	За	Ус	За	За
Вахрамееў Кірыл Варфаламеевіч	047	За	За	За	Ус	За	За
Вашкевіч Іосіф Фёдаравіч	012	За	Нг	Нг	За	За	За
Верабей Уладзімір Сцяпанавіч	211	За	За	За	За	За	За
Веславухаў Міхаіл Мікалаевіч	154	За	Нг	За	За	За	За
Волкаў Анатоль Ягоравіч	132	Ус	За	За	За	За	Ус
Вялічка Валянцін Уладзіміравіч	215	Нг	Ус	Нг	Нг	За	За
Вярцінскі Аляксандр Эдмундавіч	269	За	За	За	За	За	За
Вярцінскі Анатоль Ільіч	005	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Вячэрскі Рыгор Арсеньявіч	054	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Галубовіч Вольга Мікалаеўна	024	Су	За	За	За	За	Нг
Ганчар Віктар Іосіфавіч	006	Ус	За	За	За	За	Ус
Гаркун Уладзімір Гіляравіч	060	За	Су	За	Ус	За	За
Гарэлік Мікалай Мікалаевіч	083	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Гацко Адам Іванавіч	290	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Герасімаў Уладзімір Сяргеевіч	208	Ус	Нг	Нг	Нг	За	За
Герасіменка Аляксандр Міхайлавіч	025	За	Су	Ус	Су	За	За
Герасюк Іван Мікалаевіч	063	За	За	За	За	За	За
Германчук Ігар Іванавіч	071	За	За	За	За	За	Нг
Гетц Барыс Гаўрылавіч	402	Ус	Нг	За	Нг	За	Ус
Гілевіч Ніл Сямёнавіч	077	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Глушкевіч Яўген Міхайлавіч	163	За	За	За	За	Нг	Нг
Голубеў Валянцін Фёдаравіч	015	Су	За	За	За	За	Нг
Грушавы Генадзь Уладзіміравіч	041	Ус	За	За	За	За	Ус
Грыб Мечыслаў Іванавіч	178	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Грыбанаў Уладзімір Міхайлавіч	007	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Грынёў Мікалай Фёдаравіч	305	За	Ус	Ус	Ус	Нг	За
Гушаль Мікалай Рыгоравіч	200	За	Су	За	Нг	За	За
Гюнтэр Барыс Давідавіч	190	За	За	За	За	За	За
Давідовіч Сяргей Фёдаравіч	043	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Далгалёў Васілій Барысавіч	229	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Дамашкевіч Мікалай Фёдаравіч	160	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Дамянікан Мікалай Уладзіміравіч	113	Нг	Ус	За	Су	За	За
Данілевіч Іван Мікалаевіч	114	За	За	За	За	За	За
Даніленка Віктар Дзмітрыевіч	308	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Даўжэнкаў Уладзімір Сідаравіч	282	За	Ус	Нг	Нг	За	За
Даўлюд Аляксей Уладзіміравіч	256	За	За	За	За	За	За
Дзаранііновіч Васілій Васільевіч	136	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Дзегцяроў Станіслаў Рыгоравіч	501	За	За	Ус	Ус	За	За
Дзейка Леанід Іванавіч	062	Су	За	За	За	За	Нг
Дземідзенка Валерый Аляксандравіч	191	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Дземянцей Мікалай Іванавіч	162	За	Нг	Нг	Нг	За	За
Дзічкоўскі Аляксандр Аляксандравіч	107	За	Нг	За	За	За	За
Драбышэўская Інэса Міхайлаўна	193	Ус	За	За	За	За	[illegible]
Драбышэўскі Пётр Іванавіч	294	За	Нг	Нг	Нг	Ус	[illegible]

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 1	2	3	4	5	6
Драган Пётр Стэфанавіч	131	Ус	За	За	За	За	Ус
Дражын Уладзімір Несцеравіч	080	За	Ус	Ус	Ус	За	За
Дубоўскі Анатоль Ігнацьевіч	403	За	Нг	За	Ус	За	За
Дубынін Віктар Пятровіч	307	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Ермалаеў Валерый Сямёнавіч	167	За	За	За	За	За	За
Жук Анатоль Міхайлавіч	049	Нг	Су	Нг	Су	Нг	Нг
Жуковіч Яўген Барысавіч	704	За	Нг	За	За	За	За
Жукоўскі Міхаіл Дзмітрыевіч	404	За	Нг	Нг	Нг	За	За
Жураўлёў Мікалай Іванавіч	405	За	Су	Нг	Су	За	За
Жыдзіляеў Іван Іванавіч	169	За	За	За	За	За	За
Жэбрак Міхаіл Вікенцьевіч	249	За	Су	Нг	Нг	Ус	За
Заблоцкі Уладзімір Мікалаевіч	035	За	За	За	За	За	За
Завадскі Вікенцій Браніслававіч	069	За	Нг	Ус	Ус	За	За
Зайцаў Мікалай Фядотавіч	406	За	Су	За	Су	За	Нг
Зарэцкі Сцяпан Рыгоравіч	235	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Захарэнка Уладзімір Васільевіч	182	За	За	За	За	За	За
Зераў Леанід Аляксандравіч	276	За	За	За	За	За	За
Зданевіч Лявонцій Ульянавіч	039	За	За	За	За	За	Нг
Зеленін Валерый Іванавіч	124	За	За	За	За	За	Нг
Іваноў Вадзім Міхайлавіч	604	За	Нг	Нг	За	За	За
Івашкевіч Мар'ян Зэліслававіч	079	За	Нг	За	За	За	За
Кавалёнак Уладзімір Васільевіч	065	Су	За	За	За	За	Су
Кавалёў Альберт Андрэевіч	210	За	Ус	За	За	За	За
Казлоў Генадзь Іванавіч	026	За	Нг	Нг	Нг	За	За
Казючыц Міхаіл Адамавіч	302	Нг	Су	Нг	Нг	Нг	За
Казяк Вінцэнты Іванавіч	272	Нг	Су	Нг	Су	Нг	За
Какарэка Георгій Георгіевіч	170	За	За	За	За	За	За
Какоўка Віктар Фёдаравіч	176	Ус	За	За	За	За	Нг
Калбаска Мікалай Ігнацьевіч	502	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Калмычкоў Іван Фядотавіч	251	За	Ус	Нг	Ус	За	За
Калодка Аляксандр Сцяпанавіч	268	За	Нг	Нг	Нг	Нг	За
Камай Аляксей Сцяпанавіч	214	Нг	Су	Нг	Су	За	За
Канавалаў Уладзімір Яфімавіч	306	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Канапля Яўген Фёдаравіч	031	За	За	За	За	За	За
Канцэвіч Аляксей Сямёнавіч	195	За	За	За	За	За	Нг
Канюшык Мікалай Максімавіч	129	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Капытоў Мікалай Ермалаевіч	274	За	Нг	Нг	За	За	За
Каратчэня Іван Міхайлавіч	057	За	Нг	Нг	Нг	Нг	За
Караўка Аляксандр Анатольевіч	503	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Карніевіч Мікалай Фаміч	076	За	Ус	Нг	За	За	За
Карпаў Аляксей Аляксеевіч	284	За	За	За	За	За	Су
Карпенка Генадзь Дзмітрыевіч	075	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Катушкін Пётр Міхайлавіч	303	За	Нг	За	Нг	Нг	За
Качан Міхаіл Арцём'евіч	407	За	Су	Ус	Нг	Нг	За
Кебіч Вячаслаў Францавіч	120	За	Су	Нг	Нг	За	За
Кічкайла Аляксандр Трафімавіч	285	За	Нг	Нг	Нг	За	За
Коваль Мікалай Мікалаевіч	408	За	Ус	Ус	Ус	За	За
Козік Леанід Пятровіч	053	За	За	Нг	За	За	За
Комар Міхаіл Антонавіч	230	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Копач Міхаіл Аркадзьевіч	409	За	За	За	Нг	За	За
Котаў Сяргей Міхайлавіч	243	За	Нг	Нг	Нг	За	За
Крупнік Зоя Уладзіміраўна	605	За	Ус	За	Ус	За	За
Крывецкі Мікалай Анатольевіч	126	Су	Су	Ус	Ус	Нг	За
Крыжаноўскі Мікалай Кірылавіч	086	Нг	За	За	За	За	Нг

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 1	2	3	4	5	6
Крышталевіч Ульяна Феакцістаўна	410	За	Су	Ус	Су	За	За
Кудлаш Уладзімір Уладзіміравіч	161	За	Нг	За	Нг	За	За
Кудравец Віктар Міхайлавіч	237	За	За	За	За	За	За
Кузмянкоў Аляксандр Яўсеевіч	156	За	Су	За	Нг	За	За
Кузняцоў Вячаслаў Мікалаевіч	034	За	За	За	За	За	За
Кузьма Анатоль Фаміч	266	За	За	За	За	За	За
Кузюк Генадзь Уладзіміравіч	250	За	Су	За	Нг	За	За
Кулажанка Аляксей Мікалаевіч	411	За	Ус	За	Ус	За	За
Кулакоў Уладзімір Панцялеевіч	153	За	Нг	За	Нг	За	За
Кулічкоў Аляксандр Мікалаевіч	286	За	Су	Нг	Су	Нг	За
Курбаеў Уладзімір Дурдыевіч	236	Су	За	За	За	За	Су
Курдзюкоў Валерый Мікалаевіч	258	За	За	За	За	За	За
Кучынскі Віктар Францавіч	125	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Лабко Мікалай Мікалаевіч	110	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Лавіцкі Генадзь Міхайлавіч	166	За	Нг	За	За	За	За
Лазарэвіч Уладзімір Уладзіміравіч	226	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Лазебнік Віктар Міхайлавіч	412	За	За	За	За	За	За
Лакцюшын Мікалай Іванавіч	413	За	За	Ус	Ус	Нг	За
Лапаеухаў Іван Кандратавіч	143	За	За	Ус	За	За	За
Леўчык Уладзімір Канстанцінавіч	233	За	Нг	Нг	Нг	За	За
Літвінаў Віктар Кузьміч	103	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Лобач Мікалай Іванавіч	050	Ус	За	За	Нг	За	За
Ломаць Зянон Кузьміч	085	За	Ус	Нг	Нг	За	За
Лужынскі Станіслаў Антонавіч	059	За	Су	За	Ус	За	За
Лукашоў Аляксандр Васільевіч	097	Су	За	За	За	За	Нг
Лукашэнка Аляксандр Рыгоравіч	310	Нг	Нг	Нг	За	Нг	Су
Любавіцкі Вячаслаў Віктаравіч	184	За	За	За	За	За	За
Лябедзька Анатоль Уладзіміравіч	265	За	За	За	За	За	За
Лявонаў Васілій Севасцьянавіч	299	Ад	Ад	Гд	Ад	Ад	Ад
Лятко Аляксандр Аляксандравіч	254	За	За	За	За	За	За
Маісееў Генадзь Федаравіч	175	За	За	За	За	За	За
Макарэвіч Іосіф Адамавіч	082	За	Су	За	Нг	Ус	За
Макейчанка Барыс Андрэевіч	068	За	Су	Ус	Нг	За	За
Малахоўскі Аляксандр Канстанцінавіч	217	За	За	Нг	За	За	За
Малашка Віталій Аляксеевіч	030	За	За	За	За	За	Нг
Малышаў Уладзімір Мікалаевіч	219	За	За	За	За	За	За
Мамчыц Аляксандр Іванавіч	296	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Мардашоў Анатоль Андрэевіч	145	За	За	За	За	За	За
Маркевіч Мікалай Мікалаевіч	241	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Маркоўскі Мікалай Марцінавіч	222	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	За
Марозаў Васілій Фёдаравіч	416	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Мартос Канстанцін Вікенцьевіч	108	За	За	За	За	За	За
Марыніч Міхаіл Афанасьевіч	023	За	Су	За	Су	За	За
Мацкевіч Мікалай Уладзіслававіч	504	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Мацюшонак Міхаіл Ямяльянавіч	298	За	За	За	За	За	За
Мацюшэўскі Валерый Пятровіч	070	За	Ус	За	За	За	За
Мачуленка Міхаіл Арцёмавіч	207	Ус	Су	Ус	Су	Нг	За
Машко Іван Рыгоравіч	259	За	Нг	Нг	Су	Нг	За
Мінчанка Пётр Захаравіч	415	За	Су	За	Нг	За	За
Мінько Франц Францавіч	094	За	Нг	Нг	Нг	Нг	За
Міцько Пётр Антонавіч	088	За	За	За	За	За	За
Мядзведзеў Андрэй Васільевіч	309	За	Су	Ус	Су	Ус	За
Мядзелец Вадзім Андрэевіч	164	За	Ус	Нг	Ус	За	За
Мяцьб Баляслаў Станіслававіч	255	За	За	Нг	Нг	Нг	За

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 1	2	3	4	5	6
Навумчык Сяргей Іосіфавіч	181	За	За	Нг	За	За	За
Нікančук Аляксей Сямёнавіч	117	За	За	За	За	За	За
Нікіцін Генадзь Іванавіч	055	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Новік Уладзімір Уладзіміравіч	018	Су	За	За	За	За	Нг
Новікаў Анатоль Мікалаевіч	414	За	Су	За	Су	За	За
Новікаў Уладзімір Мяфодзьевіч	150	За	Су	За	Су	За	За
Новікаў Яўген Віктаравіч	013	Су	За	За	За	За	Ус
Някрасаў Ігар Яўгенавіч	505	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Нялюбін Ігар Аляксандравіч	202	За	Ус	Ус	Ус	Нг	За
Нятылькін Анатоль Іванавіч	606	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Обрэзаў Аляксандр Іванавіч	177	За	За	За	За	За	За
Пазьняк Зянон Станіслававіч	009	Нг	За	За	За	За	За
Пазюмка Аляксандр Раманавіч	292	За	Ус	Нг	Ус	За	За
Палагеча Ігар Іванавіч	271	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Папкоў Сяргей Пятровіч	021	Су	За	За	За	За	Су
Папоў Павел Аляксеевіч	417	За	Су	Нг	Су	Нг	Нг
Папоў Юрый Мікалаевіч	073	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Паруль Аляксандр Уладзіміравіч	172	За	За	За	За	За	За
Парфянюк Яўген Сцяпанавіч	104	За	Су	За	Су	За	За
Паўлаў Валерый Уладзіміравіч	032	За	Нг	За	Нг	За	За
Паўлоўскі Аляксандр Іванавіч	246	За	Су	Ус	Су	Ус	За
Пахалок Мікалай Аляксандравіч	245	За	Су	За	Нг	За	За
Пахілка Яўген Палікарпавіч	287	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Пісарэвіч Сцяпан Канстанцінавіч	123	За	Ус	За	Су	За	За
Піскароў Віктар Аляксандравіч	072	За	Нг	Нг	За	За	За
Піскуноў Анатоль Ігнацьевіч	607	За	Ус	Нг	За	Нг	За
Плоцкі Раман Эдуардавіч	261	За	За	Нг	За	За	За
Пракаповіч Пётр Пятровіч	122	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Пракопаў Аляксандр Міхайлавіч	201	Нг	Нг	Нг	Нг	За	За
Протас Анатоль Несцеравіч	220	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Прывалаў Леанід Пятровіч	240	За	Су	Нг	Нг	За	За
Прышчэп Рыгор Фёдаравіч	418	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Пырх Ігар Іванавіч	197	Нг	За	За	За	За	Нг
Пянькова Зінаіда Васільеўна	280	За	Су	Нг	Су	За	За
Радамысльскі Віктар Аляксандравіч	155	Нг	За	За	За	За	Нг
Радзецкі Яўген Іванавіч	148	За	Нг	За	Нг	За	За
Радкевіч Леанід Іванавіч	042	За	За	За	За	За	За
Рахатка Казімір Уладзіслававіч	260	За	За	За	За	За	За
Русак Віктар Леанідавіч	048	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Русакевіч Уладзімір Васільевіч	116	За	За	За	За	За	За
Руцкі Дзмітрый Дзмітрыевіч	135	За	Су	Ус	Су	За	За
Савіцкі Барыс Парфёнавіч	187	За	Нг	Нг	Нг	За	За
Садоўскі Пётр Вікенцьевіч	046	Нг	За	За	Нг	За	Ус
Саенка Аляксей Пятровіч	141	За	Нг	Нг	Нг	За	За
Сакалоў Анатоль Дзмітрыевіч	052	За	За	Нг	За	За	За
Саковіч Васіль Андрэевіч	149	Нг	Нг	За	За	За	За
Салдатава Ніна Ільінічна	705	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Салдатаў Мікалай Мікалаевіч	247	За	Су	Нг	Нг	За	За
Самойленка Віктар Рыгоравіч	159	За	Су	Ус	Ус	За	За
Самошчаў Уладзімір Васільевіч	293	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Самусевіч Раіса Мікалаеўна	304	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сапранецкі Мікалай Кірылавіч	301	За	Су	Нг	Су	Нг	За
Сафронаў Уладзімір Аляксандравіч	089	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Са[illegible]кін Валянцін Інакенцьевіч	422	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 1	2	3	4	5	6
Сасноў Аляксандр Віктаравіч	189	За	За	За	За	За	За
Сасноўскі Міхаіл Барысавіч	423	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Селівончык Яўген Сцяпанавіч	011	За	Нг	За	За	За	За
Серада Мікалай Міхайлавіч	224	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сечка Леанід Нікановавіч	198	За	За	Нг	За	За	За
Сівіцкі Герард Уладзіслававіч	118	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сівіцкі Дзмітрый Аляксандравіч	278	За	Су	Нг	Су	За	За
Сініцын Леанід Георгіевіч	279	Нг	Нг	За	За	За	За
Сінчылін Васілій Ільіч	419	Нг	Су	Ус	Ус	Нг	За
Сіўчыкаў Анатоль Андрэевіч	142	За	Нг	За	За	За	За
Скарабагацька Пётр Андрэевіч	128	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Скарынін Мікалай Паўлавіч	022	За	За	За	За	За	За
Скрыцкі Уладзімір Фёдаравіч	420	За	Нг	Ус	Нг	Нг	За
Слабада Аляксандр Іванавіч	421	Ус	Ус	За	Ус	За	За
Слабчанка Сяргей Іванавіч	111	Су	За	За	За	За	За
Слесар Уладзімір Міхайлавіч	199	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Слямнёў Міхаіл Аляксандравіч	183	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Смоляр Іван Мікалаевіч	218	За	Нг	За	Нг	За	За
Спіглазаў Аляксандр Фёдаравіч	119	За	За	За	За	За	За
Станкевіч Уладзімір Міхайлавіч	078	Ус	За	За	За	За	Нг
Студзянцоў Уладзімір Міхайлавіч	004	За	Су	Су	Су	Су	За
Судас Мікалай Міхайлавіч	223	Нг	Су	Нг	Нг	Нг	За
Сукач Міхаіл Данілавіч	216	Ус	За	За	За	За	За
Сумар Канстанцін Андрэевіч	106	За	Су	За	Су	За	За
Сушкевіч Баляслаў Іосіфавіч	109	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сцепаненка Аляксей Мікалаевіч	209	За	Нг	Нг	Нг	За	За
Сцепаненка Мікалай Іванавіч	185	За	Нг	Ус	За	За	За
Сыракваш Дзмітрый Іванавіч	087	За	За	За	За	За	За
Сямашка Іван Іванавіч	137	Нг	За	За	За	Нг	Нг
Сямдзянава Галіна Георгіеўна	262	Нг	За	За	За	За	За
Сярдзюк Валерый Канстанцінавіч	194	За	За	За	За	За	За
Сярэдзіч Іосіф Паўлавіч	133	Су	За	За	За	За	За
Тарасенка Леанід Рыгоравіч	019	За	За	За	За	Нг	Нг
Толсцік Мікалай Апанасавіч	425	За	Су	Ус	Су	Нг	Нг
Торманаў Фёдар Мікалаевіч	225	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Трафіменка Васілій Сяргеевіч	146	За	Нг	Нг	Нг	За	За
Траццякоў Аляксандр Аляксандравіч	426	За	Су	Нг	Нг	Нг	За
Трусаў Алег Анатольевіч	033	Ус	За	За	За	За	Ус
Трусаў Іван Іванавіч	051	За	За	За	За	За	За
Трухан Канстанцін Пятровіч	081	За	Ус	За	За	За	За
Турак Анатоль Мікалаевіч	227	За	За	За	За	За	Нг
Удовікаў Міхаіл Дзмітрыевіч	098	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Уласенка Віктар Сямёнавіч	074	За	За	Нг	За	За	За
Уліціна Лідзія Данілаўна	427	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Унучка Раман Іосіфавіч	263	За	Су	Ус	Су	Нг	За
Уранюк Уладзімір Яўгенавіч	101	За	Нг	Нг	За	За	За
Усціновіч Алена Мікалаеўна	428	Ус	Нг	Нг	Нг	Нг	За
Фарфель Міхаіл Абрамавіч	031	За	За	За	За	За	За
Федарчук Мікалай Аляксеевіч	180	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Федарэнка Віктар Мікалаевіч	099	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Флар'яновіч Аляксей Аляксеевіч	121	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Фрэйберг Андрэй Пятровіч	253	За	За	За	За	За	За
Халшчэўнікаў Якаў Іванавіч	205	За	За	Нг	За	За	За
Хацяшоў Эрнст Нячыпаравіч	045	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 1	2	3	4	5	6
Хвошч Уладзімір Іванавіч	506	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Хейдараў Юрый Пятровіч	288	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Хітрык Уладзімір Макаравіч	706	Ус	За	За	За	За	Нг
Холад Павел Ігнатавіч	067	Нг	За	За	За	За	За
Цесавец Міхаіл Міхайлавіч	040	За	За	За	Нг	За	За
Ціткоў Станіслаў Пятровіч	291	За	Нг	Нг	Нг	За	За
Цітоў Іван Віктаравіч	127	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Ціханаў Іван Аляксандравіч	424	За	Су	Нг	Су	Нг	За
Ціхіня Валерый Гур'евіч	232	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Ціцянкоў Іван Іванавіч	300	За	Ус	Нг	Ус	Нг	За
Цішкевіч Альфонс Ільіч	095	За	Су	Нг	Нг	Нг	За
Цумараў Яўген Аляксандравіч	010	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Цялежнікаў Уладзімір Іванавіч	171	За	За	За	За	Нг	За
Цярэшка Іван Іванавіч	151	Нг	Су	Нг	Су	За	За
Чаванькоў Яўген Іванавіч	204	За	Нг	За	Нг	За	За
Чакушоў Уладзімір Міхайлавіч	061	За	Нг	Нг	Нг	За	За
Чарныш Уладзімір Рыгоравіч	100	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Чувічка Уладзімір Васільевіч	508	За	Нг	За	Су	За	За
Чура Леанід Максімавіч	283	За	За	За	За	За	За
Чырун Віктар Іванавіч	186	За	Нг	Ус	За	За	За
Чэпік Васілій Васільевіч	158	За	Су	За	Су	За	За
Чэх Георгій Данілавіч	139	За	Нг	За	Су	За	За
Шакаў Міхаіл Логвінавіч	273	За	За	За	За	За	За
Шаладонаў Васілій Іванавіч	206	За	Су	Ус	Нг	За	За
Шарко Мікалай Піліпавіч	707	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Шаўнін Аляксей Мікалаевіч	267	За	За	За	За	За	За
Шаўцоў Уладзімір Міхайлавіч	221	За	Ус	Нг	Ус	За	За
Шачак Васілій Міхайлавіч	084	Ус	За	За	За	За	Ус
Шкапіч Павел Паўлавіч	092	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Шкурко Валянцін Пятровіч	203	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Штокін Аляксандр Мікалаевіч	165	За	За	За	За	За	За
Шут Аляксандр Аляксандравіч	066	Су	За	За	За	За	Ус
Шушкевіч Станіслаў Станіслававіч	044	За	Су	Нг	Су	За	За
Шыдлавец Аляксандр Мікалаевіч	192	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Шылько Баляслаў Піеусавіч	157	За	Су	За	Нг	За	За
Шымчук Яўген Пятровіч	115	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Шыпко Аляксандр Яўгенавіч	147	Су	За	За	За	За	Нг
Шэйман Віктар Уладзіміравіч	105	За	За	За	За	За	За
Юркевіч Мікалай Аляксандравіч	242	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Якабсон Аляксандр Серафімавіч	231	За	За	За	За	За	За
Якубец Мікалай Захаравіч	112	За	Ус	Нг	Ус	Ус	За
Якубоўскі Міхаіл Іванавіч	056	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Янец Анатоль Анатольевіч	270	Ус	За	За	За	За	За
Яскевіч Генрых Сямёнавіч	295	За	Нг	Нг	Нг	Ус	За
Ястраб Валянціна Аркадзьеўна	090	За	Ус	За	За	За	За

НЕЧАРГОВАЯ ПЯТАЯ СЕСІЯ
ВЯРХОЎНАГА САВЕТА
БЕЛАРУСКАЙ ССР
ДВАНАЦЦАТАГА СКЛІКАННЯ

БЮЛЕТЭНЬ
№ 3

Выданне Вярхоўнага Савета БССР
1991

ПАСЯДЖЭННЕ ТРЭЦЯЕ

/Нядзеля, 23 мая 1991 года/

Зала пасяджэнняў Вярхоўнага Савета Беларускай ССР
10 гадзін.

Старшынстве Старшыня Вярхоўнага Савета
Беларускай ССР М.І.Дзямянцей.

Старшыня. Добрый день, уважаемые народные депутаты! Продолжим работу. Прошу народных депутатов зарегистрироваться. Зарегистрировалось 267 народных депутатов.

Уважаемые народные депутаты, у нас вчера выступило 20 народных депутатов. Всего записавшихся -- 52 человека. Проекты постановлений у нас есть. По первому вопросу общему, а потом конкретные его расшифровки. Поэтому, если бы было доброе согласие, надо было бы нам договориться о том, что выступающие -- до 10 человек -- представляют группы депутатов, а затем приступить к рассмотрению вопросов. Вот вы подумайте, и я просил бы тогда в этих пределах. Если 10 человек по 5 минут -- это 50 минут будет у нас.

Галасы. До 12.

Старшыня. До 12? Хорошо, подумайте. Итак, давайте по времени или по количеству? По времени? Кто за то, чтобы по первому общему вопросу о текущем моменте еще на 1 час продолжить выступления, прошу голосовать. Кто против? Кто воздержался?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	134
Зарэгістравана	267
Прагаласавала "за"	157
Прагаласавала "супраць"	0
Устрымалася	1
Усяго прагаласавала	158
Не галасавала	109

Рашэнне прынята.

Пожалуйста.

Кавалёнак У.В. (Крупская выбарчая акруга № 65, Мінская вобласць). Уважаемые народные депутаты! Я обращаюсь к каждому из вас, независимо от принадлежности к политическим партиям и структурам, независимо от вероисповедания и национальности. Давайте сегодня призовем во имя государственных решений, во имя республики единственный инструмент -- свой рассудок, здравый смысл и собственные личные убеждения.

Дальнейшая работа сессии в такой атмосфере, я считаю, идти не может. За время участия в работах сессий Верховного Совета Белоруссии 10 и 11 созывов я убедился в том, что в республике отсутствует нормально действующая Конституция. Именно поэтому на первой сессии нашего созыва я так настойчиво и неоднократно просил вас во главу нашей деятельности поставить разработку основополагающего документа -- Конституции и создать Конституционную комиссию, комиссию по разработке Конституции. Вы все были свидетелями, с каким нежеланием руководство и Президиум Верховного Совета, оглядываясь на Центральный Комитет партии, шло на принятие этого решения. Комиссия создана, но до сих пор Конституция не разрабатывается... (Шум у зале).

Старшыня. Владимир Васильевич, роздана Конституция в новом варианте...

Кавалёнак У.В. Это преследовало одну цель -- руководствоваться именно этой Конституцией как можно дольше для того, чтобы ее положения использовать в любую сторону, для того, чтобы сохранять свою власть. Давайте посмотрим на решения некоторых областных Советов, где согласно одному пункту Конституции принимается одно решение, другое же решение, основываясь на этой же Конституции, отменяется.

Я предлагаю сегодня, учитывая сложившуюся ситуацию в республике и заявление представителя рабочего класса, Николай Иванович, уйти вам в отставку, поручить ведение сессии Верховного Совета Первому заместителю Станиславу Станиславовичу Шушкевичу. В дальнейшем, не приступая к обсуждению этих вопросов, не обвиняя друг друга ни в чем, попросить Совет Министров продолжать работать в том же ключе, а Верховному Совету республики сегодня приступить к принятию решений, взяв за основу предложение народного депутата

Голубева. Там предложена программа нашей работы до конца этого года. Я еще раз повторяю: давайте будем руководствоваться только рассудком и здравым смыслом.

Сегодня надо сделать выбор, опираясь на рассудок и здравый смысл. Надо сделать выбор о нашей государственной независимости и суверенитете. Именно нашей сессией. Я понимаю, что могут быть предприняты разные шаги, разные действия для того, чтобы блокировать дальнейшую работу сессии, но хочу сделать следующее заявление. В случае, если эти действия не будут предприняты, я бы попросил Демократический клуб, демократически настроенных депутатов, если мы оценим, что дальнейшая работа невозможна, образовать параллельную структуру и принимать решения во имя республики. Благодарю за внимание. (Аплодисменты).

Карпенка Г.Д. (Маладзечанская-Купалаўская выбарчая акруга № 75, Мінская вобласць). Уважаемые депутаты, разрешите мне сделать обращение от имени членов Президиума Верховного Совета Белорусской ССР. Я зачитаю:

"Обращение членов Президиума Верховного Совета Белорусской ССР к Председателю Верховного Совета Дементею Николаю Ивановичу и заместителю Председателя Шолодонову Василию Ивановичу.

Сложившаяся в республике обстановка, занятая вами не принципиальная позиция по отношению к антиконституционным действиям ГКЧП, фактически одобряющая переворот, недоверие к вам широких слоев населения обязывают нас обратиться к вам с требованием о немедленной отставке. Надеемся, что вы правильно поймете наши требования и найдете в себе гражданское мужество поставить интересы народа выше своих личных".

Обращение подписали члены Президиума Карпенко, Соснов, Митько, Слемнев, Булахов, Смоляр, Садовский, Гриб, Сивицкий, Левчик относительно товарища Дементея и Курдюков. (Аплодисменты).

Далгалёў В.Б. (Рагачоўская гарадская выбарчая акруга № 229, Гомельская вобласць). Уважаемые депутаты, в народе образ партии формируют не рядовые коммунисты, а ее функционеры. И сейчас номенклатурные члены партии в Верховном Совете лицемерно

изображают себя борцами с путчистами. Мы, народные депутаты БССР, входящие в группу "Коммунисты Белоруссии за демократию", считаем невозможным свое дальнейшее пребывание в этой партии.

Учитывая заявление Президента СССР и его Указы, мы, народные депутаты БССР, коммунисты, заявляя о своем выходе из КПСС, требуем немедленно включить в повестку дня сессии и принять Постановление Верховного Совета Белорусской ССР о роспуске Коммунистической партии Белоруссии и передаче ее имущества Советам. Сохраняя организационную структуру фракции, отстаивающую путь демократических реформ, мы объявляем о создании депутатской фракции "Демократические реформы" и просим ее зарегистрировать.

Мы обращаемся к народным депутатам всех уровней с предложением создать аналогичные фракции во всех Советах народных депутатов, чтобы и в Белоруссии поставить заслон противникам демократических реформ.

Мы обращаемся ко всем первичным партийным организациям, низовым партийным комитетам с предложением на основе фракции в Верховном Совете приступить к созданию республиканской партии за демократические реформы и развитие. Подписали коммунисты: Долголев, Шевцов, Синицин, Жидиляев, Соснов, Сечко, Штокин, Тележников, Протас, Слемнев, Карпов, Сукач, Любовицкий, Шинчук, Лобач, Курдюков, Шейман, Дробышевская, Фрейберг, Никончук, Болотин, Андреенко, Кузьма, Летко, Курбаев, Чех, Захаренко.

Старшыня. Уважаемые народные депутаты... Я хочу сказать, чтобы все представлялись, кто выходит выступать. Началось не то, что нужно. (Шум у зале). Все можно сделать по Конституции. Тем товарищам, которые у микрофонов, я предоставлю слово. Пожалуйста, Лукашенко выступает.

Лукашэнка А.Р. (Шклоўская выбарчая акруга № 310, Магілёўская вобласць). Уважаемые члены Верховного Совета! В связи с тем, что вчера и сегодня Центральным Комитетом Компартии республики или по его инициативе вдруг, неожиданно, неспроста начал муссироваться вопрос о том, что Белоруссия должна стать исключительно суверенным государством, я хотел бы заявить следующее. Вчера Михаил Сергеевич Горбачев заявил, что партия должна

самораспуститься. Центральный Комитет нашей партии заявляет о суверенитете для того, чтобы бросить нам кость, пойти на какие-то "уступки". Я имею в виду прежде всего департизацию правоохранительных органов, органов государственной власти, и тем самым сохранить власть в Белоруссии, используя то, что в Верховном Совете и в Правительстве находится подавляющее большинство их сторонников. Этого позволить мы сегодня не должны.

Второе. Попытка государственного переворота и последовавшие за ним события создали в стране ситуацию, характеризующуюся быстрой эволюцией в сторону демократизации всех сфер жизни общества. В сложившейся ситуации критерием гражданской позиции каждого советского человека является его поведение во время драматических судьбоносных событий, позиция, занятая им. Тем важнее это для государственных деятелей, за спиной которых Белоруссия с ее многомиллионным народом.

К сожалению, белорусский народ в большинстве своем оказался заложником и сторонним наблюдателем августовских событий в связи с позицией, занятой руководством республики, и дезинформацией, обрушившейся на него. Ответственность за это несут прежде всего Председатель Верховного Совета Дементей и Председатель Совета Министров Кебич.

События последних дней и часов позволяют сделать вывод о том, что Белоруссия может оказаться в экономической и политической изоляции от России и других республик, занявших четко выраженную позицию, характеризующуюся резким осуждением путчистов и попытки государственного переворота. По этой причине мы можем быть отвергнуты и Президентом страны Горбачевым, в результате чего окажемся на задворках формирования новых органов управления Союза. В связи с этим мы обязаны во имя интересов белорусского народа и справедливости осудить позицию высших государственных должностных лиц и потребовать их немедленной отставки с занимаемых постов.

Я обращаюсь уже не первый раз к вам, Николай Иванович, и к вам, Вячеслав Францевич, найти в себе мужество и сделать решительный шаг -- пойти в отставку. Вам следует понять одно, что весь ход событий приведет вас к этому, но цена вашего промедления

для белорусского народа будет гораздо выше.

Я обращаюсь к вам, уважаемые члены Верховного Совета, с призывом занять принципиальную позицию в решающий для Белоруссии час.

И последнее. В связи с моим вчерашним выступлением и критикой в адрес правоохранительных органов. Из моего округа мне сегодня ночью и утром звонили, что в РОВД развернулась кампания травли моих сторонников и моих товарищей. Я еще раз обращаюсь к Министру внутренних дел и Председателю Комитета государственной безопасности как к людям -- приостановите этот разбой хотя бы до моего возвращения в округ.

Старшыня. Пятый микрофон, пожалуйста.

Грынёў М.Ф. (Асіповіцкая сельская выбарчая акруга № 305, Магілёўская вобласць). Уважаемые народные депутаты! Я тоже против танков, я тоже против того, чтобы к власти приходили с танками. Я сегодня шел с гостиницы по улицам Минска, как и многие из вас, здесь сидящих. Посмотрите, пожалуйста, -- пустые улицы Минска. И в этой связи мне представляется, что главное сегодня, чтоб наш белорусский народ был спокоен, как был спокоен во время путча, был уверен в том, что в Белоруссии ничего не случится, будет обстановка спокойная.

Главное сегодня, мне представляется, что нам надо четко и ясно договориться, и, может быть, даже не уезжать с этой сессии до тех пор, пока мы не условимся, что в данной обстановке Белоруссия должна быть самостоятельной, независимой. И я просил бы народных депутатов избавиться от каких-то политических интересов и обсудить главное -- что же делать дальше и какой мы видим дальше нашу Белоруссию, надо ли подписывать в данной обстановке Союзный договор или нет? Поэтому я бы призывал народных депутатов к спокойствию, здравомыслию, и прошу помнить, что за нами люди. И мы должны принять такие решения, чтобы они ни в коем случае не пострадали.

Старшыня. Второй микрофон, пожалуйста.

Сяндзянава Г.Г. (Навагрудская гарадская выбарчая акруга №

262, Гродзенская вобласць). "Старшыні КДБ Шыркоўскаму, Міністру ўнутраных спраў БССР Ягораву. Дэпутацкі запыт. Просім паведаміць, што зроблена вашымі ведамствамі па выкананню Указа Прэзідэнта СССР па прыняццю мер для арганізацыі аховы Саветамі народных дэпутатаў маёмасці Камуністычнай партыі і партыйных архіваў. Па звестках, якія прыходзяць да нас, з будынкаў партыйных камітэтаў вывозяцца архівы і маёмасць. Холад, Шут, Галубовіч, Новік, Голубеў, Новікаў, Папкоў, Сямдзянава". Таксама прапаную стварыць дэпутацкую камісію, якую ўзначаліць народны дэпутат Грыб для аховы і захавання архіваў МУС, КДБ і ЦК КПБ -- КПСС.

Старшыня. Третий микрофон.

Драган П.С. (Маларыцкая выбарчая акруга № 131, Брэсцкая вобласць). Уважаемые народные депутаты! Я обращаюсь к вам, представителям среднего и старшего поколения. Молодежь четко определилась, давайте определимся и мы. "Прекратим эмоциональные речи вдогонку прошедшим событиям". Я повторяю слова народного депутата Соснова, лучше не скажешь. Кто есть кто из рядовых народных депутатов, дадут оценку наши избиратели. Ведь у каждого из нас более 20 тысяч судей. Они осудят наши действия и бездействие. Что касается депутатов, избранных нами от созданных структур и наделенных полномочиями, то оценку им должны дать мы, члены Верховного Совета.

Вы, как и я, прекрасно понимаете, что выше никого уже больше нет. Мы сегодня должны создать депутатскую комиссию, которая даст оценку всем, кто какую заслужил. Я думаю, что в течение полутора месяцев она трезво оценит всех, установит кто и что предпринимал. Собравшись на очередную сессию в октябре, мы примем очередное решение.

Что касается представленных нам документов, то мы не имеем ни юридического, ни морального права разъехаться, не приняв их. Нам не простят этого наши дети, внуки, наши избиратели, наша совесть.

Я призываю вас не уподобляться двум неразумным козлам, встретившимся на узкой провиснувшей над пропастью кладке. А то, что мы вступили на нее, - я лично уверен. Что провалимся мы в эту

пропасть -- это не страшно, но мы за собой потянем и издерганых, измученых, потерявших веру в нас наших избирателей. Они, конечно, выберутся, но уже без нас. Но это им только прибавит мучений.

Мы не можем разъехаться, не определив главные вопросы, которые будут вынесены на очередную сессию. И в первую очередь принятие Конституции Белоруссии. Мы должны решить на следующей сессии вопросы, которые позволят реально улучшить жизненный уровень людей. И в первую очередь тех двух с половиной тысяч инвалидов войны, которые, потеряв руки и ноги, не могли выработать рабочий стаж и сейчас нищенствуют, получая от 170 до 200 рублей пенсии. Это на нашей совести. Я призываю вас не допустить, чтобы наша многострадальная Белоруссия опять была ввергнута в бездну хаоса.

Глушкевіч Я.М. (Аршанская-Заводская выбарчая акруга № 168, Віцебская вобласць). Уважаемые коллеги, уважаемый коллега Гаркун. Успокойтесь. Я предлагаю, первое, принять постановление, поручить Ширковскому немедленно опечатать все здания КПСС -- КПБ и проголосовать. Второе -- создать комиссию /сейчас прямо сформировать ее/, которая начнет проводить расследование. Потому что тот самосуд, который назревает, он никому не нужен. Мы должны быть с вами цивилизованными. Третье -- я предлагаю Конституционной комиссии, рабочей группе, которая есть, Николай Иванович, поручить немедленно взять за основу проект закона от оппозиции по выборам и начать проработку этого закона. И последнее. Уважаемые коллеги, я поддерживаю товарища Коваленка. Если мы не определимся в течение этих двух часов, параллельная структура будет создана. Сейчас уже формируется национальная гвардия, 300 человек записалось. Мы обещаем народу порядок, но дальше так существовать мы не будем. Думайте.

Ганчар В.I. (Васнецоўская выбарчая акруга № 6, г.Мінск). Хватит заявлений, словопрений. Мы уже работаем полтора года, ничего не решая. Круг вопросов, которые надо решать, четко определен. Поэтому давайте решать. Но для того, чтобы эти вопросы решать, надо определиться с главным: кто дальше будет вести сессию? И если не хватает гражданского мужества и политической совести уйти наконец, давайте еще раз проведем голосование. И я

27. Дыскусія ў залі. Зьлева Сяргей Навумчык, справа Яўген Глушкевіч.

-9-

думаю, что это голосование будет уже последним. Шум у зале.

Старшыня. Я объявляю перерыв на несколько минут, товарищи. Перерыв на тридцать минут. Прошу членов Президиума собраться в Президиуме.

Пасля перапынку.

Старшыня. Уважаемые народные депутаты! Регистрацию мы будем проводить или нет? Давайте проведем. Прошу включить систему регистрации. Прошу зарегистрироваться. Зарегистрировалось 267 народных депутатов. Только что заседал Президиум, и я хочу об этом заседании вам доложить.

Уважаемые народные депутаты, уважаемые граждане Белоруссии, избиратели мои! На протяжении длительного времени ко мне было много претензий, особенно в том смысле, что я консервативно отношусь ко многим вопросам, которые решаются в жизни нашего общества. И эта критика длилась на протяжении всей моей работы, с

28. Дыскусія. Дэпутаты Апазыцыі БНФ у чарзе да мікрафона. Справа налева – Лявонці Зданевіч, Валянцін Голубеў, Алег Трусаў. (Кінакадр)

мая месяца прошлого года. Вы знаете, что на каждой сессии поднимался вопрос о доверии и недоверии Председателю Верховного Совета, лично ко мне. Но мы всегда находили компромиссное решение, и работа продолжалась. Мне очень хотелось, чтобы у нас была подготовлена новая Конституция. И теперь я доволен, что проделана большая работа. Кстати, рабочая группа состояла из представителей разных течений. Глушкевич, может, скажет сегодня об этом. Проект Конституции подготовлен. И он пригоден для рассмотрения депутатским корпусом. Думаю, проект Конституции можно выносить и на всенародное обсуждение. У меня было еще желание, чтобы на основе этой Конституции был подготовлен и закон о новых выборах, о новых органах власти нашей республики. И в этом я видел бы завершение нового этапа той перестройки, которая началась в стране и на территории нашей Белорусской суверенной республики. И Декларация, которая у нас принята, меня радует. И я являюсь ее автором. История это подтверждает, что Дементей вышел с предложением об этой Декларации. На основании этой Декларации процесс продолжался в том духе, о котором я сегодня говорю.

И вот последние события всколыхнули страну. Теперь много говорится о заговоре и поведении людей в период этого заговора.

Говорят и о том, что, мол, Дементей в этой ситуации действовал не так. Хочу сказать: я все сделал, что входило в мои обязанности. Есть и свидетели -- Председатель Верховного Совета Украины Кравчук Леонид Макарович. Есть Президент Республики Казахстан Назарбаев. Да, принимая то или иное решение, мы действительно советовались. Советовались с республиками, с которыми мы подписали договоры и заявления. Поэтому я хочу просить: не искать тут ведьм, не искать врагов, не искать каких-то негативных моментов. Надо подумать, как не допустить того, чтобы в Белоруссии стало хуже, чем есть на сегодняшний день. Наоборот, надо улучшать дело.

За этот период мы не допустили столкновений ни с партиями, ни с течениями. Никто из наших граждан не погиб. А вокруг нас много было таких моментов. Мы удержались. Я этим хочу сказать: надо гордиться нынешнему составу Верховного Совета. А он работал зачастую в чрезвычайных условиях, когда конфликтные ситуации могли возникнуть по любому поводу, по любой глупости. Этого не случилось. Благоразумие в Белоруссии брало верх, и это присуще нашему народу, который на протяжении всей своей истории подтверждает эти и другие хорошие качества. Я хочу сказать и следующее: вновь звучат высказывания, что уход Дементея разрядит обстановку, и все в таком роде. Я очень хочу, чтобы пока сформируются новые органы, а сформируются они, думаю, в 1992 году, в Парламенте была работоспособная обстановка. И я просил бы вас в связи с этим -- а это пойдет на пользу нашему народу, на пользу нашему государству, чтобы вы меня отпустили на пенсию.

Эта просьба не с позиции страха. В четырнадцать лет я получил ранение, было и многое другое, о чем я никогда не говорил. Сегодня скажу: все это я прошел. Я хочу сказать сегодня и то, чтобы ни в коем случае моему примеру не последовали другие. У них просто нет оснований, нет такого возраста. Плохо, когда кто-то дрогнул и пошел на легкую жизнь. Это не дело. Надо пережить тяжелую жизнь этого переходного периода. Я вообще просил бы Верховный Совет запретить кому-либо уходить сегодня с постов депутатов и с постов должностных. Надо довести дело до конца. Надо принять Конституцию. Надо принять новый закон о выборах. Надо сформировать новый орган, чтобы мы выглядели достойно в

глазах будущих поколений. Вот я на этом заканчиваю. Благодарю всех за работу. И хотелось бы еще раз вернуться к последним событиям, к заявлению Президиума Верховного Совета БССР. Не надо там искать чего-то плохого. Такие же заявления делали и другие республики, о которых я говорил. Сделано заявление суверенного Президиума, который сказал, что Конституция и законы действуют на территории Белорусской ССР, а какие-то временные положения, кем бы они не были изданы, не действуют. В чем же виноваты те, кто подписался под этим заявлением? И тот, кто не подписался, пусть сейчас задним числом не слывет героем... Я прошу вас отпустить меня на пенсию. И на этой основе поставить вопрос на голосование.

Шушкевіч С.С. (Адоеўская выбарчая акруга № 44, г.Мінск). Шаноўныя народныя дэпутаты! Старшыня Вярхоўнага Савета БССР Мікалай Іванавіч Дземянцей хоча пакінуць сваю пасаду і пайсці на пенсію. Мы павінны вырашыць гэта пытанне. Як мы будзем галасаваць? Тайна? З дапамогай электроннай сістэмы ці з дапамогай бюлютэняў? Ёсць дзве прапановы. Прапанова першая -- галасаваць тайна з дапамогай электроннай сістэмы і прапанова другая -- галасаваць тайна з дапамогай бюлютэняў. Хто за тое, каб галасаваць тайна з дапамогай электроннай сістэмы, прашу галасаваць.

Прапанова галасаваць тайна з дапамогай электроннай сістэмы.

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	268
Прагаласавала "за"	224
Прагаласавала "супраць"	6
Устрымалася	13
Усяго прагаласавала	243
Не галасавала	25

Рашэнне прынята.

Я думаю, што другую прапанову няма сэнсу ставіць на галасаванне.

Паважаныя народныя дэпутаты! Хто за тое, каб прыняць

адстаўку і задаволіць просьбу аб пераходзе на пенсію народнага дэпутата БССР Старшыні Вярхоўнага Савета БССР Дземянцея Мікалая Іванавіча, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:	
Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	268
Прагаласавала "за"	232
Прагаласавала "супраць"	12
Устрымалася	15
Усяго прагаласавала	259
Не галасавала	9

Рашэнне прынята.

Дземянцей М.І. Я еще раз хочу сказать вам всем спасибо за совместную работу. (Аплодисменты). Спасибо большое вам и спасибо большое нашим гражданам. На многих участках довелось мне работать. Хочу сказать, что меня больше окружало хороших людей, они меня поддерживали, учили. Я признателен своим учителям, таким как Петр Миронович Машеров, Тихон Яковлевич Киселев, Мазуров и многие другие. Спасибо жителям Витебской области, спасибо жителям Гродненской области и спасибо Минску и Минской области, в которых меня знают по работе тоже. Спасибо вам большое.

Старшынствуючы. Шаноўныя народныя дэпутаты! Дазвольце мне як Першаму намесніку Старшыні Вярхоўнага Савета сказаць некалькі слоў. Год назад, крышку нават болей, я доўга думаў над тым, ці даць згоду быць Першым намеснікам Старшыні Вярхоўнага Савета Дземянцея Мікалая Іванавіча. Я быў чалавекам з другой каманды і спачатку не жадаў ісці ў падпарадкаванне Мікалаю Іванавічу Дземянцею. За год з невялікім работы я пераканаўся, што маю справу з добрасумленным чалавекам, з чалавекам, які клапоціцца аб дабрабыце нашай Беларусі. Гэта чалавек другой школы выхавання, чым я. Але я яшчэ раз кажу, я пераканаўся, што маю справу з добрасумленным чалавекам і ніколі за ўсю сваю работу пад кіраўніцтвам Мікалая Іванавіча Дземянцея я не зрабіў ні аднаго кроку, за які б мне было соромна сёння. Я і цяпер і заўсёды буду, паважаны Мікалай Іванавіч, адносіцца да Вас з найвялікшай

павагай. Хачу сказаць Вам дзякуй за адну найвялікшую справу, якую Вы зрабілі дзеля Беларусі: у гэты цяжкі час перабудовы ні адзін чалавек у Беларусі не загінуў, ні адзін чалавек не быў сур'ёзна паранены, ні адзін дэпутат не быў арыштаваны альбо пазбаўлены дэпутацкіх правоў, хаця ўсё гэта было ва ўсіх суседніх рэспубліках. Я лічу гэта найвялікшым Вашым дасягненнем, што ў нас ішла перабудова спакойна. Сёняшняя падзея можа спрыяць таму, што нейкая будзе радасць у тых людзей, якія не разумеюць сур'ёзнасці сітуацыі. Я б хацеў, каб тое, што было пры вас, тое, што ні адзін чалавек на Беларусі не пацярпеў сур'ёзна ў гэты вельмі складаны час, у тым ліку і ў час путчу, каб мы захавалі гэту добрую традыцыю.

І я думаю, што тыя сілы, якія спрыялі сённяшняй падзеі, у іх хопіць розуму, гонару, таленту дзеля таго, каб правільна ўспрыняць гэту з'яву, каб працаваць на карысць нашага народа, нашай Беларусі. Дазвольце, паважаныя народныя дэпутаты, ад вашага імя, ад мяне сказаць шчырае дзякуй народнаму дэпутату Беларусі, народнаму дэпутату СССР Мікалаю Іванавічу Дземянцею. Падзякаваць яму за работу на пасадзе Старшыні і пажадаць яму добрай работы як народнаму дэпутату СССР і народнаму дэпутату БССР. <u>(Апладысменты).</u>

Шаноўныя народныя дэпутаты! Я б вам хацеў паведаміць аб выніках той нарады членаў Прэзідыума. У нас не было афіцыйнага пратакольнага паседжання. Мы проста сабраліся на нараду членаў Прэзідыума. У нас большасць членаў Прэзідыума прысутнічала і што мы прапанавалі б сесіі ў гэтай складанай абстаноўцы? На думку Прэзідыума неабходна неадкладна падрыхтаваць пытанне аб новых выбарах на Беларусі. Што гэта значыць? Гэта значыць распрацаваць новы закон аб выбарах і вынесці на наступную сесію такую прапанову. Гэту работу, відавочна, можна зрабіць на працягу аднаго-двух месяцаў у гэтым годзе і прапанаваць новыя выбары. І мы б хацелі, каб такі падыход падзялялі дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР. Тады б мы маглі сёння зрабіць наступнае: захаваўшы ўсе структуры, якія існуюць у Вярхоўным Савеце БССР, правесці гэту сесію ў адпаведнасці з парадкам дня /калі вы будзеце згодны, я буду весці гэту сесію/, прыняць рашэнні па гэтых пытаннях, якія ўключаны ў павестку дня, і даверыць падрыхтоўку пытання па

наступнай сесіі Прэзідыуму Вярхоўнага Савета БССР у тым складзе, у якім ён існуе. Вось наша прапанова. Калі такі падыход вас задавальняе, мы, відавочна, усе гэтыя пазіцыі прагаласуем. Але я гавару канспектыўна, як мы хацелі б зараз разглядаць пытанні.

Паважаныя таварышы, паважаныя народныя дэпутаты, паважаныя госці! Мне сорамна, што адбылося ў нас у зале Вярхоўнага Савета! Нідзе, нават на Нюрнбергскім працэсе не было такога, каб той, каго падазраюць, каго абвінавачваюць, не меў слова. Я быў сведкай той з'явы, што народны дэпутат СССР не змог выступіць тут на трыбуне. Мы не можам ісці такім шляхам, як бы мы да каго ні ставіліся.

Калі мы за дэмакратыю і за плюралізм, няхай гэта будзе сапраўдная дэмакратыя і сапраўдны плюралізм. Мы нікога не можам называць злачынцамі, пакуль суд не ўстановіць гэта. Не маем права мы на гэта. І я б прасіў з канстытуцыйных пазіцый спакойна правесці сесію і закончыць яе. Цяпер я ўношу такую прапанову. Калі ёсць жаданне выступіць з заўвагамі па парадку вядзення, давайце на працягу 12 хвілін гэта правядзём. Больш не трэба часу на гэта? Згода. Прашу, хто з гэтым пагаджаецца, прагаласаваць. Галасуем рукамі. Калі ласка, першы мікрафон.

Голубеў В.Ф. (Алібегаўская выбарчая акруга № 15, г.Мінск). Паважаныя народныя дэпутаты, мы добра бачым, што зараз атрымалася спроба забыць пра тое, з-за чаго мы тут сабраліся. Шаноўны Мікалай Іванавіч як чалавек быў вельмі добры, і мы з ім працавалі. Але пад кіраўніцтвам Мікалая Іванавіча працаваў Прэзідыум Вярхоўнага Савета, які падтрымаў путчыстаў /звяртаюся да гэтага яшчэ раз/, сваёй заявай фактычна выказаўся за існаванне гэтай хунты, прызваў беларускі народ працаваць... (Шум у зале). Калі ласка, супакойце камуністаў... (Шум у зале).

Старшынствуючы. Я вас прашу, тут прысутнічаюць народныя дэпутаты. Няма старшыняў партыйных арганізацый, няма старшыняў калгасаў, ёсць народныя дэпутаты!

Голубеў В.Ф. Павінна быць дана ацэнка дзейнасці Прэзідыума Вярхоўнага Савета, які не выканаў сваіх канстытуцыйных абавязкаў. Сесію завяршаць сёння так, як вы хочаце, нельга. Тыя ўсе пытанні,

якія паставіла апазіцыя, трэба разглядаць і паставіць на галасаванне прапанову народнага дэпутата Кавалёнка, якую ён ставіў сёння раніцай. Дарэчы, даводжу да вашага ведама яшчэ раз /Вы гэта выдатна ведаеце, шаноўны Станіслаў Станіслававіч/, што яшчэ ў маі месяцы апазіцыяй Беларускага народнага фронту быў перададзены ў Прэзідыум Вярхоўнага Савета праект закона аб выбарах на Беларусі на шматпартыйнай аснове. Былі зроблены заўвагі Міністэрства юстыцыі, іншых устаноў і ведамстваў, і ён дапрацаваны. Ён зараз ёсць, зараз трэба толькі прыняць рашэнне аб тым, каб яго размножыць, каб азнаёміліся дэпутаты, і можна на гэтай сесіі хаця б у першым чытанні гэты закон разгледзець. Я яшчэ раз настойваю, што ўсе тыя пытанні, якія стаяць у павестцы дня, павінны быць вырашаны.

Старшынствуючы. Чацвёрты мікрафон, калі ласка.

Кавалёў А.А. (Жлобінская-Чыгуначная выбарчая акруга № 210, Гомельская вобласць). Уважаемые народные депутаты! Мы второй день сидим на сессии. Я делился с товарищами мыслями о том, чтобы прекратить свое пребывание в Верховном Совете в качестве народного депутата. Я делаю это заявление не только потому, что считаю, что у нас существуют фракции какие-то, что мы должны быть терпимы к взглядам друг друга. Но еще и потому, что за поведение части народных депутатов мне просто стыдно как человеку, как инженеру, как руководителю предприятия.

Я бы просил, чтобы все народные депутаты относились к мнению друг друга уважительно. И Станислав Станиславович совершенно правильно сказал. Я тоже заявляю сегодня о выходе из партии, потому что наш лидер плюнул нам, рядовым коммунистам, в лицо. Но мы должны создать новую партию, которая бы отстаивала развитие нашей родной Белоруссии, отстаивала бы демократические реформы, истинно демократические, не переходящие в путаницу. Я бы обратился к оппозиции, Белорусскому народному фронту: не только Тихиня как секретарь ЦК КПБ, но все народные депутаты, избранные на вполне серьезной конкурентной основе, не должны оплевываться не своими избирателями. Только у моих избирателей есть право плюнуть мне в лицо как народному депутату. Невозможно одному пройти, идешь как будто через строй. Какое цивилизованное

государство позволит так относиться?!

Я бы хотел, дорогие мои, обратиться ко всем. Так невозможно работать. Мы обязательно в этой обстановке примем неправильное решение, потом будет нам очень стыдно. Ведь ни один уважающий себя человек, который собирает даже пять человек на совещание, не позволит такого базара, на котором невозможно принятие разумного и толкового решения. Я обращусь ко всем: товарищи, что бы ни случилось, среди нас живут люди нашей родной Белоруссии. И правильно сказал Станислав Станиславович, что даже на Нюрнбергском процессе такого не было. Мы должны выслушать любого, даже первого секретаря. Может, это слово будет самым последним. Я прежде обращаюсь ко всем: давайте вести себя так, чтобы нам принять очень правильное решение, потому что, когда голова кружится от эмоций, невозможно принять правильное решение.

О порядке дня нашей дальнейшей работы. Я полностью поддерживаю Станислава Станиславовича. Не надо искать ведьм там, где было нейтральное решение. Если мы будем искать ведьм в нейтральном решении, которое приняли, да и я тоже принял нейтральное решение. Находился в отпуске, вернулся и на предприятии сказал: товарищи, от нас только могут потребовать вести себя так, как и вели, держаться стойко и мужественно. Я не поддерживал, потому что не знал, какие команды, не знал, откуда они исходили. Нельзя сегодня преследовать человека, который остался нейтральным. Да, он не высказался "за", но и не помог другому кому-то. Значит, надо терпимо отнестись, потому что это 75 или 80 процентов жителей нашей республики. И наших грамотных и хороших кадров. Нельзя сегодня это делать и искать ведьм, преследовать их и так далее.

Что касается повестки дня следующей сессии. Да, надо создать эту комиссию, как правильно предусматривает Президиум, разобраться толково, разобраться по-настоящему, с доверием к товарищам, пользоваться только фактами. У нас должна быть авторитетная с холодным умом, с холодным рассудком комиссия. Ее надо создать и на следующей сессии доложить, кто виновен из должностных лиц и в какой степени.

Что касается новых выборов -- это все совершенно правильно.

Может быть, и торопиться не надо, потому что отдельные депутаты в беседах высказываются, что начинается торопливость в этом. И существующая система выборов, и новая должны быть основательно продуманы. Надо нам собраться еще два раза на этот случай -- давайте соберемся. Но эти выборы не должны нарушать порядок, который мы установим, не должны быть посмешищем ни в глазах избирателей, ни в своих собственных. Поэтому мы должны учесть очень много недостатков от всех централизованных выборов, которые проводились и были "супердемократическими" выборами, где рядовому избирателю даже разобраться в списках трудно. Я считаю, что торопиться не надо. Должно быть выбрано оптимальное время, достаточное, чтобы мы разработали такое положение о выборах, с которым нам бы не стыдно было смотреть в глаза своим избирателям. Спасибо за внимание.

Старшынствуючы. Паважаныя народныя дэпутаты! Я думаю, што самае страшнае, што можа быць,-- гэта безуладдзе, усёдазволенасць і гэтак далей. І ўзнікае вельмі сур'ёзнае пытанне -- Прэзідыум сёння доўга думаў над тым, што павінна быць у рэспубліцы. Адно, чаго б мы че хацелі, гэта... /не чуваць/ павінны працаваць сапраўды дэмакратычныя нормы, павінна працаваць Канстытуцыя, і мы павінны захоўваць канстытуцыйны парадак.

У гэтых абставінах я прасіў бы народных дэпутатаў выказаць свае адносіны да Прэзідыума Вярхоўнага Савета. Тут я бачу пытанні, якія ўзнікаюць увесь час. Абстаноўка ў нас зусім зразумелая. Мы ставім пытанне ад імя Прэзідыума: ці давярае сесія Вярхоўнага Савета Прэзідыуму Вярхоўнага Савета БССР? Дазвольце мне паставіць гэта пытанне на галасаванне. /Шум у зале/.

Мне здаецца, што інакш працаваць проста немагчыма. Структуры незаконныя нельга прызнаваць. Ёсць законная структура -- Прэзідыум Вярхоўнага Савета. Ён пэўныя вывады з таго, што адбылося, зрабіў. І я думаю, пытанне існуе ў такім выглядзе: ці давярае сесія Прэзідыуму Вярхоўнага Савета? Калі ласка, першы мікрафон.

Ганчар В.І. Уважаемые депутаты! Разрешите высказать два замечания по ходу работы сессии. Я разделяю, уважаемый Станислав Станиславович, вашу крайне негативную оценку того печального

инцидента, который произошел у нас до перерыва, и выражаю глубокое сожаление по этому поводу. Объективности ради надо сказать, что депутат СССР Малофеев не попросил разрешения у сессии на выступление.

Теперь второе. Отдавая должное человеческим качествам Николая Ивановича Дементея, давайте не делать его крайним, и вопрос действительно стоит о работоспособности структур Верховного Совета. Процесс новых выборов длительный. Не надо упрощать -- это не два месяца. Поэтому, учитывая, что созрели наконец-то все политические условия для четкого разделения на фракции, я предлагаю создать небольшой коалиционный президиум, как я вчера говорил, из 7-9 человек, куда войдут представители всех фракций. Этот орган сможет стать на переходный период по-настоящему работоспособным. А Президиуму в полном составе, учитывая его роль в последних событиях, надо уйти в отставку.

Старшынствуючы. Шосты мікрафон.

Галубовіч В.М. (Трактаразаводская выбарчая акруга № 24, г.Мінск). Вам, Станіслаў Станіслававіч, соромна за нас, народных дэпутатаў, за тое, што мы не далі магчымасці гаварыць з самай высокай народнай трыбуны чалавеку, лідэру партыі, якая была ідэйным натхніцелем антыдзяржаўнага перавароту, якая хацела знішчыць свайго Генеральнага сакратара. А мне, паважаны Станіслаў Станіслававіч, было горка і балюча за тое, што ўчора, калі Расія стаяла над трунамі ахвяр антыдзяржаўнага перавароту, у гэтай самай высокай зале рэспублікі што было? Падман і спроба завуаліраваць сваю злачынную бяздзейнасць.

А цяпер па сутнасці. Час ідзе. І гэты час небяспечны. Таму я хачу паўтарыць дэпутацкі запыт Міністру ўнутраных спраў: як выконваецца загад Прэзідэнта аб ахове і перадачы Саветам маёмасці КПБ-КПСС? Я маю на ўвазе, ці апячатаны гэтыя будынкі?

Другое. Я прашу Вас паставіць гэта на галасаванне побач з даверам Прэзідыуму, якому я не магу давяраць за яго злачынную бяздзейнасць у дні перавароту. Выбачайце, але гэты зварот, які быў прыняты да народа Беларусі, у ім няма ацэнкі Прэзідыумам сітуацыі, трагедыі, якая разгаралася. Таксама прашу неадкладна

паставіць на галасаванне прапанову Кавалёнка і разглядаць усе пастановы, якія распрацавала за Прэзідыум апазіцыя. *Калі ласка*, давайце будзем займацца справай, а не дэмагогіяй.

Старшынствуючы. У нас ідзе такая дыскусія, што трэба вызначыць Рэгламент. Тры хвіліны, не болей. Згода? Згода. Калі ласка, другі мікрафон.

Станкевіч У.М. (Мядзельская выбарчая акруга № 78, Мінская вобласць). Уважаемые народные депутаты! Правильно выступил уважаемый народный депутат Ковалев, когда он сказал, что есть такие два *понятия: кто не с нами*, тот против нас. Это большевистское понимание. И есть такое понимание: кто не против нас, тот с нами.

Действительно, нельзя сегодня вешать ярлыки на нейтральных людей. Не все могли высказаться, не все могли сказать. Что касается высших должностных лиц -- это другое дело.

Но, уважаемые народные депутаты, я тоже обвинял Николая Ивановича Дементея, но вспомним выборы. Как мы выбирали и для *чего мы выбирали его заместителей?* Первого заместителя мы выбрали, чтобы он связывался с наукой, с производством и так далее. А вспомните, зачем мы выбирали второго заместителя? Почему мы отклонили кандидатуру Машко? Потому что он по образованию агроном. А рядом с Николаем Ивановичем Дементеем должен сидеть опытный юрист.

Сегодня ситуация сложилась такая, когда необходима помощь юриста. И нет ли ошибки Шолодонова в работе Николая Ивановича Дементея? Почему мы об этом забываем? Я вам скажу больше. Дементей не выступил ни по радио, ни по телевидению с поддержанием хунты. Но все вы слышали депутата Шолодонова, который выступил по радио, только от волнения он попутал название. Он сказал, что Государственный комитет *социальной* защиты является конституционным органом... Это что, не прямое поддержание? Я как юрист скажу: на косвенных уликах мы сегодня *приняли отставку Николая Ивановича Дементея, а прямая улика* -- против Шолодонова. Тем более за подписью Президиума. Мы почему-то смолчали. Если Василий Иванович Шолодонов не хочет сам уйти, /он

перед всем народом заявил, что он поддерживает путч и поддерживает конституционный орган/, я прошу поставить на голосование отставку Шолодонова. Я не требую отставку Президиума. Там надо разбираться персонально по каждому. Но отставку Шолодонова мы должны сегодня принять. И я прошу поставить вопрос на голосование и поддержать большинство Президиума, которое высказалось за отставку Шолодонова.

Старшынствуючы. Слова мае народны дэпутат Шаладонаў.

Шаладонаў В.І. (Цэрахоўская выбарчая акруга № 206, Гомельская вобласць). Я сегодня хочу сказать следующее. Я считал и считаю, что, на мой взгляд, пытался предпринимать то, что предпринимал. Я думаю, что та комиссия, которая будет создана, разберется. Что касается, подавать сегодня мне в отставку или не подавать, я не просил в свое время, чтобы меня избирали. Это решали вы. И глубоко анализируя свое выступление, я думаю, что можно на эмоциях много говорить, но внимательно проанализировать мое выступление нужно. Может быть, в какой-то степени Владимир Михайлович прав, есть там какая-то, может быть, двусмысленность... Но все мы находились в сложнейшей ситуации, и в данном случае я не хочу и не буду оправдываться. Я сделаю так, как решит Верховный Совет. Так будет честно. Я не держусь за власть. Поэтому, если решите, что мне надо уйти -- я уйду сразу и буду считать, что это решение правильное. Если нужно мое заявление -- я еще должен внимательно всё проанализировать. Но просто так я не хочу голословно заявлять. Поэтому прошу поставить на голосование. И я не хочу в этом случае никого винить. /Шум у зале/. Должен сказать, что я первый выступал и призывал к спокойствию, и первый нашел мужество хоть что-то сказать. А из вас никто ко мне не пришел и не сказал, что нам не дают прессу. Извините меня. Я никому не буду судьей.

Старшынствуючы. Дзякую. Другі мікрафон, калі ласка.

Гетц Б.Г. (Беларуская рэспубліканская арганізацыя ветэранаў вайны і працы). Уважаемые сограждане Белорусской республики! Товарищи народные депутаты! Я обращаюсь к вам, используя эту высокую депутатскую трибуну и прямую трансляцию на республику как гражданин, как солдат, как Герой Великой Отечественной войны, как

пожилой человек. В это очень напряженное и очень ответственное время всем нам надо обратиться к разуму, отбросить господствующие эмоции, которые являются не лучшим союзником в этой напряженной и сложной обстановке.

В нашем государстве после тяжелых и сложных периодов в его развитии провозглашается верховенство законов, прав каждого гражданина страны. Одно беззаконие не должно породить другое беззаконие и произвол, если мы провозгласили с вами демократию. Главное -- не допустить братоубийственной войны. Сохранить гражданский мир на нашей земле. Не допустить голода, резкого спада производства и хаоса в Белорусской республике, которым потворствуют некоторые депутаты, предлагая ликвидировать все структуры: Председателя, Президиум, Правительство. Этого не должно быть. Государство все время должно быть управляемо. Один переворот незаконный не допустили. Я бы хотел предупредить всех граждан о том, что может созреть второй переворот.

Товарищи народные депутаты! В наших руках сосредоточивается громадная власть. Я обращаюсь к вам и убедительно прошу быть государственно ответственными в своих заявлениях, оценках и решениях, которые могут привести к непредсказуемому.

И последнее, товарищи народные депутаты. По повестке дня. В сложной обстановке, по моему убеждению, Союзный договор сейчас не надо заключать. Над ним надо работать. И заключить тогда, когда полностью вызреют все моменты, определяющие участие Белорусской республики в этом Договоре. Потому что одновременное нарушение вертикальных и горизонтальных структур может привести к экономическому закабалению Белорусской республики как республики, которая в основном является производящей средства производства, другие виды нашей продукции и сельского хозяйства. Спасибо за внимание.

Старшынствуючы. Я вельмі прашу народных дэпутатаў, мы павінны вырашыць два пытанні тут. Першы мікрафон уключыце, калі ласка.

Вярцінскі А.І. (Ракасоўская выбарчая акруга № 5, г.Мінск). Я з той самай выбарчай акругі, людзі якой складалі значную частку

ўдзельнікаў красавіцкіх падзей. Людзі якой сёння прыйшлі на гэту плошчу. На жаль, да голасу іх тады ў красавіку мы не прыслухаліся. Да голасу іх не прыслухаўся і наш Прэзідыум. Мы помнім ролю Прэзідыума, якую ён адыграў у час красавіцкіх падзей. Так што пачалося не тры дні назад, пачалося раней. Ёсць воблік пэўны, ёсць лінія, ёсць пазіцыя, асабліва некаторых членаў Прэзідыума.

І я вось у гэтым сэнсе хачу ўнесці прапанову. Я лічу, што Прэзідыум павінен падаць увесь у адстаўку. Дарэчы, падаць у адстаўку не толькі таму, што ён правініўся вось па канкрэтнаму поваду, а таму, што ён зыходзіў з пазіцый ператварыцца ў маленькі Вярхоўны Савет, Парламент у Парламенце. Ператварыўся замест органа каардынацыйнага, органа, які б арганізоўваў работу Вярхоўнага Савета, у орган улады, орган, які падмяняў Вярхоўны Савет, і вырашаў за Вярхоўны Савет, і ставіў Вярхоўны Савет, прабачце за непарламенцкае выражэнне, у дурацкае становішча час ад часу. Гэту ролю ён адыграў у апошнія дні.

Я лічу, што прапанову аб тым, каб Прэзідыум падаў у адстаўку, трэба разгледзець і прагаласаваць. Толькі я лічу, што не трэба ствараць другі Прэзідыум. Гэта павінна быць каардынацыйнае бюро. Вось фармулёўка, якую я прапаную для назвы новага органа.

Старшынствуючы. Я прашу спыніць спрэчкі. Калі ласка, пяты мікрафон.

Булахаў Д.П. Уважаемые народные депутаты. Да, Регламент действительно не предполагает, что членам Президиума может быть предоставлено преимущество, но Регламент предполагает, что председательствующий может изменять порядок выступающих. Задумаемся. Что мы делаем? Куда мы идем? На чем, на каких фактах мы сейчас принимаем решения? "Отцы святые, не судите, да не судимы будете"-- библейская заповедь. Неужели она сейчас не должна работать? Тем более нельзя устраивать судилища, не выслушав другую сторону. Ни один суд не может быть скорым и правым одновременно. Ни один суд не может быть таким, когда не выслушана другая сторона, когда позиция каждого виновного, невиновного не взвешена в совокупности всех обстоятельств, в

которых действовал каждый человек.

Можно о многом говорить. Никто из членов Президиума /и об этом сегодня на нашем совещании было сказано/ не пытается вылезти в герои или спрятаться в тень. Простейшим выходом для каждого из нас было бы уйти в отставку, тем более, что очень многие члены Президиума обладают высочайшей квалификацией, и с голода не помрут. Но тем не менее этот Президиум, сознавая ответственность, которая лежит на всем Верховном Совете сейчас, на этом органе, в котором сосредоточена вся огромная власть в республике. Худо-бедно, он взял на себя ответственность. И Станислав Станиславович вам сказал: доработаем до следующей сессии, примем новый закон, и в рамках Конституции будет развиваться наше общество. Ибо одно беззаконие другое беззаконие порождать не может.

И еше. Относительно вопроса о координационном бюро. Уважаемые коллеги! Можно строить любые прожекты, но изменить надо прежде всего Конституцию. Двумя третями голосов, присутствующих сегодня здесь в зале народных депутатов. Оцените сами политическую расстановку сил и скажите: сможем мы сейчас изменить Конституцию по этому вопросу? На мой взгляд, Верховный Совет для этого не созрел, и Президиум пошел на все возможные уступки для того, чтобы удержать ситуацию в Верховном Совете, республику от безвластия, ибо сейчас безвластие -- это самое страшное зло из тех, которые могут произойти на нашей земле.

Старшынствуючы. Я прашу народных дэпутатаў мяне прабачыць. Я пастаўлю на галасаванне два пытанні і пасля дам вам слова. Два пытанні на галасаванне. Можа яно адпадзе. У сувязі з тым пытаннем тут усе матывы зразумелыя. Усе ўжо выступалі. Я хачу адзначыць, што народны дэпутат Шаладонаў паставіў пытанне аб тым, ці давярае яму як члену Прэзідыума, як намесніку Старшыні Вярхоўнга Савет, які абраў яго на гэту пасаду. Ён сам паставіў гэта пытанне на галасаванне. Мы тут параіліся і вырашылі, што, каб захаваць нам структуру, каб мы мелі канстытуцыйныя органы альбо каб паставілі пытанне неяк як іх упарадкаваць, мы павінны гэта галасаванне правесці. Значыцца, я фармулюю тое, за што мы будзем зараз галасаваць. Мы будзем галасаваць за тое, калі тут большасць, каб выказаць недавер. Спачатку мы вызначым вашу пазіцыю ў адносінах

да Шаладонава, па яго прапанове, пасля мы разбяромся з Прэзідыумам. Паставім пытанне аб тым, ці давярае Вярхоўны Савет Намесніку Старшыні Шаладонаву Васілю Іванавічу? Пытанне ён узняў сам. Ці згодны вы з тым, каб галасаванне было тайнае электроннае? Згода. Давайце зробім два выступленні. Ёсць яшчэ жадаючыя выступіць? Тры выступленні. Калі ласка, першы мікрафон.

Садоўскі П.В. (Адзінцоўская выбарчая акруга № 46, г.Мінск). Васіль Іванавіч, можна сказаць, праграмна не выступіў, гэта была нейкая эмацыянальная рэпліка. Я б хацеў задаць Васілю Іванавічу адно пытанне. Мы з ім на гэтую тэму гаварылі. Калі ЦК КПБ зрабіў заяву, сказаў, што путч канстытуцыйны. /Я разумею тут ёсць нейкая партыйная наменклатурная праўда -- сваё разуменне. Там былі вельмі высокакваліфікаваныя юрысты і гэтак далей/. Я б хацеў, каб мне Васіль Іванавіч адказаў на адно пытанне. Калі ён гаварыў, што гэта камітэт канстытуцыйны, -- гэта была пазіцыя юрыста ці гэта пазіцыя чалавека, які належыць да пэўнай партыі, які кіруецца, магчыма, нейкімі іншымі матывамі? У залежнасці ад гэтага я буду галасаваць.

Шаладонаў В.І. Отвечая на ваш вопрос, могу возвратиться к моему выступлению, но нигде не заявлял, что этот комитет конституционный.

Старшынствуючы. Першы мікрафон, калі ласка.

Зданевіч Л.У. (Машэраўская выбарчая акруга № 39, г.Мінск). Уважаемые народные депутаты! Нельзя сводить ответственность должностных лиц к бытовому уровню. Я лично разговаривал с Василием Ивановичем, и он утверждал /у меня было требование о созыве внеочередной сессии/, что нет никакого для этого основания. Я это утверждаю /был один свидетель, правда, не знаю этого человека/, буквально передал вам эти слова.

И еще. Я считаю, что мы здесь должны рассмотреть персональную ответственность членов Президиума. Не дееспособный Верховный Совет не сможет создать тот орган, который будет нормально работать. Не сможет этот Верховный Совет и принять нормальную Конституцию. Не надо питать иллюзий, не надо политических игр. Этот Верховный Совет должен решить все задачи,

по которым здесь собрался. В первую очередь -- задачи ответственности должностных лиц. И рассмотреть те пункты повестки дня, которые поставила оппозиция. Не потому, что поставила их оппозиция, а потому, что поставила их жизнь. Я говорю о персональной ответственности членов Президиума. Дальше. Президиум, председатели комиссий -- члены Президиума могут сохранять свои функции до перевыборов Верховного Совета, но должны быть лишены статуса членов Президиума.

Старшынствуючы. Вы мяне прабачце, а хто зменіць Канстытуцыю такім чынам?

Зданевіч Л.У. Мы.

Старшынствуючы. Пяты мікрафон.

Сівіцкі Д.А. (Магілёўская-Кіраўская выбарчая акруга № 278, Магілеўская вобласць). Учитывая, что мы уже доверили Василию Ивановичу, когда избрали его заместителем Председателя, формулировка должна быть: кто не доверяет.

Старшынствуючы. Калі ласка, уключыце дадатковы мікрафон у Прэзідыуме.

Шаладонаў В.І. Я должен сказать, что да, ко мне зашли. Зашел народный депутат и сказал: "Подпишите обращение для созыва сессии". Я как заместитель Председателя Верховного Совета считал, что по этому вопросу должен высказаться Президиум, а не просто подписываться, не высказав свою точку зрения. Не буду оправдываться. Нам нужно сегодня определиться...

Старшынствуючы. Пераходзім да галасавання, таму што пытанне мы ўзгаднілі. Шаноўныя народныя дэпутаты! Прашу падняць рукі, хто за тое, каб скончыць спрэчкі? Галасаванне усё вырашыць. Я хачу сказаць, што не дапушчу ніякага беспарадку ў зале. Вы можаце мне выказаць недавер, але тут будзе парадак, і я буду карыстацца правамі старшынствуючага. Вы пагадзіліся з тым, што выступіць тры чалавекі, прагаласавалі. Я стаўлю на тайнае электроннае галасаванне наступнае пытанне. Хто за тое, каб выказаць недавер намесніку Старшыні Вярхоўнага Савета Шаладонаву Васілю Іванавічу? Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

—

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	268
Прагаласавала "за"	89
Прагаласавала "супраць"	118
Устрымалася	37
Усяго прагаласавала	244
Не галасавала	24

Рашэнне не прынята.

Для таго, каб работа была нармальнай і ўлада была ўладай, я па прапанове Прэзідыума Вярхоўнага Савета стаўлю на тайнае элетроннае галасаванне наступнае пытанне. Хто за тое, каб выказаць недавер Прэзідыуму Вярхоўнага Савета цалкам? Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	268
Прагаласавала "за"	46
Прагаласавала "супраць"	183
Устрымалася	17
Усяго прагаласавала	246
Не галасавала	22

Рашэнне не прынята.

Паважаныя народныя дэпутаты! У сувязі з тым, што ў нас адсутнічае Старшыня, я бяру на сябе функцыі выконваючага абавязкі Старшыні. Я думаю, што калі вы давяраеце мне, як выконваючаму абавязкі, мы працягнем работу сесіі па павестцы дня. Згода?

Запрашаю на выступленне народнага дэпутата СССР Малафеева Анатолія Аляксандравіча. /Шум у зале/. Я яшчэ раз хачу сказаць, што як Старшыня я запрашаю для выступлення на трыбуну народнага дэпутата СССР, які мае па нашаму Рэгламенту права выступаць, Малафеева Анатолія Аляксандравіча. Калі ласка. /Шум у зале/. /Апазіцыя БНФ пакідае залу/.

Малафееў А.А. Уважаемые народные депутаты! Во-первых, я утром до начала заседания сессии, в установленном порядке, как и положено, подал в секретариат записку, чтобы мне дали слово. Я сожалею, что произошел подобного рода инцидент. Он оставил у меня, я вам прямо скажу, тяжелое впечатление. И речь идет не обо мне. Если б это произошло где-то на улице, на митинге -- это было бы понятно. Но это происходит на заседании Верховного Совета. Наша республика идет к своей самостоятельности, к суверенитету, который должен базироваться на основе демократии, законов и Конституции. Я хочу сделать следующее заявление.

Вчера Михаил Сергеевич Горбачев сделал заявление о роспуске КПСС. Но это мнение только Генерального Секретаря, и подобное решение может принимать коллективный руководящий орган в лице Центрального Комитета Коммунистической партии Советского Союза. Я полагаю, что так и произойдет, но учитывая целый ряд обстоятельств, и в первую очередь то, что нынешние КПСС и Политбюро не в состоянии проводить политику, направленную на интересы государства и народа, учитывая то обстоятельство, что республика начинает приобретать свой суверенитет не на словах, а на деле, мы сегодня посоветовались с партийным активом и пришли к выводу, что Компартия республики должна выйти из состава КПСС. Такие предложения мы собираемся на днях внести и на пленум ЦК Компартии Белоруссии. Речь будет идти о проведении съезда в ближайшее время, по крайней мере, в этом году, о создании новой программы партии, принятии соответствующего устава, который определит ее облик, исходя из интересов республики, ее суверенитета. Поэтому я считал необходимым сделать здесь, на сессии, подобное заявление.

Исходя из этой ситуации я считаю нецелесообразным и невозможным оставаться в составе Политбюро Центрального Комитета КПСС.

И следующее. Сегодня вы будете рассматривать и голосовать и за те вопросы, которые касаются партии. В частности, вопрос департизации. В силу целого ряда обстоятельств /и это сегодня диктуется обстановкой, да и временем/ мы пришли к такому выводу, что этот вопрос надо поддержать. Я призываю коммунистов-депутатов

проголосовать за департизацию.

Что касается национализации собственности КПСС -- этот вопрос на прошлой сессии рассматривался. Я не хочу затрагивать долго этот вопрос. Собственность принадлежит всем коммунистам, а не просто какому-то руководящему органу. А в Компартии Белоруссии 670 тысяч человек, вы представляете -- сколько это. Была она создана за счет взносов и отчислений от издательской деятельности. Так что никаких дурных запахов в ней нет. Поэтому лишение собственности будет актом неконституционным, негуманным и неправильным. Да и сами вы понимаете, что это практически физическая ликвидация политической структуры.

Поэтому я обращаюсь, Станислав Станиславович Шушкевич, к Вам как исполняющему обязанности Председателя Верховного Совета. Ночью, да и сейчас имеются активные попытки самостоятельного захвата зданий Компартии. Это было сделано по отношению Минского городского комитета, целого ряда районных комитетов Минска. Сейчас идут попытки штурмом взять ЦК Компартии Белоруссии. Уважаемые народные депутаты! Нельзя допустить подобных вещей. Это положит темное пятно на республику. Это подхлестнет многие процессы. Мы идем к демократической республике, демократическому государству. И если мы не будем преследовать эти принципы -- вы знаете, как далеко это может завести. Одно беззаконие не должно порождать другое.

И последнее. Здесь, в этом зале, на этой трибуне, да и в отдельных средствах массовой информации идут концентрированные атаки, носящие оскорбительный и провокационный характер, направленные непосредственно против меня. И дело не во мне как личности. Я чист совершенно перед людьми. Дело в том, что я представляю Компартию, довольно большой отряд коммунистов. Здесь было вчера сделано заявление. Я еще раз хочу подтвердить. Я категорически протестую, считаю это неправильным, незаконным, неверным, совершенно искажающим истину, когда делаются попытки связать действия Компартии с группой лиц, которые намеревались осуществить антиконституционный переворот.

Я с полной ответственностью заявляю здесь, что ни одного факта конкретного по практическим действиям Компартии Белоруссии,

кроме как обеспечить нормальное решение вопроса и не вводить никакого чрезвычайного положения в республике вы не найдете. У меня совесть перед белорусским народом чиста. И называть меня преступником и связывать мои действия еще и с Чернобылем 1986 года, когда я имел такое же отношение, как и большинство здесь сидящих, -- это абсурд. Это несправедливо, это по-человечески горько. И если мы будем так строить отношения, то никогда мы не увидим демократической свободной Белоруссии. Спасибо за внимание.

Старшынствуючы. Шаноўныя народныя дэпутаты! Да гэтага часу выступілі тыя дэпутаты, выступленне якіх было аб'яулена. А цяпер я б хацеў з вамі параіцца. Дзеля выступлення ў спрэчках запісалася 55 народных дэпутатаў. Выступілі 18 народных дэпутатаў. Што мы будзем рабіць далей? Ёсць вось якая прапанова. Давайце мы ўзновім спісак. Я хачу, карыстаючыся нашай электроннай сістэмай рэгістрацыі, правесці рэгістрацыю тых, хто настойвае на выступленні, а пасля гэтага прыняць рашэнне. Хачу папрасіць усіх народных дэпутатаў, хто настойвае на выступленні, зарэгістравацца.

А пакуль што ў сувязі з тым, што быў запыт народных дэпутатаў да Міністра ўнутраных спраў я запрашаю яго на трыбуну.

Ягораў У.Д. /Міністр унутраных спраў Беларускай ССР/. Уважаемые товарищи! Два народных депутата обратились с запросом к Министру внутренних дел и Председателю Комитета госбезопасности республики о том, как исполняется Указ Президента Союза ССР об охране зданий партийных органов. Я также как и вы узнал о том, что такой Указ подписан, вчера из программы "Время". Он был воспринят на слух. И мы знаем с вами /я так понял/, что касается охраны этих помещений, то она должна быть обеспечена Советами народних депутатов. Я понимаю выполнение этого Указа без наличия его оригинала у себя таким образом, что каждый Совет народных депутатов определяет форму, как эта охрана будет обеспечена. Мне представляется, что это может быть охрана смешанная. Из милиции, дружинников с контролем со стороны депутатского корпуса или она будет заключаться в опечатывании этих помещений и выставлении охраны. Конкретной формы или технологии исполнения этого поручения на сегодняшний день нет. Мною сегодня утром были даны

указания начальнику управления внутренних дел Минского горисполкома, чтобы именно так, как я вам доложил и реализовывалась эта задача. Я не имею на сегодняшний день полномочий ни от Председателя Совета Министров, ни от другого вышестоящего должностного лица, что именно вот так, а не иначе должно быть обеспечено выполнение этого поручения.

Далее, мне представляется, что если могут быть какие-то другие решения сиюминутного порядка, то на этот счет может быть принято решение Верховного Совета. Если такое решение будет принято, оно будет исполнено немедленно. Вместе с тем я хотел бы ответить на то, о чем мне в зале вот уже дважды сказали. Вот, мол, идет вынос архивов из здания Центрального Комитета Компартии Белоруссии. Что милиция, которая там охраняет, бездействует. Кстати, никаких штурмов там нет. Не надо сгущать краски. Как не было никаких штурмов ночью и занятий помещений партийных комитетов. Были попытки проникнуть. Они были пресечены. Там все было улажено и никакие инциденты, которые могли бы стать объектом внимания Верховного Совета, по-моему, места не имели. Никакого выноса архивов или каких-то других документов или чего-то еще из здания ЦК Компартии Белоруссии не было. Только что прибыл оттуда мой заместитель, который об этом доложил. Так что здесь тоже слухи преувеличены.

Пользуясь этой высокой трибуной, я хотел бы еще на два момента обратить ваше внимание. Я знаю достаточно много фактов, когда не уполномоченные на то лица, депутаты Верховного Совета республики дают настоятельные рекомендации, пытаются оказывать давление и на Министра внутренних дел, и на Председателя Комитета госбезопасности, как надо действовать в этой ситуации.

Уважаемые товарищи! Я хотел бы вам доложить, что у меня на этот счет есть функциональные обязанности, есть приказ, есть поручение Председателя Совета Министров, которому я непосредственно подчиняюсь, и я эти указания буду выполнять. Ваши пожелания, ваши рекомендации я буду принимать к сведению. Но это не значит, что обращение депутатов для меня есть приказ. Мы с уважением относимся к вашим просьбам и обращениям и будем оказывать всяческое содействие в реализации ваших полномочий, как

это записано и в Законе "О статусе народного депутата Белорусской ССР".

И последнее. И у Министра внутренних дел республики, и у Председателя Комитета госбезопасности достаточно полномочий и достаточно сил, чтобы в этой ситуации и в этом сложном положении обеспечить должное поддержание общественного порядка. Силы, которыми мы располагаем, приведены в соответствующее состояние готовности. И не надо никому накалять страсти. Есть должностные лица, которым поручены эти задачи решать. Если мы их с Председателем Комитета госбезопасности выполняем нечетко или плохо, ставьте вопрос о нашем служебном соответствии, но коль такое доверие вами оказано нам, коль есть Председатель Совета Министров, которому мы подчиняемся непосредственно, я утверждаю, что мы общественный порядок будем обеспечивать так, как положено. Спасибо за внимание.

Старшынствуючы. Шаноўныя народныя дэпутаты ... Калі ласка, трэці мікрафон.

Бачароў Я.М. (Віцебская-Праудзінская выбарчая акруга № 179). Уважаемый Владимир Демьянович, уважаемые товарищи народные депутаты! По просьбе группы народных депутатов я попросил своего заместителя товарища Попова и народного депутата товарища Тесовца проверить, как организована охрана здания ЦК КПБ. Они мне доложили, что никакой охраны там нет, есть охрана ведомственная, какая была там и до сегодняшнего момента. В здание ЦК они наших представителей не пропустили, только в вестибюль. Предложили пропустить нас и посмотреть, какие работы проводятся с архивом и так далее только с представителем ЦК. Я считаю, что данное положение противоречит Указу Президента и это надо поправить.

Старшынствуючы. Паважаныя народныя дэпутаты! Каб не разгортваць спрэчкі, ёсць прапанова камісіі, узначальваемай народным дэпутатам Грыбам, падрыхтаваць Пастанову Вярхоўнага Савета па гэтаму пытанню. І мы яе паставім на галасаванне. Аб выкананні Указа Прэзідэнта на Беларусі. Першы мікрафон, калі ласка.

Садоўскі П.В. (Алэ.іноўская выбарчая акруга № 46, г.Мінск).

Паважаныя калегі! Тут ёсць у нас юрыдычнае замкнутае кола. Міністр унутраных спраў непасрэдна падпарадкоўваецца таварышу Кебічу, Старшыні Савета Міністраў. Гутарка ідзе аб маёмасці КПБ - - КПСС і ЦК. Паважаны таварыш Кебіч з'яўляецца членам ЦК. Дык вось якое замкнутае кола. Паважаны таварыш Кебіч павінен сказаць, што ён не член ЦК. І таварыш Ягораў сам, па-мойму, член ЦК? Дык разамкніце гэтае кола мне, простаму смяротнаму, беспартыйнаму. Дзякуй.

Старшынствуючы. Калі ласка, Вячаслаў Францавіч.

Кебіч В.Ф. Уважаемые народные депутаты! Совет Министров Белорусской ССР, руководствуясь Законом Белорусской ССР о Совете Министров Белорусской ССР вносит на ваше рассмотрение несколько проектов постановлений Верховного Совета республики. Извините, за неимением времени не все они размножены. Первый проект. О прекращении деятельности политических партий и общественных движений, преследующих политические цели. Зачитываю: "Пастанова Вярхоўнага Савета Беларускай ССР. "Аб спыненні дзейнасці палітычных партый і грамадскіх рухаў, праследуючых палітычныя мэты".

Вярхоўны Савет Беларускай ССР п а с т а н а ў л я е:

1. "Спыніць дзейнасць палітычных партый, грамадскіх рухаў і другіх грамадскіх аб'яднанняў, праследуючых палітычныя мэты ва ўсіх органах дзяржаўнай улады і кіравання, Міністэрстве ўнутраных спраў Беларускай ССР, Камітэце дзяржаўнай бяспекі Беларускай ССР, Пракуратуры Беларускай ССР, судовых установах рэспублікі".

2. Даная Пастанова ўступае ў сілу з моманту яе прыняцця".

Подписи всех членов Президиума, визы всех членов Президиума Совета Министров.

Дальше. "О политической и экономической независимости Белорусской ССР".

"Кіруючыся Дэкларацыяй Вярхоўнага Савета Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі Вярхоўны Савет

Беларускай ССР п а с т а н а ў л я е:

1. Аб'явіць палітычную і эканамічную незалежнасць Беларускай ССР.

2. Перадаць ва ўласнасць Беларускай ССР усе прадпрыемствы, арганізацыі і установы саюзнага падпарадкавання, размешчаныя на тэрыторыі рэспублікі, за выключэннем тых, кіраўніцтва якімі перадаецца згодна з заканадаўствам Беларускай ССР адпаведным органам Саюза ССР.

Савету Міністраў Беларускай ССР тэрмінова прыняць нарматыўныя акты аб парадку перадачы да 1 студзеня 1992 года ўказанай уласнасці ў веданне рэспублікі. У ходзе рэалізацыі данай Пастановы ажыццявіць узаемадзеянне з саюзнымі рэспублікамі па пытаннях, закранаючых іх інтарэсы, забяспечыць нармальнае функцыяніраванне эканомікі і сацыяльнай сферы Беларускай ССР".

Дальше. "О подчиненности правоохранительных органов республики".

"У сувязі з Дэкларацыяй аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай ССР Вярхоўны Савет Беларускай ССР п а с т а н а ў л я е:

1. Перадаць у непасрэднае падпарадкаванне Вярхоўнага Савета Беларускай ССР і Савета Міністраў Беларускай ССР органы Пракуратуры Беларускай ССР, Міністэрства ўнутраных спраў Беларускай ССР і Камітэта дзяржаўнай бяспекі Беларускай ССР.

Устанавіць, што гэтыя органы ў сваёй дзейнасці кіруюцца заканадаўствам Беларускай ССР.

2. Савету Міністраў Беларускай ССР у месячны тэрмін прадставіць у Вярхоўны Савет Беларускай ССР прапановы аб унясенні ў заканадаўчыя акты Беларускай ССР змяненняў, якія вынікаюць з данай Пастановы".

В своем выступлении вчера я подчеркнул, что вопрос о департизации очевиден. Мы не можем допустить того, чтобы под видом политических целей партии и движения влияли на

объективность принимаемых всеми органами власти, управления решений. В равной степени это относится и к правоохранительным органам КГБ, МВД и Прокуратуры. Мы полагаем, что это станет и мощным барьером на пути экстремистских проявлений, не допустит реализации авантюрных решений.

Да, мы в начале строительства своего белорусского государства. И если мы хотим создать правовое государство, если мы хотим дать гарантию белорусскому народу в защите его прав и демократических свобод, мы просим Верховный Совет поддержать даннэе предложение.

Рассчитываем на то, что эти решения поддержит и весь белорусский народ. На основании экономического анализа, с учетом процессов, происходящих в центре и в республиках, мы пришли к твердому убеждению о необходимости принятия Верховным Советом решения о политической и экономической независимости нашей республики. Мы не можем допустить, чтобы растаскивалось то добро, то богатство, которое создавалось на протяжении десятков лет трудом белорусского народа. Мы -- за цивилизованные подходы. Вспомним о том, что созданный экономический потенциал республики -- это результат усилий всех народов СССР, поэтому через экономические соглашения с другими республиками и Центром мы урегулируем отношения с ними с тем, чтобы обеспечить стабильность работы предприятий и их трудовых коллективов.

Сегодня, когда на глазах разрушаются вертикальные связи, мы не можем допустить, чтобы оставить союзные предприятия один на один со своими проблемами и бедами. Всеми своими возможностями республика должна поддержать их.

Сказанное мною вовсе не означает, что этой акцией мы против нового Союза. Строго руководствуясь мнением населения республики о необходимости Союза суверенных государств, мы полагаем, что данные меры являются практическим наполнением Декларации о суверенитете Белорусской ССР, реальным фактом государственности Белоруссии. Мы за то, чтобы еще раз пересмотреть новые подходы к образованию нового Союза.

И в заключение вот еще о чем. Обстановка в обществе

чрезвычайно напряжена. И требуется определенное время, чтобы все правильно поняли то, о чем я докладывал Верховному Совету республики. Поэтому призываю всех граждан нашей республики сохранять спокойствие и дисциплину, порядок и организованность. Данные проекты я вношу на рассмотрение Верховного Совета. Вы можете дополнять их, можете изменять. Здесь может быть что-то, как правильно было сказано, и политически неграмотно, но это уже дело Верховного Совета. Мы в очень короткое время создавали все эти документы. Поэтому я, кажется, и ответил на вопрос товарища Садовского, как я поступаю как член Центрального Комитета.

И последнее, то, о чем здесь говорил Министр внутренних дел. Мною только что (то есть не только мною, но и завизировано членами Президиума) подписано постановление о взятии под охрану, в соответствии, как вы и требуете, зданий всех общественных организаций и всех партий, расположенных на территории республики. (Шум у зале).

Старшынствуючы. Дзякую. Шаноўныя народныя дэпутаты, неабходна параіцца. У нас настойваюць на выступленнях 29 чалавек. Мы павінны вызначыць час. Я буду прадастаўляць слова ў тым парадку, які даў сакратарыят, выкрасліўшы тых, хто не настойвае дзеля выступлення ў спрэчках. Мы павінны вызначыць час, да якога мы будзем абмяркоўваць першае пытанне. Якія будуць прапановы? Калі ласка, чацверты мікрафон.

Гюнтэр Б.Д. (Гомельская-Сельмашаўская выбарчая акруга №190). Уважаемые народные депутаты! Уважаемый Президиум! Я обращаюсь вторично. Вчера присутствующие на нашем заседании представители трудящихся города Минска просили слова в прениях. Повторно просят, там есть записка, подписанная 20 народными депутатами по этому вопросу.

Старшынствуючы. Дзякую. Я хацеў бы вызначыць парадак. Ёсць прапанова закончыць спрэчкі па першаму пытанню ў 14 гадзін і перайсці да галасавання пасля перапынку па праектах пастаноў. Якія ёсць іншыя прапановы? Другі мікрафон.

Крыжаноўскі М.К. (Жодзінская-Аўтазаводская выбарчая акруга № 85, Мінская вобласць). Я па вядзенню нашай сесіі. Я ўчора

запісаўся для выступлення ў спрэчках па гэтаму пытанню. Сёння тут спадар Малафееў сказаў, што ён сёння раніцай запісаўся, і яму ўжо далі слова. Я пратэстую. Гэта знявага дэпутата. Мае правы парушаны. Я ўчора раніцай запісаўся для выступлення ў спрэчках па першаму пытанню...

Шушкевіч С.С. Народны дэпутат Крыжаноўскі, вы запісаны пад нумарам 38. Я хачу растлумачыць Вярхоўнаму Савету, чаму я даў слова (і правільна, мне здаецца, зрабіў) народнаму дэпутату БССР Малафееву. Гэта знак павагі да майго старшыні былога, які аб'явіў яго выступленне. І я проста павінен быў гэта зрабіць. Гэта мой абавязак. Гэта прабачэнне за тое, што тут адбылося. Цяпер я зачытаю спіс, хто ў нас выступае. Так, восьмы мікрафон.

Мачуленка М.А. (Ельская выбарчая акруга № 207, Гомельская вобласць). Уважаемый Станислав Станиславович! Уважаемые коллеги! Ведь мы второй день обсуждаем первый вопрос. Нам предложены варианты по проекту конкретных постановлений. Сейчас Премьер республики тоже от имени Правительства внес конкретные постановления, которые расшифровывают первый вопрос. О каком еще обсуждении надо вести речь? Я предлагаю на голосование поставить мое предложение: перейти к конкретному рассмотрению внесенных проектов. И только по проектам: постатейно, в целом, как угодно, но перейти к принятию постановлений.

Старшынствуючы. Ёсць прапановы. Прапанова першая -- па спісу прадоўжыць спрэчкі да 14 гадзін. І прапанова другая -- перайсці да прыняцця рашэнняў па праектах пастаноў, якія ёсць у народных дэпутатаў. І ёсць прапанова, каб спрэчкі прадоўжыць, і усе выступілі.

Тры прапановы. Пяты мікрафон.

Карпаў А.А. (Бабруйская-Ленінская выбарчая акруга № 284, Магілёўская вобласць). Уважаемые товарищи депутаты! То, что нам сейчас сказал наш Премьер-министр, можно выразить так: в огороде бузина, а в Киеве дядька. Поэтому я предлагаю: немедленно проголосовать Верховному Совету, чтобы поручить Министерству внутренних дел БССР взять под охрану и опечатать все архивы Коммунистической партии Белоруссии на территории республики.

Старшынствуючы. Шаноўныя народныя дэпутаты! Я думаю, што мы не будзем рабіць спрэчак, мы папросім прапанову па гэтаму пытанню ад народнага дэпутата Карпава. Грыбу Мячэславу Іванавічу альбо яго намесніку Папову трэба падрыхтаваць гэта пытанне. Тут няма аб чым спрачацца. Таму я стаўлю на галасаванне: хто за тое, каб працягваліся спрэчкі да 14 гадзін па спісу, які распрацаваны Сакратарыятам? Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	135
Зарэгістравана	268
Прагаласавала "за"	87
Прагаласавала "супраць"	99
Устрымалася	9
Усяго прагаласавала	195
Не галасавала	73

Рашэнне не прынята.

Хто за тое, каб спыніць спрэчкі і перайсці да прыняцця праектаў пастаноў, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	135
Зарэгістравана	268
Прагаласавала "за"	185
Прагаласавала "супраць"	17
Устрымалася	2
Усяго прагаласавала	204
Не галасавала	64

Рашэнне прынята.

Шаноўны народны дэпутат! Я не стаўлю вашу прапанову, яна альтэрнатыўная. Таму спрэчкі па першаму пытанню спыняюцца. Пераходзім да прыняцця пастаноў. Чацвёрты мікрафон, калі ласка.

Курбаеў У.Д. (Гродзенская-Болдзінская выбарчая акруга № 236). Станислав Станиславович! Я думаю, что еще рано рассматривать эти проекты постановлений, потому что поступали

предложения депутатов, которые вносили дополнения. И надо, чтобы они были размножены и депутаты имели бы возможность ознакомиться с этими проектами.

Старшынствуючы. Добра. Што вы прапануеце?

Курбаеў У.Д. Я предлагаю сделать перерыв и после перерыва собраться.

Старшынствуючы. Шаноўныя народныя дэпутаты! Ёсць такая прапанова -- зрабіць цяпер перапынак. Падчас перапынку камісія і Прэзідыум Вярхоўнага Савета разгледзяць парадак разгляду пытанняў дзеля галасавання.

Аб'яўляецца перапынак да 15 гадзін.

ПАСЛЯ ПЕРАПЫНКУ

Старшынствуючы. Паважаныя народныя дэпутаты! Працягваем наша пасяджэнне. Я прашу народных дэпутатаў заняць свае месцы і падрыхтавацца да рэгістрацыі. Прашу ўключыць сістэму рэгістрацыі. Прашу народных дэпутатаў зарэгістравацца. Прысутнічае 260 народных дэпутатаў. Кворум у нас ёсць. Мы працягваем нашу работу. Я прашу тых, хто падыдзе пасля рэгістрацыі, зарэгістравацца тут, каля камп'ютэра. Калі ласка, першы мікрафон.

Садоўскі Л.В. Паважаныя народныя дэпутаты! Паважаны Старшыня! Я хацеў бы прасіць, каб мы арганізавалі нармальную перадачу пра тое, што ў нас адбываецца на сесіі, на саюзныя сродкі масавай інфармацыі. Я павінен сказаць, што наш карэспандэнт таварыш Жук увесь гэты час, будзем так гаварыць, даваў даволі неаб'ектыўную інфармацыю пра рэспубліку. Дарэчы, хачу сказаць пра тыя інтэрв'ю, якія ён браў, у прыватнасці, учора. Народны дэпутат Булахаў і я, мы давалі інтэрв'ю. Я разумею, што ў Маскве ёсць рэдакцыя, але ў журналіста павінны быць сумленне і аўтарскае права.

Я не ведаю, як тут вырашаць? Сталярова вызвалілі ад пасады ці не, не ведаю. Ва ўсякім разе, трэба, каб асвятленне было нармальнае. Калі Жук працуе, няхай ён тады неяк Вярхоўнаму Савету паведамляе, што ён дае.

Старшынствуючы. Шаноўныя народныя дэпутаты! Мы стварылі рэдакцыйную камісію, і ёсць просьба да гэтай камісіі звярнуць увагу на заяву члена Прэзідыума народнага дэпутата Садоўскага. Калі ласка, другі мікрафон.

Слабчанка С.І. (Баранавіцкая-Кастрычніцкая выбарчая акруга № 111, Брэсцкая вобласць). Я хотел бы узнать судьбу Постановления "О государственной независимости", которое было размножено сегодня утром. Я сам лично видел, что размножено. Почему до сих пор оно не роздано депутатам? (Шум у зале). Это роздано то, что подготовил Совет Министров. Я имею в виду то, что подготовлено оппозицией. (Шум у зале).

Старшынствуючы. Я прашу пытанні такога плана ўдакладняць з сакратарыятам, таму што ніякіх дыскрымінацыйных мер па размнажэнню дакументаў у адпаведнасці з Рэгламентам не было, няма і не будзе.

Я падкрэсліваю, удакладніце, каму перадалі. Хто перадаваў дакументы ў сакратарыят? (Шум у зале). Ёсць, так. Так што не трэба ўздымаць пытанні, якіх не існуе.

Шаноўныя народныя дэпутаты! Мы пераходзім да таго, каб прыняць рашэнні па пункту 1 нашай павесткі дня. У вас на руках ёсць праект Пастановы Вярхоўнага Савета "Аб бягучым моманце", унесены Прэзідыумам Вярхоўнага Савета БССР. У вас таксама ёсць праект Пастановы "Аб дзеяннях Старшыні Вярхоўнага Савета БССР у час спробы дзяржаўнага перавароту ў СССР", прапанаваны БНФ. Я аднoшу яго таксама да гэтага пытання, лічу нават гэта пытанне першым. І ёсць праект Пастановы Вярхоўнага Савета Беларускай ССР "Аб дзеяннях членаў Прэзідыума", таксама прапанаваны апазіцыяй БНФ. Ці, можа, будуць зняты якія-небудзь прапановы? (Шум у зале).

Тут мне здаецца, што лагічна было б зняць праект другой Пастановы аб дзеяннях Старшыні Вярхоўнага Савета. Не будзе з боку членаў апазіцыі нейкіх перашкод таму, каб мы так зрабілі? Будзем галасаваць? (Шум у зале).

Я паўтараю. Мы згрупавалі пытанні па першаму пункту так, як у дужках пералічаны. Я б назваў гэта пункт 1.1. І параіліся ў

Прэзідыуме, як будзем зараз прымаць Пастанову.

Да гэтага пункта 1.1 маюць дачыненне тры праекты Пастаноў -- Пастанова, унесеная Прэзідыумам Вярхоўнага Савета, "Аб бягучым моманце" і два праекты пастаноў, унесеныя апазіцыяй: аб Старшыні і аб членах Прэзідыума, аб дзеяннях у час путчу.

Мы ўсе гэтыя пастановы будзем галасаваць ці апазіцыя здымае якую-небудзь з іх? (Шум у зале). "Аб дзеяннях Старшыні Вярхоўнага Савета БССР у час спробы дзяржаўнага перавароту ў СССР". Здымаем, згода? Згода. Па Прэзідыуму мы галасавалі, мне здаецца, што гэта пытанне не існуе ўжо. Згода? (Шум у зале). Няма згоды? Добра, тады будзем разглядаць.

Значыцца, я прашу выказаць свае адносіны да праекта, унесенага Прэзідыумам Вярхоўнага Савета БССР. Можам яго прыняць за аснову? (Шум у зале). Чытаць? Добра, я буду чытаць.

Я тады лепей запрашу Булахава Дзмітрыя Пятровіча на трыбуну, старшыню Камісіі па заканадаўству. Ён будзе чытаць гэту Пастанову і даваць адказы на тыя пытанні, якія ўзнікнуць. Таму што гэты праект Пастановы разгледжаны Камісіяй. Давайце я прачытаю прэамбулу.

"Дзяржава і рэспубліка ў апошнія дні перажылі складаны палітычны перыяд.

Увёўшы ў зман насельніцтва дзяржавы лжывай інфармацыяй аб немагчымасці па стану здароўя выканання Гарбачовым М.С. абавязкаў Прэзідэнта СССР, так званы Дзяржаўны камітэт па надзвычайнаму становішчу ў СССР /ДКНС/ захапіў уладу. Блакіравалася дзейнасць органаў дзяржаўнай улады і кіравання, у асобных мясцовасцях было ўведзена надзвычайнае становішча, рад рэгіёнаў кантраляваўся войскамі. На працягу некалькіх дзён пад пагрозай знаходзіліся заваяваныя ў перыяд перабудовы дэмакратычныя пераўтварэнні, правы і свабоды грамадзян. Многімі перадавымі сіламі грамадства, палітычнымі дзеячамі і грамадзянамі такая сітуацыя была ацэнена адмоўна, яны рашуча выступілі за аднаўленне ў дзяржаве канстытуцыйнага парадку.

Вярхоўны Савет Беларускай Савецкай Сацыялістычнай

Рэспублікі п а с т а н а ў л я е:

1. Асудзіць антыканстытуцыйныя дзеянні членаў ДКНС і падтрымаўшых іх грамадска-палітычных утварэнняў, органаў дзяржаўнай улады і кіравання. Стварыць Часовую камісію Вярхоўнага Савета Беларускай ССР па ацэнцы іх дзеянняў на тэрыторыі рэспублікі ў саставе 7 народных дэпутатаў Беларускай ССР".

/Ніякі склад канкрэтна не прапаноўваецца Прэзідыумам, вырашана гэта вызначыць тут/.

"Часовай камісіі прадставіць справаздачу аб праведзенай рабоце да чарговай сесіі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

2. Адзначыць, што Прэзідыум Вярхоўнага Савета Беларускай ССР звярнуўся да беларускага народа з заклікам аб захаванні спакою. У процівагу заяве і пастанове № 1 самазванага ДКНС Прэзідыум Вярхоўнага Савета Беларускай ССР пацвердзіў, што на тэрыторыі рэспублікі захоўваюць сілу заканадаўчыя акты Беларускай ССР, працягваюць дзейнічаць законна сфарміраваныя ў адпаведнасці з Канстытуцыяй Беларускай ССР структуры дзяржаўнай улады і кіравання, але не даў дакладнай палітычнай ацэнкі неканстытуцыйнасці дзеянняў гэтага камітэта.

3. Лічыць мэтазгодным ажыццявіць дэпартызацыю органаў дзяржаўнай улады і кіравання, праваахоўных, судовых органаў, органаў юстыцыі і ваеннаслужачых.

Даручыць камісіям Вярхоўнага Савета Беларускай ССР па заканадаўству, па пытаннях нацыянальнай бяспекі, абароны і барацьбы са злачыннасцю, па пытаннях галоснасці, сродкаў масавай інфармацыі і правоў чалавека, па пытаннях работы Саветаў народных дэпутатаў і развіцця самакіравання падрыхтаваць адпаведныя прапановы па змяненню дзеючага заканадаўства.

4. Заклікаць усе грамадскія аб'яднанні, працоўныя калектывы, усіх службовых асоб і грамадзян Беларускай ССР да кансалідацыі сіл па умацаванню канстытуцыйнага ладу, законнасці, правапарадку, да недапушчэння ў далейшым утварэння неканстытуцыйных органаў улады і кіравання. Адзначыць, што надзвычайныя падзеі, якія адбыліся, не павінны паслужыць прычынай да разладу паміж людзьмі,

да звядзення палітычных рахункаў.

5. Звярнуцца з заклікам да народных дэпутатаў СССР ад Беларускай ССР прыняць удзел у рабоце нечарговай сесіі Вярхоўнага Савета СССР, З'езда народных дэпутатаў СССР і даць прынцыповую ацэнку дзеянням органаў дзяржаўнай улады і кіравання СССР у сувязі са стварэннем Дзяржаўнага камітэта па надзвычайнаму становішчу ў СССР".

Другі мікрафон.

Герасюк І.М. (Капыльская выбарчая акруга № 63, Мінская вобласць). Паважаны Станіслаў Станіслававіч, нельга так ставіць пытанне, што ў нас быццам бы ёсць адзін праект. Ёсць мой праект, які цалкам уключае гэтыя пункты, і перад тым як галасаваць гэты праект, людзі павінны ведаць, які праект ёсць яшчэ Там ёсць і аб маёмасці КПБ, і аб спыненні дзейнасці, і гэтак далей. Гэтыя праекты павінны ісці разам, разам галасавацца. А то, быццам бы, такое становішча, што толькі ваш праект, і больш нічога няма.

Булахаў Д.П. Действительно, имеется ваш проект. Есть еще ряд проектов, которые в принципе совпадают с проектом, внесенным Комиссией по законодательству. Есть проект депутатской оппозиции. У Станислава Станиславовича они сгруппированы. Мы сейчас говорим об оценке деятельности, я так понимаю.

Давайте так. Предложен вариант по оценке деятельности Президиума, должностных лиц и действий Верховного Совета. В данной ситуации это единственный проект, который от начала и до конца отвечает идее разрешения этого вопроса. Поэтому он сейчас и обсуждается. Потому что вопросы о собственности, департизации включены в повестку дня, у вас есть по несколько постановлений по каждому из них.

Старшынствуючы. Шаноўны народны дэпутат Герасюк, ёсць ваша прапанова. Яна будзе пастаўлена на галасаванне так, як і ўсе астатнія. Але мы імкнуліся згрупаваць, мы гэтым займаліся ў перапынку.

Калі ласка, трэці мікрафон.

Навумчык С.І. (Віцебская-Чыгуначная выбарчая акруга № 181). Паважаны Станіслаў Станіслававіч, паважаны Дзмітрый Пятровіч! У прэамбуле ёсць сказ: "Многімі перадавымі сіламі грамадства, палітычнымі дзеячамі, грамадзянамі такая сітуацыя была ацэнена адмоўна, яны рашуча выступілі за аднаўленне ў дзяржаве канстытуцыйнага парадку". Я ўсё ж думаю, што такі палітычны орган як Вярхоўны Савет павінен даваць дакладныя палітычныя ацэнкі. Наколькі я ведаю, Беларускі народны фронт, Сацыял-дэмакратычная грамада, Аб'яднаная партыя, Сялянская партыя і іншыя выступілі супраць дыктатуры. У нас была толькі адна палітычная партыя, якая ў асобе Бюро ЦК падтрымала гэта, -- Камуністычная партыя. Я хацеў бы, каб гэта было сказана дакладна. Гэты дакумент палітычны, і трэба тут дакладнасць захоўваць.

Старшынствуючы. Першы мікрафон.

Антончык С.А. (Ясенінская выбарчая акруга № 17, г.Мінск). Я хотел бы попросить Вас, Станислав Станиславович, я не знаю, какое мы будем Постановление принимать, но, я смотрю, и в одном, и во втором, и в третьем: лічыць мэтазгодным ажыццявіць дэпартызацыю органаў дзяржаўнай улады і кіравання, праваахоўных судовых органаў, органаў юстыцыі і ваеннаслужачых. Патрэбна абавязкова ўнесці пытанне аб дэпартызацыі прадпрыемстваў, бо гэта будзе стыхійна праходзіць.

Булахаў Д.П. Позвольте я возьму на себя смелость от Президиума внести предложение, хотя я ни с кем его не согласовывал. Этот вопрос надо решать в рамках отдельного постановления. Несколько вариантов такого постановления имеется. В рассматриваемом документе третий пункт надо исключить. Это отдельное постановление. Я надеюсь, что мы там и решим.

Старшынствуючы. Трэці мікрафон, калі ласка.

Грыб М.І. (Віцебская-Савецкая выбарчая акруга № 178). Я по первому пункту вношу предложение: "Асудзіць антыканстытуцыйныя дзеянні членаў ДКНС і падтрымаўшых іх грамадска-палітычных утварэнняў, органаў дзяржаўнай улады і кіравання". Я думаю, што тут трэба дадаць: "службовых асоб і асобных грамадзян".

Булахаў Д.П. Я думаю, что никто не будет возражать. Добавим слова: "отдельных должностных лиц и граждан". Мы не будем судить граждан. Мы даем политическую оценку. Мы не осуждаем конкретных лиц. Уголовная, административная, правовая ответственность -- это все в рамках закона. Мы даем политическую оценку. Граждане, которые поддержали, должны знать, что им Верховным Советом дана политическая оценка. И причем, обратите внимание, здесь нет точки, здесь нет указаний Белорусской ССР, поскольку как в преамбуле, так и в первой статье речь идет о всех лицах, органах, учреждениях и гражданах, в том числе и на территории всей страны.

Мы даем оценку. Что касается конкретного разбора и разбирательства, то это будет в Белоруссии. И это тоже в этом пункте есть.

Старшынствуючы. Трэці мікрафон, калі ласка.

Саковіч В.А. (Гарадоцкая выбарчая акруга № 109, Віцебская вобласць). Станислав Станиславович, я предлагаю такой порядок. Взять за основу этот вариант в целом, а потом по каждому пункту... А затем, если будут замечания по каждому пункту, голосовать их. Ну зачем мы сейчас рассматриваем каждый вопрос?

Старшынствуючы. Давайце так прагаласуем. Першы мікрафон, калі ласка.

Зданевіч Л.У. (Машэраўская выбарчая акруга № 39, г.Мінск). Уважаемые народные депутаты! Я пытаюсь понять смысл преамбулы и никак не могу этого сделать. Что такое: "увёўшы ў зман насельніцтва дзяржавы лжывай інфармацыяй"? Обмануть может любая газетная публикация. Но, извините, для чего же существуют государственные органы? Мы ссылаемся на обман населения. Как понимать: "захапіў уладу", значит, мы констатируем, что этот самозванный комитет захватил власть. А где же мы, где законная власть, где Конституция? Значит, вы, Президиум, констатируете, что он все же захватил власть. Значит, вы действительно не справились со своими обязанностями. Если даже в постановлении вы это констатируете.

Старшынствуючы. Ваша прапанова?

Зданевіч Л.У. Я считаю, преамбула никуда...

Старшынствуючы. Гэта не пярэчыць нашаму галасаванню. Будзем па частках галасаваць. У тым ліку і за прэамбулу.

Зданевіч Л.У. Так она просто подтверждает преступность деятельности Президиума. Я с удовольствием восприму, если здесь большинство примет такую преамбулу. Это будет констатировать действительную ситуацию.

Булахаў Д.П. Президиум предложил. Прекрасно, если вы поддерживаете...

Зданевіч Л.У. Второй пункт.

Старшынствуючы. Не, давайце мы цалкам, ёсць прапанова цалкам прымаць за аснову.

Зданевіч Л.У. Нельзя принимать в целом за основу такой документ. Третий пункт. Как понимать "считать целесообразным"? Разве это постановление? А что же взамен тогда?

Булахаў Д.П. Отдельное постановление.

Зданевіч Л.У. Одним словом, я считаю, что подобное постановление за основу принимать нельзя.

Старшынствуючы. Так, ёсць дзве прапановы. Калі ласка, першы мікрафон.

Пазьняк З.С. (Ангарская выбарчая акруга № 9, г.Мінск). У мяне ёсць канкрэтныя прапановы па змене тэксту. Па прэамбуле. Трэці радок: "Дзяржаўны камітэт па надзвычайнаму становішчу ў СССР ... захапіў уладу". Прапаную напісаць: "Дзяржаўны камітэт па надзвычайнаму становішчу ажыццявіў спробу захопу ўлады".

Булахаў Д.П. Я не возражаю, но давайте или примем, или не примем.

Старшынствуючы. Калі пайшло абмеркаванне, отавім так. Гэта абмеркаванне не мае сэнсу, калі мы ідзем не па частках. Хто за тое, каб прыняць гэты праект пастановы за аснову, прашу

галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	267
Прагаласавала "за"	226
Прагаласавала "супраць"	7
Устрымалася	7
Усяго прагаласавала	240
Не галасавала	27

Рашэнне прынята.

Па прэамбуле. Я думаю, што мэтазгодна прыняць такую праўку народнага дэпутата Пазьняка: "ажыццявіў спробу захопу ўлады". Фактычна так. Згодны з такой праўкай? Калі ласка, пяты мікрафон.

Сяндзянава Г.Г. (Навагрудская гарадская выбарчая акруга № 262, Гродзенская вобласць). Здесь уже раздавались предложения убрать аббревиатуру и не портить белорусский язык этим словом.

Старшынствуючы. Давайце пагадзімся з гэтым. Гэта было надрукавана да таго, як было ўнесена. Я думаю, што тут можна ўдакладніць, і ў тым ліку абрэвіятуру зняць.

Булахаў Д.П. Мы договорились, что в белорусском варианте "ДКНС" не будет. Будет "ГКЧП" и в белорусском варианте.

Старшынствуючы. Калі ласка, першы мікрафон.

Зданевіч Л.У. Уважаемые депутаты, я делал замечание по поводу начала преамбулы, где написано: "увёўшы ў зман насельніцтва дзяржавы лжывай інфармацыяй". Я предлагаю изменить эту формулировку и написать: "увёўшы ў зман Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР". Гэта будзе больш дакладна і адпавядаць сітуацыі.

Старшынствуючы. Шаноўныя народныя дэпутаты! Я вельмі прашу вас аб наступным. Я не буду ставіць вашу прапанову на галасаванне. Першы мікрафон.

Садоўскі П.В. Я галасаваў супраць гэтай прэамбулы, калі

поиняць члены Прэзідыума. Паважаныя калегі дэпутаты! Калі вы прагаласуеце за словы "увёушы ў зман", то мы будзем нагадваць такую жанчыну, якая кажа, што яна вельмі цнатлівая. Ёсць жа Канстытуцыя. Не было ж ні заявы Прэзідэнта, што ён хворы, ні сведчання дактароў, ні заявы прэс-сакратара. Што вы выстаўляецеся людзьмі нейкімі прастакаватымі, кажучы па-народнаму? "Звялі ў зман". Гэта ж сорам. Думайце, што слова значыць.

Старшынствуючы. Калі ласка, шосты мікрафон.

Заблоцкі У.М. (Някрасаўская выбарчая акруга № 35, г.Мінск). Уважаемые народные депутаты! Этот текст нельзя принимать. Обманулся тот, кто хотел обмануться. А население не обманулось. Это обманулся Президиум, потому, что он очень хотел обмануться.

Старшынствуючы. Шаноўны Уладзімір Міхайлавіч! Я б хацеў усёж-такі ўдакладніць, што частка Прэзідыума. Але многія абманулісяя. Давайце так галасаваць: пісьмовых правак не было, раздадзена папера, я стаўлю прэамбулу на галасаванне. Я думаю, што лагічнае ўдакладненне зроблена народным дэпутатам Пазьняком. Ёсць выключаючая прапанова -- прэамбулу зняць. Хто за тое, каб прэамбулу зняць, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	270
Прагаласавала "за"	110
Прагаласавала "супраць"	66
Устрымалася	27
Усяго прагаласавала	203
Не галасавала	67

Рашэнне не прынята.

Шосты мікрафон.

Шачак В.М. (Слуцкая-Маладзёжная выбарчая акруга № 84, Мінская вобласць). Станіслаў Станіслававіч! Можна вырашыць канфлікт, запісаўшы: "выкарыстаўшы інфармацыю аб немагчымасці" і далей па тэксту. Звялі, не звялі -- гэта справа кожнага чалавека.

"Выкарыстаўшы лжывую інфармацыю" --гэта будзе ацэнка дзеянняў камітэта.

Старшынствуючы. Шаноўныя народныя дэпутаты! Ці мы знаходзімся на мітынгу, ці мы на Вярхоўным Савеце? Раздадзены праект прапановы, існуе Рэгламент. Ніякіх прапаноў не было. Я не магу так працаваць. Таму я ў якасці выключэння стаўлю вашу прапанову: "увёўшы ў зман Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР." Калі ласка, хто за гэтую папраўку, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	270
Прагаласавала "за"	54
Прагаласавала "супраць"	88
Устрымалася	14
Усяго прагаласавала	156
Не галасавала	114

Рашэнне не прынята.

Стаўлю на галасаванне прэамбулу з удакладненнем народнага дэпутата Пазьняка. Хто за прэамбулу з гэтым удакладненнем, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	270
Прагаласавала "за"	212
Прагаласавала "супраць"	21
Устрымалася	6
Усяго прагаласавала	239
Не галасавала	31

Рашэнне прынята.

Пераходзім да першага пункту. Якія ёсць заўвагі? Калі ласка, першы мікрафон.

Пазьняк З.С. Па першаму пункту я прапаную заияніць у другім радку словы "грамадска-палітычных утварэнняў", на "арганізацыяў КПБ". Будзе гучаць такім чынам: "асудзіць канстытуцыйныя дзеянні членаў ГКЧП і падтрымаўшых іх арганізацыяў КПБ". Далей па тэксту і закончыць так: пасля слова "кіраванне" дадаць: "і афіцыйных службовых асоб". Поўнасцю гучыць так: "асудзіць антыканстытуцыйныя дзеянні членаў ГКЧП і падтрымаўшых іх арганізацыяў КПБ, органаў дзяржаўнай улады і кіравання і афіцыйных службовых асоб".

Старшынствуючы. Прапанова эразумелая, можам мы на слых успрыняць гэтую прапанову? Можам. Ёсць складанасці, шаноўны Зянон Станіслававіч. Я сэнсоўна з вамі згодзен, але я не магу паставіць на галасаванне, няма вашай пісьмовай прапановы. Рэгламент парушаем і не так проста гэта ўспрыняць. Калі ласка, першы мікрафон.

Вярцінскі А.І. Паважаныя калегі! Першы абзац, дзе запісана "асудзіць" -- гэта махаць кулаком пасля бойкі. Людзі, аб'яўлены дзяржаўнымі злачынцамі і прыцягнуты да судовай адказнасці. Таму трэба адразу да першага абзаца і фармуліраваць так: "стварыць Часовую камісію Вярхоўнага Савета", і далей па сэнсу.

Старшынствуючы. Фактычна ёсць дзве прапановы. Прыняць у фармулёўцы, якую прапанаваў Прэзідыум. І другое: прыняць, выключыўшы першы абзац, і пачаць фарміраваць камісію. Калі ласка, другі мікрафон.

Станкевіч У.М. (Мядзельская выбарчая акруга № 78, Мінская вобласць). Уважаемые народные депутаты! Во-первых, это политический документ и это можно оставить. У нас есть дальше вопросы, касающиеся должностных лиц, и там включить... Это первое.

Второе. Станислав Станиславович, я не могу с вами согласиться, когда вы ссылаетесь на Регламент. Дело в том, что когда идет очередная сессия, тогда существуют жесткие рамки Регламента. Эта сессия перегружена чрезвычайными документами. И все народные депутаты, действительно, не могли ознакомиться с каждым документом. А документы политической важности. Поэтому,

все-таки надо прислушиваться иногда не к Регламенту, а к высказываниям тех, кто выступает с места.

Пазьняк З.С. Паважаны Станіслаў Станіслававіч! Усё-такі тут няма ніякай складанасці, таму што я прапаную сэнсавую замену. "Грамадска-палітычных утварэнняў" замяніць на "арганізацыяў КПБ". Таму што ў нас няма фактаў аб беларускай падтрымцы, толькі падтрымала КПБ.

Старшынствуючы. Я пастаўлю на галасаванне тры прапановы. Больш абмяркоўваць не будзем. Першая прапанова: прыняць варыянт у рэдакцыі, якую прапанаваў Прэзідыум. Толькі дадаць словы: "службовых асоб і грамадзян." Другі варыянт. Замяніць словы: "грамадска-палітычных утварэнняў" словамі "арганізацыяў КПБ". Трэці варыянт -- зняць першы абзац.

Апошняя прапанова выключае ўсе папярэднія, я пачынаю галасаванне з яе. Цяпер, калі ласка, па матывах. Пяты мікрафон.

Карпаў А.А. Я хотел бы возразить уважаемому депутату Зенону Станиславовичу Позняку, потому что мы не можем с полной достоверностью утверждать, что на территории Белоруссии не было общественных и других организаций, не поддержавших путчистов, поэтому предлагаю оставить вариант Президиума.

Старшынствуючы. Калі ласка.

/Дэпутат не назваўся/ Я по мотивам. Обратите внимание на саму направленность первой части. Я повторюсь: речь шла не только о Белоруссии, но и обо всей стране.

Старшынствуючы. Ітак, першае. Хто за тое, каб прыняць першы пункт без першага абзаца, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	270
Прагаласавала "за"	96
Прагаласавала "супраць"	71

Устрымалася	21
Усяго прагаласавала	188
Не галасавала	82

Рашэнне не прынята.

Прапанова не прымаецца. Хто за тое, каб прыняць у фармулёўцы Прэзідыума з даданнем слоў "службовых асоб і грамадзян", прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	270
Прагаласавала "за"	199
Прагаласавала "супраць"	13
Устрымалася	14
Усяго прагаласавала	226
Не галасавала	44

Рашэнне прынята.

Шаноўны Зянон Станіслававіч, я магу не ставіць на галасаванне вашу прапанову? Трацім час, вы настойваеце? Добра. Хто за тое, каб прыняць у фармулёўцы, прапанаванай Зянонам Станіслававічам? Гэта значыць замяніць словы "грамадска-палітычных утварэнняў" словамі "арганізацыяў КПБ" прашу галасаваць. Хто за? Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	270
Прагаласавала "за"	78
Прагаласавала "супраць"	37
Устрымалася	16
Усяго прагаласавала	131
Не галасавала	139

Рашэнне не прынята.

Старшынствуючы. Не прымаецца. Цяпер пераходзім да фарміравання складу камісіі, якой мы даём адпаведныя даручэнні. Першы

мікрафон.

Зданевіч Л.У. (Машэраўская выбарчая акруга № 39, г.Мінск). Уважаемые депутаты, многие из нас считали, что голосование ведется поименно, сейчас я узнал из Президиума, что это не так. Я считаю, что все решения на этой сессии мы должны принимать поименно и прошу поставить этот вопрос на голосование. И чтобы не было больше никаких оговорок. Повестку дня мы принимаем? Все документы, которые мы здесь рассматриваем, должны приниматься поименно, я прошу проголосовать.

Старшынствуючы. Шаноўныя дэпутаты, я працую ў адпаведнасці з Рэгламентам. Прапановы аб тым, каб прыняць пайменным галасаваннем пастанову па першаму пытанню не было. І таму, прабачце, такога рашэння не было. Я прашу нашу юрыдычную службу ўдакладніць гэта пытанне. Калі патрабуецца такое рашэнне, давайце галасаваць пайменна. У нас сёння і тайнае галасаванне было, вы ж ведаеце. Мы ж перайшлі зусім да новага пытання. Калі ласка, другі мікрафон.

Станкевіч У.М. Уважаемые народные депутаты, вот народный депутат Коваленок тоже, как и я, считает, что вчера было принято решение о поименном голосовании. Помните, мое предложение было: все вопросы данной сессии /поскольку они чрезвычайно важны/ голосовать поименно. И Николай Иванович Дементей сказал: "Считаем, что все вопросы будем голосовать поименно". И прав народный депутат Зданевич в том, что мы нарушили порядок, официально не проголосовали за это. Поэтому поддерживаю предложение Зданевича проголосовать официально.

Старшынствуючы. Я заклікаю не марнаваць час, я ўдакладніў у юрыдычнай службы -- усе пытанні па павестцы дня прымаліся пайменна. Такім было наша рашэнне, іншага не было. Унесена прапанова, каб рабіць далей галасаванне пайменна. Хто за гэту прапанову, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Усе далейшае галасаванне, калі мы асоба гэта не агаворым, будзе ісці пайменна.

Цяпер, хто ўвойдзе ў склад камісіі? Пакуль што ёсць адна прапанова. Народны дэпутат Пырх. Сем чалавек трэба набраць. Трэці

мікрафон.

Навумчык С.І. (Віцебская-Чыгуначная выбарчая акруга № 181). Паважаныя дэпутаты, мне даводзілася, як і іншым дэпутатам, быць у складзе камісіі па расследаванню дзейнасці службовых асоб падчас Чарнобыля. Было шмат выпадкаў, калі нас не дапускалі да сакрэтных ці службовых дакументаў у многіх установах. Таму нам трэба даць гэтай камісіі надзвычайныя паўнамоцтвы, каб ніякіх перашкод у іх рабоце быць не магло. Інакш гэта камісія проста будзе непатрэбна.

Другое. Я хацеў бы, каб тыя дэпутаты, якія будуць прапанаваць у склад камісіі кандыдатуры, устрымаліся прапаноўваць тых дэпутатаў, якія альбо падтрымалі гэты камітэт, альбо не вызначылі сваіх рэзка адмоўных адносін. Галоўнае, каб гэта былі толькі тыя людзі, якія ўвайшлі ў склад тых 82 дэпутатаў, якія выказаліся за скліканне нечарговай сесіі. Гэта галоўнае, бо крэдыт маральнага даверу для камісіі -- вельмі важны фактар.

І трэцяе. Паважаны Станіслаў Станіслававіч, мне прыходзіцца звярнуцца да вас з просьбай прыняць тэрміновыя меры па апячатанню будынкаў....

Старшынствуючы. Мы ж зараз пастанову будзем прымаць па гэтаму пытанню.

Навумчык С.І. Ведаеце, тут час не церпіць, і мы ведаем, што ўжо за гэтыя дні знішчаны шмат якія дакументы. Каб мы не падазравалі адзін другога, давайце мы...

Старшынствуючы. Давайце не марнаваць час, а прымаць рашэнні. Трэці мікрафон.

Саковіч В.А. Я вношу предложение включить в состав комиссии народного депутата Василевского.

Старшынствуючы. Калі ласка, другі мікрафон.

Герасюк І.М. Я не магу згадзіцца з дэпутатам Навумчыкам. Ён лічыць, што толькі 82 народных дэпутата, спіскі якіх надрукавала "Народная газета", выказаліся за скліканне нечарговай сесіі. Мяне ў гэтым спіску няма, а я выказваю жаданне працаваць у гэтай

камісіі і вылучаю сваю кандыдатуру.

Старшынствуючы. Калі ласка, уносьце канкрэтныя прапановы. Трэці мікрафон.

/Дэпутаты не прадстаўляюцца, гавораць з месца/.

З месца. Я прапаную Станкевіча ўключыць.

Старшынствуючы. Калі ласка, другі мікрафон.

З месца. Я прапаную ўключыць Антончыка.

Старшынствуючы. Першы мікрафон.

З месца. Я предлагаю депутатов Беленького и Трусова.

Старшынствуючы. Калі ласка, чацвёрты мікрафон.

З месца. Предлагаю ввести в состав комиссии депутата Степаненко.

Старшынствуючы. Калі ласка, пяты мікрафон.

З месца. Я предлагаю народного депутата Зверева.

Старшынствуючы. Так, калі ласка, восьмы мікрафон.

З месца. Я предлагаю депутата Долголева.

Старшынствуючы. Калі ласка, дзевяты мікрафон.

З месца. Я предлагаю в состав комиссии включить народного депутата Давлюда.

Старшынствуючы. Калі ласка, першы мікрафон.

Пазьняк З.С. Прапаную дэпутата Ігара Герменчука.

Старшынствуючы. Калі ласка, чацвёрты мікрафон.

З месца. Я предлагаю народного депутата Наумчика.

Старшынствуючы. Калі ласка, пяты мікрафон.

З месца. Прошу включить в состав этой комиссии народного депутата Лебедько.

Старшынствуючы. Калі ласка, дзевяты мікрафон.

З месца. Включить Попова Павла Алексеевича.

Старшынствуючы. Можа рысу будзем падводзіць. Другі мікрафон.

З месца. Предлагаю народнага депутата Маринича.

Старшынствуючы. Калі ласка, шосты мікрафон.

З месца. Я прапаную ў склад камісіі ўключыць дэпутата Лукашова. Гэта ад камісіі па прамысловасці.

Старшынствуючы. Першы мікрафон.

З месца. Я хочу обратить внимание, что, на мой взгляд, там должны работать в первую очередь специалисты из числа депутатов. Народного депутата Пырха предлагаю.

Старшынствуючы. Ужо мы ўключылі яго.

Калі ласка, чацвёрты мікрафон.

З месца. Предлагаю включить в состав комиссии народного депутата Булахова.

Старшынствуючы. Булахаў не можа. Ён член Прэзідыума, старшыня пастаяннай камісіі.

Булахаў Д.П. Я член Президиума и дать оценку себе не могу.

Старшынствуючы. Падвядзём рысу. Хто за тое, каб падвесці рысу, прашу падняць рукі.

Падвялі рысу. Значыцца я ... У вас запісана, Дэмітрый Пятровіч, калі ласка, зачытайце спіс.

Булахов Д.П. Итак, я прошу прощения, я не записывал инициалы и округ.

Первая кандидатура -- Пырх, затем Василевский, Герасюк,

Станкевич, Антончик, Беленький, Степаненко, Зверев, Долголев, Давлюд, Герменчук, Наумчик, Лебедько, Попов, Маринич, Лукашов. Шестнадцать кандидатур. ... Когда было сказано, что две кандидатуры не выдвигать, то тот, кто предлагал Трусова, назвал кандидатуру Беленького. И Вертинский Анатолий Ильич. Семнадцать.

Старшынствуючы. Шаснаццаць у мяне.

Булахов Д.П. Я еще раз прочту. Пырх, Василевский, Герасюк, Станкевич, Беленький, Степаненко, Зверев, Долголёв, Давлюд, Герменчук, Наумчик, Лебедько, Попов, Маринич, Лукашов, Вертинский.

Старшынствуючы. Мы прынялі рашэнне, што ствараем камісію у складзе 7 чалавек.. I мы прагаласавалі за гэта. Цяпер у нас семнаццаць.

Булахов Д.П. Товарищи, мы проголосовали за численный состав комиссии, семь человек. Выход здесь есть. Мы выбираем семь человек, набравших наибольшее количество голосов. Относительное большинство, относительно других. Только если есть самоотводы. Их не слышно было.

Старшынствуючы. Пяты мікрафон.

3 места. Я, честно говоря, думал, что все-таки это выдвижение будет и одновременно формированием комиссии, но раз стал так вопрос, что семь человек все-таки оставить, я предлагаю по этому поводу провести тайное голосование.

Старшынствуючы. Ёсць фактычна дзве прапановы.

Першая прапанова -- галасаваць за усіх. Мы зараз вырашым, тайна ці так. I тыя, хто набірае большасць, уваходзіць у камісію.

I ёсць другая прапанова, стварыць гэту камісію з семнаццаці чалавек, усіх тых, каго прапанавалі.

Дзмітрый Пятровіч і шаноуныя вопытныя людзі, ці можа аб'ектыуна працаваць камісія з семнаццаці чалавек?

Булахов Д.П. Товарищи, комиссия эффективно может работать

двумя группами по три-четыре человека. Общий вывод: нечетное количество людей -- семь человек. Семнадцать человек -- это то же самое, что и Конституционная комиссия -- семьдесят четыре человека. Семь человек мы определили с вами. Давайте голосовать, и тот, кто набирает большее количество голосов в соответствии с Регламентом становится членом комиссии.

Старшынствуючы. Я хачу ў нашай службы запытаць. Мы можам толькі "за" і больш нічога?

Булахов Д.П. Вообще-то такая процедура -- только "за" -- Регламентом не предусмотрена.

Старшынствуючы. ...Мы можам вызначыць парадак галасавання.

Ёсць такая прапанова, каб не марнаваць час, галасуем толькі "за". Пішам лічбы і пасля гэтага вызначаем. Згода? Прашу пацвердзіць гэту прапанову. Прашу апусціць рукі. Хто супраць? Добра. Пераходзім да галасавання.

Паіменнага ужо не будзе, таму што прапанавана тайнае. Давайце зробім звычайнае электроннае галасаванне. Згода? Няма нікога супраць? Няма. Пераходзім да звычайнага электроннага галасавання. Галасуем.

Ітак, першы народны дэпутат -- Пырх. Хто за? 151.

Народны дэпутат Васілеўскі. Хто за? 173.

Народны дэпутат Герасюк. Хто за? 118

Народны дэпутат Станкевіч. Хто за? 144.

Народны дэпутат Антончык. Хто за? 84

Народны дэпутат Беленькі. Хто за? 138.

Народны дэпутат Сцепаненка. Хто за? 169.

Народны дэпутат Звераў. Хто за? 196.

Народны дэпутат Вярцінскі Анатоль Ільіч. Хто за? 113.

Народны дэпутат Далгалёў. Хто за? 128.

Народны дэпутат Даўлюд. Хто за? 206.

Народны дэпутат Гермянчук. Хто за? 87.

Народны дэпутат Навумчык. Хто за? 82.

Народны дэпутат Лябедзька. Хто за? 39.

Народны дэпутат Папоў Павел Аляксеевіч. Хто за? 156.

Народны дэпутат Марыніч. Хто за? 187.

Народны дэпутат Лукашоў. Хто за? 125.

Ну, давайце цяпер вырашаць, што будзем рабіць. Нам патрэбна якая большасць?

Булахаў Д.П. Станислав Станиславович, любое решение мы должны принимать простым большинством голосов. Поэтому в соответствии с результатами голосования пять членов комиссии избраны. Это народные депутаты Василевский -- 173 голоса, Степаненко -- 169, Зверев -- 196, Давлюд -- 206, Маринич -- 187. Пять человек. Прошу прощения, тогда четыре. Вот сказали, кворум 174, значит, депутат Степаненко тоже не избран. (Шум у зале). А Василевский 173. Давайте вместе посчитаем, я все записывал. Василевский -- 173. 174 надо. (Шум у зале). 174 кворум сейчас у нас. (Шум у зале).

Старшынствуючы. Калі ласка, трэці мікрафон.

Саковіч В.А. (Гарадоцкая выбарчая акруга № 149, Віцебская вобласць). Дмитрий Петрович, по-моему, сессия установила порядок -- простое большинство, семь человек, кто наберет больше всего голосов. Мы сами определили порядок. (Шум у зале).

Старшынствуючы. Я хачу прапанаваць наступны выхад з гэтага становішча. Давайце мы зараз спісам прагаласуем за тых сем чалавек, якія набралі большасць галасоў. (Шум у зале). І поўнае галасаванне: за, супраць, устрымаліся, усё поўнае для пратакола.

Булахаў Д.П. Это как выход. Тогда я попытаюсь сейчас

проанализировать.

Старшынствуючы. Паспрабуйце.

Булахаў Д.П. Начинаем с максимума. Давлюд -- 206 голосов -- первая кандидатура. Зверев -- 196 -- кандидатура 2. Маринич -- 187 -- кандидатура 3. Василевский -- 173 -- кандидатура номер 4. Степаненко -- 169 -- пятая кандидатура. Так, народный депутат Попов -- 156 -- кандидатура номер 6. И Пырх -- 151 -- 7. Предлагается списком проголосовать за этот состав комиссии.

Старшынствуючы. Я стаўлю на галасаванне... Вы ведаеце, у мяне такое ўражанне, што я павінен вам уступіць сваё месца. Я хачу паставіць пытанне, ідзе галасаванне. Я зараз вас папрашу па матывах выказацца. (Шум у зале). Значыцца, ставіцца на галасаванне наступнае... Камісію ў складзе народных дэпутатаў: Даўлюд, Звераў, Марыніч, Васілеўскі, Сцепаненка, Папоў і Пырх. Галасуем за іх цалкам. Калі ласка, першы мікрафон.

Садоўскі П.В. Усё ж такі гэта тэатр абсурду, паважаныя калегі. Я б прапанаваў так: перавярнуць усё гэта і тых сем апошніх уключыць. А чаму? Вось чаму. Васілеўскі -- гэта наш Васілеўскі, з нашай камісіі, ці другі Васілеўскі? (Шум у зале). Наш? Наш Васілеўскі, калі мы гаварылі на камісіі, ён гаварыў, што там усё нармальна, праблем не было ў час путчу... Ну, вы ведаеце, Васілеўскі добры чалавек, але вось я б не ўключаў яго ў гэту камісію. (Шум у зале).

Старшынствуючы. Так, дзякую. Я прашу народных дэпутатаў падрыхтавацца да галасавання. (Шум у зале). Так, я стаўлю на галасаванне... камісію ў тым складзе, у якім я прачытаў, з сямі чалавек. І галасуем цалкам. Па матывах? Пяты мікрафон.

Карпаў А.А. У меня есть предложение провести голосование другим путем. Те, кто пройдет при нашем голосовании, наберет необходимый кворум, значит, по нем голосование не нужно. Те, кто останется, по сути дела, они большинство не набрали. Почему не набрали? Потому что, допустим, ... предпочел бы отдать свой голос другому человеку. Поэтому вот по тем людям, которые набрали наибольшее количество голосов, проголосовать отдельно.

Старшынствуючы. Прапанова зразумелая. Добра. Шаноўны народны дэпутат Карпаў, мы цалкам за камісію галасуем. Мы можам вярнуцца да вашага варыянту тады, калі будуць складанасці. Першы мікрафон.

Зданевіч Л.У. Я считаю, что в состав этой комиссии имеют моральное право войти только те депутаты, которые поставили свою подпись до 22 числа включительно в списки депутатов, требующих созыва чрезвычайной сессии. Я считаю, что эта комиссия, создаваемая таким образом, как сейчас делается, она уже на корню недееспособна. И вообще, это просто ненормально, кощунство. (Шум у зале).

Старшынствуючы. Так, прабачце. Першы мікрафон.

Папкоў С.П. (Кастрычніцкая выбарчая акруга № 21, г.Мінск). Я згодзен з толькі што сказанымі словамі дэпутата Зданевіча, таму што глядзіце, мы ўключылі сюды дэпутата Марыніча, які з'яўляецца членам ЦК КПБ. Нельга гэтага рабіць. Мы будзем правяраць якраз гэтую арганізацыю. Члены гэтай арганізацыі... ну, вы бачыце, што склад камісіі, ну, зусім не падыходзіць. (Шум у зале).

Старшынствуючы. Так, па матывах. Другі мікрафон. Апошняе выступленне.

Станкевіч У.М. Уважаемые народные депутаты! Я чего-то не понимаю. Все это и по Мариничу, и по другим надо было высказывать тогда, когда выдвигались кандидатуры. По-моему, мы ясно договорились, что проходит тот, кто наберет большее число голосов. И какое вы сейчас собираетесь голосование еще устраивать? Сами себе противоречить? Ну, а если они проголосовали за этих семь человек, так что, получается, по новой? Поэтому я считаю, эта комиссия пусть работает, коль ей поверил Верховный Совет. Я знаю, что оппозиция Верховного Совета создаст свою комиссию. Единственное, о чем я прошу у народных депутатов: полномочия, которые будут распространяться на комиссию Верховного Совета, должны быть распространены и на комиссию от оппозиции. (Шум у зале). Депутаты берут на себя дополнительную работу, а не дополнительную игру. (Шум у зале)...

Старшынствуючы. Дзякуй. Як старшыня я хачу заявіць. Я

эдзіўлены вашай прапановай. Утвараць паралельныя структуры, якія не зацверджаны Вярхоўным Саветам, мы не будзем. Гэта справа апазіцыі, яна будзе надзелена тымі правамі, якія мае апазіцыя. Пры чым жа тут Вярхоўны Савет. Калі ласка, другі мікрафон.

Кавалёнак У.В. Мне кажется, любой депутат, который изъявит желание работать в этой комиссии, дорога ему туда не будет заказана. Давайте на этом и остановимся.

Старшынствуючы. Я думаю, што так і пакінем. Дзякую. Ітак, я стаўлю на галасаванне пытанне аб тым, каб зацвердзіць камісію па пункту першаму нашай Пастановы ў складзе народных дэпутатаў /прабачце, без імён і імён па бацьку/: Даўлюд, Звераў, Марыніч, Васілеўскі, Сцепаненка, Палоў, Пырх. Хто за гэту прапанову, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто устрымаўся?

Вынікі галасавання:	
Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	272
Прагаласавала "за"	213
Прагаласавала "супраць"	13
Устрымалася	6
Усяго прагаласавала	232
Не галасавала	40
Рашэнне прынята.	

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца да бюлетэня № 4).

Калі ласка, Дзмітрый Пятровіч.

Булахаў Д.П. Уважаемые народные депутаты! В соответствии с Регламентом, которым мы сейчас руководствуемся, участие в работе этой комиссии может принимать любой из вас. Это первое.

Второе. В соответствии с Регламентом Верховный Совет должен при образовании комиссии определить задачи и цели. Здесь задачи, цели и полномочия этой комиссии очерчены только общим планом. Для разбирательства. Я бы просил членов этой комиссии, как это предполагалось, собраться и определить, пока работает Верховный

Совет, какие необходимы полномочия, какие задачи. В общем, подготовить постановление о своей деятельности. Чтобы не сталкивалась эта комиссия с противодействием каким-то, с неприятием ее работы.

Старшынствуючы. Дзякую. Цяпер ідзём далей. Мы пераходзім да галасавання па пункту два Пастановы. Якія ёсць заўвагі па пункту два?

Булахаў Д.П. Станислав Станиславович, я не могу не сказать о том, что, к сожалению, форма здесь не соблюдена. Вот Шевнин Алексей Николаевич предложение подал в письменной форме к этому пункту, к первому вопросу: "поручить исполняющему обязанности Председателя Верховного Совета БССР Шушкевичу образовать и возглавить депутатскую группу народных депутатов Союза ССР, исключая депутатов от КПСС, и внести предложение о лишении их мандатов, позицию депутатской группы выработать исходя из решений данной сессии Верховного Совета". Я думаю, что очень громоздкое предложение...

Старшынствуючы. Першы мікрафон, калі ласка.

Пазьняк З.С. Па другому пункту. У мяне такая заўвага. Апошнія два радкі: "але не даў дакладнай палітычнай ацэнкі неканстытуцыйнасці дзеянняў гэтага камітэта" дабавіць наступныя словы: "і не адмежаваўся ад яго".

Старшынствуючы. Я прашу вас яшчэ раз сказаць.

Пазьняк З.С. Закончыць гэты пункт словамі: "...і не адмежаваўся ад яго".

Старшынствуючы. Так, шаноўныя народныя дэпутаты, больш прапаноў няма? Я стаўлю на галасаванне. Яшчэ ёсць прапанова? Шосты мікрафон.

Заблоцкі У.М. Я бы хотел отметить, что здесь не только действия этого комитета были неконституционными, но и само создание этого комитета. Просто было очевидно, что это неправильно. Это нарушение Конституции. Присутствия таких структур не было. Вношу предложение: "неконституционности

создания и действия этого комитета".

Старшынствуючы. Гэта папраўка, я думаю, прымаецца. Калі ласка, першы мікрафон. Тады хто за тое, каб унесці папраўку, якую прапанаваў народны дэпутат Пазьняк: "і не адмежаваўся ад яго". Хто за гэту папраўку, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	274
Прагаласавала "за"	156
Прагаласавала "супраць"	10
Устрымалася	29
Усяго прагаласавала	195
Не галасавала	79

Рашэнне не прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках паіменнага галасавання прыкладаецца да бюлетэня № 4).

Я стаўлю на галасаванне пункт два з тым удакладненнем, якое ўнес народны дэпутат Заблоцкі і з якім мы пагадзіліся. Хто за пункт два ў такой рэдакцыі, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	274
Прагаласавала "за"	209
Прагаласавала "супраць"	2
Устрымалася	8
Усяго прагаласавала	219
Не галасавала	55

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках паіменнага галасавання прыкладаецца да бюлетэня № 4).

У нас была згода выключыць пункт тры, бо па гэтай пазіцыі будзе асобная пастанова. Пункт чацверты, ёсць заўвагі? Пункт пяты. Ёсць заўвагі? Калі ласка, першы мікрафон.

Вярцінскі А.І. Паважаныя калегі, па-першае, я прапанаваў бы зняць пункт чацвёрты. Гэта агульны рытарычны пункт, які нічога па сутнасці не гаворыць. Гэта на ваша гледжанне.

А па пункту пятаму...

Старшынствуючы. Давайце мы вырашым з пунктам чацвертым. Шаноўныя народныя дэпутаты. Я павінен тут выказаць сваю думку. Паглядзіце апошні сказ чацвёртага пункта. Ці лагічна яго выключаць? Анатоль Ільіч, я вас прашу, зыміце сваю папраўку, каб я не галасаваў.

Вярцінскі А.І. Станіслаў Станіслававіч, калі ён вам дарагі, я здымаю сваю папраўку.

Старшынствуючы. Хто за тое, каб прыняць чацвёрты пункт у рэдакцыі Прэзідыума, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	275
Прагаласавала "за"	227
Прагаласавала "супраць"	2
Устрымалася	7
Усяго прагаласавала	236
Не галасавала	39

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца да бюлетэня № 4).

Калі ласка, першы мікрафон.

Вярцінскі А.І. Значыць, пункт пяты. Тут у мяне і ў рэдакцыйным, і ў сэнсавым плане.

(Здымак з друку)

29. Дыскусія ў залі. У цэнтры Сяргей Навумчык, зьлева Генадзь Майсееў (паказвае рукой убок). Далей зьлева сядзіць і паказвае пальцам на С. Навумчыка дэпутат-сьвятар Віктар Радамысьльскі.

-65-

Па першае, ці трэба нам звяртацца да народных дэпутатаў? Яны што, самі не ведаюць, не разумеюць? Гэта рэдакцыйна.

Далей. На сесіі Вярхоўнага Савета БССР пытанне стаіць шырэй, чым проста ацэнка дзейнасці гэтага камітэта. Я нагадваю. Там даклад Гарбачова будзе ісці аб сітуацыі, якая склалася ў краіне ў сувязі са спробай дзяржаўнага перавароту. Там будзе размова аб ацэнцы ролі кіраўніцтва Вярхоўнага Савета, дзяржаўных органаў СССР... Там будзе ісці размова аб пераліку першачарговых мер, заканадаўчых актаў і гэтак далей. Таму гэты пункт, ён не вычэрпвае тую пазіцыю, якую павінна заняць наша дэпутацыя ў Вярхоўным Савеце.

<u>Старшынствуючы.</u> Дзякую. Другі мікрафон, калі ласка.

<u>Герасюк І.</u> Я прапаную наогул гэты пункт зняць. Што гэта за дэпутаты, якія не ездзяць на сесію. Гэта іх абавязак. І няхай Малафееў едзе без усялякага закліку.

<u>Булахаў Д.П.</u>Товарищи, я прошу прощения. Мыслилось, что этот

30. Дэманстрацыя БНФ у Горадні. Пачатак 90-х гадоў.

пункт не просто пункт, это обращение к народным депутатам СССР, которые должны принять активное участие в работе Верховного Совета, хотя и не являются членами этого Верховного Совета. С тем, чтобы они донесли позицию республики по всем обсуждавшимся у нас сегодня вопросам. И те постановления, которые мы должны срочно принять /а мы это должны сделать до начала Союзного съезда/, должны быть направляющим мостом для деятельности этих депутатов. Я предлагал еще по поводу Президента внести сюда пункт. Я потом его зачитаю.

Старшынствуючы. Першы мікрафон, калі ласка.

Пазьняк З.С. У мяне 'такая прапанова. Паколькі ў працэсе абмеркавання ў гэту Пастанову не ўвайшлі і былі адхілены ідавочныя палажэнні, я як старшыня апазіцыі прапаную апазіцыі не галасаваць у цэлым за гэтую Пастанову і адмежавацца ад яе.

Старшынствуючы. Калі ласка, шосты мікрафон.

Малашка В.А. (Першамайская выбарчая акруга № 30, г.Мінск). Мне таксама здаецца, што Пастанова становіцца вельмі выхалашчаная

і гэты пункт, асабліва апошні, сапраўды нічога не дадае. Наогул, няма чаго за яго галасаваць як і за усю Пастанову.

Старшынствуючы. Калі ласка, дзевяты мікрафон.

Шаўнін А.М. (Слонімская гарадская выбарчая акруга № 267, Гродзенская вобласць). Уважаемые депутаты! Уважаемый Станислав Станиславович! В продолжение речи депутата Вертинского хочу сказать, что сессия Верховного Совета СССР будет играть очень большую, поворотную роль в судьбе народов Союза и народов Белоруссии. Очень важно сформировать нашу депутатскую группу из народных депутатов Союза.

На мой взгляд, сейчас Шушкевичу нужно организационно оформить эту депутатскую группу и все вопросы от имени депутатской группы вносить на сессию Верховного Совета СССР. Очень важно департизировать эту депутатскую группу и внести предложение на сессии Верховного Совета Союза об исключении депутатов, избранных от КПСС.

Кроме того, я считаю, что необходимо концепции, позиции этой депутатской группы оговорить на Верховном Совете и дать рекомендации, как себя вести в этом направлении. Я также предлагаю включить, насколько это возможно по Конституции, группу из пяти депутатов БССР, если это будет возможно, или в части совещательного голоса или просто в виде приглашенных. Чтобы они могли нас информировать в последующем о работе сессии Верховного Совета СССР. Мое дополнение было в виде вопроса...

Булахаў Д.П. Позвольте мне высказаться по этому вопросу. Я зачитаю, как сформулировал этот вопрос: поручить исполняющему обязанности Председателя Верховного Совета Шушкевичу образовать и возглавить депутатскую группу из народных депутатов СССР, исключив депутатов от КПСС. Внести предложение о лишении их мандатов. Позицию депутатской группы выработать исходя из решений данной сессии Верховного Совета. Я думаю, что, может быть, мы протокольно оформим. Ведь мы не можем давать поручения депутатам Союза, поскольку они имеют своих избирателей и, надеюсь, выражают их волю. Но протокольно как решение сессии мы можем сделать такое поручение Председателю Верховного Совета, то есть исполняющему

обязанности.

Старшынствуючы. Я павінен сказаць вам наступнае. Я не з'яўляюся членам Вярхоўнага Савета. Я не маю там права голасу, я не магу ўзначаліць групу. Гэта асобнае абранне і яны абраны. Я магу выказаць гэтым дэпутатам, што я паеду, я гэта зраблю незалежна ад рашэння, ад таго, што тут гаварылася і як тут вырашылі ўсе справы. Гэта я зраблю проста так. Калі ласка, трэці мікрафон.

Глушкевіч Я.М. Я призываю Демклуб не голосовать.

Старшынствуючы. Калі ласка, першы мікрафон.

Новікаў Я.В. Прежде всего, по четвертому и пятому пунктам. Дело в том, что мы принимаем Постановление. Это юридический документ, а не политический в чистом виде. Четвертый и пятый пункты абсолютно лишены правовой нагрузки. Если бы мы принимали какое-то воззвание, обращение...

Второе. В том месте, где мы проголосовали против поправки Зенона Станиславовича Позняка в части отмежевания "и не отмежевались от него" /вот эти слова/, так ведь в этом и состоит вся суть уголовных преступлений, квалифицирующихся как государственное преступление. Нейтралитета в условиях государственного переворота быть не может. Соблюдение нейтралитета квалифицируется как совершенное преступление. Это Уголовный кодекс. Это уже соучастие. Есть только однозначная позиция -- отмежеваться. Тот, кто стоял нейтрально, говорит, не было информации или еще что-то, -- это уже причастность к государственному перевороту. Говорю вам на языке Уголовного кодекса.

Старшынствуючы. Калі ласка, восьмы мікрафон.

Мачуленка М.А. Уважаемые члены Верховного Совета! Мы ведь проголосовали четыре пункта. Зачем нам возвращаться снова к четырем пунктам.

Что касается пятого, я считаю, что те обсуждения, те предложения, которые вокруг них ведутся, свидетельствуют, что мы

занимаемся не своим делом, не своими полномочиями. Это вопреки статусу народного депутата СССР. И никто не вправе ограничивать его желания, его стремления принять или не принять участие в работе Верховного Совета. Поэтому я предлагаю и пятый пункт исключить вообще.

Старшынствуючы. Калі ласка, першы мікрафон.

Грыбанаў У.М. Уважаемые народные депутаты! Такой документ, я считаю, принимать нельзя. Он выхолощен в угоду некоторым политическим силам. Когда мы были в Москве на похоронах, делегации от Белоруссии не дали слова, презрительно нас проигнорировав. Когда допрашивали бывшего члена Политбюро славной партии Крючкова, он заявил, по свидетельству Ельцина: "Если бы я начинал все сначала, я бы действовал решительней и быстрей". Это ваш коллега, уважаемый господин Малофеев.

Уважаемые товарищи! Нельзя принимать документ. Мы идем к политической изоляции. Украина заявила о суверенитете, Прибалтика. Нас никто не признает. Мы окажемся в страшнейшей изоляции, чем обречем наш народ на еще большие страдания. Нельзя принимать такой документ, не определив роли преступной Коммунистической партии Белоруссии в этом путче, ее лидеров, которые своим присутствием в зале оскорбляют и оскверняют Верховный Совет Белоруссии. Я вас призываю не голосовать за такой документ. Спасибо.

Старшынствуючы. Можа, прагаласуем? Новыя матывы. Першы мікрафон.

Голубеў В.Ф. Паважаныя дэпутаты-камуністы! Калі вы будзеце галасаваць за гэтую рэзалюцыю, я прапаную ў пяты пункт дабавіць словы, што Прэзідыум Вярхоўнага Савета зрабіў такую заяву, якая дазваляла яму існаваць пры любым рэжыме, пры любым путчы, і заклікаў беларускі народ спакойна працаваць на хунту.

Старшынствуючы. Шосты мікрафон, калі ласка.

Шачак В.М. Станіслаў Станіслававіч, шаноўны, паслухайце. Якое мы маральнае права маем даваць нейкія парады дэпутатам Саюза, калі мы самі не даём прынцыповай ацэнкі? Давайце паглядзім

з гэтага пункту. Мы не маем права ўвогуле прымаць пункт або пераглядваць усю гэтую Пастанову. Калі мы самі дадзім прынцыповую ацэнку гэтым дзеянням і дзеянням путчыстаў, і тых, хто іх падтрымліваў, толькі тады мы маем права даваць парады падтрымаць, асудзіць дзеянні Вярхоўнага Савета нашым дэпутатам Беларусі. Трэба самім быць прынцыповымі.

Старшынствуючы. Апошняе выступленне. Першы мікрафон.

Папкоў С.П. Апазіцыя не будзе галасаваць за гэтую Пастанову. Але ж хачу сказаць наступнае. Вы павінны вызначыцца. Мы яшчэ будзем прымаць наступныя дакументы. Калі мы гэтак жа выхаласцім наступныя дакументы, не прымем рашэнне па галоўнаму пытанню аб скасаванні дзейнасці злачыннай арганізацыі ў рэспубліцы... Вы паглядзіце, што мы створым? Мы ставім рэспубліку ў поўную эканамічную ізаляцыю. Мы разарвём наш рынак, мы разарвём эканамічныя адносіны, мы практычна знішчым рэспубліку. Што вы робіце? Вы ж думайце аб народзе, а не аб захаванні гэтай структуры партыі.

Старшынствуючы. Дзякую. Я стаўлю на галасаванне пункт пяты і вось ў такой паслядоўнасці. Першае. Зняць гэты пункт, і другое -- будзем за яго галасаваць. Што да мяне, я і на Прэзідыуме не быў гарачым прыхільнікам гэтага пункта, як і многія члены Прэзідыума. Таму што трэба адзначыць, што ён сам па сабе зразумелы. І такім чынам, першая прапанова: зняць гэты пяты пункт. Прашу, хто за гэту прапанову, прагаласаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	275
Прагаласавала "за"	202
Прагаласавала "супраць"	2
Устрымалася	3
Усяго прагаласавала	207
Не галасавала	68

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках паіменнага галасавання

прыкладаецца да бюлетэня № 4).

Булахаў Д.П. Уважаемые народные депутаты, позвольте мне сказать по мотивам. Мою позицию по отношению к Компартии Белоруссии вы знаете, но я должен сказать вам вот что: правовую оценку деятельности любого гражданина и органа может дать у нас только суд, и мы всегда здесь должны помнить; если уж берем на себя роль вершителей судеб, то для нас прежде всего -- презумпция невиновности. Я не защищаю КПБ, но тем не менее просил бы воздержаться. Моральную оценку можем дать, политическую можем дать, и я думаю, что политическая оценка дана, когда мы не только КПБ, но и все другие организации этим постановлением осудили.

Старшынствуючы. Дзякую. Шаноўныя народныя дэпутаты, у нас існуе адно пытанне, мы павінны зацвердзіць у адпаведнасці з нашым Рэгламентам старшыню камісіі, якую мы ўтварылі. Мы можам прыняць гэты пункт, калі зацвердзім старшыню камісіі. Трэба нам зараз выпрацаваць механізм гэтага зацверджання. Я, можа, прапанаваў бы так, каб камісія зараз прапанавала са свайго складу старшыню. І мы паставім гэта пытанне на галасаванне. Першы мікрафон, калі ласка.

Зданевіч Л.У. Я предлагаю, исходя из логики, поскольку большинство голосов набрал Давлюд, его автоматически утвердить в этой роли.

Старшынствуючы. Ёсць такая прапанова. Добра. Пырха, члена камісіі? Калі ласка, народны дэпутат Даўлюд, падыдзіце... Даўлюд здымае сваю кандыдатуру. Калі ласка, чацвёрты мікрафон.

З месца. Зверава.

Старшынствуючы. Дэпутата Зверава? (Шум у зале). Давайце, шаноўныя народныя дэпутаты, мы ў членаў камісіі запытаем, як яны ставяцца да таго, каб абраць Пырха.

Сцепаненка А.М. (Тураўская выбарчая акруга № 209, Гомельская вобласць). Да нет просто других предложений.

Старшынствуючы. Няма другіх прапаноў? Хто за тое, каб зацвердзіць старшынёй камісіі народнага дэпутата Пырха, прашу

галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	275
Прагаласавала "за"	212
Прагаласавала "супраць"	2
Устрымалася	8
Усяго прагаласавала	222
Не галасавала	53

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца да бюлетэня № 4).

Старшынствуючы. Такім чынам, народны дэпутат Пырх Ігар Іванавіч узначальвае гэту камісію і мы можам прыняць пастанову цалкам з гэтым удакладненнем. Калі ласка, першы мікрафон.

Вярцінскі А.І. Паважаны Старшыня, паважаны Вярхоўны Савет, я лічу, што гэта назва для такой Пастановы "Аб бягучым моманце" вельмі слабенькая, нейтральная і нікуды не годная. Давайце хоць аб палітычным моманце ці аб палітычнай сітуацыі пасля дзяржаўнага перавароту, але другую назву. Давайце аб палітычнай сітуацыі.

Старшынствуючы. Шаноўныя народныя дэпутаты, мне тут прафесіяналы падказалі, што мы ў такім менавіта варыянце ўключылі гэта ў павестку дня, і таму мы прымаем па павестцы дня. Шосты мікрафон.

Шачак В.М. Сітуацыя такая. Я як дэпутат і як грамадзянін не магу галасаваць за гэтую бяззубую пастанову, але хацеў бы галасаваць за камісію. Прашу раздзяліць на два дакументы.

Старшынствуючы. Вы мяне прабачце, гэта ж не меню, што першае, другое, трэцяе. Я не магу дзяліць, я не маю права, я стаўлю цалкам гэту пастанову на галасаванне. Хто за тое, каб прыняць гэту пастанову цалкам, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	275
Прагаласавала "за"	178
Прагаласавала "супраць"	29
Устрымалася	20
Усяго прагаласавала	227
Не галасавала	48

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках паіменнага галасавання прыкладаецца да бюлетэня № 4).

Пастанова прымаецца. Я віншую Вярхоўны Савет, што мы прынялі пастанову па першаму пытанню. Разглядаем далейшыя прапановы па першаму пункту павесткі дня. Прапанаваны тут Закон, у вас ён ва ўсіх ёсць, унесены апазіцыяй БНФ, Закон Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі "Аб змене артыкула 72 Канстытуцыі". Калі ласка, Дзмітрый Пятровіч.

Булахаў Д.П. Позвольте обратиться к членам оппозиции с предложением снять свой Закон по изменению статьи 72, потому что мы в июне с вами подготовили (у всех у вас был давно) проект изменения Конституции республики, реализации Декларации. И сейчас мы просто убрали там статьи, которые касались Советов народных депутатов, комиссий по законодательству, то, что не касается сегодняшнего момента. И вносится этот Закон Белорусской Советской Социалистической Республики по изменению статей 72, 73 и, обратите внимание, главы 19 "Прокуратура".

Этот проект прошел обработку и в научных учреждениях, и в министерствах, и в ведомствах, высказались народные депутаты уже очень давно, и поэтому я не считаю, что есть какие-то здесь принципиальные разногласия. Тем более редакция статьи 72 совпадает в данной ситуации один к одному. Я зачитаю. Товарищи, имейте в виду, что речь идет об изменениях в Конституции республики...

В главе седьмой "Белорусская ССР -- союзная республика в

составе СССР" статью 72 изложить в следующей редакции: "На территории Белорусской ССР устанавливается верховенство Конституции Белорусской ССР и законов Белорусской ССР". Слова "по всем вопросам" в статье 72 не имеет смысла сейчас добавлять. Определялись уже с этим давно. Далее записано: "Законодательство Союза ССР действует на территории Белорусской ССР, если оно не противоречит законодательству Белорусской ССР". Я еще раз говорю, в данной ситуации проект совпадает один к одному, как две капли.

Семьдесят третья статья.

Старшынствуючы. Пачакайце, мы пойдзем па парадку, відавочна.

Булахаў Д.П. Прошу прощения, я тогда просто бегло пройдусь.

Старшынствуючы. Шаноўны Дзмітрый Пятровіч! Апазіцыя ўнесла прапанову аб змене артыкула 72 Канстытуцыі Беларускай ССР. Але справа ў тым, што ёсць фактычна па зместу такая самая прапанова, якая прайшла ўжо ўсе нашы камісіі, адпавядае юрыдычным нормам і сэнсоўна адпавядае таму, што прапанавала апазіцыя. Таму ёсць прапанова прасіць апазіцыю зняць іх прапанову і разгледзець тое, што прайшло ўсе інстанцыі Вярхоўнага Савета.

Калі ласка, другі мікрафон.

Станкевіч У.М. Уважаемые народные депутаты. Я прошу: изменения в Конституцию данной статьи на голосование поставить после принятия всех законов. Я вас прошу: сейчас это снять и поставить после принятия всех наших постановлений и законов.

Старшынствую чы. Паважаныя таварышы, у нас у дужках у такой паслядоўнасці пералічаны моманты. Так я разумею?

Значыць, фактычна мы робім эрухі, выконваем Дэкларацыю. Гэта адна з пазіцый. Я не думаю, што тут ёсць якія-небудзь супярэчнасці. Так, я прашу тады, давайце вызначымся.

Хто за тое, каб змяніць парадак і разглядаць гэту пазіцыю пасля, прашу падняць рукі. Змян: ць парадак, так?

Хто за тое, каб гэта пытанне аб змене артыкула 72 Канстытуцыі цяпер не разглядаць, а разгледзець яго пасля таго,

калі мы прымем усе пастановы сёння. Хто за гэта, прашу галасаваць машынай. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	275
Прагаласавала "за"	158
Прагаласавала "супраць"	13
Устрымалася	23
Усяго прагаласавала	194
Не галасавала	81

Рашэнне не прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках паіменнага галасавання прыкладаецца да бюлетэня № 4).

Як мне тлумачаць юрысты, гэта змена нашай пастановы, якую мы прынялі, і таму недастаткова галасоў "за". Трэба сто семдзесят чатыры галасы. Добра, я вазьму на сябе рызыку разгледзець яго пасля. Калі я парушу Рэгламент, прабачце, значыцца, тады вы мне скажаце аб гэтым.

Разглядаем наступнае пытанне, наступныя праекты. Пастанова Вярхоўнага Савета БССР "Аб спыненні дзейнасці палітычных партый і грамадскіх рухаў, праследуючых палітычныя мэты". Гэта прапанова ўнесена Саветам Міністраў Беларускай ССР. (Шум у зале). Зараз усё будзе. Ёсць іншая прапанова. Я хачу пералічыць усё, што тут ёсць. (Шум у зале). Гэта ваша думка, шаноўны Лявонцій Ульянавіч, але вы рашаеце, што вы лепей ведаеце, чым увесь Вярхоўны Савет цалкам узяты. Я пералічваю ўсе прапановы, якія ёсць. Цяпер так. Ёсць прапанова.

Я папрашу, Дзмітрый Пятровіч, давайце ўжо, каб не я быў адзін вінаваты. Выносьце прапановы па гэтаму пытанню.

Булахаў Д.П. Извините, очень трудно сориентироваться в потоке таком. Я вижу, что налицо по одному и тому же вопросу о департизации государственных структур есть три акта: проект, внесенный комиссией, проект, внесенный Советом Министров, и

проект, внесенный оппозицией. Я думаю, что нам надо определиться, какой из них брать за основу. Причем, имея в виду, что , поскольку мы рассматриваем это как письменное предложение, то любой из проектов может соответственно быть дополнен письменным предложением другого постановления. Я так понимаю.

Старшынствуючы. Я прашу ўсіх адшукаць гэтыя матэрыялы. Праект пастановы, прапанаваны Саветам Міністраў, праект пастановы, які ўнесены Камісіяй Вярхоўнага Савета па заканадаўству 25 жніўня, праект Пастановы Вярхоўнага Савета "О департизации органов государственной власти и управления Белорусской ССР, государственных предприятий, учреждений, организаций и национализации собственности КПСС-КПБ", праект пастановы, унесены БНФ, і яшчэ адзін праект пастановы, унесены БНФ. Вось так. Нешта трэба прыняць за аснову.

Трэці мікрафон, калі ласка.

Саковіч В.А. (Гарадоцкая выбарчая акруга № 149, Віцебская вобласць). И еще есть проект постановления, который внесет Президиум Верховного Совета БССР. Я напоминаю, это третий пункт, который, вы сказали, что будем рассматривать потом. Поэтому третий пункт попадает как проект, который внесен Президиумом Верховного Совета.

Булахаў Д.П. Я не знаю, фактически он перешел в постановление комиссии. Еще хочу подчеркнуть, что постановление Президиума готовилось до того, как Указы соответствующие уже товарищ Горбачев издал. Поэтому я считаю, что надо обсуждать вариант комиссии, вариант БНФ и вариант Совета Министров по данному вопросу. Надо выбрать сначала то, что мы берем за основу, а потом начинаем письменными предложениями дополнять.

Старшынствуючы. Ваша прапанова?

Булахаў Д.П. Мое предложение: взять за основу вариант комиссии. Я выступаю в данной ситуации как её председатель.

Старшынствуючы. Калі ласка, народны дэпутат Слабчанка, другі мікрафон.

Слабчанка С.І. Дело в том, что проект, внесенный депутатской оппозицией, более полный, чем все остальные. А исключать легче, чем включать, поэтому я предлагаю взять за основу проект от депутатской оппозиции. Он включает в себя и проект законодательной комиссии, и проект Совета Министров, и еще целый ряд дополнительных вопросов. Поэтому я предлагаю взять его за основу.

Старшынствуючы. Добра. Глядзіце, ёсць два праекты пастановы апазіцыі.

Першае. Пастанова Вярхоўнага Савета "Аб забароне дзейнасці КПБ, КПСС на тэрыторыі Беларускай ССР" і праект Пастановы Вярхоўнага Савета "Аб дэпартызацыі органаў дзяржаўнай улады і кіраўніцтва". Аб чым цяпер гаворыць апазіцыя? Які мы пункт разглядаем?

Калі ласка, Аляксандр Аляксандравіч. Шосты мікрафон.

Шут А.А. (Лагойская выбарчая акруга № 66, Мінская вобласць). Надо выносить на обсуждение прежде всего проект Постановления Верховного Совета БССР "Аб забароне дзейнасці КПБ– КПСС на тэрыторыі Беларускай ССР".

Дам объяснение почему. Мы открываем Конституцию, новый проект, а вернее поправку, которую мы приняли, статью 7, в которой написано: "в Белорусской ССР запрещается создание и деятельность политических партий и общественных организаций и массовых движений, имеющих целью насильственное изменение советского конституционного строя, выступающих против целостности и безопасности республики, конституционных прав и свобод граждан". Как понимать поддержание чрезвычайного положения? Это были замашки на свободы граждан. И следующий вопрос: это было свержение законного Правительства военным путем. И следующий момент: как известно, согласно Закону "Об общественных организациях", обычно регистрируются уставы. Устав КПБ не зарегистрирован на территории БССР, а тем более учитывая заявление товарища Малофеева (эта организация хочет отделиться), вообще ее нельзя считать организацией. И тем более учитывая, что в Законе "Об общественных организациях" есть такой пункт "о

31. Выступае Галіна Сямдзянава (ТБ)

-77-

роспуске организаций". Такой пункт почему-то даже в Уставе КПСС отсутствует. Поэтому я думаю, что надо именно это постановление нам и принимать.

Старшынствуючы. Я хачу паставіць на галасаванне праект гэтай пастановы. Другі мікрафон.

Крыжаноўскі М.К. Шаноўны Станіслаў Станіслававіч! Тут адбылася невялічкая недарэчнасць. Адразу пасля перапынку ў 15 гадзін аддаў ад імя групы дэпутатаў праект пастановы наконт адказнасці старшынь абласных камітэтаў і усіх іншых асоб аб дзеяннях у час надзвычайнага становішча, каб яго распаўсюдзілі. Але выпадкова ці невыпадкова камісія паклала гэты дакумент туды, дзе ляжаць матэрыялы, якія датычацца канстытуцыйных норм. І Вы выпадкова наклалі рэзалюцыю для перадачы ў Камісію па заканадаўству.

Старшынствуючы. Сёння выпадкова я ніякай рэзалюцыі не рабіў.

32. Выступае Валянцін Голубеў. (ТБ)

<u>Крыжаноўскі М.К.</u> Тады я Вас прашу. Гэты законапраект тычыцца тых падзей, якія нядаўна адбыліся. Я прашу даць каманду тэрмінова раздрукаваць і распаўсюдзіць сярод дэпутатаў.

<u>Старшынствуючы.</u> Шаноўныя народныя дэпутаты! Я б хацеў, каб мы прадуктыўна працавалі. Ніякіх перашкод дзеля работы па Рэгламенту не было і няма. Я не буду выконваць функцый сакратарыята. Давайце, размнажайце што хочаце. Калі ласка, Дзмітрый Пятровіч.

<u>Булахаў Д.П.</u> Тем более что в этом проекте сказано об оценке деятельности председателей областных, районных, городских Советов народных депутатов. У нас есть комиссии. Они могут все это предусмотреть сейчас. Что же касается областного уровня, то это непосредственно задача этой комиссии.

<u>Старшынствуючы.</u> Такім чынам, шаноўныя народныя дэпутаты! Я прашу вас узяць праект пастановы, які ўнесены апазіцыяй БНФ, аб забароне дзейнасці КПБ-КПСС на тэрыторыі Беларускай ССР. Давайце прагаласуем, ці можам мы ўзяць за аснову гэту пастанову дзеля таго, каб яе прыняць. Калі ласка, пяты мікрафон.

Сяндзянава Г.Г. Дело в том, что этот проект у нас всего один по поводу запрещения деятельности КПБ-КПСС на территории Белорусской ССР. Эта организация приняла участие в антиконституционных действиях и запятнала себя. Поэтому во всем мире это принято. Вторая часть статьи 7 нашей Конституции, также Закон об общественных организациях, статья 3 гласят об этом.

Кроме того, я хочу принести мои извинения господину Малофееву в связи с тем, что я встала на трибуне грудью на его защиту. Я думала, что он как порядочный человек решил на трибуне покончить жизнь самоубийством, как делают порядочные люди во всем мире. А он, оказывается, хотел объявить о том, что переходит в другую партию. Поэтому я считаю, что мы должны дать принципиальную оценку и обязательно запретить деятельность преступной организации в нашей республике.

Старшынствуючы. Дзякую. Ваша думка зразумелая. Калі ласка, восьмы мікрафон.

Мачуленка М.А. Уважаемый Станислав Станиславович! Я категорически протестую против выпадов, против глумления над личностью, а тем более народного депутата СССР товарища Малофеева. И прошу Вас выдворять авторов подобных выпадов за пределы этого зала. Это во-первых.

Во-вторых. То, что антипартийная истерия, а точнее антикоммунистическая, развертывается по спирали, для меня это, например, понятно. И для всех остальных здравомыслящих людей тоже.

Потому что эта истерия нагнеталась от сессии к сессии. И сегодня, кроме прокурорских утверждений о причастности КПБ к путчу, ничего нового не добавилось в эти аргументы. Поэтому я бы, уважаемые товарищи депутаты, просил вас избавиться от страстей, от претензий на прокурорские заключения. Давайте вместе обсуждать конструктивно. Уважаемый духовный отец! Вы бы вообще не занимались политикой.

Старшынствуючы. Дзякую. Калі ласка, першы мікрафон.

Антончык С.А. Уважаемые народные депутаты! Мы стоим перед

той чертой, когда каждому из нас надо сделать выбор. Я напомню вам всем, что у Янаева и Язова был выбор. У Пуго был выбор. И они вместо того, чтобы пойти с народом, предали народ. Их судьба вам известна. Я обращаюсь сейчас к депутатам-коммунистам. Перед вами стоит выбор: либо поддержать мафиозную структуру, мафиозных представителей КПСС-КПБ /я имею в виду Бюро/, или же отмежеваться от этой преступной политики. Вспомните, вы всех призывали к конституционным действиям, вы обвиняли стачкомы. Вы говорили: что вы делаете? Сейчас вы поступили /я имею в виду тех, кто подписал это обращение/ как экстремисты. И я вам напоминаю, что когда начался путч, Язов, Янаев и команда были уверены, что они этим самым сделают лучше для своей партии. Посмотрите, как ком с неба посыпались все парткомы: в РСФСР, Прибалтике, Грузии, Армении, Молдавии. Так вот если вы этого не поймете сегодня, завтра вас сметут, хотели бы вы этого или нет.

Я объявляю вам, объявляю всем людям Белоруссии: если КПБ-КПСС будет и дальше существовать как преступная организация, то рабочие Белоруссии объявят общеполитическую забастовку. И это будет забастовка в поддержку законной власти Президента СССР, тех структур, тех людей, которые хотели бы свободы и демократии.

Я вас еще раз предупреждаю: у вас есть сегодня шанс быть вместе с народом.

Старшынствуючы. Дзякую. Шаноўныя народныя дэпутаты! Мы абмяркоўваем праекты пастановы. Дыскусія ў нас закончана. Таму я буду весці сябе як Старшыня і не магу ўводзіць вас у зман.

Я прашу ўзяць у рукі праект пастановы. Ваша прапанова зразумелая, вашы адносіны зразумелыя. Ёсць і іншыя адносіны. І таму я проста пастаўлю на галасаванне. Хто за тое, каб прыняць праект пастановы, прапанаваны апазіцыяй БНФ у Вярхоўным Савеце? Пастанова гэта называецца: "Аб забароне дзейнасці КПБ-КПСС на тэрыторыі Беларускай ССР". Усе маюць гэты дакумент? Усе. Калі ласка, па матывах галасавання. Шосты мікрафон.

Шачак В.М. Станіслаў Станіслававіч, Вы ведаеце, мяне нельга западозрыць у лаяльнасці да КПСС, але я Вас прашу ўсё-такі мець перш на увазе закон. Мы не можам забараніць ці не забараніць.

Гэта можа зрабіць або суд, або Камітэт канстытуцыйнага нагляду. Мы можам да гэтага часу толькі прыпыніць дзейнасць. І я прашу так і ставіць пытанне. Толькі тады гэтая Пастанова можа прайсці.

Я заклікаю вас блюсці закон.

Старшынствуючы. Я зачытаю, аб чым ідзе гаворка. Праект Пастановы "Аб забароне дзейнасці КПБ-КПСС на тэрыторыі Беларускай ССР". У сувязі з падзеямі, якія звязаны з дзяржаўным пераваротам і актыўнай падтрымкай КПБ-КПСС супрацьзаконнага Камітэта па надзвычайнаму становішчу і ў выніку парушэння часткі другой артыкула 7 Канстытуцыі Беларускай ССР, а таксама артыкулаў 3, 10, 11 Закона СССР "Аб грамадскіх аб'яднаннях", Вярхоўны Савет Беларускай ССР п а с т а н а у л я е:

Забараніць дзейнасць КПБ-КПСС на тэрыторыі БССР;

Пракуратуры БССР узбудзіць крымінальную справу супраць рэспубліканскіх, абласных і гэтак далей арганізацый;

Лічыць страціўшымі сілу усе раней выданыя пастановы ЦК КПБ;

Вярхоўнаму Суду Беларускай ССР прыняць супраць службовых асоб ... і гэтак далей.

Вярхоўнаму Суду Беларускай ССР прыняць меры супраць службовых асоб, якія правялі рэгістрацыю Камуністычнай партыі Беларусі з парушэннем Закона СССР "Аб грамадскіх аб'яднаннях" і ў адсутнасць адпаведнага рэспубліканскага заканадаўства; гэтую Пастанову ўвесці ў дзеянне не пазней 1 верасня. Калі ласка, Дзмітрый Пятровіч.

Булахаў Д.П. По мотивам голосования я воздерживаюсь от каких-то оценок. Я просто выступаю перед вами как юрист. Я напомню вам Декларацию о суверенитете. Мы разделили три власти и сказали, что в пределах своей компетенции они должны быть независимы. Мы не имеем права, мы, Верховный Совет, никаких указаний давать Верховному Суду, хоть и самых благих. Мы ссылаемся на закон, давайте не будем его топтать.

Закон "Об общественных обьединениях", на который здесь

сделана ссылка, предусматривает, что подобное решение может принять только суд. Положение о регистрации, действующее у нас на территории Белоруссии, о котором говорится, также указывает, что вопрос о закрытии, приостановлении решает суд при совершенно определенных условиях.

Я сказал, какие есть законы. А теперь давайте с вами решать. Я не говорю об отношении Булахова к КПСС, чтобы это одно с другим не путали. Я юрист. Извините, я вынужден и обязан довести до вас свою позицию.

Старшынствуючы. Дзякуй. Чацвёрты мікрафон, калі ласка.

Пырх 1.1. (Гомельская-Пушкінская выбарчая акруга № 197). Уважаемые народные депутаты! Мы сейчас подошли, видимо, к самому ответственному моменту решения вопроса, по которому собрались здесь. Есть, конечно, в решении этого вопроса юридические неточности, предложено несколько проектов по этому вопросу. Но, видимо, всем совершенно ясно, что корни путча, который совершен 18, 19 августа, кроются в благодатной почве КПСС. Это очевидно всем. Это стало очевидно Президенту СССР, членам ЦК КПСС. Совершенно, видимо, предрешен вопрос о роспуске КПСС на этой почве. Это преступление не единственное. И вокруг этого вопроса не надо устраивать какие-то юридические дебаты. Надо прямо и откровенно это сказать друг другу, дабы завтра мы на себе, наши дети и наши внуки не носили пятно этого позора.

Я совершенно согласен, что не совсем точно, конечно, сформулировано это Постановление о запрещении деятельности. Но поставить сегодня вопрос о приостановлении деятельности этой партии и решить его именно так, чтобы быть понятыми белорусским народом, мы должны. Следует поручить Комиссии по законности и вопросам правопорядка подготовить материалы в отношении этой партии и направить их в Верховный Суд.

Мы должны, видимо, решить вопрос, чтобы не ущемлять массу коммунистов, которые в самом деле верят в марксистскую идею. Пусть начинают на парламентской основе свою деятельность так же, как начали остальные партии. Эта партия должна быть приостановлена, имущество ее надо национализировать. Если мы не

сделаем это сегодня, на этой сессии, мы выйдем из этого зала не как слуги представителей народа, а как пособники новой хунте. Спасибо за внимание.

Старшынствуючы. Дзякую. Калі ласка, другі мікрафон.

Станкевіч У.М. Уважаемые народные депутаты! Во-первых, я полностью поддерживаю народного депутата Пырха и как юрист тоже хочу сказать. Хотя я член оппозиции, но мы должны принять постановление о приостановлении деятельности этой партии. Но почему мы должны принять именно о приостановлении обязательно, а не о департизации и так далее.

Уважаемые народные депутаты! За нами, за Верховным Советом, -- белорусский народ. Сегодня руководитель Правительства Силаев однозначно сказал, что Белоруссия нас предала. Это слышали многие. Их предала не Белоруссия. Не надо отождествлять Малофеева и Дементея с Белоруссией. Но если мы сегодня не сделаем то, что сделала Россия в отношении Коммунистической партии, мы докажем слова Силаева и тем самым подставим свой белорусский народ, который не предавал ни демократию, ни Россию. Поэтому здесь двух мнений быть не может. Ведь однозначно должна быть приостановлена деятельность этой партии.

И потом, даже если суд докажет ее невиновность, должно произойти не восстановление ее деятельности, а регистрация, как и всех других партий, при помощи своего устава и так далее. Другое дело, и вы прекрасно понимаете, -- после того, что произошло, после приостановления, какой бы суд ни доказывал правоту этой партии, в нее не пойдет народ. Не пойдет.

Это другое дело. И народ пусть решает. Прав здесь народный депутат Пырх. У каждого есть своя идеология, и мы от простого человека -- водителя, тракториста -- не должны отказаться. Может, он убежденный марксист. Это его дело. Но приостановить мы обязаны, это долг перед белорусским народом.

Старшынствуючы. Дзякуй. Дзмітрый Пятровіч, трэба прапанаваць механізм нейкі, я магу толькі паставіць на галасаванне...

Булахов Д.П. Станислав Станиславович, я могу предложить

только один механизм. Верховный Суд республики обладает всеми правами. Он давно должен был вынести свое заключение и мог принять решение, поскольку это его компетенция. Я не знаю, почему мы сейчас должны топтать законы свои же сами, которые принимаем и подтверждаем. (Шум у зале).

Старшынствуючы. Калі ласка, шосты мікрафон.

Карпенка Г.Д. Уважаемые депутаты! Мне кажется, мы обсуждаем то, что должны выполнять. У нас в стране есть Указ Президента, который четко определил: временно приостановить деятельность Коммунистической партии. Я думаю, нам надо выполнять этот Указ. Указ Президента определил также местным Советам -- районным, городским -- приступить к национализации имущества партии. И я вам хочу сказать, что завтра в 8 утра Молодечно начнет это делать.

Следующее. Вы подумайте о совести. Вчера белорусской делегации не дали слова на этом митинге. Сегодня Силаев высказал отношение к Белоруссии. Думаю, Съезд определит отношение к КПБ, которая открыто призвала к террору, к фашистскому террору, другого слова я не нахожу. Поэтому задумайтесь и выполняйте Указ Президента.

Старшынствуючы. Калі ласка, восьмы мікрафон.

Мачуленка М.А. Я хочу задать один вопрос: кто из сидящих в зале держал в руках Указ Президента? Письменное обращение Генерального Секретаря ЦК Горбачева? Я спрашиваю и прошу ответить: кто держал в руках Указ в письменном виде? Почему я задаю этот вопрос? Потому что, согласно Регламенту, элементарному требованию законотворчества, прежде чем принимать государственный акт, надо держать его в руках. (Шум у зале).

Булахаў Д.П. Уважаемые народные депутаты, мы не обсуждаем сейчас Постановление. Я без политики сказал вам свое отношение к данному проекту как юрист. Я думаю, что народные депутаты, представляющие оппозицию, внесшие этот проект, согласятся с тем, что в течение получаса вместе с юристами с правовой точки зрения его можно отработать. Я прошу для этого на полчаса сделать

-84-

перерыв и доработать этот проект. Потом будем обсуждать его политическую сторону.

Аб'яўляецца перапынак.

33. Цень тэрарызму і акупацыі.

НЕЧАРГОВАЯ ПЯТАЯ СЕСІЯ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БЕЛАРУСКАЙ ССР ДВАНАЦЦАТАГА СКЛІКАННЯ

БЮЛЕТЭНЬ

№ 4

Выданне Вярхоўнага Савета БССР
1991

ПАСЯДЖЭННЕ ЧАЦВЁРТАЕ

/Нядзеля, 25 жніўня 1991 года/.

Зала пасяджэнняў Вярхоўнага Савета Беларускай ССР
17 гадзін 30 мінут.

Старшынствуе Першы намеснік Старшыні Вярхоўнага Савета Беларускай ССР С.С.Шушкевіч.

Старшынствуючы. Шаноўныя народныя дэпутаты! Давайце параімся, што мы будзем зараз рабіць. Абставіны такія. Заўтра пачынаецца сесія Вярхоўнага Савета СССР. І лагічна было б нецы там прадстаўніка ад нашага Вярхоўнага Савета, які мог бы расказаць, што там адбылося. Я, па праўдзе кажучы, вельмі б хацеў туды паехаць. Але вы разумееце, што калі ў нас будзе прадаўжацца сесія, то паехаць будзе немагчыма.

Другая пазіцыя. Калі мы зробім перапынак у рабоце нашай сесіі, то ехаць туды не будзе з чым, і прыйдзецца толькі слухаць Сілаева і прыбліжаных Ельцына, што мы тут здраднікі і дрэнна сябе паводзілі. Я думаю, што гэта не мае дачынення да большасці, да пэўнай большасці і дэпутатаў, і грамадзян Беларусі, і дзяржаўных устаноў. Таму мне здаецца, што мы павінны знайсці ў сабе сілы, каб сёння закончыць сесію. (Шум у зале).

Я звяртаюся да ўсіх народных дэпутатаў Беларускай ССР з такой просьбай. Вы не любіце словы "дэструктыўныя дзеянні". І я прасіў бы не дапускаць такіх дэструктыўных дзеянняў, якія б затрымоўвалі нашу работу. У нас стаіць адно важнае пытанне, якое мы павінны вырашыць цяпер: як быць з дзейнасцю КПБ на Беларусі? Ёсць саюзны Указ, Указ саюзнага Прэзідэнта, якога мы не маем, нягледзячы на тое, што імкнуліся яго атрымаць.

Вы бачыце, што апазіцыя баіцца, каб ізноў не папасца ў пастку. Што, калі мы падпрэвім, як гэта прапанавана, артыкул 72 Канстытуцыі? І калі будзе верхавенства нашых законаў на тэрыторыі БССР, то ў нас не будзе дзейнічаць Указ Прэзідэнта СССР "Аб спыненні дзейнасці КПСС". І вось гэта пастка, на думку прадстаўнікоў апазіцыі, існуе. Я хачу, каб мы ўсё ж не рабілі ніякіх спроб некага злавіць у пастку. Давайце будзем шчырымі. Мы павінны прыняць пастанову аб дзейнасці партыйных структур. Мне здаецца, у духу таго Указа Прэзідэнта СССР, які мы проста чулі па

радые. Зараз такія прапановы будуць зроблены.

Калі прыняць нам пастанову ў тым варыянце, які спачатку прапанавала апазіцыя, мы пакінем многіх людзей: тэхнічных супрацоўнікаў, прыбіральшчыц, машыністак, шафёраў, пажарных, тых, хто сочыць за будынкамі, і г.д., пакінем без работы, без грошай. Мы створым сацыяльную напружанасць. Ці ж заслужыў просты люд гэта? Таму мы павінны разглядаць збалансаваную прапанову, якая б улічвала інтарэсы простых людзей. І не толькі простых. І адказных, і тых, хто працаваў, і хто працуе. Мы абавязаны прыняць толькі збалансаваную прапанову. Камісіі працуюць, працуюць і службы нашы дапамагаюць, будзем чакаць такіх прапаноў і будзем рухацца як можам наперад.

Я вёў зараз размовы з прадстаўнікамі апазіцыі і мне здаецца, што яны з разуменнем ставяцца вось да таго, што ўзбуджана. Я прашу вас, паважаная апазіцыя, зняць праект вось гэтай Пастановы: "Аб забароне дзейнасці КПБ-КПСС на тэрыторыі Беларускай ССР" з разгляду і даць другую прапанову аб часовым спыненні дзейнасці партыі. (Шум у зале). Добра, пачакайце, няма ж у дэпутатаў на руках праекта. (Шум у зале). Адну хвілінку. Калі ёсць такі праект, мы яго імгненна будзем разглядаць. Але я думаю, што магу лічыць , што гэту Пастанову вы знялі і замянілі іншай, так? (Шум у зале). Спынілі. Пяты мікрафон, калі ласка.

Сямдзянава Г.Г. (Навагрудская гарадская выбарчая акруга № 262, Гродзенская вобласць). Сейчас работала согласительная комиссия, мы предлагаем другой вариант.

Старшынствуючы. Добра, значыцца мы яго пачакаем. Цяпер пытанне іншае. Пытанне дэпартызацыі. Яно існуе, і давайце цяпер разгледзім тыя прапановы, якія ёсць па пытаннях дэпартызацыі. Згода?

Ёсць прапанова Савета Міністраў. Знялі? Здымае Савет Міністраў прапанову? Калі ласка, Дзмітрый Пятровіч, давайце нам каментарый.

Булахаў Д.П. (Магілёўская-Юбілейная выбарчая акруга № 275). Мы только что говорили с Вячеславом Францевичем Кебичем по

Постановлению о департизации. Те же самые формулировки заложены в постановлении комиссии, которое у вас имеется. То же самое есть и в предложениях оппозиции и народных депутатов. Возьмите эти документы.

Старшынствуючы. Я прашу вас тады зачытаць, каб тут не было пытанняў. Многа папер было. Што прапануецца нам разглядзець?

Булахаў Д.П. Проект Постановления вносится комиссией, он связывает два вопроса: департизацию органов и собственность Компартии. Вот этот проект у вас у всех есть на руках.

Старшынствуючы. Прочитайте, пожалуйста, Дмитрий Петрович.

Булахаў Д.П. Проект внесен комиссией 25 августа. "О департизации органов государственной власти и управления Белорусской ССР, государственных предприятий, учреждений и организаций и собственности Коммунистической партии Белоруссии".

"Верховный Совет Белорусской ССР постановляет:

1. Запретить создание новых и деятельность существующих структур КПБ, других общественных объединений, преследующих политические цели, в органах государственной власти /сюда попадают и суды, потому что суды -- это судебная государственная власть/ и управления на государственных предприятиях, в учреждениях и организациях, расположенных на территории Белорусской ССР.

2. Прокуратуре Белорусской ССР, Совету Министров Белорусской ССР к очередной сессии Верховного Совета Белорусской ССР внести предложения о передаче собственности КПБ в собственность Белорусской ССР."

Почему ушли от термина "национализация"? В нашем законодательстве, в процессуальном и в материальном праве термина "национализация" нет. Мы должны решать вопрос на основе наших законов, и такие законы существуют. Закон "Об общественных объединениях", который говорит: "В случае, если партия или общественное объединение нарушило устав или принимали в том числе участие в антигосударственной деятельности, по решению суда

имущество этого общественного объединения безвозмездно может быть передано государству. В том случае, если есть какие-то иные причины, это имущество может использоваться в соответствии с уставом".

Я еще раз обращаю ваше внимание на то, что правовую оценку всей этой деятельности, должен давать прежде всего суд. Второй пункт Постановлечия тесно увязан с третьим, в котором, предлагается "Совету Министров БССР, местным Советам народных депутатов, банковским учреждениям до решения вопроса о собственности КПБ взять ее под охрану (обратите внимание на этот третий пункт, он перекликается с тем, что предлагается депутатской оппозицией) и исключить использование без разрешения Комитета по управлению государственным имуществом при Совете Министров Белорусской ССР", деятельность которого может контролироваться народными депутатами БССР. И уже несколько позже добавлено (это дополнение у вас должно быть на руках) последним пунктом: "Запретить использование каналов правительственной и иной специальной государственной связи общественными объединениями, преследующими политические цели".

Старшынствуючы. Шаноўныя народныя дэпутаты! Я магу ставіць на галасаванне пытанне аб тым, каб прыняць праект Пастановы за аснову? Калі ласка, першы мікрафон.

Булахаў Д.П. Если мы хотим работать конструктивно, принимаем проект за основу, он может послужить основой для этого. Потому что письменные предложения есть. Но мы будем двигаться.

Голубеў В.Ф. (Алібегаўская выбарчая акруга № 15, г.Мінск). Апазіцыя. Каб які-небудзь праект узяць за аснову, можна ўзяць за аснову і той, які дадала камісія. Але мы прасілі б зараз спадара Булахава ўзяць у рукі і нашую пастанову апазіцыі аб дэпартызацыі і паглядзець на чацёрты пункт. Нам здаецца, што ён вельмі патрэбны ў гэтай пастанове. Ён гучыць так: "Перарэгістраваць усе вытворчыя камерцыйныя прадпрыемствы з фінансавым удзелам КПБ-КПСС з абавязковым прадастаўленнем дэкларацыі аб утварэнні іх устаноўчага фонду і крыніц набыцця маёмасці". Мы лічым, што гэта абавязкова.

Старшынствуючы. Я думаю, што мы разгледзім гэты пункт, як адзін з пунктаў той пастановы, якую можам прыняць за аснову.

Булахаў Д.П. Я говорил, что этот проект наполнется, он с ходу размножен и роздан.

Старшынствуючы. Другі мікрафон.

Герасюк І.М. (Капыльская выбарчая акруга № 63, Мінская вобласць). У мяне заўвага вельмі важная па сутнасці. Мы забыліся пра малодшага брата ЦК КПБ -- ЦК ЛКСМБ. Мы маем дакументы, дзе бачна, што ЦК ЛКСМБ душыла галоснасць і гэтак далей. І таму, згодна майму праекту, павінны быць і будынак ЦК ЛКСМБ канфіскаваны, як і маёмасць КПБ. Таму трэба усюды паставіць і ЛКСМБ.

Старшынствуючы. Добра. Я думаю, што гэта можа быць як канкрэтнае удакладненне пунктаў і яно нескладанае. Значыцца, ёсць прапанова прыняць за аснову той праект, які прапанавала камісія і пасля разгледзець у якасці дадаткаў тыя пункты, якія можна ўзяць з пастаноў, прапанаваных іншымі інстанцыямі. Прашу народных дэпутатаў зарэгістравацца. 259 народных дэпутатаў. Галасаванне ў нас пайменнае ў адпаведнасці з прынятым рашэннем. Хто за тое, каб прыняць за аснову праект пастановы аб дэпартызацыі дзяржаўных органаў, які ёсць у вас на руках, унесены камісіяй Вярхоўнага Савета БССР па заканадаўству, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	259
Прагаласавала "за"	234
Прагаласавала "супраць"	2
Устрымалася	9
Усяго прагаласавала	245
Не галасавала	14

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання

прыкладаецца).

За аснову прымаецца. Калі ласка, Дзмітрый Пятровіч.

Булахаў Д.П. Я думаю, есть предложение по названию. "Департизация органов государственной власти, управления и собственности Коммунистической партии Белоруссии и ЛКСМБ." Я не обсуждал этот вопрос ни с кем, ничего не могу сказать по данной ситуации.

Старшынствуючы. Другі мікрафон.

Герасюк І.М. Давайце мы таксама разбяромся. Таму што ўвесь час камсамол знаходзіцца ў адных будынках з райкомамі партыі. Уся іх маёмасць набыта незаконна. Усе яны працавалі за кошт прыцягнутых сродкаў з саўгасаў і калгасаў. Зараз паствapалі кааператывы, круцяць парнаграфію і гэтак далей. У іх колькі малых прадпрыемстваў? Чым яны займаюцца? Таму гэта трэба неадкладна вырашыць.

Старшынствуючы. Ёсць прапанова прыняць назву з удакладненнем. Дадаць: Ленінскі Камуністычны Саюз Моладзі Беларусі /ЛКСМБ/. Хто за тое, каб прыняць назву з удакладненнем... Чацвёрты мікрафон, калі ласка.

Даўлюд А.У. (Лідская-Чырвонаармейская выбарчая акруга № 256, Гродзенская вобласць). У меня есть предложение. Вместо "государственных" просто --"предприятий, учреждений и организаций независимо от форм собственности".

Булахаў Д.П. Нельзя. Частник будет решать самостоятельно.

Даўлюд А.У. А колхозы?

Булахаў Д.П. Колхозы то же самое. Это коллективная организация.

Старшынствуючы. Добра. Хто за тое, каб прыняць назву з удакладненнем, дадаўшы туды: Ленінскі Камуністычны Саюз Моладзі Беларусі, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	259
Прагаласавала "за"	208
Прагаласавала "супраць"	7
Устрымалася	18
Усяго прагаласавала	233
Не галасавала	26

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца).

Калі ласка, Дзмітрый Пятровіч.

Булахаў Д.П. Первый пункт я зачитываю. Замечаний не было. "Запретить создание новых и деятельность существующих структур КПБ, других общественных объединений, преследующих политические цели, в органах государственной власти и управления, на государственных предприятиях, в учреждениях и организациях, расположенных на территории Белорусской ССР". Понятием "других общественных" -- охватывается все.

Старшынствуючы. Калі ласка, сёмы мікрафон.

Пісарэвіч С.К. (Косаўская выбарчая акруга № 123, Брэсцкая вобласць). В Указе, который мы слышали со слов Президента, о департизации речь не шла о государственных предприятиях и организациях. Там только шла речь о департизации органов государственного управления, правоохранительных органов, судов, о департизации Министерства обороны и так далее. Поэтому я предлагаю пункт 1 изложить в редакции, которую предлагает Совет Министров. (Шум у зале).

Булахаў Д.П. Мы сейчас принимаем Закон Белорусской ССР, а не Указ Президента. Проект Постановления изложен в нашей редакции. Вы предлагаете снять "предприятия"? Есть два варианта. Надо голосовать.

Старшынствуючы. Добра. Значыцца, зразумелы падыход. Ёсць

адно ўдакладненне народнага дэпутата Пісарэвіча. Ён прапануе зняць слова "прадпрыемстваў". Так? Хто за тое, каб унесці папраўку народнага дэпутата Пісарэвіча, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто устрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	259
Прагаласавала "за"	84
Прагаласавала "супраць"	103
Устрымалася	29
Усяго прагаласавала	216
Не галасавала	43

Рашэнне не прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках паіменнага галасавання прыкладаецца).

Я стаўлю на галасаванне пункт 1 у рэдакцыі камісіі. Хто за тое, каб прыняць яго ў гэтай рэдакцыі, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто устрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	259
Прагаласавала "за"	218
Прагаласавала "супраць"	2
Устрымалася	14
Усяго прагаласавала	234
Не галасавала	25

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках паіменнага галасавання прыкладаецца).

Калі ласка, Дзмітрый Пятровіч.

Булахаў Д.П. Пункт 2, я читаю его: "Прокуратуре Белорусской ССР, Совету Министров Белорусской ССР к очередной сессии

Верховного Совета Белорусской ССР внести предложения о передаче собственности КПБ и (поскольку в названии появилось) ЛКСМБ -- в собственность Белорусской ССР". Отмечаю при этом: никакой детерминации нет. Устанавливается неправомерный порядок владения собственностью. Принимается решение на основании законов. Предлагаю основываться на законе и принять этот пункт в соответствующей редакции.

Старшынствуючы. Добра. Дзякуй. Другі мікрафон, калі ласка.

Герасюк І.М. У маім праекце гэта фармулёўка гучала інакш і вось чаму. Мы павінны даць, я лічу, у маёй рэдакцыі, дзе напісана: перадаць партыйную і камсамольскую маёмасць у дзяржаўную ўласнасць. Калі наша ЦК будавала свае будынкі і палацы, не хапала цэменту на дзіцячыя сады. Яны ўсё валаклі, грэблі сабе і таму зараз ім трэба выплаціць па астаткаваму кошту гэтыя будынкі, перадаць іх у дзяржаўную ўласнасць. Яны карысталіся ўладай, грэблі ад людзей.

Булахаў Д.П. Иван Николаевич, работая с оппозицией над проектом постановления о деятельности КПБ -- КПСС на территории, мы не ставили вопрос о запрещении деятельности партии. Мы идем строго в рамках закона, не отклоняясь ни на йоту. Поэтому давайте пока не национализировать собственность, а решать вопрос в предложенной вам редакции. Вообще понятия "национализация" в юридической практике нет. Есть Гражданско-процессуальный кодекс, на основании которого ведется производство. Есть у нас Закон о собственности. Там два понятия: конфискация и реквизиция. То, что вы предлагаете, правильно. Возможно, будет конфискация, из неправомерного владения будет изъятие. Прошу Верховный Совет не предопределять правовую оценку и принять пункт 2 в нашей редакции.

Старшынствуючы. Калі ласка, другі мікрафон.

Слабчанка С.І. (Баранавіцкая-Кастрычніцкая выбарчая акруга № 111, Брэсцкая вобласць). Я предлагал редакцию Постановления по этому вопросу: "Установить, что вся собственность КПБ-КПСС, приобретенная во время существования Коммунистической партии как государственной структуры, является

государственной собственностью Белорусской ССР". Аргументирую. Год назад я уже выступал по этому вопросу. В руках у меня выписка из стенограммы этого выступления. Глава 7 Устава КПСС, которая действовала в то время, имеет название "Партия и государственные общественные организации". То есть в Уставе закреплено, что партия стоит и над государством, и над общественными организациями. Это была сверхмонопольная, сверхгосударственная структура. Это не общественная организация. Поэтому вся ее собственность является общенародной. Партия объединяла интересы всех и государственных, и общественных организаций.

Старшынствуючы. Дзякую.

Булахаў Д.П. Уважаемый народный депутат Слабченко, уважаемые народные депутаты! Я прошу вас внутренние споры между юристами не выносить на Верховный Совет, ибо мы предопределяем правовую оценку. Я еще раз прошу вас поддержать наш пункт, Сергей Иванович. Снимите вы свою формулировку, иначе ничего не пройдет.

Старшынствуючы. Шаноўныя народныя дэпутаты! Я пастаўлю на галасаванне толькі пункт у прапанове камісіі, таму што мы прынялі гэта за аснову і паправак няма. Хто за тое, каб прыняць пункт 2 у рэдакцыі камісіі з дадаткам слова "ЛКСМБ", прашу галасаваць. Хто супраць? Хто устрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	262
Прагаласавала "за"	224
Прагаласавала "супраць"	4
Устрымалася	12
Усяго прагаласавала	240
Не галасавала	22

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках паіменнага галасавання прыкладаецца).

Калі ласка.

Булахаў Д.П. Пункт 3 нашего Постановления тесно связан с пунктом 2.

Это практически причина и следствие, то есть вытекает одно из другого и настолько связано, что разрывать их нельзя. Совмину, местным Советам народных депутатов, банковским учреждениям до решения вопроса о собственности КПБ нужно взять ее под охрану и исключить из пользования без разрешения специально уполномоченного органа, которым у нас сейчас является Госкомитет по имуществу.

Я еще раз повторяю, что этот комитет ... в данной ситуации мы никакую правовую норму не нарушаем, если действия этого Государственного комитета будут полностью находиться под неусыпным депутатским контролем.

Старшынствуючы. Па матывах? Шосты мікрафон.

Шачак В.М. Тут ёсць нюансы, якія трэба вырашыць да прыняцця гэтага пункта. Я за прыняцце. Але, напрыклад, калі заўтра выдавецтва ЦК спыніць сваю дзейнасць, ні адна газета не выйдзе.

Другое. Ва ўсіх без выключэння раёнах мясцовыя газеты -- гэта ўласнасць і гарадскога камітэта і выканаўчага. Я журналіст у такой жа газеце. І газета гэта не выйдзе. Гэта трэба неяк вырашыць: ці пакінуць права карыстання за адным з уласнікаў - як, вядома, у раённых газетах імі з'яўляюцца мясцовыя Саветы - ці якімсьці іншым чынам. Давайце вырашым да прыняцця гэтага пункта, калі ласка.

Булахаў Д.П. Сегодня это все поручено фактически Совету Министров. Все понимают, что речь идет и об издательствах, и о прочей базе. Поэтому без разрешения уже устанавливается определенный контроль. Но не более того. Никто не говорит закрыть и завтра не работать.

Шачак В.М. Як доўга гэта рашэнне будзе дзейнічаць?

Булахаў Д.П. Я думаю, что Совмин завтра утром может принять это решение.

Старшынствуючы. Сёмы мікрафон, калі ласка.

З месца. У меня вопрос. Я хотел бы получить ответ от товарища Булахова. Что значит "исключить из пользования без разрешения Комитета по управлению государственным имуществом" и что значит "под охрану"? Завтра, скажите, будут функционировать партийные комитеты, обкомы, ЦК, райкомы или нет?

Булахаў Д.П. Товарищи, следующее Постановление, к которому мы приходим, -- это вопрос о деятельности КПБ, и там мы будем это рассматривать. Сейчас речь идет о собственности, о том, чтобы она не ушла, не была разбазарена, не была переведена в другие формы собственности. Мы принимаем вот такое решение.

Старшынствуючы. Трэці мікрафон.

Баршчэўскі Л.П. (Навaполацкая-Маладзёжная выбарчая акруга № 174, Віцебская вобласць). У мяне тут ёсць сумненні наконт гэтага органа -- Камітэта па кіраванню дзяржаўнай маёмасцю. Па-мойму там усё нядаўнія партыйныя работнікі ўзначальваюць. Гэта так. Таму, можа, проста выключыць "использование" -- гэта лёгка, не трэба пісьмова ўносіць.

Старшынствуючы. Чацвёрты мікрафон.

Курбаеў У.Д. (Гродзенская-Болдзінская выбарчая акруга № 236). Я предлагаю перед словами "взятия под охрану" вставить фразу "немедленно опечатать и взять под охрану".

Булахаў Д.П. Есть проект Постановления, внесенный Комиссией по законности и правопорядку, где более конкретно определен порядок, что понимать под "взятием под охрану" -- каким образом, с какого момента. Мы к этому подойдем, он у вас на руках.

Старшынствуючы. Першы мікрафон, калі ласка.

Голубеў В.Ф. (Алібегаўская выбарчая акруга № 15, г.Мінск). Паважаныя калегі, я хачу адразу даць адказ дэпутату Шачаку. Тут ёсць раздрукаваная прапанова з праекта Пастановы апазіцыі, ёсць такі пункт: перарэгістраваць усе вытворчыя і камерцыйныя прадпрыемствы з фінансавым удзелам. (Не чуваць). Ваша заўвага

прападае.

Старшынствуючы. Добра. Я магу ставіць на галасаванне? Першы мікрафон.

Ганчар В.I. (Васнянцоўская выбарчая акруга № 6, г.Мінск). Уважаемые депутаты, предлагаемые положения являются искусственными и совершенно нереализуемыми. У меня возникает вопрос: если сохраняется деятельность райкомов, обкомов, то как будут реализовываться вот эти положения, которые предлагаются? Ведь это совершенно невыполнимые положения.

Мы пытаемся решить частный вопрос по собственности КПБ, не решив общий вопрос -- о началах ее деятельности. Поэтому я предлагаю решить вопрос о приостановлении либо о действии Указа Президента на территории БССР, и из этого будет вытекать и правовая судьба имущества. А так все эти положения совершенно надуманные и искусственные.

Булахаў Д.П. Уважаемые народные депутаты, отвечаю на реплику народного депутата Гончара. Мы с вами только что начали рассматривать и отложили (в связи с тем, что передали на согласительную комиссию) и вопрос о деятельности КПБ на территории республики. Поэтому давайте рассматривать сейчас вот это Постановление.

Старшынствуючы. Я стаўлю на галасаванне пункт 3. Хто за тое, каб прыняць яго ў рэдакцыі камісіі, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто устрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	264
Прагаласавала "за"	198
Прагаласавала "супраць"	0
Устрымалася	13
Усяго прагаласавала	211
Не галасавала	53

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца).

Цяпер, калі ласка, наступны пункт 4. Зачытайце, бо гэта ў дадатку.

Булахаў Д.П. Пункт 4 прапануецца дэпутацкай апазіцыяй. Ён раздрукаваны і маецца ў вас у Пастанове, якая раздадзена з іншымі дакументамі. Гучыць такім чынам: "Перарэгістраваць усе вытворчыя і камерцыйныя прадпрыемствы з фінансавым удзелам КПБ-КПСС /мяркуючы, трэба дадаць і ЛКСМБ/ з абавязковым прадстаўленнем Дэкларацыі аб утварэнні іх устаўнога фонду і крыніц набыцця маёмасці".

Старшынствуючы. Можам галасаваць? Хто за гэты пункт, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	264
Прагаласавала "за"	229
Прагаласавала "супраць"	2
Устрымалася	8
Усяго прагаласавала	239
Не галасавала	25

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца).

Булахаў Д.П. Таким образом, четыре статьи Постановления приняты. У вас у всех на руках имеется дополнение по средствам связи. Я должен сказать, что здесь мы вообще ничего не нарушаем. Это давно должен был сделать Совет Министров, реализуя Закон о народовластии, и здесь этот пункт звучит таким образом: "Запретить использование каналов правительственной и иной специальной государственной (подчеркиваю) связи общественным объединениям, преследующим политические цели".

Старшынствуючы. Зразумелы пункт? Хто за гэту фармулёўку,

прашу галасаваць. Хто супраць? Хто устрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	264
Прагаласавала "за"	209
Прагаласавала "супраць"	1
Устрымалася	13
Усяго прагаласавала	223
Не галасавала	41

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках паіменнага галасавання прыкладаецца).

Булахаў Д.П. Соответствующим образом изменилась нумерация статей. Последнее, что мы голосовали, это уже была статья 5.

У нас последняя шестая -- это, что настоящее Постановление ввести в действие с момента принятия. Но поскольку мы два дополнили, значит, это уже не 4, а 6 получается.

Старшынствуючы. Другі мікрафон.

Герасюк І.М. Паколькі мая пастанова часткова рэалізуецца, я лічу неабходным менавіта ў гэтай Пастанове запісаць пункт 3 маёй пастановы, які гучыць так: "Забараніць выдзяленне аўтамабіляў, папер, будматэрыялаў, іншых тавараў для патрэб КПБ з дзяржаўнага бюджэту па дзяржаўных цэнах". (Шум у зале).

Булахаў Д.П. Иван Николаевич, ваше предложение фактически охватывается тем, которое мы уже приняли. Давайте не будем сейчас дополнять.

Старшынствуючы. Так, у каго ёсць якія заўвагі перад тым, як прыняць цалкам? У вас ёсць заўвага, Зянон Станіслававіч? Няма. Так, калі ласка восьмы мікрафон.

Камай А.С. (Калінкавіцкая сельская выбарчая акруга № 214, Гомельская вобласць). При всей эмоциональности сегодняшнего

рассмотрения проблем хочу сказать, что мы, принимая многие постановления, так далеко заходим, что завтра сложно будет рассуждать с большим количеством людей, наших белорусов. Ведь мы принимаем Постановление о департизации на промышленных предприятиях, учреждениях, в совхозах. Разве это правильно? И мы без всякого идем на принятие решений, по сути дела отавим под запрет партию, не имея никаких на то оснований. Я бы просил ввести пункт 4 в действие не ранее чем через два месяца.

Булахов Д.П. Это второе предложение. Давайте, может быть, мы не будем обсуждать два предложения -- "с момента принятия" и "через два месяца". Определите срок, пожалуйста, Алексей Степанович, срок, дату надо указать.

Старшынствуючы. Аляксей Сцяпанавіч, трэба дату вызначыць.

Камай А.С. С первого ноября.

Старшынствуючы. Калі ласка, першы мікрафон.

Пазьняк З.С. (Ангарская выбарчая акруга № 9, г.Мінск). Шаноўныя дэпутаты! Я пярэчу прапанове шаноўнага дэпутата Камая аб тым, каб уводзіць з першага лістапада. Вам распаўсюдзілі прапанову, праект апазіцыі аб прыпыненні дзейнасці КПБ. Я зачытаю гэты тэкст, што мы прапануем. Пункт 4а: "Даручыць мясцовым Саветам, на тэрыторыі якіх знаходзяцца партыйныя камітэты КПСС, вырашыць гаспадарчыя пытанні і пытанне працаўладкавання людзей у сувязі з прыпыненнем дзейнасці КПБ-КПСС". Калі мы прымем гэты пункт у той пастанове, якую мы адклалі, то ўсе вашыя засцярогі, шаноўны дэпутат Камай, будуць зняты.

Старшынствуючы. Калі ласка, трэці мікрафон.

Радамысльскі В.А. (Арэхаўская выбарчая акруга № 155, Віцебская вобласць). Я совершенно категорически не согласен с депутатом Камаем. Ведь нам неизвестно, сколько уже сегодня средств из банков в КПБ ушло. Мы не должны, я еще раз повторяю, проявлять ложную заботу о тех людях, которые из государственной "кішэні" получали и премиальные, и деньги, и пенсию, и так далее. Я считаю, что нужно делать так, как это предложила комиссия по законодательству.

Булахов Д.П. Я хочу вам вот что сказать, уважаемые народные депутаты, что касается порядка освобождения: если будет принято решение о ликвидации, то существуют нормативные акты /КЗоТ/, которые решают вопрос как быть с человеком, который остался без работы в связи с сокращением рабочих мест, в связи с окончанием срока выборной работы. Все это есть и никого не ущемляет. Государственные органы будут обязаны независимо от партийной принадлежности все это решить на основании действующих законов.

Старшынствуючы. Дзякую. Такім чынам я стаўлю на галасаванне першую прапанову. Прапанову камісіі. Хто за тое, каб прыняць /цяпер ужо гэта будзе шосты пункт/ у рэдакцыі камісіі, дзе ўказана, што Пастанова ўводзіцца ў дзеянне з моманту прыняцця, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	264
Прагаласавала "за"	163
Прагаласавала "супраць"	38
Устрымалася	21
Усяго прагаласавала	222
Не галасавала	42

Рашэнне не прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках паіменнага галасавання прыкладаецца).

Старшынствуючы. Я стаўлю на галасаванне другую прапанову. Хто за тое, каб Пастанова была ўведзена ў дзеянне з 1 лістапада, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	264
Прагаласавала "за"	99
Прагаласавала "супраць"	60
Устрымалася	9

Усяго прагаласавала 168

Не галасавала 96

Рашэнне не прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца).

Старшынствуючы. Калі ласка, чацвёрты мікрафон.

Гонтэр Б.Д. (Гомельская-Сельмашаўская выбарчая акруга № 190). Во-первых, у нас есть закон, по которому, принятый на сессии закон вступает в силу через 10 дней, или сразу после опубликования. Поэтому у меня есть компромисс -- шестой пункт снять, принять без последнего пункта.

Старшынствуючы. Першы мікрафон, калі ласка.

Новікаў Я.В. Каждый день сегодня для государства и для белорусского государства особенно чреват большими убытками. Если мы думаем как люди, стоящие у государственного руля, нам просто надо приступить немедленно, буквально завтра-послезавтра. Сейчас будет сделано все возможное, чтобы вот эти деньги, все финансовые средства вложить, растащить все это. Совместные предприятия везде -- это уже делается. Поэтому давайте немедленно это введем в действие. С 26 числа давайте.

А что касается трудоустройства, так, извините, может быть какого-то партийного работника можно трудоустроить только через 4 месяца. Может у него такая специальность. Я говорю искренне это, поверьте. Почему именно так? Может быть действительно надо ему выплачивать зарплату, компенсацию какую-то равную зарплате в соответствии с КЗоТом, пока подберут работу. Зачем мы ставим условие -- 1 ноября?.. В действие необходимо распространить буквально с завтрашнего дня, если мы думаем о государстве и о собственном народе.

Старшынствуючы. Добра, шосты мікрафон.

Беленькі В.А. (Куйбышаўская выбарчая акруга № 36, г.Мінск). Калі распрацоўвалі праект апазіцыі, я ўносіў дадатак да яго, які тычыцца чыста банкаўскіх рахункаў. Ведаеце, пэўна усё ж такі

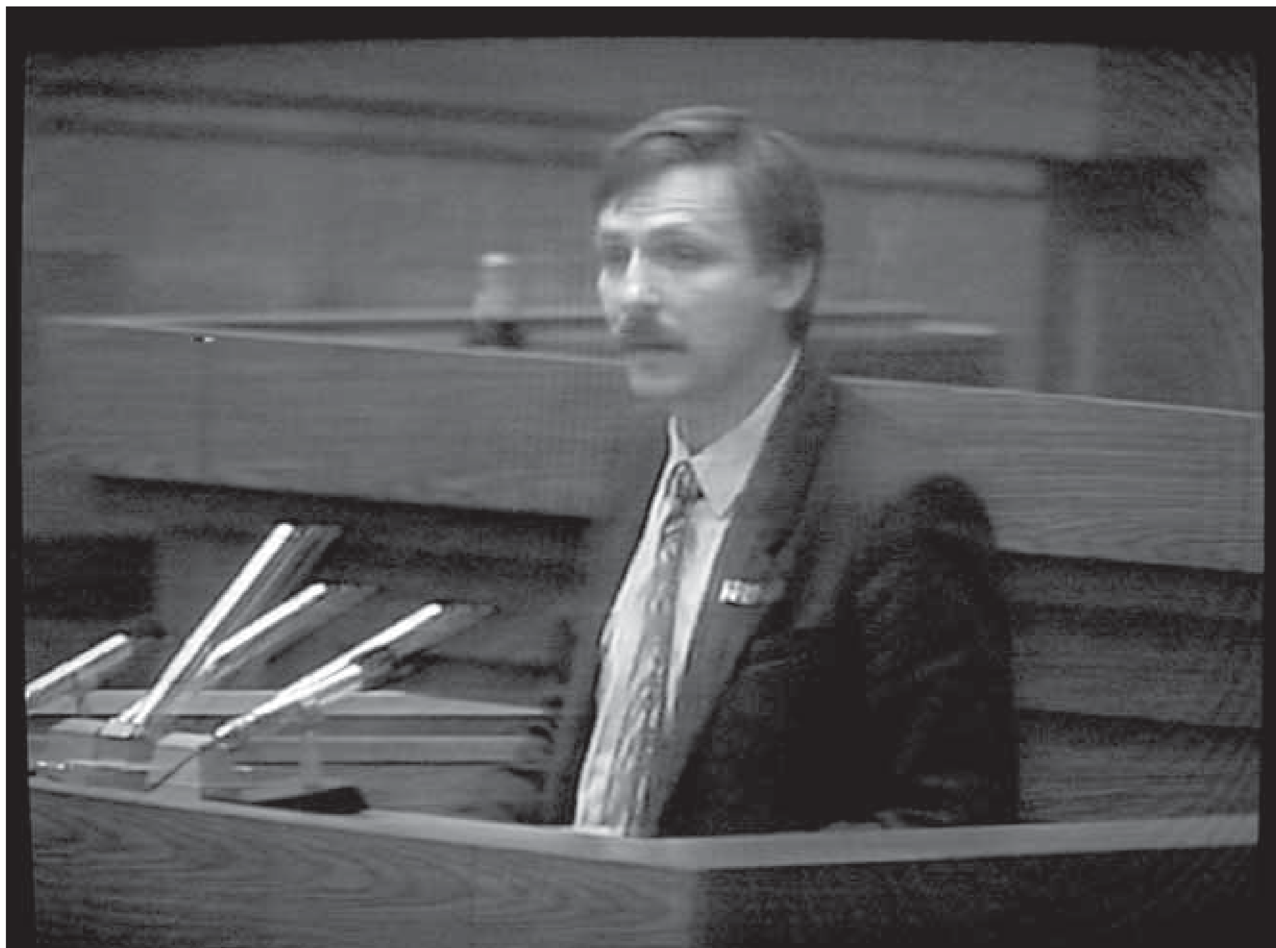
34. Прамаўляе Юры Беленькі

-19-

трэба на банкаўскія рахункі гэту прапанову распаўсюдзіць з заўтрашняга дня. Калі ўзнікнуць пытанні з выдачай заработнай платы ці іншыя, то ў прапанове камісіі было добра запісана, там ёсць варыянт, калі камітэт па уласнасці, па маёмасці Беларускай ССР можа даць дазвол на выкарыстанне гэтых сродкаў, гэтай уласнасці. Таму я ўсё ж такі прапанаваў бы ўзяць і прагаласаваць за прапанову камісіі, а калі не атрымаецца, можа ўсё ж такі дадаткова прыняць ці пастанову, ці пункт, і даручыць Нацыянальнаму банку замарозіць банкаўскія рахункі з заўтрашняга дня.

<u>Старшынствуючы.</u> Пяты мікрафон.

<u>Карпаў А.А.</u> Я поддерживаю предложение депутата Новикова и полагаю, что опасения народного депутата Камая совершенно беспочвенны. Верховный Совет Белоруссии принял Закон о занятости, и в рамках этого Закона решаются все вопросы. Поэтому поддерживаю предложение принять постановление с момента его принятия, с 26 августа.

35. Выступае Аляксандар Шут

Антончык С.А. Я тоже поддерживаю Новикова и хотел бы сказать, что здесь в зале много сидит депутатов -- директоров заводов, и они знают, что уже на некоторых заводах идут сокращения и там рабочие и служащие возмущаются, если нет работы по специальности. Через определенное время в соответствии с КЗоТом они увольняются. Поэтому я просил бы не искать льгот ни для кого. У нас существует законодательство для всех одинаковое. Поэтому поддерживаю Новикова -- с 26 числа.

Старшынствуючы. Трэці мікрафон.

Трафіменка В.С. (Суражская выбарчая акруга № 146, Віцебская вобласць). Огромное количество людей в комсомоле и работников партийных комитетов завтра останутся без заработной платы, если мы будем в отношении банков с завтрашнего дня решать. Поэтому здесь должно быть какое-то решение, позволяющее людям получить то, что они заработали.

Если мы завтра закрываем счет, тысячи людей должны будут жить не знаю на что. Поэтому я считаю, что надо дать какой-то

срок -- с 1 октября или с 1 ноября /и я вношу предложение: дать определенный срок/, чтобы можно было разобраться с зарплатой.

Булахаў Д.П. Вы знаете, ваше предложение нисколько не противоречит обсуждаемому предложению. Никто не отменял действующие нормы КЗоТа и законодательных актов, в частности, совминовских, по решению вопросов и по банкам, и по социальной защите. Никто не говорит, что эти люди не получат заработную плату и останутся голодными. Тем более, что мы не ставим вопрос вообще об изъятии собственности. Мы говорим: давайте разберемся по закону. А пока мы разбираемся, чтобы не было утечки, неправомерного использования, обратитесь в Госкомитет. Вам дадут разрешение о выплате зарплаты. Но вам не дадут разрешение перевести десять или сколько миллионов за границу или куда-нибудь.

Старшынствуючы. Восьмы мікрафон.

Камай А.С. Уважаемые народные депутаты! Мы несколько все же легко рассматриваем эту позицию. Здесь много сидит руководителей хозяйств, госхозов, заводов, строительных подразделений. С завтрашнего дня запрещается или распускается первичная партийная организация. На заводе, где они будут проводить и осуществлять ту практическую работу, которую они намерены делать?

Я знаю, какая это ситуация. И знаю, что будет во многих трудовых коллективах, если мы так легко отнесемся к реформированию, я бы сказал роспуску первичных партийных организаций. Надо очень вдумчиво отнестись к этой теме. Поэтому я настаиваю на том, чтобы этот срок был сдвинут.

Старшынствуючы. Шосты мікрафон, калі ласка.

Карпенка Г.Д. Уважаемые народные депутаты! Я хочу в первую очередь обратиться к оппозиции и к остальным депутатам. Все же, я считаю, нам необходимо расширить срок и установить его не менее двух месяцев. Четко обозначить. А контроль за проведением финансовых операций и право его осуществления поручить местным Советам. Справятся. Какие Советы местные выбрали, так будут и справляться. Больше никому нельзя будет доверять.

Старшынствуючы. Сёмы мікрафон.

Сярэдзіч І.П. (Пінская-Усходняя выбарчая акруга № 133, Брэсцкая вобласць). Если мы хотим превратить республику завтра в единое партийное собрание, начиная с первой утренней смены, мы ее можем превратить, если не примем закон в той редакции, в которой сейчас рассматриваем. Я в принципе не согласен с народным депутатом Камаем.

Старшынствуючы. Дзякую. Такім чынам, ёсць дзве прапановы. Але, прабачце, абедзве галасаваліся.

Булахаў Д.П. Нет. С 26 августа -- конкретное предложение.

Старшынствуючы. Калі ласка, першы мікрафон.

Новікаў Я.В. Увязываются два вопроса. Причем увязываются искусственно. Увязывается вопрос о трудоустройстве партийных работников. Я готов здесь согласиться с тем, чтобы отодвинуть срок. Давайте им дадим сколько надо сроку: до ноября месяца, до декабря. Я согласен и с Карпенко, и готов согласиться с депутатом Камаем. Но остальные части этого проекта постановления надо принимать немедленно. Вы специально, уважаемый народный депутат Камай, увязали эти два вопроса. И трудоустройство, и все остальное. Это принципиальная ошибка, я считаю, что вы это делаете умышленно. Это классический популизм, это подтасовка. Я прошу оппозицию дать возможность определить срок сколько надо. Сколько вы просите месяцев? Полгода давайте дадим на трудоустройство. Все это время они будут социально защищены. В остальной части будем голосовать немедленно.

Старшынствуючы. Другі мікрафон, калі ласка.

Сыракваш Д.І. (Жодзінская-Фабрычная выбарчая акруга № 87, Мінская вобласць). Я хочу сказать, что только переворот, если умело его сделать, можно сделать сразу, быстро. Когда касается дело имущества какого-то, оно не может быть остановлено мгновенно. Поэтому принять решение, чтобы завтра утром все кончилось, невозможно. Видимо, надо давать этих два месяца, и другого быть не может. Это же имущественное дело.

Старшынствуючы. Першы мікрафон, калі ласка.

Ганчар В.І. Уважаемые депутаты! Вопросов, которые мы обсуждаем, не существует. Что касается трудоустройства конкретных людей, то с момента ликвидации им сразу по Закону выплачивается выходное пособие в размере среднемесячного заработка. За оставшиеся два месяца, если они не трудоустроились, им также сохраняется среднемесячная заработная плата. И капитализировать эти суммы нет никакой технической сложности.

Что касается имущества, то опять непонятно, почему возник такой вопрос. Издали приказ, назначили балансовую комиссию, и пусть она работает две недели, месяц, два месяца в зависимости от чисто технического объема работы.

Старшынствуючы. Дзякую. Такім чынам, я стаўлю на галасаванне першую прапанову. Уладзімір Іванавіч, да першага мікрафона, калі ласка, падыдзіце.

Ганчарык У.І. /Народны дэпутат СССР/. Товарищи, я прошу юристов дать консультацию: за сколько должен быть предупрежден об увольнении человек в связи с ликвидацией производства?

Старшынствуючы. Першы мікрафон, калі ласка.

Ганчар В.І. Я не понимаю, почему возник такой вопрос. Первое. В случае сокращения предупреждение осуществляется за два месяца.

Второе. Согласно постановлению Пленума Верховного Суда СССР, если срок предупреждения не обеспечен, то это не дает основания суду для восстановления. Просто в трудовой книжке, если этот срок не выдержан, делается запись с учетом этого двухмесячного срока.

Старшынствуючы. Калі ласка, трэці мікрафон.

Навумчык С.І. (Віцебская-Чыгуначная выбарчая акруга № 181). Вось, калі ласка, мне прыйшла тэлеграма, што ужо пачынаецца "растасканне" маёмасці з райкомаў Віцебскай вобласці. Дарэчы, ускладаюць адказнасць на Вярхоўны Савет за гэта.Я падтрымліваю і акцэнтую прапанову дэпутата Беленькага.

ёсць кааператывы, якія маюць вялікія рахункі ў доларах, і цяпер камуністы адправяць гэта ўсё за мяжу.

<u>Старшынствуючы.</u> Добра. Ёсць такая прапанова: увесці Пастанову ў дзеянне з 26 жніўня. Хто за гэту прапанову, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	265
Прагаласавала "за"	151
Прагаласавала "супраць"	40
Устрымалася	17
Усяго прагаласавала	208
Не галасавала	57

Рашэнне не прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках паіменнага галасавання прыкладаецца).

Дзмітрый Пятровіч, давайце іншую прапанову.

<u>Булахаў Д.П.</u> Товарищи! Давайте голосовать за Постановление в целом.

<u>Старшынствуючы.</u> Тады без гэтага пункта. Хто за тое, каб прыняць Пастанову ў цэлым без гэтага пункта, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	265
Прагаласавала "за"	218
Прагаласавала "супраць"	3
Устрымалася	13
Усяго прагаласавала	234
Не галасавала	31

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца).

Старшынствуючы. Пастанова прымаецца. Калі ласка, першы мікрафон.

Голубеў В.Ф. (Алібегаўская выбарчая акруга № 15, г.Мінск). Дзмітрый Пятровіч, скажыце калі ласка, калі Кампартыя Беларусі за гэтыя дзесяць дзён зробіць пераводы грошай, нядобрыя фінансавыя аперацыі, ці зможам мы, Вярхоўны Савет, потым апратэставаць і забраць гэтыя сродкі.

Булахаў Д.П. Можно будет признать сделки незаконными, если будет признана их неправомерность. Что касается банковских операций, то все оформляется документально, когда речь идет о копейке, поэтому все это останется, все это можно будет устанавливать.

Старшынствуючы. Калі ласка, восьмы мікрафон.

Камай А.С. Я хочу дать справку, потому что отдельные информации лживые.

Народный депутат Наумчик поднимается и говорит, что есть там какие-то кооперативы в партии, в которых доллары уже получают. Сейчас народный депутат Голубев говорит, что куда-то средства направляются. Мы недавно на сессии Верховного Совета республики рассмотрели вопрос о собственности КПСС-КПБ, рассмотрели и использование. Неужели сегодня опять надо на этой волне, на волне случившегося, создавать какие-то неблаговидные домыслы? Это только вводит в заблуждение народных депутатов. Я хочу сказать, что это дает почву для принятия необдуманных хорошо решений.

Булахаў Д.П. Уважаемые народные депутаты. Я думаю, что нам надо продолжать работу, не останавливаясь, и поэтому по поручению Станислава Станиславовича предлагаю рассмотреть имеющийся у вас на руках проект Закона Белорусской ССР "О некоторых изменениях в системе органов государственного управления Белорусской ССР". Речь идет о КГБ, МВД. Закон подготовлен в комиссии.

Старшынствуючы. Трэці мікрафон, калі ласка.

Гриб М.І. (Віцебская-Савецкая выбарчая акруга № 178). Если рассматривать этот законопроект, то я хочу, уважаемые товарищи народные депутаты, обратить ваше внимание на то, что в оперативном подчинении МВД БССР находятся внутренние войска МВД СССР. И если мы сегодня МВД БССР из союзно-республиканского подчинения переводим в республиканское, то надо записать: "подчинив ему внутренние войска МВД СССР, дислоцирующиеся на территории республики".

Булахаў Д.П. Мечеслав Иванович, я хочу задать вопрос: МВД БССР -- союзно-республиканское ведомство сейчас?

Гриб М.І. Да..

Булахаў Д.П. Мы переводим его в республиканское. Те, кем управляет МВД, переходит в республиканское ведение? То же самое, по всей видимости, когда идет речь о внутренних войсках.

Гриб М.І. Нет. Дмитрий Петрович, это некоторая особенность, я хочу пояснить вам и уважаемым товарищам народным депутатам. Сегодня внутренние войска МВД СССР, которые дислоцируются на территории БССР, подчиняются непосредственно МВД СССР и находятся только в оперативном подчинении МВД БССР. Если мы их не переподчиним сегодня МВД БССР, они уйдут в подчинение МВД СССР. Там и останутся. И упускать такую возможность сегодня, решая данный вопрос, нам нецелесообразно.

Булахаў Д.П. Значит надо доработать проект, мы не знали.

Гриб М.І. Просто можно дописать: "подчинив ему внутренние войска МВД СССР, находящиеся на территории Белорусской ССР".

И второе. О прокуратуре мы здесь тоже ничего не находим.

Булахаў Д.П. О прокуратуре -- конституционные изменения.

Старшынствуючы. Калі ласка, дзевяты мікрафон.

Унучка Р.І. (Навагрудская сельская выбарчая акруга № 263, Гродзенская вобласць). Уважаемые народные депутаты! Я думаю, что предложение народного депутата Гриба надо все-таки внимательно рассмотреть. Мы можем принять такое постановление, но завтра

встанет вопрос о его финансировании и материальном обеспечении этих войск. Кто ими будет заниматься? Какая получится сумма? Сегодня так просто, не проработав этот вопрос, принимать нельзя. Я думаю, что вопрос о внутренних войсках МВД может быть рассмотрен на следующей сессии, когда мы разберемся конкретно с этими войсками, с их количеством и их расположением. А сегодня просто принять и создать проблему в Белоруссии, я думаю, что нет необходимости.

Булахаў Д.П. Уважаемые народные депутаты! Поскольку у нас крайне мало времени для того, чтобы разобраться в этой проблеме окончательно, с правовой точки зрения документ выверен. Речь идет о МВД и КГБ, соответствующих поручениях, соответствующих изменениях в законодательстве. Вот только что мы получили справку, что у нас на территории, хотя об этом все знают, есть учебные подразделения МВД, которые подчиняются непосредственно Союзу. Поэтому, я думаю, надо еще поработать.

Старшынствуючы. Мы не можам прымаць гэту пастанову. Трэба яе адкласці. Другі мікрафон, калі ласка.

Слабчанка С.І. Я думаю, что постановление с дополнением депутата Гриба принимать можно. По какой причине? Дело в том, что союзного министерства МВД уже не существует как такового, то есть вопрос, чем кормить этих людей завтра перед республикой все равно встанет. Вопрос заключается в том, в чьем они ведении будут. Учитывая, что Ельцин назначил Российское руководство МВД над союзным, то эти войска подчиняются уже ему. То есть мы имеем на своей территории его войска. Не лучше ли их взять сразу себе, чтобы иметь основу для той же национальной гвардии?

Булахаў Д.П. Нельзя, насколько мне кажется.

Кавалёнак У.В. (Крупская выбарчая акруга № 65, Мінская вобласць). Предложения народного депутата Гриба можно принимать, дополнив: "включая и внутренние войска СССР". Да, возникнет рабочая проблема, от нее не уйти все равно. Кто-то согласится служить, кто-то не согласится. А на правительственном уровне потом эти вопросы решить. (Шум у зале). Предложения Гриба абсолютно правильные. Вся структура должна перейти к ним, все

остальные вопросы решаются на правительственном уровне.

Старшынствуючы. Трэці мікрафон, калі ласка.

Лавіцкі Г.М. (Лепельская выбарчая акруга № 166, Віцебская вобласць). Товарищи народные депутаты! Я убедительно прошу поддержать этот закон о преобразовании Комитета государственной безопасности республики из союзно-республиканского в республиканский. Сотрудники Комитета полностью поддерживают это предложение. Я хочу здесь заявить как народный депутат, как гражданин, как заместитель Председателя КГБ БССР, что сотрудники Комитета в это смутное время полностью были подчинены Закону и Конституции. И в дальнейшем они хотят быть избавленными от всяких авантюр, от кого они бы не исходили. И в данной сегодняшней ситуации они должны подчиняться республике. (Апладысменты).

Булахаў Д.П. Уважаемые народные депутаты. Я в затруднительном положении с формулировкой. К этому закону есть еще одно дополнение, которое тоже у вас должно быть на руках, оно у меня в первом варианте, это пункт третий: "Совету Министров Белорусской ССР подготовить проект Закона Белорусской ССР об органах государственной безопасности БССР в целях надежной защиты конституционного строя республики". Мы не указываем срок, поскольку не думаем, что это к очередной сессии выйдет.

Старшынствуючы. Значыцца, мы разглядаем праект Закона Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі "Аб некаторых зняненнях у сістэме органаў дзяржаўнага кіравання Беларускай ССР". Ёсць прапанова прыняць гэты праект Закона за аснову. Я б хацеў выслухаць народнага дэпутата Грыба.

Булахаў Д.П. Взять за основу и доработать.

Старшынствуючы. Здольны мы зараз гэта зрабіць? Ці не? Трэці мікрафон, калі ласка.

Грыб М.І. Товарищи народные депутаты, я думаю, что здесь дорабатывать нечего. Мы в первый пункт запишем слова "подчинив ему внутренние войска МВД СССР, дислоцирующиеся на территории Белорусской ССР".

Старшынствуючы. Добра.

Булахаў Д.П. А по школам? Милицейские школы две.

Старшынствуючы. Я думаю ўдакладнім. Калі ласка, першы мікрафон.

Пазьняк З.С. Шаноўныя дэпутаты! Апазіцыя прадставіла таксама праекты пастаноў і па КДБ, і па Міністэрству ўнутраных спраў. Чамусьці іх не разглядаюць. Напрыклад, у праекце пастановы аб КДБ, улічваючы выступленне шаноўнага дэпутата Лавіцкага, у нас запісана такое палажэнне: расфармаваць у сістэме КДБ палітычныя структуры, а таксама тыя падраздзяленні, якія выконваюць задачы дэзінфармацыі і палітычнага вышуку. А такія падраздзяленні ёсць. І трэба расфармаваць іх.

Старшынствуючы. Добра, Зянон Станіслававіч. Мы даём даручэнне Савету Міністраў БССР вырашыць тут гэтыя пытанні. Вырашыць, якія задачы будзе вырашаць Камітэт дзяржаўнай бяспекі. Фактычна гэта прапанова улічана.

Пазьняк З.С. Дык чаму мы не можам такое даручэнне запісаць?

Булахаў Д.П. Зенон Станиславович, структура органов государственной безопасности /это признано сейчас на всех уровнях, когда мы это обсуждали в рабочем порядке/ нуждается в существенной переработке. Это должно быть ведомство по охране Конституции и не более того. Уже прозвучали предложения нового Председателя КГБ о том, что в КГБ останутся только два управления, а все остальные будут по ведомственным признакам. Поэтому, я полагаю, что и наш Комитет госбезопасности и Совет Министров после переподчинения решат этот вопрос квалифицированно, с учетом новой, в том числе, политической ситуации. Это департизированные органы, которые должны служить сейчас закону. Я не специалист, чтобы решать сейчас за кого-то вопрос о структуре Комитета госбезопасности.

Старшынствуючы. Я ўношу прапанову на падставе тых матэрыялаў, якія тут ёсць: прыняць за аснову Закон Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі "Аб некаторых зменениях у сістэме органаў дзяржаўнага кіравання Беларускай ССР", і калі

будзем прыняць па пунктах, то улічым тыя прапановы, якія унесла апазіцыя. Ёсць згода з вашага боку?

<u>Пазьняк З.С.</u> Я думаю, што гэтыя структуры, якія узніклі яшчэ за часы Сталіна, якія грубейшым чынам парушаюць канстытуцыйныя правы чалавека /мы маглі б зараз гэтую прапанову унесці/ трэба адразу ліквідаваць. Пакуль будзе наладжвацца тая структура. А таксама можна было б унесці такое палажэнне: "Старшыні КДБ БССР прадставіць на зацверджанне Вярхоўнага Савета БССР асновы структуры, гадавы бюджэт і палажэнне аб КДБ БССР на наступнай сесіі".

<u>Старшынствуючы.</u> А чаму ж мы ужо Савет Міністраў выключаем? Пазбаўляем яго функцый? <u>(Шум у зале).</u> Трэці мікрафон.

<u>Лавіцкі Г.М.</u> Я хотел бы дать здесь справку, уважаемый Станислав Станиславович. Что касается структур. Во-первых, в самом деле, структуры надо будет пересматривать. И это все будет представлено Советом Министров. Что касается конкретно по дезинформации, я вам даю авторитетные данные, и потом их можно будет проверить, что на сегодняшний день структур в органах Комитета госбезопасности Белоруссии по дезинформации нет и их не было. И политического сыска. Раньше было пятое управление, которое стоит на защите конституционного строя. Для того, чтобы решать эти вопросы, вначале надо, чтобы Комитет входил в юрисдикцию республики. Что касается бюджета, то я вам скажу, что бюджет Комитета госбезопасности совсем небольшой.

<u>Булахаў Д.П.</u> Премьер-министр дал заверение, что для этого у нас хватит денег.

<u>Старшынствуючы.</u> Я стаўлю на галасаванне. Калі ласка, шосты мікрафон.

<u>Заблоцкі У.М.</u> Я не буду занимать много времени. Хотел бы отметить, что Комитет государственной безопасности или же, например, департамент охраны Конституции должен подчиняться либо лицу, либо органу, отвечающему за конституционный строй. Но ни в коем случае не Кабинету Министров.

<u>Булахаў Д.П.</u> Я могу спорить с этой точкой зрения. В

большинстве стран мира все-таки подобные органы -- это структура исполнительной власти. Я позволю себе зачитать поправку, как она сейчас звучит.

Старшынствуючы. Давайце, пакуль мы прымем за аснову. Хто за тое, каб прыняць праект Закона за аснову, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	265
Прагаласавала "за"	253
Прагаласавала "супраць"	0
Устрымалася	0
Усяго прагаласавала	253
Не галасавала	12

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца).

Булахаў Д.П. Поскольку не было никаких других замечаний по этому проекту, я зачитаю его с поправкой и прошу проголосовать в целом. Первый пункт, там единственная поправка. Звучать будет таким образом: "Преобразовать союзно-республиканское Министерство внутренних дел Белорусской ССР в республиканское Министерство внутренних дел Белорусской ССР, подчинив ему внутренние войска и учебные заведения МВД СССР, дислоцирующиеся на территории Белорусской ССР". ОМОН -- это тоже МВД.

Старшынствуючы. Калі ласка, дзевяты мікрафон.

Унучка Р.І. Уважаемые народные депутаты! Я бы не ставил так вопрос, как сегодня прозвучал он в формулировке Дмитрия Петровича. Давайте все-таки поправку товарища Гриба проголосуем отдельно. Дело в том, что сегодня, во-первых, у нас нет Министра внутренних дел. И мы не охватим всей этой проблемы, хотя, формулировку такую мы примем. И завтра создадим много проблем. Давайте, все-таки проголосуем ее отдельно.

Старшынствуючы. Уладзімір Дзям'янавіч, дайце нам, калі ласка, даведку.

Ягораў У.Д. /Міністр унутраных спраў Беларускай ССР/. Уважаемые товарищи народные депутаты! На сегодняшний день республика из своего бюджета финансирует все практически, что находится на территории республики, за исключением высшей школы, транспортной милиции, санатория "Беларусь" и школы транспортной милиции, которая находится в Могилеве. Но, я бы просил иметь в виду, что здесь не будет принципиальной ошибки, если будет принята поправка, которую предлагает депутат Гриб, потому, что в оперативном отношении эти подразделения (и внутренние войска всех назначений, и учебные заведения) подчинены старшему начальнику, то есть Министру внутренних дел республики.

Старшынствуючы. Такім чынам, ёсць прапанова -- паставіць на галасаванне Закон цалкам з папраўкай, якую ўнёс народны дэпутат Грыб. Папраўку толькі што зачыталі.

Булахаў Д.П. И с дополнением: по структуре КГБ внести предложение: "Совету Министров Белорусской ССР подготовить проект Закона Белорусской ССР об органах государственной безопасности БССР в целях надежной защиты конституционного строя республики".

Старшынствуючы. Галасуем цалкам за гэты Закон з тымі ўдакладненнямі, якія прачытаў Дзмітрый Пятровіч. Хто за, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	265
Прагаласавала "за"	257
Прагаласавала "супраць"	1
Устрымалася	0
Усяго прагаласавала	258
Н галасавала	7

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках паіменнага галасавання

прыкладаецца).

Закон Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі "Аб некаторых зменах у сістэме органаў дзяржаўнага кіравання Беларускай ССР" прымаецца. Калі ласка, далей.

Булахаў Д.П. Дальше оппозиция вносит. Я думаю, что по Закону она и должна вносить.

Старшынствуючы. Мы аб спыненні дзейнасці разглядаем. Так?

Булахаў Д.П. Я зачитаю и прокомментирую. Я участвовал в подготовке этого проекта на окончательной стадии, доводил его, как говорится. Члены комиссии старались, чтобы он соответствовал юридической букве закона. Что касается остальных вопросов, то каждый депутат должен сам решать, каким образом относиться к этому проекту. Он соответствует законам, нашему внутреннему законодательству, международно-правовым актам. Читаю.

"Пастанова Вярхоўнага Савета Беларускай ССР аб прыпыненні дзейнасці КПБ -- КПСС на тэрыторыі Беларускай ССР.

У сувязі з падзеямі, якія звязаны з дзяржаўным пераваротам і актыўнай падтрымкай КПБ -- КПСС супрацьзаконнага камітэта па надзвычайнаму становішчу, Вярхоўны Савет Беларускай ССР п а с т а н а ў л я е:

1. Прыпыніць дзейнасць КПБ -- КПСС на тэрыторыі БССР.

2. Даручыць Пракуратуры БССР ажыццявіць праверку дзейнасці партыйных органаў КПБ -- КПСС усіх узроўняў для высвятлення іх прычаснасці да дзейнасці ГКЧП і прыняць меры ў адпаведнасці з законам. Гэтую Пастанову ўвесці ў дзеянне на тэрыторыі БССР з моманту апублікавання, але не пазней..." /Я не понял. Постановление ввести в действие с момента опубликования и все. Здесь просто технически что-то напутали/.

Дадатак. Пункт чацвёрты. "...Даручыць мясцовым Саветам, на тэрыторыі якіх знаходзяцца партыйныя камітэты КПСС, вырашыць гаспадарчыя пытанні і пытанне працаўладкавання людзей у сувязі з прыпыненнем дзейнасці КПБ -- КПСС."

<u>Старшынствуючы.</u> Зразумела прапанова? Калі ласка, восьмы мікрафон.

<u>Камай А.С.</u> Как явствует из обсуждения сегодня на сессии Верховного Совета и принятого нами Постановления по первому вопросу повестки дня, то кроме эмоциональной окраски и антикоммунистической истерии в группе народных депутатов, никаких доказательств о том, что Компартия Белоруссии принимала активную поддержку по осуществлению тех или других антигосударственных действий, нет. Поэтому я вношу предложение. Коль мы не имеем никакого правового доказательства и морального права, данное Постановление отклонить. Не принимать. <u>(Шум у зале).</u>

<u>Старшынствуючы.</u> Дзякую. Шаноўныя народныя дэпутаты, давайце захоўваць спакой. Мы павінны разабрацца ва ўсім. Калі ласка, трэці мікрафон.

<u>Трафіменка В.С.</u> (Суражская выбарчая акруга № 146, Віцебская вобласць). Что касается данного проекта Постановления, я хочу сказать, что мы приняли один проект, первый, когда рассматривали вопрос о текущем моменте. У нас создана комиссия, она должна рассмотреть все вопросы и внести предложение. В Постановлении здесь эмоции, нарушение прав. В таком виде его принимать никак нельзя. Мы просто противопоставим 600 тысяч человек в республике /или полмиллиона/ вот таким решением. <u>(Шум у зале).</u>

<u>Старшынствуючы.</u> Другі мікрафон, калі ласка.

<u>Слабчанка С.І.</u> Я попрошу также представителей Коммунистической партии Белоруссии не руководствоваться эмоциями, а ответить на конкретные юридические вопросы. Какой документ регистрируется государственными учреждениями при регистрации общественной организации? Отвечаю сам. Устав. Если вы со мной не согласны, опротестуйте.

Во-вторых, покажите мне Устав КПБ. Такого Устава нет. Таким образом, государственная регистрация этой организации на территории Белорусской ССР проведена с грубейшим нарушением закона, которое в данном случае выявлено и поэтому мы должны приостановить деятельность этой организации. Она нарушила и

Конституцию БССР и СССР, нарушила порядок регистрации. Мы должны до установления истинных виновных приостановить ее деятельность. Спасибо за внимание.

Старшынствуючы. Дзякую. Першы мікрафон, калі ласка.

Голубеў В.Ф. Паважаны дэпутат Камай, я звяртаюся да Вас. Не ўсё ж эразумела. Ці вам хочацца, каб мы зараз зноў гаварылі пра тое, што вы здрадзілі свайму Генеральнаму сакратару. (Шум у зале). Чытаць заявы Бюро? Я не вам спадар Трусаў гавару. Я гавару зараз пра Камая, пра тое Бюро вашай партыі, якое прыняло такую заяву. Прачытаць зараз газеты рэспубліканскія... Даваць зараз звесткі? Пра той загад 12, які вы разам з КДБ адпраўлялі на месцы. Людзі прывезлі копіі. Вы хочаце, каб зараз яшчэ раз расказвалі пра ўсю гэту гнуснасць, якую вы рабілі?

Ды зрабіце вы сумленна, прагаласуйце самі.

Ваш Генеральны сакратар ад вас адмовіўся. Вы здрадзілі партыі, у якой былі, здрадзілі народу, здрадзілі Канстытуцыі і зараз нешта спрабуеце сказаць. Прашу вас, давайце зноў не будзем аб гэтым гаварыць, людзі гэта слухаюць. Заўтра будуць гаварыць пра вас. Давайце згодзімся з прапановай аб прыпыненні вашай дзейнасці, разбяромся. Пракуратура разбярэцца. Судовыя органы скажуць, што дэпутат Камай нічога не рабіў, дэпутат Малафееў нічога не рабіў, Камуністычная партыя не выступала супраць народа, супраць Канстытуцыі. Давайце па закону зробім. Дадзім усім магчымасць разабрацца з тым, што вы нарабілі.

Старшынствуючы. Шаноўны Валянцін Фёдаравіч, давайце так: справа ідзе аб тым, што мы прымаем Пастанову, мы зноў перайшлі да спрэчак. Будзем галасаваць. Другі мікрафон, калі ласка.

Каваленак У.В. (Крупская выбарчая акруга № 65, Мінская вобласць). Правильно, я хотел вас попросить не давать слово ни Камаю, ни Коваленку, ни другим. Давайте голосовать.

Старшынствуючы. Калі ласка, Дзмітрый Пятровіч.

Булахаў Д.П. Я хочу обратиться к оппозиции. Если мы действуем по закону, нам надо быть последовательными до конца.

Мы, Зенон Станиславович, договаривались о том, что правовую оценку будут давать компетентные органы. Поэтому все нормально. Только снять правовую оценку из преамбулы в связи с событиями, которые связаны с государственным переворотом. Извиниться, товарищи, придется, если не будет доказана вина. Если будет доказана, надеюсь, решение будет принято в соответствии с законом. Давайте голосовать.

Старшынствуючы. Дзякую. Тэці мікрафон.

Радзецкі Я.І. (Падсвільская выбарчая акруга № 148, Віцебская вобласць). Дмитрий Петрович, я согласен с вами, с пунктом 2 Постановления -- "даручыць Пракуратуры БССР ажыццявіць праверку дзейнасці партыйных органаў КПБ -- КПСС усіх узроўняў для высвятлення іх прычаснасці да дзейнасці ГКЧП і прыняць меры ў адпаведнасці з законам". Кому не понятен вопрос? Виноват Радецкий -- казнить его, виноват Малофеев -- пусть принимают меры. Мы же не уходим от ответственности, товарищи. Но нельзя в Верховном Совете творить беззаконие.

Старшынствуючы. Дзякую. Калі ласка, дзевяты мікрафон.

Машко І.Р. (Лідская сельская выбарчая акруга № 259, Гродзенская вобласць). По преамбуле. Товарищи, я не понимаю, почему мы сегодня огулом ставим в вину всем коммунистам Белоруссии ... Есть же тысячи людей, которые или вообще не определились, или вообще не поддержали и так далее. Мы сегодня огулом их всех обвиняем.. Так записано в преамбуле, и я с этим никак не могу согласиться и думаю, что это будет несправедливо. И поэтому я поддерживаю предложение народного депутата Радецкого: в преамбуле исключить такую констатацию, что виновата вся Компартия Белоруссии.

Есть Бюро ЦК: Если Бюро ЦК поддержало или ЦК поддержал, так пусть они несут ответственность за это дело. И, я думаю, нужно исключить пункт 1 и оставить 2 и 3.

Булахаў Д.П. Я предложил, товарищи народные депутаты, из преамбулы исключить правовую оценку, коль скоро в самом Постановлении мы поручаем это сделать компетентным органам.

Старшынствуючы. Такім чынам, дазвольце перайсці да галасавання. Матывы выказаны з усіх бакоў, іх многа.

Булахаў Д.П. Зачитаю, если надо.

Старшынствуючы. Толькі, я думаю, так: зачытаць з прэамбулы толькі першы радок, таму што, думаю, яна ж будзе складанай. (Шум у зале). Прашу ўсіх сесці. Зараз вырашым. Размова ідзе пра галасаванне. Ёсць такая прапанова, шаноўныя народныя дэпутаты, прыняць за аснову гэты праект Пастановы, але ў наступнай рэдакцыі, каб адразу было ўдакладненне. У сувязі з падзеямі, якія звязаны з дзяржаўным пераваротам -- першае: прыпыніць дзейнасць, другое, трэцяе і чацвёртае. Гэта папраўка, якая як пункт 4а. Прыняць гэта за аснову. Калі мы нейкі пункт выключым пры галасаванні, гэта вырашыцца пры галасаванні. Вось ёсць такая прапанова. Яна зразумелая ўсім? Калі ласка, восьмы мікрафон.

Камай А.С. Я настаиваю на голосовании того предложения, которое я вносил. Почему? Потому что соответствующие структуры Прокуратуры занимаются этими делами. Как известно, они по всем направлениям, и оснований для того, чтобы сегодня давать оценки и поручения на территории республики, где по сути дела никаких практических мер в поддержку вот этого комитета не предпринималось, нет оснований.

Поэтому ставить вопрос о принятии проекта за основу тоже нет оснований. Я настаивал на голосовании, чтобы этот проект исключить, а не принимать.

Старшынствуючы. Першы мікрафон, калі ласка.

Новікаў Я.В. Существует могилевская газета, где есть данные, что Могилевский горком партии собрал собрание секретарей первичных партийных организаций, где даны указания принять к сведению и руководствоваться указаниями ГКЧП. Что вам еще нужно, народный депутат Камай.

Что касается рядовых коммунистов. Я бы согласился на 100 процентов. Разве рядовые коммунисты заявили, что они отмежевались от позиции Бюро ЦК Компартии Белоруссии? Покажите мне это заявление рядовых коммунистов. Вы что, собрали чрезвычайный съезд

Компартии Белоруссии? Значит, вы полностью несете ответственность за это, рядовые коммунисты. Политическую ответственность. Еще раз вам говорю, политическую, не путайте.

Пройдет или не пройдет сегодня постановление -- это народ будет решать. Поэтому я призываю к благоразумию. Сегодня рядовой коммунист несет ответственность. Мы не отмежевались, даже вот сейчас можно отмежеваться, собрать чрезвычайный съезд Компартии Белоруссии, пленум, что угодно. Давайте, действуйте, рядовые коммунисты. Вы молчите, а это значит, что падает политическая тень и на вас. А правовую оценку, действительно, должна давать Прокуратура. Не думайте, что мы тут в оппозиции глупые люди, мы все прекрасно понимаем. Тут, кстати, и чисто правовые есть мотивы, если уж говорить до конца.

Старшынствуючы. Пяты мікрафон.

Толсцік М.А. (Беларуская рэспубліканская арганізацыя ветэранаў вайны і працы). У меня в руках газета "Могилевская правда". Это я по заявлению депутата Новикова. У них есть такая рубрика в верхней части -- "Для нашых чытачоў". Газета ад 21 жніўня. Гэта якраз у разгар газета писала материал. Там написано, что "калі Палітбюро ЦК КПСС мае магчымасць пэўны час адмаўчацца, дык журналісты хаваць сваю пазіцыю не могуць, не дазваляе ім прафесіянальны абавязак і грамадскае ..." (Шум у зале). Подождите, я читаю, послушайте... "Таму рэдкалегія "Могилевской правды" лічыць неабходным заявіць аб сваёй безумоўнай прыхільнасці прынцыпам дэмакратыі, законнасці, справе пачатых у красавіку 1985 года пераўтварэнняў. Мы за дысцыпліну, парадак, нармальнае жыццё людзей, супраць экстрэмісцкіх дзеянняў, ад каго б яны ні зыходзілі, і развалу Саюза. Але мы яшчэ і за строгае захаванне Канстытуцыі СССР і Канстытуцыі БССР, нормы якіх недапушчальна парушаць ні пры якіх умовах. На такой аснове ацэньваем з'явы, падзеі, якія адбываюцца сёння ў краіне" і так далей.

В принципе я почему привожу этот факт? Потому что и руководитель оппозиции Позняк тоже высказывает осуждение в адрес...

Да, есть заявление секретарей первичных партийных организаций КПБ города Могилева, в котором указывается: принято на совещании, но однако мне с достоверностью известно, что секретари партийных организаций не голосовали. Вот они, эти документы. Мы сегодня делаем второпях необдуманно серьезные вещи. Я бы не спешил со многими решениями, надо думать, и надо иметь голову на плечах.

Старшынствуючы. Другі мікрафон, калі ласка.

Пазьняк З.С. Я буду коратка гаварыць. Мне здаецца, што шаноўны дэпутат Камай заняў вельмі неразважлівую пазіцыю, таму што Указ Прэзідэнта, які выйшаў, напісаны менавіта такімі фармулёўкамі, як мы прапануем: аб прыпыненні дзейнасці. Ён жа не ўзяты, як кажуць, з пальца.

Мы ж разумеем выдатна, што калі ёсць рашэнне ЦК, ёсць рашэнне Бюро ЦК, існуе Статут КПСС, і гэтыя рашэнні абавязковыя для ўсіх членаў партыі. Калі нехта не згодны, ён робіць заяву ці выходзіць з партыі. Гэта ж зразумела: гэта вельмі правамоцная пастаноўка пытання аб прыпыненні дзейнасці ўсяго КПБ.

Мы маем ужо вопыт юрыдычны, так сказаць, і павінны выконваць Указ Прэзідэнта таксама. Аб чым жа тут спрачацца?

Аб прэамбуле я скажу асобна. Я згодзен, што можна напісаць такім чынам: у сувязі з падзеямі, якія звязаны з дзяржаўным пераваротам, Вярхоўны Савет Беларускай ССР пастанаўляе... Можна зняць гэта ацэначнае слова, гэта нічога не мяняе.

Старшынствуючы. Прашу трэці мікрафон.

Трафіменка В.С. Уважаемые народные депутаты, я хочу обратить ваше внимание, пригласить к осмыслению и поразмыслить над некоторыми моментами, которые здесь высказываются.

Во-первых, я думаю, что все коммунисты должны оценить и оценивают позицию тех, кто поддержал переворот, однозначно. Все — то ли коммунисты, то ли от БНФ, поддержавшие ГКЧП, должны нести ответственность.

Партия в целом не может нести ответственность за какого-то отдельного человека.

Далее. Я хочу сослаться и на такую вещь. Сегодня здесь многие товарищи цитируют Указ Президента. Я прошу, пусть этот Указ сейчас будет показан здесь и прочтен. Его нет, и идут эмоции, идет подтасовка. Два народных депутата извращенно излагали Указ Президента. Я это знаю, я помню со вчерашней телевизионной передачи. Поэтому нельзя нам эмоционально, просто на слух принимать эти решения. И принимать сегодня вечером -- на эмоциях решать вопросы. Я предлагаю снять первый пункт, оставить один второй. Или снять вообще.

Старшынствуючы. Дзякую. Першы мікрафон.

Ганчар В.І. Уважаемые депутаты! Разрешите, отвлекаясь от эмоций, остановиться исключительно на правовых мотивах принимаемого Постановления Верховного Совета Белорусской ССР.

Первое. Указ Президента действует, поскольку он вступил в силу с момента его издания. И если кто-то здесь пытается увязать с тем, что с ним незнаком, это неувязка чисто техническая, ее надо адресовать службам Серетариата Верховного Совета.

Второе. Если оценивать юридическую сторону, то КПБ не является самостоятельной общественной организацией, и заявление Первого секретаря ЦК Малофеева о том, что партия становится самостоятельной, недостаточно с юридической точки зрения. А раз так, эти вопросы могут решаться только на съезде с принятием Устава. Поэтому Указ автоматически распространяет свое действие на КПБ как структурное подразделение /несамостоятельное/ КПСС.

Теперь последнее. Если кто-то увязывает этот вопрос с судьбами всех коммунистов, то речь идет об обычном правовом явлении. Если организация заподозрена в антиконституционной деятельности -- а такое заключение на союзном уровне принято, -- то в этом случае на период расследования автоматически приостанавливается ее деятельность. Поэтому мы практически подтверждаем действие Указа Президента в отношении этой общесоюзной организации на своей территории.

И последнее. Я приглашаю народных депутатов задуматься о последствиях непринятия такого постановления. Многие местные Советы будут выполнять Указ Президента, где все четко расписано.

Старшынствуючы. Дзякую. Можа, пяройдзем да галасавання? Так. Ставіцца на галасаванне праект Пастановы ў наступнай рэдакцыі, каб прыняць за аснову. Мы выключаем з прэамбулы ўсе словы, і яна будзе гучаць так: "У сувязі з падзеямі, якія звязаны з дзяржаўным пераваротам..." Першае і па пунктах. Усяго 4 пункты. Пункт 4а, вось той, які прапанаваны. Гэта за аснову, ён будзе ўдакладняцца пасля.

Булахаў Д.П. Станислав Станиславович, снимите 4а вообще. Потому что здесь то же самое, что и с предыдущим постановлением.

Старшынствуючы. Давайце галасаваннем вырашым. Хто за тое, каб прыняць за аснову прапанаваны праект? Галасаванне, нагадваю, паіменнае. Прашу галасаваць.

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	265
Прагаласавала "за"	185
Прагаласавала "супраць"	8
Устрымалася	23
Усяго прагаласавала	216
Не галасавала	49

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках паіменнага галасавання прыкладаецца).

Ці ёсць заўвагі па назве і па прэамбуле ў новай рэдакцыі? Прэамбула гучыць так: "У сувязі з падзеямі, якія звязаны з дзяржаўным пераваротам, Вярхоўны Савет БССР пастанаўляе". Хто за тое, каб прыняць прэамбулу ў гэтай рэдакцыі, прашу галасаваць, таксама і назву прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232

Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	265
Прагаласавала "за"	205
Прагаласавала "супраць"	2
Устрымалася	9
Усяго прагаласавала	216
Не галасавала	49

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца).

Старшынствуючы. Пункт першы: "Прыпыніць дзейнасць КПБ-КПСС на тэрыторыі БССР". Хто за тое, каб прыняць гэты пункт у такой рэдакцыі, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	265
Прагаласавала "за"	143
Прагаласавала "супраць"	28
Устрымалася	30
Усяго прагаласавала	201
Не галасавала	64

Рашэнне не прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца).

Пункт другі. (Шум у зале). Добра, давайце усё ж будзем захоўваць парадак, як бы нам ні хацелася інакш. Паважаныя народныя дэпутаты! Ёсць такая прапанова. Магчыма, мы зараз зробім нейкія ўдакладненні. Я, напрыклад бы, прапанаваў удакладніць першы пункт такім чынам: "часова спыніць дзейнасць". Я яшчэ раз кажу, гэта вельмі важна. І мы абмяркоўвалі гэта пытанне. Калі ласка, другі мікрафон.

Данілевіч І.М. (Бярозаўская выбарчая акруга № 114, Брэсцкая вобласць). Уважаемые народные депутаты! В заявлении, которое

распространила группа народных депутатов, мы высказали свое несогласие. Мы настаивали на роспуске партии и передаче ее имущества Советам. Голосуя за этот пункт, я призываю вас к благоразумию, разуму и принятию того, что предложил Станислав Станиславович Шушкевич.

Старшынствуючы. Я стаўлю на галасаванне пункт 1 у такой рэдакцыі: "Часова прыпыніць дзейнасць КПБ-КПСС на тэрыторыі БССР". Хто за гэту прапанову, прашу галасаваць, за такую рэдакцыю першага пункта. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:	
Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	265
Прагаласавала "за"	188
Прагаласавала "супраць"	5
Устрымалася	13
Усяго прагаласавала	206
Не галасавала	59

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках паіменнага галасавання прыкладаецца).

Старшынствуючы. Пункт другі. Чытаю: "Даручыць Пракуратуры БССР ажыццявіць праверку дзейнасці партыйных органаў КПБ-КПСС усіх узроўняў для высвятлення іх прычаснасці да дзеянняў ГКЧП і прыняць меры ў адпаведнасці з законам". Калі ласка, першы мікрафон.

Ганчар В.І. Уважаемые депутаты! Чисто редакционное уточнение. Пункт 2 в какой-то степени лишен смысла, поскольку осуществление этой деятельности является в соответствии с законом прямой обязанностью Прокуратуры. Поэтому я предлагаю объединить принятый пункт 1 в новой редакции с пунктом 2, т.е. "временно приостановить на период проверки деятельности партийных органов" и так далее по тексту.

Старшынствуючы. Дзякую. Разгледзім дзве прапановы. Я

прапаную, хоць, можа, мы тут і скажам тое, што вядома... Калі ласка, чацвёрты мікрафон.

Тарнаўскі Г.С. /Пракурор Беларускай ССР/. Уважаемые народные депутаты! Я обязан вам доложить следующее. Что мною как Прокурором республики по тем фактам, которые были опубликованы в нашей местной печати, а также по отдельным заявлениям граждан возбуждено уголовное дело в пятницу, по всем этим фактам независимо, какая это общественная организация -- партийная, коммунистическая, другие направления или другие подразделения. Мы будем вести расследование. Будут использованы и те выступления депутатов, которые я в течение сегодняшнего и вчерашнего дня прослушал. Они зафиксированы. И будет просьба такая и к депутатам, и к населению, и к нашим избирателям: все факты, имеющиеся на этот счет, пересылать, в Прокуратуру республики. Поручено это следственной части.

И еще я обязан доложить о том, что Генеральным прокурором, помимо общего расследования конкретных лиц верхушки, руководителей, возбуждено дело. Проводится оно, в частности, и по регионам, по периферии. Я уже откомандировал несколько наших белорусских следователей, которые будут иметь материалы по Белоруссии о тех лицах, которые представляют центральные органы этих подразделений.

Старшынствуючы. Дзякую. Шосты мікрафон.

Шачак В.М. Гэта вельмі шкада, што мы постфактум даем пасля саюзнаай пракуратуры. Павінны былі зрабіць да саюзнай. Але я не аб гэтым. Тут проста чыста стылявая папраўка: "прычаснасці" -- гэта русскае слова, трэба "дачынення".

Старшынствуючы. "Дачынення". Добра. Вы прабачце, я і сам неяк ужо заблытаўся, але тут пераклад зроблены. Гэта мы ўдакладнім. Усё прымаецца. Граматычная праўка, згодны. Замест "прычаснасці" "дачынення", як і трэба на беларускай мове. Хто за тое, каб прыняць пункт другі, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	265
Прагаласавала "за"	227
Прагаласавала "супраць"	0
Устрымалася	4
Усяго прагаласавала	231
Не галасавала	34

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца).

Пункт 3. Дзмітрый Пятровіч, ваша прапанова.

Булахаў Д.П. У нас обычно пишется: постановление ввести в действие с момента принятия.

Старшынствуючы. Значыцца, ёсць прапанова такая: Пастанову ўвесці ў дзеянне з моманту прыняцця. Галасуем? Хто за гэту прапанову, прашу галасаваць. За такую фармулёўку трэцяга пункта. Хто за? Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	265
Прагаласавала "за"	188
Прагаласавала "супраць"	5
Устрымалася	9
Усяго прагаласавала	202
Не галасавала	63

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца).

Калі ласка, Дзмітрый Пятровіч.

Булахаў Д.П. Пункт звучит так: "Даручыць мясцовым Саветам на тэрыторыі якіх знаходзяцца партыйныя камітэты КПСС... /калі мы

ужо сталі пісаць КПБ-КПСС, дык яно так павінна і тут быць/, вырашыць гаспадарчыя пытанні і пытанні працаўладкавання людзей у сувязі з спыненнем дзейнасці КПБ-КПСС". Не ведаю, мне не вельмі падабаецца гэтая рэдакцыя.

Старшынствуючы. Пяты мікрафон.

Карпаў А.А. У меня редакционная правка: "людзей" заменить на "грамадзян".

Булахаў Д.П. Тут трэба, можа, дадаць, што на перыяд дзейнасці рашэння аб прыастаноўцы...

Старшынствуючы. Зразумела. Давайце лёс гэтага пытання вырашым галасаваннем. Трэці мікрафон, калі ласка.

Радзецкі Я.І. Есть такая просьба, чтобы Дмитрий Петрович все-таки пояснил. Мы записали в первом пункте, что временно, до рассмотрения и разбора Прокуратурой. Почему мы записываем сейчас, что людей надо устраивать.

Булахаў Д.П. Есть понятие вынужденный прогул, и за него оплачивают.

Радзецкі Я.І. Но я же не думаю, что Прокуратура эти вопросы будет два года рассматривать.

Старшынствуючы. Другі мікрафон, калі ласка.

Пазьняк З.С. Гэты дадатак быў прапанаваны ў сувязі з тым, што павінны быць вырашаны гаспадарчыя пытанні ў сувязі з эксплуатацыяй дамоў, наглядам за памяшканнямі. А што датычыць грамадзянаў, то папярэдняе абмеркаванне Пастановы аб дэпартызацыі ўнесла яснасць. Існуюць КЗоТы, адпаведныя законы намі прынятыя. Можна было б і зняць гэтую папраўку. Так што, я думаю, яна не прынцыповая ў дадзенай сітуацыі, можна яе здымаць.

Старшынствуючы. Добра. Трэці мікрафон.

Грыб М.І. Я тоже предлагаю эту поправку снять, потому что мы временно принимаем решение, о временном приостановлении деятельности этих органов. Но сюда дописать то Постановление,

которое мы здесь готовили, и не принимать его отдельно -- о том, что поручить Совету Министров Белорусской ССР незамедлительно опечатать помещение архивов и секретного делопроизводства в занимаемых зданиях. (Апладысменты). Иначе мы принимаем этот документ для того, чтобы потом разобраться. Это, может быть, сегодня не мое дело, а той комиссии, которую мы избрали, но эти документы будут нужны для того, чтобы оправдать человека или обвинить. Они должны быть сохранены. Я хотел бы, чтобы этот пункт не принимали отдельно постановлением, а внести сюда.

Старшынствуючы. Добра. Дзмітрый Пятровіч, зачытайце, калі ласка.

Булахаў Д.П. Я б згадзіўся з прапановай дэпутата Грыба, з прапановай дэпутата Пазьняка аб тым, каб зняць 4"а" і занест 4"а" пакінуць пункт 4 у той рэдакцыі, якая вам была зачытана.

Звучит так: "Поручить Совету Министров Белорусской ССР незамедлительно принять меры к опечатыванию помещений архивов, секретного делопроизводства, правительственной и телефонной связи, приостановить операции по банковским счетам, принадлежащим КПСС и Компартии Белоруссии, другим партиям и общественным движениям, преследующим политические цели, находящимся на территории Белорусской ССР".

Старшынствуючы. Калі ласка, шосты мікрафон.

Маляшка В.А. (Першамайская выбарчая акруга № 30, г.Мінск). Там напісана ў гэтай паперцы "и других" партый, аб'яднанняў. Мы ж Пастанову толькі пра адну партыю прымаем, ці пра ўсе? Ці гэта памылка, ці што? Я хачу, каб прапанову сваю ўнёс дэпутат Грыб. Ён вельмі так выразна адной фразай гэта сказаў. Вось так, як ён сказаў, так трэба і галасаваць.

Старшынствуючы. Так, давайце зачытаем фармулёўку, яна ў вас ёсць, яна сапраўды патрабуе ўдакладнення. Калі ласка, трэці мікрафон.

Грыб М.І. Уважаемые товарищи, наш проект постановления готовился до принятия настоящего решения. Поэтому в проекте было заложено, речь шла о всех партиях, политических партиях. А

поскольку сегодня в данном проекте постановления речь идет конкретно об одной партии, мы предлагаем записать этот пункт конкретно в отношении одной партии.

Булахаў Д.П. Тогда я зачитаю. Получается таким образом: поручить Советам, но мы должны поручить не Совету Министров опечатать, а принять меры к опечатыванию. Или поручить Совету Министров Белорусской ССР принять меры к опечатыванию помещений архивов, секретного делопроизводства, правительственной телефонной связи, приостановить операции по банковским счетам, принадлежащим КПСС-КПБ. Поставить точку. И ЛКСМБ.

Старшынствуючы. Шаноўныя народныя дэпутаты! Давайце мы усё ж удакладнім. Камісія Грыба запісала коратка і ясна: апячатаць. Я прапаную прыняць у той рэдакцыі, у якой прапанавала камісія, і якая ёсць у вас. Я вымушаны буду зачытаць. Я не згодзен, прабачце, з Вамі, Дзмітрый Пятровіч. На рускай мове я прачытаю. Пункт чацвёрты: "Поручить Совету Министров Белорусской ССР незамедлительно опечатать помещения архивов, секретного делопроизводства, правительственной телефонной связи, приостановить операции по банковским счетам, принадлежащим КПСС-КПБ и ЛКСМБ". Калі ласка, трэці мікрафон.

Чэпік В.В. (Варапаеўская выбарчая акруга № 158, Віцебская вобласць). А вопрос оплаты, если банковские счета еще закрыть, для меня непонятно. Это один вопрос. Следующий вопрос, если я всю свою сознательную жизнь платил партийные взносы, почему Антончик их должен делить, какое он имеет к этому отношение? Поэтому давайте мы последнее дополнение отбросим.

Старшынствуючы. Мячэслаў Іванавіч, патрабуецца ваша кансультацыя, таму што камісія гэта абмяркоўвала. Трэці мікрафон, калі ласка.

Чэпік В.В. Тем более я напоминаю, что вопрос о собственности КПБ-КПСС мы рассматривали. Зачем еще раз возвращаться, усугублять обстановку? Архив одно, а банк совсем другое.

Грыб М.І. Уважаемые товарищи! Да, действительно, мы уже говорили о собственности и о банковских счетах. Мы, может быть, в

этом предложении несколько повторяемся. Поэтому было бы правильно записать так и поставить точку: "Поручить Совету Министров Белорусской ССР незамедлительно опечатать помещения архивов, секретного делопроизводства, правительственной телефонной связи КПСС-КПБ и ЛКСМБ". И поставить на этом точку. Так как остальные вопросы у нас уже получили свое разрешение. А это, уважаемые товарищи, нам надо в первую очередь для комиссии, которую мы создали для того, чтобы найти истину, оправдать человека или предъявить к нему какое-то обвинение. Потом, когда этих документов не будет, нам будет очень трудно, будем друг друга подозревать и ничего не будем иметь.

Старшынствуючы. Дзякую, першы мікрафон, калі ласка.

Кебіч В.Ф. Я, товарищи, довожу до вашего сведения, что последний пункт о банках Совет Министров выполнить не может, поскольку банки Совету Министров не подчинены. И поэтому деньги я забрать тоже не могу.

Старшынствуючы. Дзякую. Шаноўныя народныя дэпутаты. Мне здаецца, што наша цяжкая работа рухаецца наперад. Я чытаю канчаткова фармулёўку, якую вам прапануецца прыняць. Пункт чацвёрты: "Поручить Совету Министров Белорусской ССР незамедлительно опечатать помещения архивов, секретного делопроизводства, правительственной телефонной связи КПСС-КПБ и ЛКСМБ". Хто за тое, каб прыняць пункт чацвёрты ў такой фармулёўцы, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	265
Прагаласавала "за"	194
Прагаласавала "супраць"	2
Устрымалася	7
Усяго прагаласавала	203
Не галасавала	62

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання

36. Складаная сытуацыя. Дэпутат Лявон Баршчэўскі. (Кінакадр)

-49-

прыкладаецца).

Старшынствуючы. Мы зробім перанумерацыю пунктаў. Я думаю, з гэтым ёсць згода. Таму за пастанову цалкам. Хто за тое, каб прыняць Пастанову Вярхоўнага Савета Беларускай ССР "Аб часовым прыпыненні дзейнасці КПСС-КПБ на тэрыторыі Беларускай ССР", цалкам... Прабачце, чацвёрты мікрафон.

Курбаеў У.Д. Было предложение депутата Гриба и группы депутатов о создании комиссии по контролю за выполнением данного постановления.

Старшынствуючы. У нас ёсць камісія ужо адна важкая, і яна зоймецца гэтым пытаннем. Другі мікрафон.

Германчук І.І. (Бараўлянская выбарчая акруга № 71, Мінская вобласць). Мы проголосовали: "секретное делопроизводство". Я хочу предложить так: "делопроизводство, в том числе секретное".

37. Рашаючы момант. Кіраўнік Апазыцыі БНФ дэпутат Зянон Пазьняк. (Кінакадр)

Старшынствуючы. Прабачце, але мы ўжо прынялі. Мы ўжо прагаласавалі. Калі ласка, хто за тое, каб прыняць пастанову, як суму тых частак, за якія вы прагаласавалі, і з удакладненнем назвы "аб часовым спыненні", прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	265
Прагаласавала "за"	212
Прагаласавала "супраць"	2
Устрымалася	2
Усяго прагаласавала	216
Не галасавала	49

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца).

Старшынствуючы. Шаноўныя народныя дэпутаты! Цяпер мы можам перайсці да наступнага пытання. Я хачу вам, паважаныя народныя

дэпутаты, сказаць наступнае. Фактычна другога пытання павесткі дня не існуе. Няма Старшыні Вярхоўнага Савета, і я не надзелены правамі падпісваць гэты Саюзны дагавор. Таму аўтаматычна пакуль што адкладаецца гэта пытанне дзеля кансультацыі ў Маскве. Трэба закончыць першае пытанне і ўсё. Саюзны дагавор няма каму падпісваць. Таму у нас мяняецца сітуацыя штогадзінна. Давайце заканчваць нашу работу. Не, пачакайце, мы дойдзем да гэтага. Я проста гавару, інфармую вас. У нас ёсць праект Пастановы "Аб наданні статуса канстытуцыйнага закона Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце". Вы заходваеце гэту прапанову? Вы ведаеце канстытуцыйная большасць патрэбна нам. Я б хацеў звярнуць вашу ўвагу, што вельмі цяжка гэта пытанне нават пры самых станоўчых адносінах вырашыць. Калі ласка, другі мікрафон.

Пазьняк З.С. Я хачу зрабіць некалькі заўваг па гэтаму пытанню, паколькі тут у зале выступалі некаторыя дэпутаты, у прыватнасці, дэпутат Лукашэнка, які проста заблытаў гэтае пытанне.

Справа ў тым, шаноўныя калегі, што зараз мы ўступілі ў прынцыпова новую сітуацыю. Усе рэспублікі вакол нас аб'явілі аб сваёй нацыянальнай дзяржаўнай незалежнасці. У тым ліку ўчора гэта зрабіла Украіна. Практычна пытанне аб Саюзным дагаворы здымаецца на нейкі тэрмін. Саюз існуе толькі намінальна. І калі ў гэтай сітуацыі мы не прымем адпаведнага закона аб дзяржаўнай незалежнасці Беларусі, мы трапім у вельмі кепскае становішча. Таму што тыя рэспублікі, якія вакол нас, яны будуць развівацца і развіваюцца як нацыянальныя дзяржавы на прынцыпова новай аснове. Яны ідуць да рынку, у іх будзе больш мабільная эканоміка, і мы трапім у непасрэдную залежнасць ад гэтых рэспублік. Тым больш, я ў сваім дакладзе гаварыў /а я дастаткова добра знаёмы з расійскай дэмакратыяй на працягу многіх гадоў/ і з усёю адказнасцю магу сказаць, што на Усходзе ў нас фармуецца маладая агрэсіўная імперыя ў форме дэмакратыі. Тыя дэмакраты, якіх мы добра ведаем, не прызнаюць фактычна нас як нацыю, яны не глядзяць на нас, як на асобную дзяржаву і на асобную тэрыторыю, а глядзяць на нас, як на вотчыну, на якую яны маюць пэўнае права.

На вялікі жаль, гэта так. І менавіта зыходзячы з гэтых

неркаванняў я неаднойчы выказваўся і пісаў аб тым, што я сумняваюся ў дэмакратычным* характары будучай Расіі. Таму што асноўны прынцып дэмакратыі -- гэта прызнанне права нацыі на самавызначэнне. Калі ў грамадстве існуе імперская ментальнасць, дасягнуць дэмакратыі поўнасцю вельмі цяжка. І тыя высновы, якія мы можам зрабіць зараз, сутыкаючыся з палітыкай з Усходу, прыводзяць нас да думкі, што зараз нам, каб выратаваць наш народ, нашу эканоміку, абавязкова патрэбен дзяржаўны суверэнітэт. Тыя хуткія тэмпы, якімі зараз пойдуць развівацца дзяржавы, якія заснаваны на нацыянальнай незалежнасці, яны прывядуць да таго, што іхняя эканоміка высмакча з нашай рэспублікі рабочую сілу, высмакча тавары. І калі ў нас не будзе сваёй валютнай сістэмы /а мы можам яе мець толькі тады, калі будзем мець нацыянальную незалежнасць/, мы трапім у вельмі цяжкае эканамічнае і залежнае становішча. Ужо Расія некалькі тыдняў назад паведаміла, Ельцын паведаміў аб тым, што збіраецца павысіць цэны на нафту. Гэта быў у пэўнай ступені шантаж нашай рэспублікі. І ён быў не першы раз.

Калі мы не будзем мець нацыянальнай незалежнасці, не зможам свае рэсурсы, свае ўсе сродкі, свае вынікі працы укладваць на дабро нашага народа і нашай дзяржавы, мы не зможам супрацьстаяць гэтай палітыцы. А яна будзе і будзе абавязкова.

Мы ўступаем у новы стан дзяржаўных узаемаадносін. Таму, шаноўныя калегі, я вельмі вас прашу, паколькі палітычная абстаноўка змянілася рэзка і хутка і некаторыя з нас не паспелі яе адразу ацаніць, я заклікаю ўсіх дэпутатаў зараз ацаніць гэтую абстаноўку самым належным чынам. Таму што ўсякае замаруджванне пойдзе нам на шкоду.

Не трэба баяцца, што тут, як казалі некаторыя дэпутаты, узнікне Албанія, Куба, Карэя. Нічога падобнага. Працэсы, якія пайшлі ў нас, нават ход нашай сесіі пацвярджаюць: яны неабарачальныя, яны ідуць на карысць нашаму грамадству. А суверэнітэт дасць нам магчымасць стаць свабоднымі і незалежнымі, дасць нам магчымасць развіць тыя асновы, якія мы закладваем, ідучы да рэформ. Я прашу вас паставіць гэтае пытанне і вырашыць яго сёння. Бо заўтра можа быць позна. Нас тут не вельмі многа, і патрэбна канстытуцыйная большасць. Таму я рашыў выступіць перад

вамі, і, можа, для некаторых было гэта нечаканым. Але я дастаткова добра ведаю, якія ўзаемаадносіны ў тых маладых структурах, якія зараз нараджаюцца. І калі мы сапткаемся з імі потым, не падрыхтаваўшыся, мы проста апынімся ў невыгашальным стане. Дзякуй за ўвагу.

Старшынствуючы. Дзякую. Калі ласка, восьмы мікрафон.

Мачуленка М.А. (Ельская выбарчая акруга № 207, Гомельская вобласць). Уважаемые народные депутаты! Уважаемые депутаты-коммунисты! Мы с вами последовательно отстаивали идею той Декларации о суверенитете, которая в конечном итоге была принята Верховным Советом. Мы с вами также последовательно отстаивали идеи заключения Союзного договора на обновленной основе. То, что произошло на этой неделе, резко изменило ситуацию. И в этом плане я стопроцентно поддерживаю народного депутата Позняка и предлагаю здесь же, сейчас же проголосовать за то, что он сказал. Спасибо. (Аплодисменты).

Булахаў Д.П. Уважаемые народные депутаты! Я боюсь в ваших глазах выглядеть ретроградом. Но я стараюсь обосновывать все наши действия. Я ставлю вас в известность, а дальше принимайте решения сами. Мы нарушаем Конституцию республики. Я вам говорю, что в Декларации имеются статьи, которые допускают двойное-тройное толкование, что с правовой точки зрения она не выверена. Я повторяю это. Больше я говорить ничего не собираюсь, давайте голосовать. Кроме того, есть другой путь. Есть путь изменения статей 72-73 Конституции. Это то, что сделано комиссией. Там все выверено, взвешено и у вас на руках.

Кулакоў У.П. (Міёрская выбарчая акруга № 153, Віцебская вобласць). Уважаемые товарищи депутаты! Я бы просил тоже поддержать вопрос о том, чтобы мы приняли это решение, потому что, действительно, положение в экономике сегодня таково, что если нам сейчас не защитить экономически и политически республику, будет хаос и республика пойдет к экономическому краху. Поэтому нужно поддержать.

Старшынствуючы. Калі ласка, першы мікрафон.

Кебіч В.Ф. Уважаемые народные депутаты! Я только что имел разговор с очень высокопоставленными руководителями России. И должен призвать вас после этого разговора именно принять такой закон, потому что обстановка подписания Союзного договора резко изменилась. Вряд ли такое подписание в ближайшее время вообще состоится. Поэтому я тоже призываю вас найти такую форму, чтобы нам не нарушать Конституцию. Но такой закон надо сегодня принять. (Аплодисменты).

Хэбрак М.В. (Ваукавыская сельская выбарчая акруга № 249, Гродзенская вобласць). Уважаемые народные депутаты! Я до вчерашнего дня стоял за обновленный Союзный договор. Но после вчерашнего дня, то, что произошло на Украине, меня заставляет сделать заявление о том, что если мы сегодня не примем такой закон, то, что предлагает Зенон Станиславович Позняк, то надо принять тогда решение о входе Западного Края в состав Российской Федерации. Другого выхода нет. И Белоруссия не будет существовать, потому что тогда Белоруссии абсолютно не будет. Я в этом убежден и прошу поддержать и принять этот закон. Давайте ставить на голосование.

Старшынствуючы. Шаноўныя народныя дэпутаты! Дазвольце, я здыму некаторыя пытанні. Я да ўчарашняга дня, як вы ведаеце, таксама лічыў, што гэта будзе неканстытуцыйнай з'явай, што мы зробім нейкія юрыдычныя складанасці і гэтак далей. Але чакаць немагчыма. Таму я лічу, што неабходна прымаць не пастанову, а Закон Беларускай ССР аб наданні канстытуцыйнага статуса Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай ССР. Калі ласка, другі мікрафон.

Пазьняк З.С. Шаноўныя дэпутаты, я гавару аб прынцыпе, але намі распаўсюджаны праект пастановы, якая ў пэўнай ступені ўдакладняе тыя заўвагі, якія нам выказаў шаноўны дэпутат Булахаў. Я не буду чытаць пастановачную частку, прачытаю толькі асноўныя пункты, якія мы прапануем. Яны размножаны. Гэтыя праекты у вас ёсць.

Першы пункт. "Абвясціць дзяржаўную незалежнасць Беларускай ССР".

Другі. "Дэнансаваць Саюзны дагавор 1922 года".

Трэці. "Накіраваць у Вярхоўныя Саветы РСФСР і Украінскай ССР прапановы аб дэнансацыі Саюзнага дагавора 1922 года з іх боку", - - паколькі гэта рэспублікі- заснавальнікі.

Чацвёрты пункт. "Прыняць у дачыненні да агульнай уласнасці Саюза ССР нулявы варыянт і прапанаваць РСФСР, Украінскай ССР і іншым саюзным рэспублікам прыняць аналагічныя рашэнні, а таксама стварыць камітэт па вызначэнні долю у маёнасці і абавязацельствах рэспублік -- правапрыемнікаў Саюза ССР".

I пятым пунктам ідзе тое, аб чым мы гаворым. "Надаць Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай ССР статус канстытуцыйнага закона і вызначыць, што артыкулы Канстытуцыі Беларускай ССР, якія супярэчаць ёй, не маюць юрыдычнай сілы".

Шосты. "Адклікаць народных дэпутатаў Саюза ССР ад Беларускай ССР".

I сёмае. "Гэта пастанова уступае ў сілу з моманту прыняцця".

Я прапаную ўзяць за аснову гэты дакумент, гэты праект. Тут больш поўна вызначаны ўсе прававыя моманты.

Старшынствуючы. Першы мікрафон.

Скарынін М.П. (Кіжаватаўская выбарчая акруга № 22, г.Мінск). Уважаемые народные депутаты, прошу обратить ваше внимание на то замечание, которое сделал уважаемый народный депутат Булахов. Мы сегодня утром на комиссии народного депутата Левчика подробно рассмотрели данный вопрос. И, консультируясь с юристами, мы пришли к выводу, что огульно принимать и превращать нашу Декларацию в закон невозможно. Поэтому, полностью поддерживая признание государственной независимости и суверенитета Белоруссии, я считаю, что нужно поступить следующим образом: принять закон, который констатирует этот факт. Поступив таким образом, мы признаем, что создается независимое государство. Это автоматически предполагает необходимость создания, характерных структур для государственности. Я имею в виду создание границы, национального банка и так далее и тому подобное. Поэтому

предлагаю принять этот закон. А второе: дать поручение подготовить законодательные акты в связи с формированием государственности Белоруссии. Таким образом акт этот будет принят и вместе с тем будут спокойно приняты все законодательные акты. Прошу обратить на это внимание.

Старшынствуючы. Шаноўныя народныя дэпутаты. Я думаю, што ў нас сітуацыя ясная. Давайце вызначым парадак галасавання. Я прапаную спачатку такое пытанне ўдакладніць: ці мы разглядаем праект першай пастановы аб наданні канстытуцыйнага статусу, ці мы разглядаем праект пастановы аб дзяржаўнай незалежнасці. Ёсць прапанова: разгледзець усё ж першы дакумент "Аб наданні канстытуцыйнага статуса Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце БССР".

Другі мікрафон, калі ласка.

Слабчанка С.І. Нам необходимо рассматривать именно второй проект, потому что , если мы примем независимость Белоруссии , мы все равно останемся в Союзе, потому что действует Договор 1922 года. И через условия этого Договора несуществующий Союз посредством тех органов, которые созданы в России, начнет нам диктовать свои условия. Поэтому нам надо сейчас срочно решать этот вопрос . Именно с денонсации.

Старшынствуючы. Першы мікрафон, калі ласка.

Ганчар В.І. Уважаемые депутаты, я предлагаю принять за основу первый вариант текста о придании Декларации статуса конституционного акта. Что касается развернутых предложений оппозиции, то это уже вопросы, относящиеся к механизму реализации Декларации о суверенитете, и, учитывая, что требуются дополнительно согласования с другими участниками бывшего (я делаю на этом акцент) Союза, в частности по денонсации Договора, давайте мы принятие самого этого акта не будем смешивать с процедурой. И если мы с этим согласимся, то я уверен, что будет в этом зале консенсус.

Старшынствуючы. Дзякую. Трэці мікрафон.

Баршчэўскі Л.П. (Наваполацкая-Маладзёжная выбарчая

акруга № 174, Віцебская вобласць). Я прапаную спачатку прагаласаваць па артыкулу 72 -- па вяршэнству законаў, а тады вырашыць гэтае пытанне.

Старшынствуючы. Чацвёрты мікрафон.

Кавалёў А.А. (Жлобінская-Чыгуначная выбарчая акруга № 210, Гомельская вобласць). Я все же поддерживаю предложение народного депутата Борщевского. В этой обстановке верховенство законов нашей республики над союзными мы должны утвердить. Это главное. Я бы просил, Зенон Станиславович, чтобы вы не обижались и все же поддерживаю то предложение, которое связано с принятием Декларации о независимости и придании ей статуса закона, не расшифровывая и не детализируя его лишь только потому, что на будущее мы с вами должны оставить определенные тактические ходы... Я считаю, что нам надо консолидироваться и статьи 72 и 73 Закона принять единогласно.

Булахаў Д.П. Давайте голосовать за статьи 72 и 73.

Старшынствуючы. Паноўныя народныя дэпутаты, я прашу спакою і вытрымкі. І прашу быць канструктыўнымі. Калі ласка, першы мікрафон.

Садоўскі П.В. (Адзінцоўская выбарчая акруга № 46, г.Мінск). Паважаныя калегі! Я б хацеў, каб мы абмяркоўваючы гэтае пытанне (відаць, мы будзем хутка галасаваць), асцярожна ўжывалі пэўныя словы. Наколькі мне вядома, з боку афіцыйных структур Расійскай Федэрацыі ў адносінах да Беларусі не было ніякіх шавіністычных заўваг і захадаў. Ёсць публіцысты, ёсць пісьменнікі, ёсць філосафы, палітыкі -- гэта не адно і тое ж. Я хацеў бы ўнесці карэктыву. Зразумейце мяне правільна.

Старшынствуючы. Што робім спачатку? Прымаем артыкул 72 ці Дэкларацыю? Хто за тое, каб (рукамі спачатку) разгледзець Дэкларацыю, прашу падняць рукі. Хто супраць? Добра. Разгледзім спачатку Дэкларацыю. Такім чынам, я стаўлю на галасаванне пытанне аб прыняцці за аснову праекта Пастановы Вярхоўнага Савета Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі "Аб наданні статуса канстытуцыйнага закона Дэкларацыі "Аб дзяржаўным суверэнітэце

Беларускай ССР". Хто за прыняцце гэтага праекта за аснову, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	232
Зарэгістравана	265
Прагаласавала "за"	249
Прагаласавала "супраць"	1
Устрымалася	0
Усяго прагаласавала	250
Не галасавала	15

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках паіменнага галасавання прыкладаецца).

Старшынствуючы. Прымаецца за аснову. Цяпер па парадку. Першае: назва. Калі ласка, Дзмітрый Пятровіч.

Булахаў Д.П. Мне что-либо трудно сказать, я не разрабатывал, честно говоря, документ, даю комментарии спонтанно. Если мы меняем и вторгаемся в конституционное право, то это как минимум должен быть закон. Не постановление, а Закон Верховного Совета Белорусской Советской Социалистической Республики.

Старшынствуючы. Значыцца, Зянон Станіслававіч, можа мы з вамі будзем неяк удакладняць. Відавочна, усё ж такі гэта не пастанова, а закон. Закон Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі "Аб наданні статуса канстытуцыйнага закона Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай ССР". Хто за тое, каб была вось такая ўдакладненая назва, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	232
Зарэгістравана	265
Прагаласавала "за"	252
Прагаласавала "супраць"	0

Устрымалася	0
Усяго прагаласавала	252
Не галасавала	13

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца).

Булахаў Д.П. Станіслаў Станіслававіч, дазвольце мне ўдакладніць адно пытанне.

Мы з вамі, калегі, прынялі Дэкларацыю Вярхоўнага Савета Беларускай ССР аб дзяржаўнай незалежнасці Беларускай ССР. У назве павінны быць словы "Дэкларацыя Вярхоўнага Савета". Таму што ў афіцыйных усіх выданнях гэты дакумент так і называецца "Дэкларацыя Вярхоўнага Савета Беларусскай ССР аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай ССР".

Старшынствуючы. Я думаю, што згода. Гэта ўдакладненне мы прымаем. І калі будзем цалкам галасаваць, улічым што назва павінна быць той, як мы прынялі дакладна. Я папрашу юрыдычныя службы зараз яшчэ прагледзець і ўдакладніць.

Ітак, "Вярхоўны Савет Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі п а с т а н а ў л я е:

1. Надаць статус канстытуцыйнага Закона Беларускай ССР Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай ССР".

Другі мікрафон, калі ласка.

Станкевіч У.М. Уважаемые народные депутаты! Конечно, мы будем голосовать, наверное, единогласно. Но дело в том, что хотелось бы иметь текст Декларации, может, многие не имеют, хотя все уже знают. Статья 12 Декларации говорит о том, что рекомендовать немедленно приступить другим республикам к разработке нового Союзного договора. Эту статью необходимо снимать. Без нее голосовать.

Старшынствуючы. Дзякую. Першы мікрафон, калі ласка.

Новікаў Я.В. По-моему, наоборот, хорошо. Экономический союз,

горизонтальные связи между республиками без посредников. Жизнь покажет, как там экономические связи будут нарастать. Очень кстати все. Оппозиция об этом думала, мы это предусматривали.

Старшынствуючы. Я прашу, каб мы з-за такіх дробязяў тут не сварыліся. Мне здаецца, прапанова добрая, і прашу галасаваць за пункт 1. Першы мікрафон.

Тарасенка Л.Р. (Чкалаўская выбарчая акруга № 19, г.Мінск). У мяне такая прапанова: з першага пункта зрабіць два пункты. Першы пункт -- гэта тое, што прапанаваў Савет Міністраў: "абвясціць палітычную і эканамічную незалежнасць Беларускай ССР". Другі пункт: "надаць Дэкларацыі Вярхоўнага Савета статус..."

Старшынствуючы. Шаноўны народны дэпутат Тарасенка, на слых мы гэта прымаць не будзем. Пісьмовай прапановы няма. Гэта ж канстытуцыйная праблема. Давайце так рабіць не будзем. Я стаўлю на галасаванне. Калі ласка, дзевяты мікрафон.

Унучка Р.І. Я прошу мне дать одно пояснение. В Декларации записано: объявить Белоруссию безъядерной зоной. Когда мы можем Белоруссию объявить безъядерной зоной? Кто мне даст это разъяснение?

Старшынствуючы. Шаноўны народны дэпутат Хэбрак гатоў даць тлумачэнне.

Жэбрак М.В. В Декларации записано, что Белоруссия объявляет о своем нейтралитете и это не значит, что мы завтра выведем ядерное оружие. Заключим соглашение -- через десять лет или восемь лет, через пять лет будет сделано. Но сегодня надо принимать Закон.

Старшынствуючы. Дзякую. Я вельмі прашу не хвалявацца. Прашу ўсіх народных дэпутатаў сесці на свае месцы і захоўваць той добры парадак, які ў нас захоўваецца ўжо больш чым гадзіну. Хто за тое, каб прыняць пункт першы ў рэдакцыі, якая ў вас ёсць на руках. Аб наданні статуса канстытуцыйнага Закона Беларускай ССР Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай ССР, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	232
Зарэгістравана	265
Прагаласавала "за"	253
Прагаласавала "супраць"	0
Устрымалася	1
Усяго прагаласавала	254
Не галасавала	11

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках паіменнага галасавання прыкладаецца).

Шаноўныя народныя дэпутаты! Ці ёсць заўвагі па пунктах другім, трэцім і чацвёртым? Няма. Я стаўлю на галасаванне пункты другі, трэці і чацвёрты праекта Закона, якія ў вас на руках. Хто за, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	232
Зарэгістравана	265
Прагаласавала "за"	247
Прагаласавала "супраць"	0
Устрымалася	1
Усяго прагаласавала	248
Не галасавала	17

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках паіменнага галасавання прыкладаецца).

Калі ласка, першы мікрафон.

Ганчар В.І. Уважаемые депутаты! Чтобы нам соблюсти все правила конституционного процесса, я предлагаю еще один пункт в этот Закон. А именно: "Положение Конституции 1978 года действует в части, не противоречащей Декларации о государственной независимости", поскольку Декларация и Конституция во многом друг

другу противоречат. Снять и все другие частные вопросы.

Старшынствуючы. Я хачу прачытаць вам другі пункт, шаноўны народны дэпутат Ганчар: "У выпадках, калі артыкулы дзеючай Канстытуцыі БССР уваходзяць у..." Здымаецца. Хто за тое, каб прыняць Закон цалкам, як суму тых частак, якія мы прынялі паасобку, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	232
Зарэгістравана	265
Прагаласавала "за"	256
Прагаласавала "супраць"	0
Устрымалася	0
Усяго прагаласавала	256
Не галасавала	9

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца).

Віншую вас, паважаныя народныя дэпутаты, віншую вас, жыхары Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі! Закон прыняты. Калі ласка.

Булахаў Д.П. Шаноўныя дэпутаты! Як механізм рэалізацыі артыкула Дэкларацыі прапаную ўжо зараз прыняць праект змены Канстытуцыі, што датычацца артыкулаў 72, 73 і главы 19, што датычыцца Пракуратуры Беларускай ССР. Тэкст у вас маецца. Ніякіх прапаноў не было на гэты конт, прашу таксама аднадушна падтрымаць гэты праект.

Старшынствуючы. Першы мікрафон.

Голубеў В.Ф. Паважаныя народныя дэпутаты! Мы тут параіліся, спыталі ў Вячаслава Францавіча Кебіча і вырашылі, што трэба зараз, пасля таго, што мы зрабілі, прыняць праект, які ўнёс Савет Міністраў -- праект Пастановы Вярхоўнага Савета "Аб забеспячэнні палітычнай и эканамічнай самастойнасці Беларускай ССР". Давайце зараз так гэта зробім.

<u>Старшынствуючы.</u> Так, добра. Змены ў артыкуле 72, у артыкуле 73, у артыкулах 163, 164, 165 і 166 з'яўляюцца следствам таго Закона, які мы толькі што прынялі. Я хачу нагадаць, што гэта такое. Гэта распрацавана камісіяй і Дзмітрый Пятровіч, дайце, калі ласка, даведку.

<u>Булахаў Д.П.</u> Усе гэтыя артыкулы фактычна рэалізуюць Дэкларацыю аб дзяржаўным суверэнітэце і пераносяць яе артыкулы ў Канстытуцыю. Што датычыцца Пракуратуры, то тут даволі стала, на мой погляд, унесены неабходныя змены па падпарадкаванню пракурора, па яго назначэнню і па яго працы. Я прашу падтрымаць.

<u>Старшынствуючы.</u> Значыцца, Закон у вас на руках. Ці ёсць заўвагі па якому-небудзь пункту? Такім чынам, ставіцца на галасаванне прыняцце Закона Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі цалкам. Я буду чытаць, ён у вас на рускай мове: "О внесении изменений и дополнений в Конституцию /Основной Закон/". Змены ўносяцца ў артыкулы 72, 73, 163, 164, 165, 166. Каб разумелі тэлегледачы і радыёслухачы, я тлумачу, што справа ідзе аб вяршэнстве законаў Беларусі і аб тым, што пракурор Беларускай ССР назначаецца Вярхоўным Саветам Беларускай ССР і падпарадкоўваецца Вярхоўнаму Савету Беларускай ССР. Хто за тое, каб прыняць гэты Закон, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	232
Зарэгістравана	265
Прагаласавала "за"	252
Прагаласавала "супраць"	0
Устрымалася	0
Усяго прагаласавала	252
Не галасавала	13

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца).

Першы мікрафон, калі ласка.

Кебіч В.Ф. Уважаемые народные депутаты! Мне кажется, именно сейчас, как никогда, есть необходимость принять Постановление Верховного Совета о передаче непосредственно в подчинение Верховного Совета Белорусской ССР и Совета Министров Белорусской ССР органов Прокуратуры, Министерства внутренних дел, Комитета государственной безопасности и всего имущества, находящегося на территории Белоруссии. Я прошу прощения. Это уже принято.

Объявить политическую и экономическую независимость и передать в собственность Белорусской ССР все предприятия, организации и учреждения союзного подчинения, находящиеся на территории республики, за исключением тех, руководство которыми передано "згодна з заканадаўствам Беларускай ССР адпаведным органам Саюза ССР" и дальше по тексту. То есть тот проект Постановления, который внес Совет Министров.

Старшынствуючы. Так, ці ёсць на руках гэта Пастанова? Шаноўны Вячаслаў Францавіч, відавочна, трэба прачытаць усё.

Кебіч В.Ф. Я могу зачитать полностью. Пастанова Вярхоўнага Савета Беларускай ССР "Аб забеспячэнні палітычнай і эканамічнай самастойнасці Беларускай ССР".

Кіруючыся Дэкларацыяй Вярхоўнага Савета Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі Вярхоўны Савет Беларускай ССР п а с т а н а ў л я е:

1. Аб'явіць палітычную і эканамічную незалежнасць Беларускай ССР.

2. Перадаць ва ўласнасць Беларускай ССР усе прадпрыемствы, арганізацыі і ўстановы саюзнага падпарадкавання, размешчаныя на тэрыторыі рэспублікі, за выключэннем тых, кіраўніцтва якімі перададзена згодна з заканадаўствам Беларускай ССР адпаведным органам Саюза ССР.

Савету Міністраў Беларускай ССР тэрмінова прыняць нарматыўныя акты аб парадку перадачы да 1 студзеня 1992 года указанай уласнасці ў веданне рэспублікі. У ходзе рэалізацыі данай Пастановы ажыццявіць узаемадзеянне з саюзнымі рэспублікамі па

пытаннях, закранаючых іх інтарэсы, забяспечыць нармальнае функцыяніраванне эканомікі і сацыяльнай сферы Беларускай ССР".

Старшынствуючы. Другі мікрафон, калі ласка.

Слабчанка С.I. У меня замечание по второму пункту. Во-первых, не передать, а принять. То есть нам передавать некому. Мы принимаем. А во-вторых, я предлагаю после слов "исключая" все остальное предложение вычеркнуть. То есть всю собственность принимать, никаких исключений. А потом, чем мы будем совместно с другими республиками вместе ведать, мы это дополнительно определим.

Кебич В.Ф. Я думаю, что вот поручение Совету Министров, он может, так сказать, поглотить и первую часть вопроса.

Старшынствуючы. Калі ласка, шосты мікрафон.

Заблоцкі У.М. Уважаемый Вячаслав Францевич! У меня вопрос: какие предприятия мы в соответствии с законами Белоруссии передаем в ведение Союза?

И, очевидно, нужно отметить, что собственность Вооруженных Сил союзная и она также каким-то образом касается нас. Если мы будем создавать все атрибуты государственности, включая Вооруженные Силы в какой-то степени, то нам не надо начинать с нуля. Об этом, очевидно, тоже надо сказать.

Кебич В.Ф. Задавая вопрос, вы в какой-то мере на него ответили. Действительно, сегодня за этой трибуной очень трудно определить, где кому какая собственность принадлежит. Надо очень серьезно поработать над этим вопросом. Ну, например, мы участвовали в освоении космического пространства. Можем ли мы сейчас космос взять на себя? Я не уверен, что это возможно. Или средства космической связи. Мы тоже не можем эту собственность взять в наше ведение. Есть поручение Совету Министров решить эту проблему.

Старшынствуючы. Трэці мікрафон, калі ласка.

Мардашоў А.А. (Віцебская сельская выбарчая акруга № 145).

Вячеслав Францевич, по первому пункту. А есть ли у нас собственность за территорией Белоруссии? Здесь вы ведете речь о собственности, которая на территории Белоруссии. А та белорусская собственность, которая за территорией Белоруссии?

Кебич В.Ф. Конечно, такая собственность есть.

Поэтому здесь и сказано: "ажыццявіць узаемадзеянне з саюзнымі рэспублікамі па пытаннях, закранаючых іх інтарэсы". Мы имели в виду, что если, допустим санаторий наш "Друскенинкай" находится на территории Литвы, то надо решать эту проблему с Литовской Республикой.

Старшынствуючы. Калі ласка, шосты мікрафон.

Заблоцкі У.М. Тогда у меня такое предложение. Во втором пункте записать: "прыняць ва уласнасць Беларускай ССР усе прадпрыемствы, установы саюзнага падпарадкавання, размешчаныя на тэрыторыі рэспублікі", і паставіць кропку.

Кебіч В.Ф. Может быть, и правильно. А потом отработаем.

Старшынствуючы. Такім чынам, існуе адно пытанне --прыняць ці перадаць? Лічыць уласнасцю?

Кевіч В.Ф. Мы написали так, как в Российской Федерации, из-за отсутствия времени неинножко, извините, позаимствовали.

Старшынствуючы. Я не пераканаы, што думаю правільна, але думаю, што усё ж трэба пісаць "перадаць". Мы вырашылі -- "перадаць". (Шум у зале). "Прызнаць"? Шаноўныя народныя дэпутаты! Дзеясловаў у беларускай мове многа і мне здаецца, што "перадаць" усё ж тут падыходзіць лепш. Савет Міністраў думаў, візы усе стаяць, прапанова ёсць. Калі ласка, Вячаслаў Францавіч.

Кебіч В.Ф. Даже если говорить о разных видах собственности, то слово "передать" более подходит, нежели "принять". Есть разные виды собственности.

Старшынствуючы. Такім чынам, стаўлю на галасаванне. (Шум у зале). Дадатак? Давайце дадатак. Першы мікрафон.

Голубеў В.Ф. Выбачайце, калі ласка. Паважаныя калегі! Паважаны Вячаслаў Францавіч! Ці не лічыце вы, што трэба было б зараз у трэцім пункце гэтай пастановы даць новую афіцыйную назву рэспубліцы -- Рэспубліка Беларусь.

Старшынствуючы. Я думаю вось што: сімволіка, назва, герб -- гэтыя пытанні ўзнікнуць, і давайце будзем іх вырашаць паслядоўна, спакойна.

Такім чынам, стаўлю на галасаванне. Пастанова Вярхоўнага Савета Беларускай ССР "Аб забеспячэнні палітычнай і эканамічнай самастойнасці Беларускай ССР". Я магу ставіць цалкам? Хто за тое, каб прыняць гэту Пастанову, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	265
Прагаласавала "за"	250
Прагаласавала "супраць"	0
Устрымалася	0
Усяго прагаласавала	250
Не галасавала	15

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках паіменнага галасавання прыкладаецца).

Прымаецца аднагалосна. (Апладысменты). Другі мікрафон, калі ласка.

Каваленак У.В. (Крупская выбарчая акруга № 65, Мінская вобласць). Уважаемые депутаты! Я хочу сделать небольшое заявление. Сегодня в первой половине дня народный депутат Лукашенко сделал выпад в адрес Совета Министров и Председателя Совета Министров Кебича. Я считаю, что и оппозиция, и все народные депутаты отмежевываются от этого заявления. Это личное мнение Лукашенко. Я хочу, чтобы об этом знала вся Беларусь. (Апладысменты).

Старшынствуючы. Пяты мікрафон, калі ласка.

Булахаў Д.П. Уважаемые народные депутаты! Я понимаю наше состояние, мы очень эмоциональны сейчас. Мы что, Закон о мерах по экономической самостоятельности вводим через десять дней? Я предлагаю дополнить уже принятый Закон пунктом о "введении его в действие с момента принятия.

Старшынствуючы. Гэта да апошняга Закона? Давайце прагаласуем, мы павінны прагаласаваць. Гэта пункт, які ўключаецца ў Закон дадаткова, і Закон прымаецца цалкам з гэтым пунктам -- "увесці ў дзеянне з моманту прыняцця". Хто за тое, каб прыняць Закон з такім пунктам, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто ўстрымаўся?

Вынікі галасавання:	
Кворум для галасавання.	232
Кворум для прыняцця рашэння	232
Зарэгістравана	265
Прагаласавала "за"	247
Прагаласавала "супраць"	0
Устрымалася	0
Усяго прагаласавала	247
Не галасавала	18
Рашэнне прынята.	

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца).

Прымаецца аднагалосна. Калі ласка, першы мікрафон.

Зданевіч Л.У. (Машэраўская выбарчая акруга № 39, г.Мінск). Уважаемые народные депутаты! Я понимаю, что вы устали, но у вас еще есть один проект, внесенный оппозицией Белорусс эго народного Фронта -- проект Постановления "О признании права частной собственности на землю".

Старшынствуючы. Хвілінку. Мы павінны прыняць адну Пастанову. Шаноўныя народныя дэпутаты! Мы павінны выключыць з павесткі дня пункт аб Саюзным дагаворы, таму што мы прынялі Пастанову, і мы яе парушым. Хто за тое, каб прыняць Пастанову "Аб выключэнні з

-68-

павесткі дня пункту аб Саюзным дагаворы, прашу галасаваць. Хто супраць? Хто устрымаўся?

Вынікі галасавання:

Кворум для галасавання	232
Кворум для прыняцця рашэння	174
Зарэгістравана	265
Прагаласавала "за"	236
Прагаласавала "супраць"	2
Устрымалася	0
Усяго прагаласавала	238
Не галасавала	27

Рашэнне прынята.

(Спіс дэпутатаў па выніках пайменнага галасавання прыкладаецца).

Пастанова прымаецца. Павестка дня вычарпана. Сесію лічым закрытай.

*38. **Лунае Сьцяг.*** (Фота з Сеціва)

Вынікі пайменнага галасавання за 25 жніўня 1991г.

Пытанні:	Час
1. За комиссию в составе депутатов: Давлюд А.В., Зверев Л.А., Маринич М.А., Василевский М.В., Степаненко А.., Попов П.А.,Пырх И.И.	16:02
2. За поправку деп.Позьняка к п.2	16:06
3. За п.2 с поправкой деп.Заблоцкого	16:07
4. За п.4 в редакции Президиума ВС	16:09
5. За исключение п.5	16:22
6. За утверждение деп.Лырха председателем комиссии	16:26
7. За Постановление "О текущем моменте ..." в целом	16:28
8. За изменение повестки дня	16:33
9. За принятие за основу проекта Постановления "О департизации органов государственной власти..."	17:49
10. За заглавие с дополнением	17:51
11. За поправку деп.Лисагевича к п.1	17:53
12. За п.1 в редакции комиссии	17:54
13. За п.2 с поправкой	17:59
14. За п.3	18:06
15. За п.4 в редакции оппозиции	18:07
16. За дополнение Постановления новым п.5	18:09
17. За п.6 (за введение в действие с момента принятия)	18:14
18. За п.6 (за введение в действие с 1 ноября 1991 г.)	18:15
19. За п.6 (с 26 августа 1991 г.)	18:28
20. За Постановление "О департизации органов государственной власти..." в целом без п.6	18:29
21. За принятие за основу проекта закона "О некоторых изменениях в системе органов государственного управления БССР"	18:45
22. За закон "О некоторых изменениях в системе..." в целом с поправками	18:49
23. За принятие за основу проекта Постановления "О приостановлении деятельности КПБ-КПСС..."	19:13
24. За название и преамбулу Постановления с поправками к преамбуле	19:14
25. За п.1	19:15
26. За п.1 с поправкой деп.Шушкевича С.С.	19:17
27. За п.2 с поправкой	19:22
28. За п.3 с поправкой деп.Булахова	19:23
29. За дополнение Постановления новым пунктом в редакции деп.Гриба	19:35
30. За Постановление "О приостановлении деятельности КПБ-КПСС..." в целом с поправками	19:37
31. За принятие за основу проекта закона "О придании статуса конституционного закона Декларации..."	19:58
32. За уточнение заглавия проекта закона	20:00
33. За ст.1 проекта закона	20:05
34. За ст.ст.2,3,4	20:06
35. За закон "О придании статуса конституционного закона Декларации..." в целом	20:08
36. За закон БССР "О внесении изменений и дополнений в Конституцию (Основной закон) БССР"	20:12
37. За закон ВС БССР "Об обеспечении политической и экономической самостоятельности БССР"	20:22
38. За дополнение закона пунктом о вступлении его в силу с момента принятия	20:24

- 1-

39. За Постановление об исключение из повестки дня сессии вопроса по Союзному договору 20:26

Заўвага:
Нг - не галасаваў
Ад - адсутнічаў

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Абухоў Аляксандр Іванавіч	234	За	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За
Авечкін Аляксандр Пятровіч	429	За	Нг	За	Нг	За	Нг	За	Нг	Нг	Нг
Авін Іван Іванавіч	152	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Аксаміт Мікалай Уладзіміравіч	248	Нг	За	За	Нг	Нг	За	Нг	За	За	За
Аляміеў Віктар Пятровіч	134	Су	За	За	За	Нг	За	Нг	За	За	За
Алешчанка Міхаіл Пятровіч	297	За	Ус	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Андрэенка Уладзімір Аляксандравіч	213	За	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Андрэйчанка Уладзімір Паўлавіч	144	За	Нг	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Анісенка Таццяна Міхайлаўна	702	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Ад	Ад
Антоненка Мікалай Ільіч	601	За	Ус	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Антончык Сяргей Антонавіч	017	Нг	За	За	Нг	Нг	За	Нг	За	За	За
Апацкі Аляксандр Мікалаевіч	084	За	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За
Арцыменя Дзмітрый Канстанцінавіч	264	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Аўчыннік Уладзімір Мітрафанавіч	701	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Бабарыкіна Ганна Іванаўна	401	За	Нг	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Бабачонак Станіслаў Ульянавіч	277	Нг	За	За	За	Нг	За	Су	За	За	За
Багаўцоў Эдуард Аляксандравіч	289	Су	За	За	За	За	За	Ус	За	За	За
Балоцін Міхаіл Андрэевіч	239	За	За	Нг	За	Нг	За	Ус	За	За	За
Бамбіза Іван Міхайлавіч	228	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Бараноўскі Валяр´ян Уладзіміравіч	196	За	За	Нг	Нг	За	За	За	За	Ад	Ад
Бардоўскі Міхаіл Рыгоравіч	602	За	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Барсукоў Сталій Якаўлевіч	603	За	Нг	За	За	За	Нг	За	За	За	Нг
Баршчэўскі Леанід Пятровіч	174	За	За	Нг	Нг	За	За	Нг	За	За	За
Барысенка Анатоль Яўгенавіч	703	За	За	За	За	Нг	За	Су	За	За	За
Бачароў Яўген Міхайлавіч	179	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Беленькі Юрый Адамавіч	036	За	За	За	За	Нг	За	Нг	За	За	За
Белы Аляксандр Леанідавіч	252	За	За	Нг	За	За	За	За	За	За	За
Бойка Мікалай Іванавіч	001	За	Нг	Нг	За	За	За	За	Нг	За	Ус
Бокач Аляксандр Іосіфавіч	140	За	Ус	За	За	За	За	За	Нг	Нг	За
Боршч Аляксей Афанасьевіч	244	За	Су	За	За	За	За	За	За	За	Нг
Борыс Васілій Іванавіч	138	За	Нг	За	За	За	За	За	Нг	Нг	Нг
Бродскі Іван Сяргеевіч	093	За	За	За	За	Нг	Нг	За	За	Ад	Ад
Бубневіч Сяргей Дзмітрыевіч	058	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Булахаў Дзмітрый Пятровіч	275	За	За	За	За	Су	За	За	Нг	За	За
Бурачкоў Валянцін Фёдаравіч	281	За	Нг	За	За	За	За	За	Ус	За	За
Брдулін Яўген Макаравіч	102	За	За	За	Ус	Нг	За	Су	За	За	За
Бярдаўцаў Сяргей Вадзімавіч	173	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За	За
Вайцешык Анатоль Міхайлавіч	130	За	Нг	За	За	За	За	За	Ус	За	Ус
Вайцянкоў Мікалай Рыгоравіч	212	За	Ус	За	За	За	За	За	За	За	За
Васілеўскі Міхаіл Уладзіміравіч	163	За	Ус	За	За	За	За	За	Нг	Нг	Нг
Васільеў Васілій Іванавіч	257	За	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За
В ўчэцкі Уладзімір Вячаслававіч	096	За	За	За	За	За	За	За	Ус	За	За
Ва рамееў Кірыл Варфаламеевіч	047	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Ва евіч Іосіф Фёдаравіч	012	За	За	За	За	За	За	За	За	За	Нг
Вер бей Уладзімір Сцяпанавіч	211	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За	За
Весл вухаў Міхаіл Мікалаевіч	154	За	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Волкаў Анатоль Ягоравіч	132	Су	За	Нг	За	Нг	За	Ус	За	За	За
Вялічка Валянцін Уладзіміравіч	215	За	Нг	Нг	За	За	Нг	За	Нг	За	Ус
Вярцінскі Аляксандр Эдмундавіч	269	За	За	За	За	За	Нг	За	За	За	За
Вярцінскі Анатоль Ільіч	005	Ус	За	За	За	Ус	За	Ус	Ус	За	За
Вячэрскі Рыгор Арсеньявіч	054	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Галубовіч Вольга Мікалаеўна	024	Су	За	Нг	Нг	Нг	За	Су	За	За	За
Ганчар Віктар Іосіфавіч	006	Нг	За	Нг	Нг	Нг	За	Су	За	За	За
Гаркун Уладзімір Гіляравіч	060	За	Ус	За	За	За	Нг	За	Су	За	За
Гарэлік Мікалай Мікалаевіч	083	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Гацкс Адам Іванавіч	290	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Герасімаў Уладзімір Сяргеевіч	208	За	Ус	Нг	За	За	За	За	Нг	За	Ус
Герасіменка Аляксандр Міхайлавіч	025	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Герасюк Іван Мікалаевіч	063	Нг	За	Су	За	За	За	Нг	За	За	За
Гермянчук Ігар Іванавіч	071	Нг	За	За	Нг	Нг	За	Су	За	За	За
Гетц Барыс Гаўрылавіч	402	За	Ус	Нг	За	За	За	За	Нг	За	За
Гілевіч Ніл Сямёнавіч	077	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Глушкевіч Яўген Міхайлавіч	168	Нг	За	Нг	Нг	Нг	За	Су	За	За	За
Голубеў Валянцін Фёдаравіч	015	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	За	Су	За	За	За
Грушавы Генадзь Уладзіміравіч	041	Нг	За	Нг	Нг	Нг	За	Нг	За	За	За
Грыб Мечыслаў Іванавіч	178	Ус	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За
Грыбанаў Уладзімір Міхайлавіч	007	Ус	За	Нг	Ус	Нг	За	Су	За	За	За
Грынеў Мікалай Фёдаравіч	305	За	Ус	За	За	За	Нг	За	Ус	За	За
Гушаль Мікалай Рыгоравіч	200	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Ад	Ад
Гюнтэр Барыс Давідавіч	190	За	За	За	Нг	Нг	За	Нг	За	За	За
Давідовіч Сяргей Фёдаравіч	043	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Далгалёў Васілій Барысавіч	229	Су	За	За	Су	Нг	За	Ус	За	За	За
Дамашкевіч Мікалай Фёдаравіч	160	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Даменікан Мікалай Уладзіміравіч	113	За	За	За	За	За	Ус	За	Нг	Ус	Ус
Данілевіч Іван Мікалаевіч	114	За	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За
Даніленка Віктар Дзмітрыевіч	308	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Даўжэнкаў Уладзімір Сідаравіч	282	За	За	За	За	За	За	За	Ус	За	За
Даўлюд Аляксей Уладзіміравіч	256	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За	За
Деараніновіч Васілій Васільевіч	136	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Дзегцяроў Станіслаў Рыгоравіч	501	За	За	За	За	За	За	За	Ус	За	За
Дзейка Леанід Іванавіч	062	Нг	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	За	За
Дземідзенка Валерый Аляксандравіч	191	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Дземянцей Мікалай Іванавіч	162	За	Нг	За	За	За	Нг	За	Нг	Ад	Ад
Дзічкоўскі Аляксандр Аляксандравіч	107	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Драбышэўская Інэса Міхайлаўна	193	За	За	Ус	Ус	Су	За	За	За	За	За
Драбышэўскі Пётр Іванавіч	294	За	Ус	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Драган Пётр Стэфанавіч	131	Нг	За	Нг	За	Нг	За	Ус	За	За	За
Дражын Уладзімір Несцеравіч	080	За	Нг	За	За	За	Нг	Нг	Нг	За	За
Дубоўскі Анатоль Ігнацьевіч	403	За	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Дубынін Віктар Пятровіч	307	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Ермалаеў Валерый Сямёнавіч	167	За	За	За	За	Нг	За	Су	За	За	За
Жук Анатоль Міхайлавіч	049	За	Нг	За	За	За	За	За	Ус	Ус	Ус
Жуковіч Яўген Барысавіч	704	За	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За
Жукоўскі Міхаіл Дзмітрыевіч	404	За	Нг	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Жураўлёў Мікалай Іванавіч	405	За	Нг	За	За	За	Нг	За	Нг	За	За
Жыдзіляеў Іван Іванавіч	169	За	За	За	За	За	За	Су	За	За	За
Жэбрак Міхаіл Вікенцьевіч	249	За	Нг	За	За	За	За	За	Нг	За	Нг
Заблоцкі Уладзімір Мікалаевіч	035	За	За	За	Нг	Нг	За	Су	За	За	За
Завадскі Вікенцій Браніславаеіч	069	За	Нг	За	За	За	Ус	За	Ус	Ад	Ад
Зайцаў Мікалай Фядотавіч	406	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Ад	Ад

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Зарэцкі Сцяпан Рыгоравіч	235	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Захарэнка Уладзімір Васільевіч	182	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Ад	Ад
Звераў Леанід Аляксандравіч	276	Нг	За	За	За	За	За	Су	За	За	За
Зданевіч Лявонцій Ульянавіч	039	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	За	Нг	За	За	За
Зеленін Валерый Іванавіч	124	Нг	За	За	За	Нг	За	Нг	За	За	За
Іваноў Вадзім Міхайлавіч	604	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Івашкевіч Мар'ян Зэліслававіч	079	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Кавалёнак Уладзімір Васільевіч	065	За	Су	За	За	За	За	Нг	За	За	За
Кавалёў Альберт Андрэевіч	210	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Казлоў Генадзь Іванавіч	026	За	Нг	За	За	За	За	За	За	Ад	Ад
Казючыц Міхаіл Адамавіч	302	За	Су	Нг	За	За	Нг	За	Ус	Ус	За
Казяк Вінцэнты Іванавіч	272	За	Нг	За	За	За	Нг	За	Су	За	За
Какарэка Георгій Георгіевіч	170	За	За	За	Нг	Нг	За	Су	За	За	За
Какоўка Віктар Фёдаравіч	176	За	За	За	За	Нг	За	Ус	За	За	За
Калбаска Мікалай Ігнацьевіч	502	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Калмычкоў Іван Фядотавіч	251	За	Ус	За	За	За	За	За	Ус	За	За
Калодка Аляксандр Сцяпанавіч	268	За	Нг	За	За	За	За	За	Нг	За	Нг
Камай Аляксей Сцяпанавіч	214	За	Нг	За	За	За	За	За	Нг	Нг	Нг
Канавалаў Уладзімір Яфімавіч	306	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Канапля Яўген Фёдаравіч	031	За	За	Нг	За	Ус	За	Су	Нг	За	За
Канцэвіч Аляксей Сямёнавіч	195	Нг	За	За	За	За	За	Нг	За	За	За
Канюшык Мікалай Максімавіч	129	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Капытоў Мікалай Ермалаевіч	274	За	Су	За	За	За	За	За	За	За	За
Каратчэня Іван Міхайлавіч	057	За	Нг	За	За	За	Нг	За	Нг	За	Нг
Караўка Аляксандр Анатольевіч	503	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Карніевіч Мікалай Фаміч	076	За	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За
Карпаў Аляксей Аляксеевіч	284	Ус	За	За	Ус	За	За	За	За	За	За
Карпенка Генадзь Дзмітрыевіч	075	За	За	Нг	За	Нг	За	Нг	За	За	За
Катушкін Пётр Міхайлавіч	303	За	Нг	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Качан Міхаіл Арцём'евіч	407	За	Нг	За	За	За	Нг	За	Нг	Нг	Нг
Кебіч Вячаслаў Францавіч	120	За	За	За	За	За	Нг	За	За	За	Нг
Кічкайла Аляксандр Трафімавіч	285	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Коваль Мікалай Мікалаевіч	408	За	Нг	За	За	За	За	За	Нг	За	Ус
Козік Леанід Пятровіч	053	За	Нг	За	За	За	Нг	За	Нг	За	Нг
Комар Міхаіл Антонавіч	230	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Копач Міхаіл Аркадзьевіч	409	За	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За
Котаў Сяргей Міхайлавіч	243	Нг	Нг	За	За	За	Нг	За	Нг	За	За
Крупнік Зоя Уладзіміраўна	605	За	За	Нг	За	Нг	За	За	За	За	За
Крывецкі Мікалай Анатольевіч	126	За	Ус	За	За	За	Ус	За	Нг	Ус	Ус
Крыжаноўскі Мікалай Кірылавіч	086	За	За	За	За	Нг	За	Нг	Нг	За	За
Крышталевіч Ульяна Феакціставіна	410	За	Ус	За	За	За	Нг	За	Ус	Нг	Ус
Кудлаш Уладзімір Уладзіміравіч	161	За	За	За	За	За	За	За	За	Нг	Нг
Кудравец Віктар Міхайлавіч	237	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Кузмянкоў Аляксандр Яўсеевіч	156	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Кузняцоў Вячаслаў Мікалаевіч	034	Ад	Ад	Ад	За	За	За	За	За	Ад	Ад
Кузьма Анатоль Фаміч	266	За	За	За	За	Нг	За	Ус	За	За	За
Кузюк Генадзь Уладзіміравіч	250	За	За	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Ад	Ад
Кулажанка Аляксей Мікалаевіч	411	За	Нг	За	За	За	Нг	За	Нг	Ад	Ад
Кулакоў Уладзімір Панцялеевіч	153	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
К[illegible]лічкоў Аляксандр Мікалаевіч	286	За	Су	Нг	За	За	За	За	За	За	За
Ку[illegible]баеў Уладзімір Дурдыевіч	236	Су	За	Су	За	Нг	За	Су	За	За	За
Кур[illegible]зюкоў Валерый Мікалаевіч	258	Ус	За	Нг	За	За	За	Ус	За	За	За
Куч[illegible]скі Віктар Францавіч	125	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Лабк[illegible] Мікалай Мікалаевіч	110	За	Ус	За	За	За	Нг	За	Нг	За	За

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Лавіцкі Генадзь Міхайлавіч	166	За	Нг	За	За	За	Нг	За	За	За	За
Лазарэвіч Уладзімір Уладзіміравіч	226	За	За	За	За	Нг	За	Ус	За	За	За
Лазебнік Віктар Міхайлавіч	412	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Лакцюшын Мікалай Іванавіч	413	За	Нг	Нг	За	За	За	За	Ус	За	За
Лапавухаў Іван Кандратавіч	143	Су	За	За	За	За	За	Су	За	За	За
Лявчык Уладзімір Канстанцінавіч	233	За	Нг	За	За	За	Нг	За	За	За	За
Літвінаў Віктар Кузьміч	103	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Лобач Мікалай Іванавіч	050	За	За	За	За	За	За	За	Ус	За	За
Ломаць Зянон Кузьміч	085	За	За	За	За	За	За	За	Нг	За	Ус
Лужынскі Станіслаў Антонавіч	059	За	Ус	За	За	За	За	За	За	За	За
Лукашоў Аляксандр Васільевіч	097	Су	За	За	За	Нг	За	Су	За	За	За
Лукашэнка Аляксандр Рыгоравіч	310	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Н	Нг	Нг	Ад	Ад
Любавіцкі Вячаслаў Віктаравіч	184	За	За	За	Нг	За	За	Су	За	За	За
Лябедзька Анатоль Уладзіміравіч	265	Ус	За	Нг	За	За	За	Ус	За	За	За
Лявонаў Васілій Севасцьянавіч	299	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Лятко Аляксандр Аляксандравіч	254	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Маісееў Генадзь Фёдаравіч	175	За	За	За	За	За	За	Ус	За	За	За
Макарэвіч Іосіф Адамавіч	082	За	Ус	За	За	За	За	За	За	За	За
Макейчанка Барыс Андрэевіч	068	За	Нг	За	За	За	Су	За	За	За	За
Малахоўскі Аляксандр Канстанцінавіч	217	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За	За
Малашка Віталій Аляксеевіч	030	Нг	За	Нг	Нг	Нг	За	Су	За	За	За
Мальшаў Уладзімір Мікалаевіч	219	За	За	За	За	Нг	За	Нг	За	За	За
Мамчыц Аляксандр Іванавіч	296	За	Ус	За	За	За	Ус	За	Нг	За	За
Мардашоў Анатоль Андрэевіч	145	За	Ус	За	За	За	За	Нг	Нг	За	За
Маркевіч Мікалай Мікалаевіч	241	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Маркоўскі Мікалай Марцінавіч	222	За	Су	За	За	За	Нг	За	Су	Ад	Ад
Марозаў Васілій Фёдаравіч	416	За	Нг	За	Нг	За	Нг	За	Нг	За	Ус
Мартос Канстанцін Вікенцьевіч	108	За	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Марыніч Міхаіл Афанасьевіч	023	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Мацкевіч Мікалай Уладзіслававіч	504	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Мацюшонак Міхаіл Ямяльянавіч	298	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Мацюшэўскі Валерый Пятровіч	070	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Мачуленка Міхаіл Арцёмавіч	207	За	Нг	Ус	За	За	Ус	За	За	За	Ус
Машко Іван Рыгоравіч	259	За	Су	За	За	За	За	За	Нг	За	Нг
Мінчанка Пётр Захаравіч	415	За	Ус	За	За	За	Нг	За	Ус	За	За
Мінько Франц Францавіч	094	За	Ус	За	Ус	За	За	За	Нг	За	За
Міцько Пётр Ангонавіч	088	За	Нг	За	За	За	За	За	Ус	За	За
Мядзведзеў Андрэй Васільевіч	309	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Мядзелец Вадзім Андрэевіч	164	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Мяць Баляслаў Станіслававіч	255	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Навумчык Сяргей Іосіфавіч	181	За	За	Нг	Нг	Нг	За	Нг	За	За	За
Нікančук Аляксей Сямёнавіч	117	За	За	За	За	Нг	За	За	За	За	За
Нікіцін Генадзь Іванавіч	055	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Новік Уладзімір Уладзіміравіч	018	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	За	Нг	За	За	За
Новікаў Анатоль Мікалаевіч	414	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Новікаў Уладзімір Мяфодзьевіч	150	За	Ус	За	За	За	Ус	За	Ус	За	За
Новікаў Яўген Віктаравіч	013	Нг	За	За	Нг	Нг	За	Нг	За	За	За
Някрасаў Ігар Яўгенавіч	505	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Нялюбін Ігар Аляксандравіч	202	За	Ус	За	За	За	За	За	Су	За	За
Нятылькін Анатоль Іванавіч	606	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Образаў Аляксандр Іванавіч	177	За	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За
Пазьняк Зянон Станіслававіч	009	Нг	За	Нг	Нг	Нг	За	Су	За	За	За
Пазюмка Аляксандр Раманавіч	292	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Палагеча Ігар Іванавіч	271	За	Нг	Нг	За	За	За	За	Нг	За	Су

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Папкоў Сяргей Пятровіч	021	Су	За	Нг	Нг	Нг	За	Су	За	За	За
Папоў Павел Аляксеевіч	417	За	За	За	За	За	Нг	За	Нг	Ус	Су
Папоў Юрый Мікалаевіч	073	Ад	За	Нг	За	За	Нг	За	Нг	За	За
Паруль Аляксандр Уладзіміравіч	172	За	За	Нг	За	За	За	Су	За	За	За
Парфянюк Яўген Сцяпанавіч	104	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Паўлаў Валерый Уладзіміравіч	032	Нг	За	Ус	За	За	За	За	За	За	Нг
Паўлоўскі Аляксандр Іванавіч	246	За	Нг	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Пахалок Мікалай Аляксандравіч	245	За	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Пахілка Яўген Палікарпавіч	287	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Пісарэвіч Сцяпан Канстанцінавіч	123	За	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Піскароў Віктар Аляксандравіч	072	За	За	За	За	За	Нг	За	За	За	Ус
Піскуноў Анатоль Ігнацьевіч	607	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Плоцкі Раман Эдуардавіч	261	За	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Пракаповіч Пётр Пятровіч	122	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ал	Ад	Ад
Пракопаў Аляксандр Міхайлавіч	201	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ус	Су
Протас Анатоль Несцеравіч	220	Су	За	За	Нг	Нг	За	Нг	За	За	За
Прывалаў Леанід Пятровіч	240	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Прышчэп Рыгор Фёдаравіч	418	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Пырх Ігар Іванавіч	197	Нг	За	Нг	За	Нг	Нг	Нг	За	За	За
Пянькова Зінаіда Васільеўна	280	За	За	Нг	За	За	За	За	Нг	За	За
Радамысльскі Віктар Аляксандравіч	155	Нг	За	Нг	Су	За	За	Су	За	За	За
Радзецкі Яўген Іванавіч	148	За	Нг	За	За	За	За	За	Су	Нг	Нг
Радкевіч Леанід Іванавіч	042	Ад	За	За	За	За	За	За	Су	За	Су
Рахатка Казімір Уладзіслававіч	260	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Русак Віктар Леанідавіч	048	За	За	За	За	За	За	За	Ус	За	За
Русакевіч Уладзімір Васільевіч	116	За	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Руцкі Дзмітрый Дзмітрыевіч	135	За	Нг	Нг	За	За	За	За	За	Ус	Ус
Савіцкі Барыс Парфёнавіч	187	За	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За
Садоўскі Пётр Вікенцьевіч	046	Нг	За	За	Нг	Нг	За	Нг	За	За	За
Саенка Аляксей Пятровіч	141	За	Нг	За	За	За	Ус	За	Нг	Ус	Ус
Сакалоў Анатоль Дзмітрыевіч	052	За	Ус	За	За	За	За	За	Ус	За	За
Саковіч Васіль Андрэевіч	149	За	Ус	За	За	За	Нг	За	Ус	Ад	Ад
Салдатава Ніна Ільінічна	705	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Салдатаў Мікалай Мікалаевіч	247	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Ад	Ад
Самойленка Віктар Рыгоравіч	159	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Самошчаў Уладзімір Васільевіч	293	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Самусевіч Раіса Мікалаеўна	304	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	За	Ус
Сапранецкі Мікалай Кірылавіч	301	За	Су	За	За	За	Нг	За	Су	За	За
Сапронаў Уладзімір Аляксандравіч	089	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сарокін Валянцін Інакенцьевіч	422	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сасноў Аляксандр Віктаравіч	189	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Сасноўскі Міхаіл Барысавіч	423	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Селівончык Яўген Сцяпанавіч	011	За	За	За	Нг	За	За	За	За	За	За
Серада Мікалай Міхайлавіч	224	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сечка Леанід Ніканоравіч	198	За	За	Нг	За	За	За	За	За	За	За
Сівіцкі Герард Уладзіслававіч	118	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сівіцкі Дзмітрый Аляксандравіч	278	За	Нг	За	За	За	Ус	За	Нг	За	За
Сініцын Леанід Георгіевіч	279	За	Нг	За	За	Нг	За	Нг	За	За	За
Сінчылін Васілій Ільіч	419	За	Ус	Ус	Ус	За	За	За	Су	Су	За
Сіўчыкаў Анатоль Андрэевіч	142	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За	За
Скарабагацька Пётр Андрэевіч	128	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
С[illegible]арынін Мікалай Паўлавіч	022	За	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За
Ск[illegible]цкі Уладзімір Фёдаравіч	420	За	Нг	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Сл[illegible]ада Аляксандр Іванавіч	421	За	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Слабчанка Сяргей Іванавіч	111	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	За	Нг	За	За	За
Слесар Уладзімір Міхайлавіч	199	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Слямнёў Міхаіл Аляксандравіч	183	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	За	За
Смоляр Іван Мікалаевіч	218	За	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За
Спіглазаў Аляксандр Фёдаравіч	119	Нг	За	За	За	Нг	За	Нг	За	За	За
Станкевіч Уладзімір Міхайлавіч	078	Нг	За	За	Нг	Нг	За	Нг	За	За	За
Студзянцоў Уладзімір Міхайлавіч	004	За	За	За	За	За	Су	За	Су	За	За
Судас Мікалай Міхайлавіч	223	За	Нг	За	За	За	Нг	За	Су	Су	Нг
Сукач Міхаіл Данілавіч	216	За	За	Ус	За	Нг	За	Су	За	За	За
Сумар Канстанцін Андрэевіч	106	За	Нг	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Сушкевіч Баляслаў Іосіфавіч	109	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сцепаненка Аляксей Мікалаевіч	209	За	Нг	Нг	За	За	Нг	За	За	Нг	Ус
Сцепаненка Мікалай Іванавіч	185	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сыракваш Дзмітрый Іванавіч	087	За	За	За	За	За	Нг	За	Нг	За	Су
Сямашка Іван Іванавіч	137	Нг	За	Ус	За	Нг	За	Су	За	За	За
Сямдзянава Галіна Георгіеўна	282	За	За	Нг	Нг	Нг	За	Нг	За	За	За
Сярдзюк Валерый Канстанцінавіч	194	За	За	Нг	За	За	За	За	За	За	За
Сярэдзіч Іосіф Паўлавіч	133	За	За	За	За	За	За	Су	За	За	За
Тарасенка Леанід Рыгоравіч	019	Су	Нг	Нг	Нг	Нг	За	Су	За	За	За
Толсцік Мікалай Апанасавіч	425	За	Нг	За	За	За	Нг	За	Ус	Нг	Нг
Торманаў Фёдар Мікалаевіч	225	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Трафіменка Васілій Сяргеевіч	146	За	Нг	За	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Траццякоў Аляксандр Аляксандравіч	426	За	Су	За	За	За	Нг	За	Нг	За	За
Трусаў Алег Анатольевіч	033	Нг	За	Нг	За	За	За	Нг	За	За	За
Трусаў Іван Іванавіч	051	За	Ус	За	За	За	За	За	За	За	Нг
Трухан Канстанцін Пятровіч	081	За	За	За	За	За	За	Ус	За	За	За
Турак Анатоль Мікалаевіч	227	Нг	За	За	За	Нг	За	Ус	За	За	За
Удовікаў Міхаіл Дзмітрыевіч	098	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Уласенка Віктар Сямёнавіч	074	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За	За
Уліціна Лідзія Данілаўна	427	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Унучка Раман Іосіфавіч	263	За	Су	За	За	За	За	За	Су	Ад	Ад
Уранюк Уладзімір Яўгенавіч	101	За	Ус	За	За	За	Нг	За	Нг	Нг	Нг
Усціновіч Алена Мікалаеўна	428	За	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Фарфель Міхаіл Абрамавіч	091	За	За	За	За	За	За	Ус	За	За	За
Федарчук Мікалай Аляксеевіч	180	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Федарэнка Віктар Мікалаевіч	099	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Флар´яновіч Аляксей Аляксеевіч	121	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Фрэйберг Андрэй Пятровіч	253	За	За	За	За	За	За	За	Ус	За	За
Халшчэўнікаў Якаў Іванавіч	205	За	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Хацяшоў Эрнст Нячыпаравіч	045	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Хвошч Уладзімір Іванавіч	506	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Хейдараў Юрый Пятровіч	288	Нг	За	За	За	За	За	За	Ус	За	За
Хітрык Уладзімір Макаравіч	706	За	За	За	За	Нг	За	Ус	За	За	За
Холад Павел Ігнатавіч	067	Су	За	Нг	За	Нг	За	Нг	За	За	За
Цесавец Міхаіл Міхайлавіч	040	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Ціткоў Станіслаў Пятровіч	291	За	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Цітоў Іван Віктаравіч	127	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Ціханаў Іван Аляксандравіч	424	За	Нг	За	За	За	Нг	За	Нг	За	Нг
Ціхіня Валерый Гур´евіч	232	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Ціцянкоў Іван Іванавіч	300	За	Нг	За	За	За	Нг	За	Нг	За	За
Цішкевіч Альфонс Ільіч	095	За	За	За	За	За	За	За	За	За	Су
Цумараў Яўген Аляксандравіч	010	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	[illegible]	Ад	Ад	За	За
Цялежнікаў Уладзімір Іванавіч	171	За	За	За	За	За	[illegible]	За	За	За	За
Цярэшка Іван Іванавіч	151	За	Ус	За	За	За	[illegible]	За	Су	Нг	Нг

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Чаванькоў Яўген Іванавіч	204	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Чакушоў Уладзімір Міхайлавіч	061	За	За	За	За	Ус	Нг	За	За	Ад	Ад
Чарныш Уладзімір Рыгоравіч	100	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Чувічка Уладзімір Васільевіч •	508	За	Нг	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Чура Леанід Максімавіч	283	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Чырун Віктар Іванавіч	186	За	За	За	За	За	Нг	За	За	За	За
Чэпік Васілій Васільевіч	158	За	За	За	За	За	Нг	За	Нг	Ус	Су
Чэх Георгій Данілавіч	139	За	Нг	За	За	Нг	За	За	Нг	За	За
Шакаў Міхаіл Логвінавіч	273	За	Нг	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Шаладонаў Васілій Іванавіч	206	За	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За
Шарко Мікалай Пілінавіч	707	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Шаўнін Аляксей Мікалаевіч	267	Нг	За	Нг	За	За	За	За	За	Ад	Ад
Шаўцоў Уладзімір Міхайлавіч	221	Нг	За	За	За	Нг	За	Нг	За	За	За
Шачак Васілій Міхайлавіч	084	За	За	За	За	Нг	За	Ус	За	За	Ус
Шкапіч Павел Паўлавіч	092	За	Нг	Ус	За	За	За	За	За	За	За
Шкурко Валянцін Пятровіч	203	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Штокін Аляксандр Мікалаевіч	165	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Шут Аляксандр Аляксандравіч	066	Су	За	Нг	Ус	Нг	За	Су	За	За	За
Шушкевіч Станіслаў Станіслававіч	044	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Шыдлавец Аляксандр Мікалаевіч	192	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Шылько Баляслаў Півусавіч	157	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Шымчук Яўген Пятровіч	115	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Шыпко Аляксандр Яўгенавіч	147	Нг	За	Ус	Нг	За	За	Нг	За	За	Нг
Шэйман Віктар Уладзіміравіч	105	За	За	За	За	За	За	Ус	За	За	Нг
Юркевіч Мікалай Аляксандравіч	242	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Якабсон Аляксандр Серафімавіч •	231	За	За	За	За	За	За	Ус	Нг	За	За
Якубец Мікалай Захаравіч	112	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Якубоўскі Міхаіл Іванавіч	056	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Янец Анатоль Анатольевіч	270	За	За	За	За	За	За	Ус	Нг	За	За
Яскевіч Генрых Сямёнавіч	295	За	Ус	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Ястраб Валянціна Аркадзьеўна	090	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Абухоў Аляксандр Іванавіч	234	Нг	За	За	Нг	За	За	За	Су	За	За
Аеечкін Аляксандр Пятровіч	429	За	Нг	Су	За	За	За	Нг	За	Нг	За
Авін Іван Іванавіч	152	За	За	За	За	За	Ус	Су	За	Ус	За
Аксаміт Мікалай Уладзіміравіч	248	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Алампіеў Віктар Пятровіч	134	Су	За	За	Ус	За	За	За	Су	За	За
Алешчанка Міхаіл Пятровіч	297	Ус	За	За	За	За	За	За	Нг	Нг	За
Андрэенка Уладзімір Аляксандравіч	213	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Андрэйчанка Уладзімір Паўлавіч	144	За	За	За	За	За	За	Су	За	Нг	Нг
Анісенка Таццяна Міхайлаўна	702	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Антоненка Мікалай Ільіч	601	Ус	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Антончык Сяргей Антонавіч	017	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Апацкі Аляксандр Мікалаевіч	064	Ус	За	За	За	За	За	Ус	Ус	Ус	За
Арцымена Дзмітрый Канстанцінавіч	264	Ад	Ад	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Аўчыннік Уладзімір Мітрафанавіч	701	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Бабарыкіна Ганна Іванаўна	401	За	За	За	Нг	За	Нг	Нг	За	Нг	За
Бабачонак Станіслаў Ульянавіч	277	Су	За	За	Нг	За	За	За	Нг	За	За
Багаўцоў Эдуард Аляксандравіч	289	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Балоцін Міхаіл Андрэевіч	239	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Бамбіза Іван Міхайлавіч	228	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Бараноўскі Валяр'ян Уладзіміравіч	196	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Бардоўскі Міхаіл Рыгоравіч	602	Ус	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Барсукоў Сталій Якаўлевіч	603	За	За	Ус	Ус	Нг	За	Су	За	За	За
Баршчэўскі Леанід Пятровіч	174	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Барысенка Анатоль Яўгенавіч	703	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Бачароў Яўген Міхайлавіч	179	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Беленькі Юрый Адамавіч	036	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Бель Аляксандр Леанідавіч	252	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Бойка Мікалай Іванавіч	001	Ус	За	За	За	За	За	Ус	За	Су	За
Бокач Аляксандр Іосіфавіч	140	За	За	За	Ус	За	За	Ус	За	Ус	Ус
Боршч Аляксей Афанасьевіч	244	За	За	За	За	Нг	Ус	Ус	За	Су	За
Борыс Васілій Іванавіч	138	За	Ус	За	Нг	Ус	Нг	Су	За	Нг	Нг
Бродскі Іван Сяргеевіч	093	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Бубневіч Сяргей Дзмітрыевіч	058	Су	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Булахаў Дзмітрый Пятровіч	275	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Бурачкоў Валянцін Фёдаравіч	281	За	За	За	За	За	За	Нг	За	Нг	За
Бядулін Яўген Макаравіч	102	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Бярдаўцаў Сяргей Вадзімавіч	173	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Вайцешык Анатоль Міхайлавіч	130	За	Ус	Ус	Нг	Нг	Ус	Су	За	Су	Ус
Вайцянкоў Мікалай Рыгоравіч	212	Ус	За	За	Ус	За	Нг	Су	За	Су	За
Васілеўскі Міхаіл Уладзіміравіч	163	Нг	Нг	За	За	За	За	За	Нг	Ус	За
Васільеў Васілій Іванавіч	257	За	За	За	За	За	За	За	Нг	Нг	За
Ваўчэцкі Уладзімір Вячаслававіч	096	Ус	За	За	За	За	За	За	Ус	За	За
Вахрамееў Кірыл Варфаламеевіч	047	Нг	За	За	Нг	За	За	За	Нг	За	За
Вашкевіч Іосіф Фёдаравіч	012	За	Нг	За	За	За	За	Нг	Нг	Нг	За
Верабей Уладзімір Сцяпанавіч	211	Ус	За	За	За	За	За	За	Нг	Ус	За
Веславухаў Міхаіл Мікалаевіч	154	Ус	За	За	Нг	За	За	За	Нг	За	За
Волкаў Анатоль Ягоравіч	132	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Вялічка Валянцін Уладзіміравіч	215	За	За	За	За	За	Нг	Су	За	Су	За
Вярцінскі Аляксандр Эдмундавіч	269	Ус	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Бярцінскі Анатоль Ільіч	005	Су	За	Ус	Ус	За	За	За	Су	За	За
Вячэрскі Рыгор Арсеньявіч	054	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Галубовіч Вольга Мікалаеўна	024	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Ганчар Віктар Іосіфавіч	006	Су	За	За	Нг	За	За	За	Су	За	За

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Гаркун Уладзімір Гілярavіч	060	За	За	Ус	Нг	За	За	За	За	Ус	За
Гаралік Мікалай Мікалаевіч	083	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Гацко Адам Іванавіч	290	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Герасімаў Уладзімір Сяргеевіч	208	За	За	За	Нг	За	Нг	Су	За	Су	Ус
Герасіменка Аляксандр Міхайлавіч	025	Ад	Ад	Ад	Нг	За	За	Нг	Нг	Нг	За
Герасюк Іван Мікалаевіч	063	За	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Германчук Ігар Іванавіч	071	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Гетц Барыс Гаўрылавіч	402	За	За	За	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Гілевіч Ніл Сямёнавіч	077	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Глушкевіч Яўген Міхайлавіч	168	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Голубеў Валянцін Фёдаравіч	015	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Грушавы Генадзь Уладзіміравіч	041	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Грыб Мечыслаў Іванавіч	178	Ус	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Грыбанаў Уладзімір Міхайлавіч	007	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Грынёў Мікалай Фёдаравіч	305	За	За	За	За	За	Ус	Ус	За	Су	За
Гушаль Мікалай Рыгоравіч	200	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Гюнтэр Барыс Давідавіч	190	Нг	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Давідовіч Сяргей Фёдаравіч	043	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Далгалёў Васілій Барысавіч	229	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Дамашкевіч Мікалай Фёдаравіч	160	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Даменікан Мікалай Уладзіміравіч	113	За	Нг	За	Нг	За	За	Ус	За	Су	За
Данілевіч Іван Мікалаевіч	114	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Даніленка Віктар Дзмітрыевіч	308	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Даўжанкаў Уладзімір Сідаравіч	282	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Ус	За	Нг	За
Даўлюд Аляксей Уладзіміравіч	256	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Дваранiновіч Васілій Васільевіч	136	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Дзегцяроў Станіслаў Рыгоравіч	501	За	За	За	Нг	За	За	За	Нг	За	За
Дзейка Леанід Іванавіч	062	Су	За	За	Нг	За	За	За	Нг	За	За
Дземідзенка Валерый Аляксандравіч	191	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Дземянцей Мікалай Іванавіч	162	Ад	Ад	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Дзічкоўскі Аляксандр Аляксандравіч	107	Ус	За	За	Ус	За	За	За	Нг	За	За
Драбышэўская Інэса Міхайлаўна	193	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Драбышэўскі Пётр Іванавіч	294	Ус	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Драган Пётр Стэфанавіч	131	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Дражын Уладзімір Несцеравіч	080	За	Ус	За	За	За	За	Ус	За	Су	Ус
Дубоўскі Анатоль Ігнацьевіч	403	За	За	За	За	За	За	Су	За	Нг	Ус
Дубынін Віктар Пятровіч	307	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Ермалаеў Валерый Сямёнавіч	167	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Жук Анатоль Міхайлавіч	049	За	Нг	За	За	За	За	Су	За	Су	Нг
Жуковіч Яўген Барысавіч	704	Су	За	За	Нг	За	За	За	Нг	За	За
Жукоўскі Міхаіл Дзмітрыевіч	404	Нг	Нг	За	За	За	За	Нг	Нг	Нг	За
Жураўлёў Мікалай Іванавіч	405	За	За	Ус	За	За	За	Ус	За	Нг	За
Жыдзіляеў Іван Іванавіч	169	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Жэбрак Міхаіл Вікенцьевіч	249	За	Ус	Ус	Ус	Ус	Ус	Ус	За	Нг	Ус
Заблоцкі Уладзімір Мікалаевіч	035	Су	За	За	Нг	За	За	За	Нг	За	За
Завадскі Вікенцій Браніслаўавіч	069	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Зайцаў Мікалай Фядотавіч	406	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
З рэцкі Сцяпан Рыгоравіч	235	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
За арэнка Уладзімір Васільевіч	182	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Зв аў Леанід Аляксандравіч	276	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Зда віч Лявонцій Ульянавіч	039	Су	За	За	Нг	За	За	За	Нг	За	За
Зеле ін Валерый Іванавіч	124	Су	За	Нг	Нг	За	За	За	Нг	За	За
Іваноў Вадзім Міхайлавіч	604	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Івашкевіч Мар'ян Зэліслававіч	079	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Каваленак Уладзімір Васільевіч	065	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Кавалёў Альберт Андрэевіч	210	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Казлоў Генадзь Іванавіч	026	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	За	За
Казючыц Міхаіл Адамавіч	302	Нг	Нг	За	За	За	Ус	Су	За	Ус	Нг
Казяк Вінцэнты Іванавіч	272	За	За	Нг	Нг	За	Нг	Су	За	Су	Нг
Какарэка Георгій Георгіевіч	170	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Какоўка Віктар Фёдаравіч	176	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Калбаска Мікалай Ігнацьевіч	502	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Калмычкоў Іван Фядотавіч	251	Ус	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Калодка Аляксандр Сцяпанавіч	268	За	За	Нг	За	За	За	Ус	За	Нг	Нг
Камай Аляксей Сцяпанавіч	214	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Су	За	Су	Су
Канавалаў Уладзімір Яфімавіч	306	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Канапля Яўген Фёдаравіч	031	Нг	За	За	Нг	За	За	За	Су	За	За
Канцэвіч Аляксей Сямёнавіч	195	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Канюшык Мікалай Максімавіч	129	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Капытоў Мікалай Ермалаевіч	274	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Каратчэня Іван Міхайлавіч	057	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Су	За	Нг	Нг
Караўка Аляксандр Анатольевіч	503	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Карнієвіч Мікалай Фаміч	076	Нг	За	За	За	За	За	Нг	За	Нг	За
Карпаў Аляксей Аляксеевіч	284	Су	За	За	Ус	За	За	За	Су	За	За
Карпенка Генадзь Дзмітрыевіч	075	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Катушкін Пётр Міхайлавіч	303	За	За	За	За	За	Ус	Нг	Нг	Нг	За
Качан Міхаіл Арцём'евіч	407	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	За	Нг	Нг
Кебіч Вячаслаў Францавіч	120	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Кічкайла Аляксандр Трафімавіч	285	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Коваль Мікалай Мікалаевіч	408	За	Ус	За	За	За	Нг	Нг	За	Су	Нг
Козік Леанід Пятровіч	053	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	За
Комар Міхаіл Антонавіч	230	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Копач Міхаіл Аркадзьевіч	409	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Котаў Сяргей Міхайлавіч	243	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Крупнік Зоя Уладзіміраўна	605	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Крывецкі Мікалай Анатольевіч	126	За	Ус	Ус	Нг	Нг	Нг	Су	За	Су	Нг
Крыжаноўскі Мікалай Кірылавіч	086	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Крышталевіч Ульяна Феакцістаўна	410	За	За	Ус	Ус	Ус	Нг	Ус	За	Су	Нг
Кудлаш Уладзімір Уладзіміравіч	161	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Кудравец Віктар Міхайлавіч	237	Су	За	За	За	За	За	За	Ус	За	За
Кузьмянкоў Аляксандр Яўсеевіч	156	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Кузняцоў Вячаслаў Мікалаевіч	034	Ад	Ад	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Кузьма Анатоль Фаміч	266	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Кузюк Генадзь Уладзіміравіч	250	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Кулажанка Аляксей Мікалаевіч	411	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Кулакоў Уладзімір Панцялеевіч	153	Ус	За	За	За	За	За	Ус	За	Ус	За
Кулічкоў Аляксандр Мікалаевіч	286	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Курбаеў Уладзімір Аурдыевіч	238	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Курдзюкоў Валерый Мікалаевіч	258	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Кучынскі Віктар Францавіч	125	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Лабко Мікалай Мікалаевіч	110	За	За	За	За	За	За	Су	За	Су	За
Лавішкі Генадзь Міхайлавіч	166	За	За	За	За	За	За	Нг	За	Нг	За
Лазарэвіч Уладзімір Уладзіміравіч	226	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Лазебнік Віктар Міхайлавіч	412	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Лакцюшын Мікалай Іванавіч	413	Ус	За	За	За	За	За	За	За	Су	За
Лапавухаў Іван Хандратавіч	143	Су	За	Нг	За	За	За	За	Су	За	За
Леўчык Уладзімір Канстанцінавіч	233	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Літвінаў Віктар Кузьміч	103	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Лобач Мікалай Ігнатавіч	050	Ус	За	За	За	За	За	Нг	Нг	Нг	За
Ломаць Зянон Кузьміч	085	За	За	За	За	Нг	За	Нг	За	Су	За
Лужынскі Станіслаў Антонавіч	059	Нг	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Лукашоў Аляксандр Васільевіч	097	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Лукашэнка Аляксандр Рыгоравіч	310	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Любавіцкі Вячаслаў Віктаравіч	184	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Лябедзька Анатоль Уладзіміравіч	265	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Ляонаў Васілій Севасцьянавіч	299	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Лятко Аляксандр Аляксандравіч	254	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Маісееў Генадзь Фёдаравіч	175	Ус	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Макарэвіч Іосіф Адамавіч	082	За	Ус	За	За	За	За	За	За	Нг	Ус
Макейчанка Барыс Андрэевіч	068	За	За	За	За	Ус	Нг	Нг	За	Нг	Ус
Малахоўскі Аляксандр Канстанцінавіч	217	Нг	За	Нг	Нг	За	Нг	Нг	Ус	За	Нг
Малашка Віталій Аляксеевіч	030	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Мальшаў Уладзімір Мікалаевіч	219	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Мамчыц Аляксандр Іванавіч	296	Нг	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Мардашоў Анатоль Андрэевіч	145	Нг	За	За	За	За	За	Нг	Нг	За	За
Маркевіч Мікалай Мікалаевіч	241	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Маркоўскі Мікалай Марцінавіч	222	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Марозаў Васілій Фёдаравіч	416	За	За	За	Нг	Нг	За	Су	За	Су	За
Мартос Канстанцін Вікенцьевіч	108	За	За	Нг	За	За	За	Нг	Нг	За	За
Марыніч Міхаіл Афанасьевіч	023	Ус	За	Ус	За	Ус	За	За	За	Ус	За
Мацкевіч Мікалай Уладзіслававіч	504	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Мацюшонак Міхаіл Ямяльянавіч	298	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Мацюшэўскі Валерый Пятровіч	070	Ус	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Мачуленка Міхаіл Арцёмавіч	207	За	Ус	За	За	За	Нг	Су	За	Су	Нг
Машко Іван Рыгоравіч	259	За	За	За	За	За	Су	Су	За	Су	За
Мінчанка Пётр Захаравіч	415	За	За	За	За	За	За	Ус	За	Нг	За
Мінько Франц Францавіч	094	За	За	За	За	За	За	Нг	Нг	Нг	За
Міцько Пётр Антонавіч	088	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Мядзведзеў Андрэй Васільевіч	309	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Мядзелец Вадзім Андрэевіч	164	Ус	За	За	Нг	За	За	За	Нг	За	За
Мяць Баляслаў Станіслававіч	255	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Навумчык Сяргей Іосіфавіч	181	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Ніканчук Аляксей Сямёнавіч	117	Ус	За	За	Нг	За	За	За	Нг	За	За
Нікіцін Генадзь Іванавіч	055	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Новік Уладзімір Уладзіміравіч	018	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Новікаў Анатоль Мікалаевіч	414	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Новікаў Уладзімір Мяфодзьевіч	150	За	За	За	Нг	За	За	Су	За	Ус	За
Новікаў Яўген Віктаравіч	013	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Някрасаў Ігар Яўгенавіч	505	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Нялюбін Ігар Аляксандравіч	202	Нг	За	За	За	За	Ус	Су	За	Су	За
Нятылькін Анатоль Іванавіч	606	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Образаў Аляксандр Іванавіч	177	Нг	За	За	За	За	За	За	Нг	Нг	За
Пазьняк Зянон Станіслававіч	009	Су	За	За	Нг	За	За	За	Су	За	За
Пазюмка Аляксандр Раманавіч	292	За	Нг	За	За	За	За	Нг	За	Су	За
Палагеча Ігар Іванавіч	271	За	За	Нг	За	За	Ус	Су	За	Ус	За
Па[illegible]коў Сяргей Пятровіч	021	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Па[illegible]ў Павел Аляксеевіч	417	За	Нг	Нг	Ус	Ус	Нг	Су	За	Су	Су
Пап[illegible] Юрый Мікалаевіч	073	Нг	За	За	За	За	За	За	Нг	Нг	За
Пару[illegible]ь Аляксандр Уладзіміравіч	172	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Парф[illegible]нюк Яўген Сцяпанавіч	104	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Паўлаў Валерый Уладзіміравіч	032	Нг	За	За	Нг	Нг	За	Нг	Нг	За	За
Паўлоўскі Аляксандр Іванавіч	246	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Пахалок Мікалай Аляксандравіч	245	За	За	За	За	За	За	За	За	Нг	За
Пахілка Яўген Палікарпавіч	287	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Пісарэвіч Сцяпан Канстанцінавіч	123	За	Ус	За	Нг	За	Нг	Су	За	Нг	Нг
Піскароў Віктар Аляксандравіч	072	Нг	За	За	За	За	За	Ус	За	Нг	За
Піскуноў Анатоль Ігнацьевіч	607	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Плоцкі Раман Эдуардавіч	261	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	Нг	За
Пракаповіч Пётр Пятровіч	122	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Пракопаў Аляксандр Міхайлавіч	201	За	За	За	За	За	Ус	Су	За	Су	За
Протас Анатоль Несцеравіч	220	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Прывалаў Леанід Пятровіч	240	Нг	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Прышчэп Рыгор Фёдаравіч	418	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Пырх Ігар Іванавіч	197	Су	За	Су	За	За	За	За	Су	За	За
Пянькова Зінаіда Васільеўна	280	За	За	Нг	За	За	За	Нг	За	Нг	За
Радамысльскі Віктар Аляксандравіч	155	Су	За	За	Нг	За	За	За	Нг	За	За
Радзецкі Яўген Іванавіч	148	За	Ус	За	Нг	Нг	Нг	Су	За	Су	Нг
Радкевіч Леанід Іванавіч	042	Ус	За	За	За	За	Ус	За	Нг	Су	За
Рахатка Казімір Уладзіслававіч	260	Су	За	За	За	За	За	За	Ус	За	За
Русак Віктар Леанідавіч	048	Нг	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Русакевіч Уладзімір Васільевіч	116	Нг	За	За	За	За	За	Нг	За	Нг	За
Руцкі Дзмітрый Дзмітрыевіч	135	За	Ус	За	Ус	Ус	Ус	Ус	За	Нг	За
Савіцкі Барыс Парфёнавіч	187	Су	За	За	За	За	За	Нг	Су	За	За
Садоўскі Пётр Вікенцьевіч	046	Нг	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Саенка Аляксей Пятровіч	141	За	Су	Ус	Ус	Ус	Нг	Ус	Нг	Ус	Ус
Сакалоў Анатоль Дзмітрыевіч	052	За	За	За	За	За	За	За	За	Ус	За
Саковіч Васіль Андрэевіч	149	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Салдатава Ніна Ільінічна	705	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Салдатаў Мікалай Мікалаевіч	247	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Самойленка Віктар Рыгоравіч	159	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Самошчаў Уладзімір Васільевіч	293	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Самусевіч Раіса Мікалаеўна	304	За	За	За	За	За	Нг	Ус	За	Су	За
Сапранецкі Мікалай Кірылавіч	301	За	За	За	За	За	Нг	Нг	За	Нг	За
Сапронаў Уладзімір Аляксандравіч	089	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сарокін Валянцін Інакенцьевіч	422	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сасноў Аляксандр Віктаравіч	189	Нг	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Сасноўскі Міхаіл Барысавіч	423	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Селівончык Яўген Сцяпанавіч	011	Нг	За	За	Нг	За	Нг	Нг	Нг	Нг	За
Серада Мікалай Міхайлавіч	224	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сечка Леанід Ніканоравіч	198	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Сівіцкі Герард Уладзіслававіч	118	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сівіцкі Дзмітрый Аляксандравіч	278	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За	За
Сініцын Леанід Георгіевіч	279	Су	За	За	Нг	За	За	За	Нг	За	За
Сінчылін Васілій Ільіч	419	Ус	Ус	За	Нг	За	За	За	За	Су	Ус
Сіўчыкаў Анатоль Андрэевіч	142	Ус	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Скарабагацька Пётр Андрэевіч	128	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Скарынін Мікалай Паўлавіч	022	Су	За	За	За	За	За	За	За	Ус	За
Скрыцкі Уладзімір Фёдаравіч	420	За	За	За	За	За	Ус	Су	За	Су	За
Слабада Аляксандр Іванавіч	421	За	За	За	За	Нг	Нг	Ус	За	Нг	Нг
Слабчанка Сяргей Іванавіч	111	Ус	За	Су	За	За	За	За	Нг	За	За
Слесар Уладзімір Міхайлавіч	199	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Слямнёў Міхаіл Аляксандравіч	183	Нг	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Смоляр Іван Мікалаевіч	218	За	За	За	Нг	За	За	Нг	За	Нг	За
Спіглазаў Аляксандр Фёдаравіч	119	Нг	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Станкевіч Уладзімір Міхайлавіч	078	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Студзянцоў Уладзімір Міхайлавіч	004	За	Су	Су	Нг	Су	За	Су	За	Су	Су

-13-

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Судас Мікалай Міхайлавіч	223	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Су	За	Су	Нг
Сукач Міхаіл Данілавіч	216	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Сумар Канстанцін Андрэевіч	106	За	За	За	За	Нг	Нг	Су	За	Нг	Нг
Сушкевіч Баляслаў Іосіфавіч	109	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сцепаненка Аляксей Мікалаевіч	209	За	Нг	Нг	За	За	Нг	Су	За	Су	Нг
Сцепаненка Мікалай Іванавіч	185	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сыракваш Дзмітрый Іванавіч	087	Нг	За	За	За	За	За	Су	За	Су	За
Сямашка Іван Іванавіч	137	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Сямдзянава Галіна Георгіеўна	262	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	Нг
Сярдзюк Валерый Канстанцінавіч	194	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Сярэдзіч Іосіф Паўлавіч	133	Нг	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Тарасенка Леанід Рыгоравіч	019	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Толсцік Мікалай Апанасавіч	425	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Торманаў Фёдар Мікалаевіч	225	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Трафіменка Васілій Сяргеевіч	146	За	Ус	Ус	Нг	За	Нг	Нг	За	Ус	Ус
Траццякоў Аляксандр Аляксандравіч	426	За	За	За	За	Нг	За	Су	За	Су	За
Трусаў Алег Анатольевіч	033	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Трусаў Іван Іванавіч	051	За	Нг	За	Нг	За	За	Су	За	Су	Ус
Трухан Канстанцін Пятровіч	081	Ус	За	За	За	За	За	За	За	Ус	За
Турак Анатоль Мікалаевіч	227	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Удовікаў Міхаіл Дзмітрыевіч	098	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Уласенка Віктар Сямёнавіч	074	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Уліціна Лідзія Данілаўна	427	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Унучка Раман Іосіфавіч	263	Ад	Ад	Ад	За	Су	За	Су	За	Су	За
Уранюк Уладзімір Яўгенавіч	101	За	За	За	За	За	За	Нг	За	Нг	Ус
Усціновіч Алена Мікалаеўна	428	Нг	Нг	За	За	Нг	За	Нг	Нг	Нг	За
Фарфель Міхаіл Абрамавіч	091	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Федарчук Мікалай Аляксеевіч	180	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Федарэнка Віктар Мікалаевіч	099	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Флар'яновіч Аляксей Аляксеевіч	121	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Фрэйберг Андрэй Пятровіч	253	Ус	За	За	За	За	За	Ус	За	За	За
Халшчэўнікаў Якаў Іванавіч	205	Ус	За	За	За	За	Нг	За	За	За	За
Хацяшоў Эрнст Нячыпаравіч	045	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Хвошч Уладзімір Іванавіч	506	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Хейдараў Юрый Пятровіч	288	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Хітрык Уладзімір Макаравіч	706	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Холад Павел Ігнатавіч	067	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Цесавец Міхаіл Міхайлавіч	040	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Ціткоў Станіслаў Пятровіч	291	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Цітоў Іван Віктаравіч	127	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Ціханаў Іван Аляксандравіч	424	За	За	За	За	За	Нг	Нг	За	Нг	За
Ціхіня Валерый Гур'евіч	232	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Ціцянкоў Іван Іванавіч	300	За	За	За	За	За	Нг	Нг	За	Нг	За
Цішкевіч Альфонс Ільіч	095	За	Нг	За	Ус	За	За	Су	За	Нг	Нг
Цумараў Яўген Аляксандравіч	010	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Цялежнікаў Уладзімір Іванавіч	171	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Цярэшка Іван Іванавіч	151	За	Ус	Ус	Нг	За	Нг	Су	За	Су	Нг
Чаванькоў Яўген Іванавіч	204	Нг	За	За	Нг	За	За	За	Нг	Нг	Нг
Чакушоў Уладзімір Міхайлавіч	061	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Чарныш Уладзімір Рыгоравіч	100	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Ч[illegible]евічка Уладзімір Васільевіч	508	Нг	За	За	За	За	За	За	Нг	Нг	За
Чу[illegible]а Леанід Максімавіч	283	За	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Чы[illegible]н Віктар Іванавіч	186	Су	За	За	За	За	За	Ус	Ус	Ус	За
Чэп[illegible]к Васілій Васільевіч	158	За	Нг	Нг	Нг	За	Нг	Су	За	Су	Нг

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
		Пытанні:									
Чэх Георгій Данілавіч	139	Нг	За	За	За	За	За	За	За	Нг	За
Шакаў Міхаіл Логвінавіч	273	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Шаладонаў Васілій Іванавіч	206	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Шарко Мікалай Піліпавіч	707	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Шаўнін Аляксей Мікалаевіч	267	Ад	Ал	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Шаўцоў Уладзімір Міхайлавіч	221	Су	За	За	За	За	За	За	Ус	За	За
Шачак Васілій Міхайлавіч	084	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Шкапіч Павел Паўлавіч	092	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Шкурко Валянцін Пятровіч	203	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Штокін Аляксандр Мікалаевіч	165	Су	За	За	За	За	За	За	Ус	За	За
Шут Аляксандр Аляксандравіч	066	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Шушкевіч Станіслаў Станіслававіч	044	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Шыдлавец Аляксандр Мікалаевіч	192	Нг	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Шылько Баляслаў Півусавіч	157	Ад	Ад	Ад	Ал	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Шымчук Яўген Пятровіч	115	Нг	Нг	За	За	За	За	Нг	Су	За	За
Шыпко Аляксандр Яўгенавіч	147	Су	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Шэйман Віктар Уладзіміравіч	105	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Юркевіч Мікалай Аляксандравіч	242	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Якабсон Аляксандр Серафімавіч	231	Нг	Нг	За	За	За	За	За	Нг	Нг	За
Якубец Мікалай Захаравіч	112	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Якубоўскі Міхаіл Іванавіч	056	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Янец Анатоль Анатольевіч	270	Су	За	За	За	За	За	За	Су	За	За
Яскевіч Генрых Сямёнавіч	285	Нг	За	За	За	Нг	За	Нг	За	Нг	За
Ястраб Валянціна Аркадзьеўна	090	Нг	За	За	За	За	За	За	Ус	Су	За

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Абухоў Аляксандр Іванавіч	234	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Авечкін Аляксандр Пятровіч	429	За	За	Нг	Нг	Су	Нг	Нг	Нг	Нг	Су
Авін Іван Іванавіч	152	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Аксаміт Мікалай Уладзіміравіч	248	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Аламліеў Віктар Пятровіч	134	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Алешчанка Міхаіл Пятровіч	297	За	За	Ус	За	Ус	Нг	За	Ус	Ус	За
Андрэенка Уладзімір Аляксандравіч	213	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Андрэйчанка Уладзімір Паўлавіч	144	За	За	Нг	За	Су	Нг	За	За	За	За
Анісенка Таццяна Міхайлаўна	702	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Антоненка Мікалай Ільіч	601	За	За	За	За	За	За	За	За	Нг	За
Антончык Сяргей Антонавіч	017	Нг	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За
Апацкі Аляксандр Мікалаевіч	064	За	За	За	Нг	Нг	За	За	За	За	За
Арцымена Дзмітрый Канстанцінавіч	264	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Аўчыннік Уладзімір Мітрафанавіч	701	Ад	Ал	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Бабарыкіна Ганна Іванаўна	401	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	За	За	Нг	Нг
Бабачонак Станіслаў Ульянавіч	277	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Багаўцоў Эдуард Аляксандравіч	289	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Балоцін Міхаіл Андрэевіч	239	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Бамбіза Іван Міхайлавіч	228	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Бараноўскі Валяр'ян Уладзіміравіч	196	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Бардоўскі Міхаіл Рыгоравіч	602	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Барсукоў Сталій Якаўлевіч	603	За	За	За	За	Ус	За	За	За	За	За
Баршчэўскі Леанід Пятровіч	174	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Барысенка Анатоль Яўгенавіч	703	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Бачароў Яўген Міхайлавіч	179	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Беленькі Юрый Адамавіч	036	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Белы Аляксандр Леанідавіч	252	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Бойка Мікалай Іванавіч	001	За	За	Нг	За	Ус	За	За	За	За	За
Бокач Аляксандр Іосіфавіч	140	За	За	Ус	За	Нг	Ус	За	За	За	За
Боршч Аляксей Афанасьевіч	244	За	За	За	За	Нг	Нг	За	За	Нг	За
Борыс Васілій Іванавіч	138	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Бродскі Іван Сяргеевіч	093	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Бубневіч Сяргей Дзмітрыевіч	058	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Булахаў Дзмітрый Пятровіч	275	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Бурачкоў Валянцін Фёдаравіч	281	За	За	За	За	Нг	За	За	За	За	За
Бядулін Яўген Макаравіч	102	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Бярдаўцаў Сяргей Вадзімавіч	173	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Вайцешык Анатоль Міхайлавіч	130	За	За	Ус	За	Ус	Ус	Нг	Нг	Нг	Нг
Вайцянкоў Мікалай Рыгоравіч	212	За	За	Ус	За	Су	Ус	Ус	За	Нг	За
Васілеўскі Міхаіл Уладзіміравіч	163	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Васільеў Васілій Іванавіч	257	За	За	За	За	Нг	За	За	Нг	За	За
Баўчэцкі Уладзімір Вячаслававіч	096	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Вахрамееў Кірыл Варфаламеевіч	047	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Вашкевіч Іосіф Фёдаравіч	012	За	За	За	За	Нг	За	За	За	За	За
Верабей Уладзімір Сцяпанавіч	211	За	За	За	За	Ус	За	За	За	За	За
Веславухаў Міхаіл Мікалаевіч	154	За	За	За	За	Нг	За	За	Нг	За	За
Волкаў Анатоль Ягоравіч	132	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Вя[illegible]ічка Валянцін Уладзіміравіч	215	За	За	Ус	За	Су	Нг	За	Нг	За	За
Вя[illegible]інскі Аляксандр Эдмундавіч	269	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Вяр[illegible]інскі Анатоль Ільіч	005	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Вяч[illegible]скі Рыгор Арсеньявіч	054	Ад	Ад	Ад	Ад	Ал	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Галу[illegible]віч Вольга Мікалаеўна	024	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
ГанЧар Віктар Іосіфавіч	006	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За	За

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Гаркун Уладзімір Гіляравіч	060	За	За	Нг	За	Нг	За	За	Нг	За	За
Гарэлік Мікалай Мікалаевіч	083	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Гацко Адам Іванавіч	290	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Герасімаў Уладзімір Сяргеевіч	208	За	За	Нг	Нг	Су	Су	За	Нг	За	За
Герасіменка Аляксандр Міхайлавіч	025	За	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Герасюк Іван Мікалаевіч	063	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Германчук Ігар Іванавіч	071	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Гетц Барыс Гаўрылавіч	402	Нг	За	За	За	Нг	За	За	За	За	За
Гілевіч Ніл Сямёнавіч	077	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Глушкевіч Яўген Міхайлавіч	168	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Голубеў Валянцін Фёдаравіч	015	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Грушавы Генадзь Уладзіміравіч	041	За	За	За	За	За	За	За	За	За	Нг
Грыб Мечыслаў Іванавіч	178	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Грыбанаў Уладзімір Міхайлавіч	007	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Грынёў Мікалай Фёдаравіч	305	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	За	Нг	Нг	Нг
Гушаль Мікалай Рыгоравіч	200	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Гюнтэр Барыс Давідавіч	190	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Давідовіч Сяргей Фёдаравіч	043	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Далгалёў Васілій Барысавіч	229	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Дамашкевіч Мікалай Фёдаравіч	160	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Даменікан Мікалай Уладзіміравіч	113	За	За	Ус	Ус	Су	Нг	За	Ус	За	Нг
Данілевіч Іван Мікалаевіч	114	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Даніленка Віктар Дзмітрыевіч	308	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Даўжэнкаў Уладзімір Сідаравіч	282	За	За	Су	За	Су	Нг	За	Нг	Нг	Нг
Даўлюд Аляксей Уладзіміравіч	256	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Дваранінавіч Васілій Васільевіч	136	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Дзегцяроў Станіслаў Рыгоравіч	501	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Дзейка Леанід Іванавіч	062	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Дземідзенка Валерый Аляксандравіч	191	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Дземянцей Мікалай Іванавіч	162	За	За	Нг	Нг	Нг	За	За	Нг	Нг	За
Дзічкоўскі Аляксандр Аляксандравіч	107	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Драбышэўская Інэса Міхайлаўна	193	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Драбышэўскі Пётр Іванавіч	294	За	За	Ус	Ус	Ус	За	За	За	За	За
Драган Пётр Стэфанавіч	131	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Дражын Уладзімір Несцеравіч	080	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Дубоўскі Анатоль Ігнацьевіч	403	За	За	За	Нг	За	За	За	За	За	За
Дубынін Віктар Пятровіч	307	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Ермалаеў Валерый Сямёнавіч	167	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Жук Анатоль Міхайлавіч	049	За	За	Нг	Нг	Су	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Жуковіч Яўген Барысавіч	704	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Жукоўскі Міхаіл Дзмітрыевіч	404	За	За	За	За	Нг	За	За	Нг	Нг	Нг
Жураўлёў Мікалай Іванавіч	405	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	За	За	За	За
Жыдзіляеў Іван Іванавіч	169	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Жэбрак Міхаіл Вікенцьевіч	249	За	За	Ус	Нг	Ус	Ус	Ус	Ус	Ус	Ус
Заблоцкі Уладзімір Мікалаевіч	035	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Завадскі Вікенцій Браніслававіч	069	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Зайцаў Мікалай Фядотавіч	406	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Зарэцкі Сцяпан Рыгоравіч	235	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Захарэнка Уладзімір Васільевіч	182	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Зеераў Леанід Аляксандравіч	276	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Зданевіч Лявонцій Ульянавіч	039	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Зеленін Валерый Іванавіч	124	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Іваноў Вадзім Міхайлавіч	604	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Івашкевіч Мар'ян Заліслававіч	079	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Кавалёнак Уладзімір Васільевіч	065	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Кавалёў Альберт Андрэевіч	210	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Казлоў Генадзь Іванавіч	026	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Кезючыц Міхаіл Адамавіч	302	За	За	Ус	За	Су	Нг	За	За	За	За
Казяк Вінцэнты Іванавіч	272	За	За	Су	Су	Су	Су	За	Су	Су	Су
Какарэка Георгій Георгіевіч	170	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Какоўка Віктар Фёдаравіч	176	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Калбаска Мікалай Ігнацьевіч	502	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Калмычкоў Іван Фядотавіч	251	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Калодка Аляксандр Сцяпанавіч	268	Нг	За	Нг	За	Нг	За	За	Нг	За	Нг
Камай Аляксей Сцяпанавіч	214	За	За	Су	Нг	Су	Су	За	За	Нг	Нг
Канавалаў Уладзімір Яфімавіч	306	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Канапля Яўген Фёдаравіч	031	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Канцэвіч Аляксей Сямёнавіч	195	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Канюшык Мікалай Максімавіч	129	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Капытоў Мікалай Ермалаевіч	274	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Каратчэня Іван Міхайлавіч	057	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Караўка Аляксандр Анатольевіч	503	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Карніевіч Мікалай Фаміч	076	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	За	За	Нг	За
Карпаў Аляксей Аляксеевіч	284	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Карпенка Генадзь Дзмітрыевіч	075	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Катушкін Пётр Міхайлавіч	303	За	За	За	За	Нг	За	За	За	За	За
Качан Міхаіл Арцём'евіч	407	За	За	Нг	Нг	Су	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Кебіч Вячаслаў Францавіч	120	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	За
Кічкайла Аляксандр Трафімавіч	285	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Коваль Мікалай Мікалаевіч	408	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	За	За
Козік Леанід Пятровіч	053	За	За	За	Нг	Нг	За	За	Нг	Нг	За
Комар Міхаіл Антонавіч	230	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Копач Міхаіл Аркадзьевіч	409	За	За	За	Нг	Нг	За	За	За	За	За
Котаў Сяргей Міхайлавіч	243	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Крупнік Зоя Уладзіміраўна	605	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За	За
Крывецкі Мікалай Анатольевіч	126	За	За	Су	Нг	Су	Нг	За	Нг	Нг	Нг
Крыжаноўскі Мікалай Кірылавіч	086	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Крышталевіч Ульяна Феакціставна	410	За	За	Нг	Ус	Нг	Нг	Ус	Ус	Ус	Нг
Кудлаш Уладзімір Уладзіміравіч	161	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	За	За	Нг	Нг
Кудравец Віктар Міхайлавіч	237	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Кузмянкоў Аляксандр Яўсеевіч	156	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Кузняцоў Вячаслаў Мікалаевіч	034	За	За	За	За	За	За	За	За	Нг	За
Кузьма Анатоль Фаміч	266	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Кузюк Генадзь Уладзіміравіч	250	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Кулажанка Аляксей Мікалаевіч	411	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Кулэкоў Уладзімір Панцялеевіч	153	За	За	Ус	За	Нг	За	За	За	Ус	За
Кулічкоў Аляксандр Мікалаевіч	286	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Курбаеў Уладзімір Аурдыевіч	236	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Курдзюкоў Валерый Мікалаевіч	258	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Кучынскі Віктар Францавіч	125	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Лабко Мікалай Мікалаевіч	110	За	За	За	За	Су	За	За	Нг	За	За
Лавіцкі Генадзь Міхайлавіч	166	За	За	За	За	За	За	За	За	Нг	За
Лазарэвіч Уладзімір Уладзіміравіч	226	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Л зебнік Віктар Міхайлавіч	412	За	За	За	За	Ус	За	За	Су	За	За
Ла цюшын Мікалай Іванавіч	413	За	За	За	За	Нг	Нг	Нг	За	За	За
Ла вухаў Іван Кандратавіч	143	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Леў ык Уладзімір Канстанцінавіч	233	За	За	За	За	Ус	За	За	За	За	За
Літв наў Віктар Кузьміч	103	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад

-18-

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Лобач Мікалай Іванавіч	050	За	За	За	За	За	За	Нг	Нг	За	За
Ломаць Зянон Кузьміч	085	За	За	За	За	Ус	Ус	За	Ус	Нг	Нг
Лужынскі Станіслаў Антонавіч	059	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Лукашоў Аляксандр Васільевіч	097	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Лукашэнка Аляксандр Рыгоравіч	310	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Любавіцкі Вячаслаў Віктаравіч	184	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Лябедзька Анатоль Уладзіміравіч	265	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Лявонаў Васілій Севасцьянавіч	299	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Лятко Аляксандр Аляксандравіч	254	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Маісееў Генадзь Фёдаравіч	175	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Макарэвіч Іосіф Адамавіч	082	За	За	Ус	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Макейчанка Барыс Андрэевіч	068	За	За	Ус	Ус	Ус	За	За	Ус	Нг	Нг
Малахоўскі Аляксандр Канстанцінавіч	217	За	За	Ус	Нг	Ус	За	За	За	Ус	За
Малашка Віталій Аляксеевіч	030	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Мальшаў Уладзімір Мікалаевіч	219	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Мамчыц Аляксандр Іванавіч	296	За	За	Ус	За	Ус	Ус	За	За	За	За
Мардашоў Анатоль Андрэевіч	145	За	За	Нг	За	Нг	За	За	За	За	За
Маркевіч Мікалай Мікалаевіч	241	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Маркоўскі Мікалай Марцінавіч	222	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Марозаў Васілій Фёдаравіч	416	За	За	За	За	Су	Ус	За	Нг	За	За
Мартос Канстанцін Вікенцьевіч	108	За	За	За	За	Нг	Нг	За	Нг	За	За
Марыніч Міхаіл Афанасьевіч	023	За	За	За	За	Ус	За	За	За	За	За
Мацкевіч Мікалай Уладзіслававіч	504	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Мацюшонак Міхаіл Ямяльянавіч	298	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Мацюшэўскі Валерый Пятровіч	070	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Мачуленка Міхаіл Арцёмавіч	207	За	За	Су	Су	Су	Су	За	Нг	За	За
Машко Іван Рыгоравіч	259	За	За	За	За	Су	Ус	За	Нг	Су	За
Мінчанка Пётр Захаравіч	415	Нг	За	Нг	Нг	Нг	Нг	За	Нг	За	За
Мінько Франц Францавіч	094	За	За	За	За	Нг	За	За	За	За	За
Міцько Пётр Антонавіч	088	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Мядзведзеў Андрэй Васільевіч	309	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Мядзелец Вадзім Андрэевіч	164	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За	За
Мяць Баляслаў Станіслававіч	255	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Навумчык Сяргей Іосіфавіч	181	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Нікнчук Аляксей Сямёнавіч	117	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Нікіцін Генадзь Іванавіч	055	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Новік Уладзімір Уладзіміравіч	018	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Новікаў Анатоль Мікалаевіч	414	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Новікаў Уладзімір Мяфодзьевіч	150	За	За	За	За	Ус	За	За	За	За	За
Новікаў Яўген Віктаравіч	013	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Някрасаў Ігар Яўгенавіч	505	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Нялюбін Ігар Аляксандравіч	202	За	За	За	За	Су	За	За	Су	Нг	За
Нятылькін Анатоль Іванавіч	606	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Образаў Аляксандр Іванавіч	177	За	За.	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Пазьняк Зянон Станіслававіч	009	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Пазюмка Аляксандр Раманавіч	292	За	За	За	Нг	Нг	Нг	За	За	За	За
Палагеча Ігар Іванавіч	271	Нг	Нг	За	За	Ус	Ус	За	Нг	За	За
Папкоў Сяргей Пятровіч	021	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Папоў Павел Аляксеевіч	417	За	За	Ус	Нг	Ус	Нг	За	Нг	Нг	Нг
Папоў Юрый Мікалаевіч	073	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Паруль Аляксандр Уладзіміравіч	172	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Парфянюк Яўген Сцяпанавіч	104	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Паўлаў Валерый Уладзіміравіч	032	За	За	За	За	Нг	Нг	За	За	За	За
Паўлоўскі Аляксандр Іванавіч	246	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За

-19-

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Пахалок Мікалай Аляксандравіч	245	За	За	За	За	Су	За	За	Нг	Нг	За
Пахілка Яўген Палікарпавіч	287	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Пісарэвіч Сцяпан Канстанцінавіч	123	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Піскароў Віктар Аляксандравіч	072	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Піскуноў Анатоль Ігнацьевіч	607	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Плоцкі Раман Эдуардавіч	261	За	За	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Пракаповіч Пётр Пятровіч	122	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Пракопаў Аляксандр Міхайлавіч	201	За	За	Нг	За	Су	Нг	За	Су	Нг	За
Протас Анатоль Несцеравіч	220	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Прывалаў Леанід Пятровіч	240	За	За	За	За	За	За	За	За	Нг	За
Прышчэп Рыгор Фёдаравіч	418	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Пырх Ігар Іванавіч	197	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За	За
Пянькова Зінаіда Васільеўна	280	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	За	Нг	Нг	За
Радамысльскі Віктар Аляксандравіч	155	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Радзецкі Яўген Іванавіч	148	За	За	Ус	За	Су	Нг	Ус	Нг	Ус	Ус
Радкевіч Леанід Іванавіч	042	За	За	За	За	Ус	За	За	Ус	Ус	За
Рахатка Казімір Уладзіслававіч	260	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Русак Віктар Леанідавіч	048	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Русакевіч Уладзімір Васільевіч	116	За	За	За	За	Ус	За	За	За	За	За
Руцкі Дзмітрый Дзмітрыевіч	135	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Савіцкі Барыс Парфёнавіч	187	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Садоўскі Пётр Вікенцьевіч	046	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Саенка Аляксей Пятровіч	141	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Сакалоў Анатоль Дзмітрыевім	052	За	За	За	За	Ус	За	За	За	За	За
Саковіч Васіль Андрэевіч	149	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Салдатава Ніна Ільінічна	705	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Салдатаў Мікалай Мікалаевіч	247	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Самойленка Віктар Рыгоравіч	159	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Самошчаў Уладзімір Васільевіч	293	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Самусевіч Раіса Мікалаеўна	304	Нг	За	Нг	Нг	Нг	Нг	За	Нг	За	Нг
Сапранецкі Мікалай Кірылавіч	301	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	За	Нг	Нг	За
Сапронаў Уладзімір Аляксандравіч	089	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сарокін Валянцін Інакенцьевіч	422	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сасноў Аляксандр Віктаравіч	189	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Сасноўскі Міхаіл Барысавіч	423	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Селівончык Яўген Сцяпанавіч	011	За	За	За	За	Нг	За	За	За	Нг	За
Серада Мікалай Міхайлавіч	224	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сечка Леанід Ніканоравіч	198	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Сівіцкі Герард Уладзіслававіч	118	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сівіцкі Дзмітрый Аляксандравіч	278	За	За	За	За	Су	За	За	За	За	За
Сініцын Леанід Георгіевіч	279	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Сінчылін Васілій Ільіч	419	За	За	Су	За	Нг	Ус	За	За	Нг	Нг
Сіўчыкаў Анатоль Андрэевіч	142	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Скарабагацька Пётр Андрэевіч	128	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Скарынін Мікалай Паўлавіч	022	За	За	За	За	Ус	За	За	За	За	За
Скрыцкі Уладзімір Фёдаравіч	420	За	За	Ус	Нг	Ус	Нг	За	Нг	Нг	Нг
Слабада Аляксандр Іванавіч	421	Нг	За	За	За	Нг	За	За	За	Нг	За
Слабчанка Сяргей Іванавіч	111	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Сл[illegible]сар Уладзімір Міхайлавіч	199	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сл[illegible]нёў Міхаіл Аляксандравіч	183	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Смо[illegible]эр Іван Мікалаевіч	218	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Спіг[illegible]азаў Аляксандр Фёдаравіч	119	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Станкевіч Уладзімір Міхайлавіч	078	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Студзянцоў Уладзімір Міхайлавіч	004	За	За	Су	За	Су	Су	За	Су	За	За

-20-

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Судас Мікалай Міхайлавіч	223	За	За	Нг	Нг	Су	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Сукач Міхаіл Данілавіч	216	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Сумар Канстанцін Андрэевіч	106	За	За	Нг	За	Нг	За	За	Нг	Нг	Нг
Сушкевіч Баляслаў Іосіфавіч	109	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сцепаненка Аляксей Мікалаевіч	209	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Сцепаненка Мікалай Іванавіч	185	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сыракваш Дзмітрый Іванавіч	087	За	За	Нг	За	За	За	За	Нг	За	За
Сямашка Іван Іванавіч	137	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Сямдзянава Галіна Георгіеўна	262	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Сярдзюк Валерый Канстанцінавіч	194	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Сярэдзіч Іосіф Паўлавіч	133	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Тарасенка Леанід Рыгоравіч	019	За	За	За	За	За	[illegible]	За	За	За	За
Толсцік Мікалай Апанасавіч	425	За	За	Ус	Нг	Ус	Нг	За	Нг	Нг	Нг
Торманаў Фёдар Мікалаевіч	225	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Трафіменка Васілій Сяргеевіч	146	За	За	Нг	Нг	Су	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Траццякоў Аляксандр Аляксандравіч	426	За	За	Нг	Нг	Су	Нг	За	За	За	За
Трусаў Алег Анатольевіч	033	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Трусаў Іван Іванавіч	051	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Трухан Канстанцін Пятровіч	081	За	За	Ус	За	Нг	Нг	За	Нг	Нг	Нг
Турак Анатоль Мікалаевіч	227	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Удовікаў Міхаіл Дзмітрыевіч	098	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Уласенка Віктар Сямёнавіч	074	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Уліціна Лідзія Данілаўна	427	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Унучка Раман Іосіфавіч	263	За	Су	За	За	Ус	Ус	За	Ус	За	За
Уранюк Уладзімір Яўгенавіч	101	За	За	Ус	Ус	Ус	За	За	За	Нг	Нг
Усціновіч Алена Мікалаеўна	428	За	За	За	Ус	Нг	За	За	Нг	За	За
Фарфель Міхаіл Абрамавіч	091	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Федарчук Мікалай Аляксеевіч	180	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Федарэнка Віктар Мікалаевіч	099	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Флар'яновіч Аляксей Аляксеевіч	121	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Фрэйберг Андрэй Пятровіч	253	За	За	За	За	Ус	За	За	За	За	За
Халшчэўнікаў Якаў Іванавіч	205	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Хацяшоў Эрнст Нячыпаравіч	045	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Хвошч Уладзімір Іванавіч	506	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Хейдараў Юрый Пятровіч	288	За	За	Нг	За	Нг	Нг	За	За	За	За
Хітрык Уладзімір Макаравіч	706	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Холад Павел Ігнатавіч	067	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Цесавец Міхаіл Міхайлавіч	040	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Ціткоў Станіслаў Пятровіч	291	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Цітоў Іван Віктаравіч	127	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Ціханаў Іван Аляксандравіч	424	За	За	Ус	Ус	Ус	Ус	За	Нг	Нг	Нг
Ціхіня Валерый Гур'евіч	232	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Ціцянкоў Іван Іванавіч	300	За	За	Нг	Ус	Ус	Ус	За	Ус	Нг	Нг
Цішкевіч Альфонс Ільіч	095	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	За	Нг
Цумараў Яўген Аляксандравіч	010	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Цялежнікаў Уладзімір Іванавіч	171	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Цярэшка Іван Іванавіч	151	За	За	Ус	Нг	Су	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Чаванькоў Яўген Іванавіч	204	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Чакушоў Уладзімір Міхайлавіч	061	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Чарныш Уладзімір Рыгоравіч	100	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Чувічка Уладзімір Васільевіч	508	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	За
Чура Леанід Максімавіч	283	За	За	Нг	За	Нг	За	За	За	Нг	Нг
Чырун Віктар Іванавіч	186	За	За	Ус	За	Ус	За	За	За	За	За
Чэпік Васілій Васільевіч	158	За	За	Су	За	Су	Нг	За	Нг	За	За

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Чэх Георгій Данілавіч	139	За	За	За	За	Нг	За	За	За	За	За
Шакаў Міхаіл Логвінавіч	273	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Шаладонаў Васілій Іванавіч	206	За	За	За	За	Ус	За	За	За	За	За
Шарко Мікалай Пілілавіч	707	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Шаўнін Аляксей Мікалаевіч	267	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Шаўцоў Уладзімір Міхайлавіч	221	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Шачак Васілій Міхайлавіч	084	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Шкапіч Павел Паўлавіч	092	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Шкурко Валянцін Пятровіч	203	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Штокін Аляксандр Мікалаевіч	165	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Шут Аляксандр Аляксандравіч	066	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Шушкевіч Станіслаў Станіслававіч	044	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Шыдлавец Аляксандр Мікалаевіч	192	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Шылько Баляслаў Півусавіч	157	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Шымчук Яўген Пятровіч	115	За	За	За	За	За	За	За	За	За	Нг
Шыпко Аляксандр Яўгенавіч	147	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Шэйман Віктар Уладзіміравіч	105	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Юркевіч Мікалай Аляксандравіч	242	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Якабсон Аляксандр Серафімавіч	231	За	За	За	За	Нг	За	За	За	За	За
Якубец Мікалай Захаравіч	112	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Якубоўскі Міхаіл Іванавіч	056	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Янец Анатоль Анатольевіч	270	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Яскевіч Генрых Сямёнавіч	295	За	За	Нг	Ус	Нг	Нг	За	За	Нг	За
Ястраб Валянціна Аркадзьеўна	090	За	За	За	За	За	За	За	За	За	За

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 31	32	33	34	35	36	37	38	39
Абухоў Аляксандр Іванавіч	234	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Авечкін Аляксандр Пятровіч	429	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Авін Іван Іванавіч	152	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Аксаміт Мікалай Уладзіміравіч	248	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Аляміеў Віктар Пятровіч	134	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Алешчанка Міхаіл Пятровіч	297	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Андрэенка Уладзімір Аляксандравіч	213	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Андрэйчанка Уладзімір Паўлавіч	144	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Анісенка Таццяна Міхайлаўна	702	Ад	Ад	Ал	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Антоненка Мікалай Ільіч	601	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Антончык Сяргей Антонавіч	017	За	За	За	За	За	[illegible]	За	За	Нг
Апацкі Аляксандр Мікалаевіч	064	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Арцьменя Дзмітрый Канстанцінавіч	264	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Аўчыннік Уладзімір Мітрафанавіч	701	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Бабарыкіна Ганна Іванаўна	401	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Бабачонак Станіслаў Ульянавіч	277	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Багаўцоў Эдуард Аляксандравіч	289	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Балоцін Міхаіл Андрэевіч	239	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Бамбіза Іван Міхайлавіч	228	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Бараноўскі Валяр'ян Уладзіміравіч	196	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Бардоўскі Міхаіл Рыгоравіч	602	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Барсукоў Сталій Якаўлевіч	603	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Баршчэўскі Леанід Пятровіч	174	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Барысенка Анатоль Яўгенавіч	703	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Бачароў Яўген Міхайлавіч	179	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Беленькі Юрый Адамавіч	036	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Белы Аляксандр Леанідавіч	252	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Бойка Мікалай Іванавіч	001	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Бокач Аляксандр Іосіфавіч	140	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Боршч Аляксей Афанасьевіч	244	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Борыс Васілій Іванавіч	138	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Бродскі Іван Сяргеевіч	093	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Бубневіч Сяргей Дзмітрыевіч	058	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Булахаў Дзмітрый Пятровіч	275	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Бурачкоў Валянцін Фёдаравіч	281	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Бядулін Яўген Макаравіч	102	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Бярдаўцаў Сяргей Вадзімавіч	173	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Вайцешык Анатоль Міхайлавіч	130	За	За	За	За	За	За	За	За	Нг
Вайцянкоў Мікалай Рыгоравіч	212	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Васілеўскі Міхаіл Уладзіміравіч	163	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Васільеў Васілій Іванавіч	257	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Ваўчэцкі Уладзімір Вячаслававіч	096	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Вахрамееў Кірыл Варфаламеевіч	047	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Вашкевіч Іосіф Фёдаравіч	012	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Верабей Уладзімір Сцяпанавіч	211	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Веславухаў Міхаіл Мікалаевіч	154	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Волкаў Анатоль Ягоравіч	132	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Вялічка Валянцін Уладзіміравіч	215	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Вярцінскі Аляксандр Эдмундавіч	269	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Вярцінскі Анатоль Ільіч	005	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Вячэрскі Рыгор Арсеньявіч	054	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Галубовіч Вольга Мікалаеўна	024	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Ганчар Віктар Іосіфавіч	006	За	За	За	За	За	За	За	За	За

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 31	32	33	34	35	36	37	38	39
Гаркун Уладзімір Гіляравіч	060	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Гарэлік Мікалай Мікалаевіч	083	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Гацко Адам Іванавіч	230	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Герасімаў Уладзімір Сяргеевіч	208	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Герасіменка Аляксандр Міхайлавіч	025	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Герасюк Іван Мікалаевіч	063	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Германчук Ігар Іванавіч	071	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Гетц Барыс Гаўрылавіч	402	За	За	За	Нг	За	За	За	За	За
Гілевіч Ніл Сямёнавіч	077	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Глушкевіч Яўген Міхайлавіч	168	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Голубеў Валянцін Фёдаравіч	015	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Грушавы Генадзь Уладзіміравіч	041	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Грыб Мечыслаў Іванавіч	178	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Грыбанаў Уладзімір Міхайлавіч	007	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Грынёў Мікалай Фёдаравіч	305	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Гушаль Мікалай Рыгоравіч	200	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Гюнтэр Барыс Давідавіч	190	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Давідовіч Сяргей Фёдаравіч	043	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Далгалёў Васілій Барысавіч	229	За	За	За	За	За	За	Нг	Нг	За
Дамашкевіч Мікалай Фёдаравіч	160	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Даменікан Мікалай Уладзіміравіч	113	За	За	За	За	За	За	За	За	Нг
Данілевіч Іван Мікалаевіч	114	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Даніленка Віктар Дзмітрыевіч	308	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Даўжэнкаў Уладзімір Сідаравіч	282	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Даўлюд Аляксей Уладзіміравіч	256	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Дваранінові́ч Васілій Васільевіч	138	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Дзегцяроў Станіслаў Рыгоравіч	501	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Дзейка Леанід Іванавіч	062	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Дземідзенка Валерый Аляксандравіч	191	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Дземянцей Мікалай Іванавіч	162	Нг	За	За	Нг	За	За	За	Нг	Нг
Дзічкоўскі Аляксандр Аляксандравіч	107	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Драбышэўская Інэса Міхайлаўна	193	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Драбышэўскі Пётр Іванавіч	294	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Драган Пётр Стэфанавіч	131	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Дражын Уладзімір Несцеравіч	080	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Дубоўскі Анатоль Ігнацьевіч	403	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Дубынін Віктар Пятровіч	307	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Ермалаеў Валерый Сямёнавіч	187	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Жук Анатоль Міхайлавіч	049	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Жуковіч Яўген Барысавіч	704	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Жукоўскі Міхаіл Дзмітрыевіч	404	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Жураўлёў Мікалай Іванавіч	405	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Жыдзіляеў Іван Іванавіч	169	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Жэбрак Міхаіл Вікенцьевіч	249	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Заблоцкі Уладзімір Мікалаевіч	035	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Завадскі Вікенцій Браніслававіч	069	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Зайцаў Мікалай Фядотавіч	406	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
За[illegible]эцкі Сцяпан Рыгоравіч	235	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
За[illegible]рэнка Уладзімір Васільевіч	182	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Зве[illegible]эў Леанід Аляксандравіч	276	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Здан[illegible]віч Лявонцій Ульянавіч	039	За	За	За	За	За	За	За	За	Нг
Зеленін Валерый Іванавіч	124	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Іваноў Вадзім Міхайлавіч	604	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Івашкевіч Мар'ян Здзіслававіч	079	За	За	За	За	За	За	За	За	За

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 31	32	33	34	35	36	37	38	39
Каваленак Уладзімір Васільевіч	065	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Кавалёў Альберт Андрэевіч	210	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Казлоў Генадзь Іванавіч	026	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Казючыц Міхаіл Адамавіч	302	За	За	За	За	За	За	За	Нг	За
Казяк Вінцэнты Іванавіч	272	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Какарэка Георгій Георгіевіч	170	За	За	За	За	За	За	За	Нг	За
Какоўка Віктар Фёдаравіч	176	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Калбаска Мікалай Ігнацьевіч	502	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Калмычкоў Іван Фядотавіч	251	За	За	За	Нг	За	За	За	За	Нг
Каледка Аляксандр Сцяпанавіч	268	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Камай Аляксей Сцяпанавіч	214	За	За	За	За	За	За	За	Нг	За
Канавалаў Уладзімір Яфімавіч	306	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Канапля Яўген Фёдаравіч	031	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Канцэвіч Аляксей Сямёнавіч	195	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Канюшык Мікалай Максімавіч	129	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Капытоў Мікалай Ермалаевіч	274	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Каратчэня Іван Міхайлавіч	057	За	За	За	За	За	За	За	За	Нг
Караўка Аляксандр Анатольевіч	503	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Карніевіч Мікалай Фаміч	076	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Карпаў Аляксей Аляксеевіч	284	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Карпенка Генадзь Дзмітрыевіч	075	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Катушкін Пётр Міхайлавіч	303	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Качан Міхаіл Арцём'евіч	407	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Кебіч Вячаслаў Францавіч	120	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Кічкайла Аляксандр Трафімавіч	285	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Коваль Мікалай Мікалаевіч	408	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Козік Леанід Пятровіч	053	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Комар Міхаіл Антонавіч	230	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Копач Міхаіл Аркадзьевіч	409	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Котаў Сяргей Міхайлавіч	243	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Крупнік Зоя Уладзіміраўна	605	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Крывецкі Мікалай Анатольевіч	126	За	За	За	За	За	Нг	Нг	Нг	Нг
Крыжаноўскі Мікалай Кірылавіч	086	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Крышталеевіч Ульяна Феліцістаўна	410	За	За	За	За	За	За	За	За	Нг
Кудлаш Уладзімір Уладзіміравіч	161	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Кудравец Віктар Міхайлавіч	237	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Кузмянкоў Аляксандр Яўсеевіч	156	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Кузняцоў Вячаслаў Мікалаевіч	034	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Кузьма Анатоль Фаміч	266	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Кузюк Генадзь Уладзіміравіч	250	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Кулажанка Аляксей Мікалаевіч	411	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Кулакоў Уладзімір Панцялеевіч	153	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Кулічкоў Аляксандр Мікалаевіч	286	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Курбаеў Уладзімір Дурдыевіч	236	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Курдзюкоў Валерый Мікалаевіч	258	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Кучынскі Віктар Францавіч	125	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Лабко Мікалай Мікалаевіч	110	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Лавіцкі Генадзь Міхайлавіч	166	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Лазарэвіч Уладзімір Уладзіміравіч	226	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Лазебнік Віктар Міхайлавіч	412	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Лакцюшын Мікалай Іванавіч	413	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За
Лапаухаў Іван Кандратавіч	143	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Леўчык Уладзімір Канстанцінавіч	233	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За
Літвінаў Віктар Кузьміч	103	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	[illegible]	Ад	Ад	Ад

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 31	32	33	34	35	36	37	38	39
Лобач Мікалай Іванавіч	050	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Ломаць Зянон Кузьміч	085	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Лужынскі Станіслаў Антонавіч	059	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Лукашоў Аляксандр Васільевіч	097	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Лукашэнка Аляксандр Рыгоравіч	310	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Любавіцкі Вячаслаў Віктаравіч	184	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Лябедзька Анатоль Уладзіміравіч	265	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Лявонаў Васілій Севасцьянавіч	299	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Лятко Аляксандр Аляксандравіч	254	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Маісееў Генадзь Фёдаравіч	175	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Макарэвіч Іосіф Адамавіч	082	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Макейчанка Барыс Андрэевіч	068	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Малахоўскі Аляксандр Канстанцінавіч	217	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Малашка Віталій Аляксеевіч	030	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Мальшаў Уладзімір Мікалаевіч	219	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Мамчыц Аляксандр Іванавіч	296	За	За	За	За	За	За	За	За	Нг
Мардашоў Анатоль Андрэевіч	145	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Маркевіч Мікалай Мікалаевіч	241	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Маркоўскі Мікалай Марцінавіч	222	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Марозаў Васілій Фёдаравіч	416	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Мартос Канстанцін Вікенцьевіч	108	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Марыніч Міхаіл Афанасьевіч	023	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Мацкевіч Мікалай Уладзіслававіч	504	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Мацюшонак Міхаіл Ямяльянавіч	298	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Мацюшэўскі Валерый Пятровіч	070	За	За	Нг	За	За	За	За	За	За
Мачуленка Міхаіл Арцёмавіч	207	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Машко Іван Рыгоравіч	259	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Мінчанка Пётр Захаравіч	415	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Мінько Франц Францавіч	094	За	За	За	Ус	За	Нг	За	За	За
Мішько Пётр Антонавіч	088	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Мядзведзеў Андрэй Васільевіч	309	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Мядзелец Вадзім Андрэевіч	164	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Мяць Баляслаў Станіслававіч	255	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Навумчык Сяргей Іосіфавіч	181	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Ніканчук Аляксей Сямёнавіч	117	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Нікіцін Генадзь Іванавіч	055	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Новік Уладзімір Уладзіміравіч	018	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Новікаў Анатоль Мікалаевіч	414	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Новікаў Уладзімір Мяфодзьевіч	150	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Новікаў Яўген Віктаравіч	013	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Някрасаў Ігар Яўгенавіч	505	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Нялюбін Ігар Аляксандравіч	202	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Нятылькін Анатоль Іванавіч	606	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Образаў Аляксандр Іванавіч	177	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Пазьняк Зянон Станіслававіч	009	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Пазюмка Аляксандр Раманавіч	292	За	За	За	Нг	За	За	За	За	За
Палагеча Ігар Іванавіч	271	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Папкоў Сяргей Пятровіч	021	За	За	За	За	За	За	За	За	За
П[illegible]поў Павел Аляксеевіч	417	За	За	За	За	За	За	За	За	За
П[illegible]поў Юрый Мікалаевіч	073	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Па[illegible]ль Аляксандр Уладзіміравіч	172	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Пар[illegible]нюк Яўген Сцяпанавіч	104	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Паў[illegible]ў Валерый Уладзіміравіч	032	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Паўлоўскі Аляксандр Іванавіч	246	За	За	За	За	За	За	За	За	За

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 31	32	33	34	35	36	37	38	39
Пахадок Мікалай Аляксандравіч	245	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Пахілка Яўген Палікарпавіч	287	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Пісарэвіч Сцяпан Канстанцінавіч	123	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Піскароў Віктар Аляксандравіч	072	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Піскуноў Анатоль Ігнацьевіч	607	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Плоцкі Раман Эдуардавіч	261	Нг	Нг	За	За	За	За	За	За	За
Пракаповіч Пётр Пятровіч	122	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Пракопаў Аляксандр Міхайлавіч	201	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Протас Анатоль Несцеравіч	220	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Прывалаў Леанід Пятровіч	240	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Прышчэп Рыгор Фёдаравіч	418	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Пырх Ігар Іванавіч	197	За	За	За	За	За	Нг	За	За	За
Пянькова Зінаіда Васільеўна	280	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Радамысльскі Віктар Аляксандравіч	155	За	Нг	За	За	За	За	За	За	За
Радзецкі Яўген Іванавіч	148	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Радкевіч Леанід Іванавіч	042	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Рахатка Казімір Уладзіслававіч	260	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Русак Віктар Леанідавіч	048	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Русакевіч Уладзімір Васільевіч	116	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Руцкі Дзмітрый Дзмітрыевіч	135	За	За	За	За	За	За	За	За	Су
Савіцкі Барыс Парфёнавіч	187	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Са[illegible]оўскі Пётр Вікенцьевіч	046	За	За	За	За	За	За	За	За	Нг
Саенка Аляксей Пятровіч	141	За	За	За	Нг	За	За	За	За	За
Сакалоў Анатоль Дзмітрыевіч	052	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Саковіч Васіль Андрэевіч	149	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Салдатава Ніна Ільінічна	705	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Салдатаў Мікалай Мікалаевіч	247	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Самойленка Віктар Рыгоравіч	159	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Самошчаў Уладзімір Васільевіч	293	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Самусевіч Раіса Мікалаеўна	304	За	За	За	Нг	За	За	За	За	За
Сапранецкі Мікалай Кірылавіч	301	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Сапронаў Уладзімір Аляксандравіч	099	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сарокін Валянцін Інакенцьевіч	422	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сасноў Аляксандр Віктаравіч	189	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Сасноўскі Міхаіл Барысавіч	423	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Селівончык Яўген Сцяпанавіч	011	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Серада Мікалай Міхайлавіч	224	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сечка Леанід Ніканоравіч	198	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Сівіцкі Герард Уладзіслававіч	118	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сівіцкі Дзмітрый Аляксандравіч	278	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Сініцын Леанід Георгіевіч	279	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Сінчылін Васілій Ільіч	419	Нг	За	За	За	За	За	За	За	За
Сіўчыкаў Анатоль Андрэевіч	142	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Скарабагацька Пётр Андрэевіч	128	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Скарынін Мікалай Паўлавіч	022	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Скрыцкі Уладзімір Фёдаравіч	420	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Слабада Аляксандр Іванавіч	421	За	За	За	Нг	За	За	За	За	За
Слабчанка Сяргей Іванавіч	111	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Слесар Уладзімір Міхайлавіч	199	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Слямнёў Міхаіл Аляксандравіч	183	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Смоляр Іван Мікалаевіч	218	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Спіглазаў Аляксандр Фёдаравіч	119	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Станкевіч Уладзімір Міхайлавіч	078	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Студзянцоў Уладзімір Міхайлавіч	004	За	За	За	За	За	За	За	За	За

-27-

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 31	32	33	34	35	36	37	38	39
Судас Мікалай Міхайлавіч	223	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Сукач Міхаіл Данілавіч	216	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Сумар Канстанцін Андрэевіч	106	Нг	Нг	Нг	Нг	За	Нг	Нг	За	Нг
Сушкевіч Баляслаў Іосіфавіч	109	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сцепаненка Аляксей Мікалаевіч	209	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Сцепаненка Мікалай Іванавіч	185	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Сыракваш Дзмітрый Іванавіч	087	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	За	Нг	Нг	Нг
Сямашка Іван Іванавіч	137	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Сямдзянава Галіна Георгіеўна	262	За	За	За	За	За	Нг	За	За	За
Сярдзюк Валерый Канстанцінавіч	194	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Сярэдзіч Іосіф Паўлавіч	133	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Тарасенка Леанід Рыгоравіч	019	За	За	За	За	За	За	Нг	За	За
Толсцік Мікалай Апанасавіч	425	За	За	За	За	За	За	Нг	Нг	Нг
Торманаў Фёдар Мікалаевіч	225	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Трафіменка Васілій Сяргеевіч	146	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Трашчакоў Аляксандр Аляксандравіч	426	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Трусаў Алег Анатольевіч	033	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Трусаў Іван Іванавіч	051	За	За	За	За	За	За	За	За	Нг
Трухан Канстанцін Пятровіч	081	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Турак Анатоль Мікалаевіч	227	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Удовікаў Міхаіл Дзмітрыевіч	098	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Уласенка Віктар Сямёнавіч	074	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Уліціна Лідзія Данілаўна	427	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Унучка Раман Іосіфавіч	263	Су	Нг	Ус	За	За	За	За	Нг	Нг
Уранюк Уладзімір Яўгенавіч	101	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Усціновіч Алена Мікалаеўна	428	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Фарфель Міхаіл Абрамавіч	091	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Федарчук Мікалай Аляксеевіч	180	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Фэдарэнка Віктар Мікалаевіч	099	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Флар'яновіч Аляксей Аляксеевіч	121	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Фрэйберг Андрэй Пятровіч	253	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Халшчэўнікаў Якаў Іванавіч	205	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Хацяшоў Эрнст Нячыпаравіч	045	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Хвошч Уладзімір Іванавіч	506	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Хейдараў Юрый Пятровіч	288	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Хітрык Уладзімір Макаравіч	706	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Холад Павел Ігнатавіч	067	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Цесавец Міхаіл Міхайлавіч	040	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Ціткоў Станіслаў Пятровіч	291	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Цітоў Іван Віктаравіч	127	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Ціханаў Іван Аляксандравіч	424	За	За	За	За	За	За	Нг	Нг	Нг
Ціхіня Валерый Гур'евіч	232	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Ціцянкоў Іван Іванавіч	300	За	За	За	За	За	За	За	За	Нг
Цішкевіч Альфонс Ільіч	095	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Цумараў Яўген Аляксандравіч	010	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Цялежнікаў Уладзімір Іванавіч	171	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Цярэшка Іван Іванавіч	151	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Чаванькоў Яўген Іванавіч	204	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Чакушоў Уладзімір Міхайлавіч	061	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Ча, чыш Уладзімір Рыгоравіч	100	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Чуе чка Уладзімір Васільевіч	508	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Чурь Леанід Максімавіч	283	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Чыру Віктар Іванавіч	186	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Чэпік Васілій Васільевіч	158	За	За	За	За	За	За	За	За	За

Прозвішча, імя, імя па бацьку	Акруга	Пытанні: 31	32	33	34	35	36	37	38	39
Чах Георгій Данілавіч	139	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Шакаў Міхаіл Логвінавіч	273	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Шаладонаў Васілій Іванавіч	206	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Шарко Мікалай Піліпавіч	707	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Шаўнін Аляксей Мікалаевіч	267	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Шаўцоў Уладзімір Міхайлавіч	221	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Шачак Васілій Міхайлавіч	084	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Шкапіч Павел Паўлавіч	092	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг	Нг
Шкурко Валянцін Пятровіч	203	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Штокін Аляксандр Мікалаевіч	165	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Шут Аляксандр Аляксандравіч	068	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Шушкевіч Станіслаў Станіслававіч	044	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Шыдлавец Аляксандр Мікалаевіч	192	За	За	За	За	За	За	За	За	Су
Шылько Баляслаў Півусавіч	157	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Шымчук Яўген Пятровіч	115	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Шыпко Аляксандр Яўгенавіч	147	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Шэйман Біктар Уладзіміравіч	105	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Юркевіч Мікалай Аляксандравіч	242	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Якабсон Аляксандр Серафімавіч	231	За	За	За	За	За	За	За	За	Нг
Якубец Мікалай Захаравіч	112	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Якубоўскі Міхаіл Іванавіч	056	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад	Ад
Янец Анатоль Анатольевіч	270	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Яскевіч Генрых Сямёнавіч	295	За	За	За	За	За	За	За	За	За
Ястраб Валянціна Аркадзьеўна	090	За	За	За	За	За	За	За	За	За

39. Авальная заля Вярхоўнага Савета БССР. (Жнівень 1991 г.; кінакадр)

ДАДАТАК

ДАКУМАНТЫ

ФАТАГРАФІІ

АРТЫКУЛЫ

ВЫСТУПЫ

СЬПІСЫ

ЗВАРОТ

народных дэпутатаў ад апазіцыі БНФ у Вярхоўным Савеце Беларускай ССР

Дарагія суайчыннікі, людзі Беларусі!

Тры гады, з пачатку руху Народнага Фронту, мы мэтанакіравана ішлі да свабоды і суверэнітэту. І вось за тры дні ганебна развалілася бальшавіцкая імперыя КПСС. Няма больш чырвонага монстра і адыходзіць у нябыт камуністычны кашмар.

Наперадзе вялікая праца па замацаванню нашай свабоды і незалежнасці, па будаўніцтву вольнай Беларусі. Заклікаем усіх людзей рэспублікі да стваральных дзеянняў. Падтрымлівайце законы і пастановы, прынятыя на пятай надзвычайнай сесіі Вярхоўнага Савета БССР. Падтрымлівайце дэпутатаў апазіцыі БНФ у Вярхоўным Савеце, стварайце суполкі Народнага Фронту, змагайцеся за волю і дэмакратыю.

Трэба неадкладна ажыццявіць дэпартызацыю нашага працоўнага жыцця. Закрывайце, распускайце і выводзьце парткамы і партыйныя арганізацыі злачыннай КПБ—КПСС і ЛКСМБ. Дапамагайце органам улады апячатваць і ахоўваць будынкі, архівы, гаражы, установы — усю нарабаваную маёмасць КПБ—КПСС і ЛКСМБ, бо гэта ўласнасць народа, ажыццяўляйце грамадскі кантроль за ходам дэпартызацыі, апячатвання і аховы маёмасці, закрыцця банкаўскіх рахункаў, стварайце дзеля гэтага грамадскія пікеты і патрулі.

Усе сумленныя людзі, што тым ці іншым спосабам апынуліся ў КПБ—КПСС і ЛКСМБ, — пакідайце гэтыя антынародныя арганізацыі, выходзьце з іх — вы свабодныя. Уключайцеся ў дэмакратычны працэс, у рух адраджэння вольнай суверэннай Беларусі. У нашай культурнай, памяркоўнай дэмакратычнай Бацькаўшчыне ніхто не павінен і не будзе праследаваць чалавека толькі за членства ў камуністычнай партыі ці камсамоле.

Што гэта так — пацвярджае палітыка Беларускага Народнага Фронту за ўсе гады змагання. Дарога ў народны рух заўсёды адчынена. Набліжайма ж нашу вольную будучыню, абаронім яе, адбудуем і засцеражом!

Жыве Беларусь!

Народныя дэпутаты апазіцыі БНФ у Вярхоўным Савеце БССР:

З. Пазьняк, Г. Сямдзянава, С. Навумчык, А. Трусаў, І. Гермянчук, В. Галубовіч, Ю. Беленькі, У. Станкевіч, Б. Гюнтэр, А. Сасноў, Я. Новікаў, У. Заблоцкі, С. Слабчанка, В. Зяленін, У. Новік, В. Голубеў.

(Фота з друку)

Д-3. Зварот дэпутатаў Апазыцыі БНФ.

ДЭПУТАТЫ І АФІЦЫЙНЫЯ АСОБЫ, ЯКІЯ ВЫСТУПАЛІ НА СЭСІІ НЕЗАЛЕЖНАСЬЦІ (НЕЧАРГОВАЙ ПЯТАЙ СЭСІІ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БЕЛАРУСКАЙ ССР 12-га СКЛІКАНЬНЯ) 24-25 ЖНІЎНЯ 1991 Г.

1. **Мікола Аксаміт** (Апазыцыя БНФ)
2. **А. Андрэеў** (КПБ-КПСС)
3. **Сяргей Антончык** (Апазыцыя БНФ)
4. **Лявон Баршчэўскі** (Апазыцыя БНФ)
5. **Яўген Бачароў** (КПБ-КПСС)
6. **Юры Беленькі** (Апазыцыя БНФ)
7. **Дзімітры Булахаў** (не згуртаваны)
8. **Васіль Васільеў** (КПБ-КПСС)
9. **Анатоль Вярцінскі** (Дэмклюб)
10. **Вольга Галубовіч** (Апазыцыя БНФ)
11. **Віктар Ганчар** (Дэмклюб)
12. **Уладзімер Ганчарык** (не дэпутат; старшыня прафсаюзаў Беларусі; КПБ-КПСС)
13. **Уладзімер Гаркун** (КПБ-КПСС)
14. **Уладзімер Герасімаў** (КПБ-КПСС)
15. **Іван Герасюк** (Дэмклюб)
16. **Ігар Гермянчук** (Апазыцыя БНФ)
17. **Барыс Гетц** (КПБ-КПСС)

18. **Яўген Глушкевіч** (Дэмклюб)
19. **Валянцін Голубеў** (Апазыцыя БНФ)
20. **Мечыслаў Грыб** (КПБ-КПСС)
21. **Уладзімер Грыбанаў** (Апазыцыя БНФ да XI, 1992 г.)
22. **Мікалай Грынёў** (КПБ-КПСС)
23. **Барыс Гюнтар** (Апазыцыя БНФ)
24. **Іван Данілевіч** (КПБ-КПСС)
25. **Васіль Даўгалёў** (Дэмклюб)
26. **Аляксей Даўлюд** (Дэмклюб)
27. **Леанід Дашук** (не дэпутат; Міністар юстыцыі; КПБ-КПСС)
28. **Мікалай Дземянцей** (КПБ-КПСС)
29. **Пётр Драган** (не згуртаваны)
30. **Валеры Ермалаеў** (КПБ-КПСС)
31. **Міхаіл Жукоўскі** (КПБ-КПСС)
32. **Міхаіл Жэбрак** (КПБ-КПСС)
33. **Уладзімер Заблоцкі** (Апазыцыя БНФ)
34. **Лявонці Зданевіч** (Апазыцыя БНФ)
35. **А. Зеляноўскі** (КПБ-КПСС)
36. **Альбэрт Кавалёў** (КПБ-КПСС)
37. **Уладзімер Кавалёнак** (Дэмклюб)
38. **Аляксей Камай** (КПБ-КПСС)
39. **Іван Каратчэня** (КПБ-КПСС)
40. **Аляксей Карпаў** (КПБ-КПСС)
41. **Генадзь Карпенка** (Дэмклюб)
42. **Анатоль Кастэнка** (не дэпутат; камандуючы БВА)
43. **Міхаіл Качан** (КПБ-КПСС)
44. **Вячаслаў Кебіч** (КПБ-КПСС)
45. **Уладзімер Кулакоў** (КПБ-КПСС)
46. **Уладзімер Курбаеў** (КПБ-КПСС)
47. **Мікалай Крыжаноўскі** (Апазыцыя БНФ)
48. **Генадзь Лавіцкі** (КПБ-КПСС)
49. **Аляксандар Лукашэнка** (КПБ-КПСС)
50. **Генадзь Майсееў** (падпісант Апазыцыі БНФ)
51. **Віталь Малашка** (Апазыцыя БНФ)
52. **Анатоль Малафееў** (не дэпутат; 1-ы сакратар ЦК КПБ)
53. **Анатоль Мардашоў** (КПБ-КПСС)
54. **Валеры Мацюшэўскі** (КПБ-КПСС)
55. **Іван Машко** (КПБ-КПСС)
56. **Міхаіл Мачуленка** (КПБ-КПСС)
57. **Сяргей Навумчык** (Апазыцыя БНФ)
58. **Анатоль Новікаў** (КПБ-КПСС)
59. **Яўген Новікаў** (Апазыцыя БНФ да 1993 г.)
60. **Зянон Пазьняк** (Апазыцыя БНФ)
61. **Сяргей Папкоў** (Апазыцыя БНФ)
62. **Аляксандар Паруль** (падпісант Апазыцыі БНФ)
63. **Аляксандар Пазюмка** (КПБ-КПСС)
64. **Сьцяпан Пісарэвіч** (КПБ-КПСС)
65. **Ігар Пырх** (Апазыцыя БНФ)
66. **Віктар Радамысьльскі** (Дэмклюб)
67. **Яўген Радзецкі** (КПБ-КПСС)
68. **Пётра Садоўскі** (Апазыцыя БНФ)
69. **Васіль Саковіч** (КПБ-КПСС)
70. **Аляксандар Сасноў** (падпісант Апазыцыі БНФ)
71. **Дзімітры Сівіцкі** (КПБ-КПСС)
72. **Васіль Сінчылін** (КПБ-КПСС)
73. **Міхаіл Скарынін** (не згуртаваны)
74. **Сяргей Слабчанка** (Апазыцыя БНФ)
75. **Уладзімер Станкевіч** (Апазыцыя БНФ да XI. 1992 г.)
76. **Міхаіл Сукач** (падпісант Апазыцыі БНФ)
77. **Дзімітры Сыракваш** (КПБ-КПСС)

78. Аляксандар Сьпіглазаў (Дэмклюб)
79. Аляксей Сьцепаненка (КПБ-КПСС)
80. Галіна Сямдзянава (Апазыцыя БНФ)
81. Іосіф Сярэдзіч (Дэмклюб)
82. Лявон Тарасенка (Дэмклюб)
83. Г. Тарнаўскі (не дэпутат; Пракурор БССР)
84. Мікалай Тоўсьцік (КПБ-КПСС)
85. Васіль Трафіменка (КПБ-КПСС)
86. Алег Трусаў (Апазыцыя БНФ)
87. Раман Унучка (КПБ-КПСС)
88. Уладзімер Феакцістаў (не дэпутат; сябра працоўнага страйкама)
89. Павел Холад (Апазыцыя БНФ)
90. Альфонс Цішкевіч (КПБ-КПСС)
91. Васіль Чэпік (КПБ-КПСС)
92. Васіль Шаладонаў (КПБ-КПСС)
93. Васіль Шачак (падпісант Апазыцыі БНФ)
94. Аляксей Шаўнін (КПБ-КПСС)
95. Алесь Шут (Апазыцыя БНФ)
96. Станіслаў Шушкевіч (Дэмклюб; КПСС)
97. Уладзімер Ягораў (не дэпутат; Міністар МУС)

Заўвагі

1. Выступіла 97 асобаў з 265 (як правіла, па некалькі разоў). Гэта 36 адсоткаў ад усіх зарэгістраваных дэпутатаў.
2. Дзеля выступу на сэсіі запісалася вельмі шмат дэпутатаў. Але ня ўсе здолелі выступіць з прычыны скарачэньня дыскусіяў агульным рашэньнем.
3. У стэнаграме не адлюстраваны надзвычай рэзкі выступ Паўла Холада (Апазыцыя БНФ), які выступаў без мікрафона і выступ не запісаўся на магнітную стужку фанаграмы.
4. У стэнаграме (стар. 290, бюлютэнь №4) ў час дыскусіяў успамінаецца прозьвішча „Трусаў" без звароту па імені. Маецца на ўвазе дэпутат Іван Трусаў (КПБ-КПСС).

ДЭПУТАТЫ АПАЗЫЦЫІ БНФ

D-6 Аксаміт Мікалай Уладзімеравіч

D-7 Аламліеў Віктар Пятровіч

D-8 Антончык Сяргей Антонавіч

D-9 Баршчэўскі Лявон Пятровіч

D-10 Беленькі Юры Адамавіч

D-11 Галубовіч Вольга Мікалаеўна

D-12 Германчук Ігар Іванавіч

D-13 Голубеў Вялянцін Фёдаравіч

D-14 Грушавы Генадзь Уладзімеравіч

D-15 Гюнтар Барыс Давідавіч

D-16 Дзейка Леанід Іванавіч

D-17 Заблоцкі Уладзімер Мікалаевіч

D-18 Зданевіч Лявонці Ульянавіч

D-19 Какоўка Віктар Фёдаравіч

D-20 Крыжаноўскі Мікалай Кірылавіч

D-21 Малашка Віталь Аляксеевіч

D-22 Маркевіч Мікалай Мікалаевіч

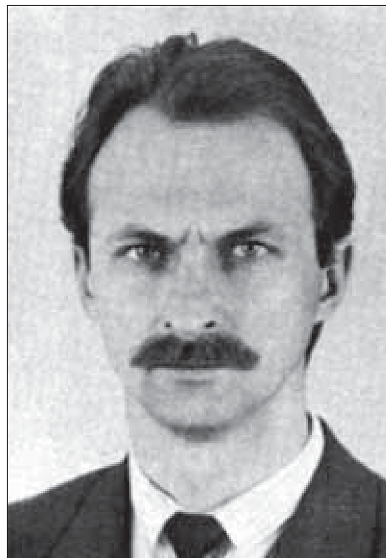
D-23 Навумчык Сяргей Іосіфавіч

D-24 Пазьняк Зянон Станіслававіч

D-25 Папкоў Сяргей Пятровіч

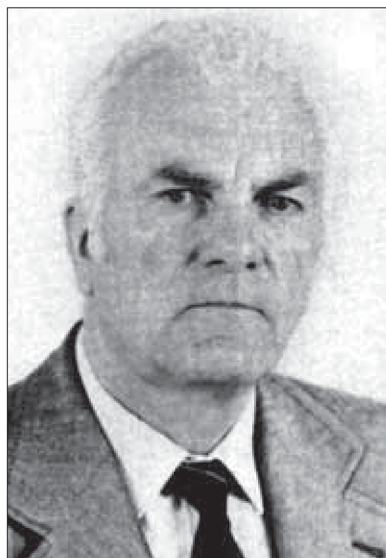

D-26 Пырх Ігар Іванавіч

D-27 Садоўскі Пётра Вікенцьевіч

D-28 Слабчанка Сяргей Іванавіч

D-29 Сямдзянава Галіна Георгіеўна

D-30 Трусаў Алег Анатольевіч

D-31 Холад Павел Ігнатавіч

D-32 Шут Аляксандар Аляксандравіч

ДЭПУТАТЫ АПАЗЫЦЫІ БНФ У ВЯРХОЎНЫМ САВЕЦЕ XII СКЛІКАНЬНЯ (1990 – 9.01.1996.). Здымкі дэпутатаў зробленыя вясной 1990 года. Рэпрадукцыі з даведніка „НАРОДНЫЯ ДЭПУТАТЫ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ. ДВАНАЦЦАТАЕ СКЛІКАНЬНЕ". – МІНСК, „БЕЛАРУСЬ", 1992.

ВЫСТУП ДЭПУТАТА З. ПАЗЬНЯКА НА АПОШНІМ (ВЯЧЭРНІМ) ПАСЕДЖАНЬНІ СЭСІІ 25 ЖНІЎНЯ 1991 Г. (ВЫДРУК СА СТЭНАГРАМЫ)

Пазьняк З. С.: – Я хачу зрабіць некалькі заўваг па гэтым пытаньні, паколькі тут у залі выступалі некаторыя дэпутаты, у прыватнасьці, дэпутат Лукашэнка, які проста заблытаў гэтае пытаньне.

Справа ў тым, шаноўныя калегі, што зараз мы ўступілі ў прынцыпова новую сытуацыю. Усе рэспублікі вакол нас аб'явілі аб сваёй нацыянальнай дзяржаўнай незалежнасьці. У тым ліку ўчора гэта зрабіла Украіна. Практычна, пытаньне аб Саюзным дагаворы здымаецца на нейкі тэрмін. Саюз існуе толькі намінальна. І калі ў гэтай сытуацыі мы ня прымем адпаведнага закона аб дзяржаўнай незалежнасьці Беларусі, мы трапім у вельмі кепскае становішча. Таму што тыя рэспублікі, якія вакол нас, яны будуць разьвівацца (і разьвіваюцца) як нацыянальныя дзяржавы на прынцыпова новай аснове. Яны ідуць да рынку, у іх будзе больш мабільная эканоміка, і мы трапім у непасрэдную залежнасьць ад гэтых рэспублік. Тым больш, я ў сваім дакладзе гаварыў (а я дастаткова добра знаёмы з расейскай дэмакратыяй на працягу многіх гадоў) і з усёю адказнасьцю магу сказаць, што на ўсходзе ў нас фармуецца маладая агрэсіўная імпэрыя ў форме дэмакратыі. Тыя дэмакраты, якіх мы добра ведаем, не прызнаюць фактычна нас як нацыю, яны не глядзяць на нас, як на асобную дзяржаву і на асобную тэрыторыю, а глядзяць на нас, як на вотчыну, на якую яны маюць пэўнае права.

На вялікі жаль, гэта так. І менавіта зыходзячы з гэтых меркаваньняў, я неаднойчы выказваўся і пісаў аб тым, што я сумняваюся ў дэмакратычным характары будучай Расеі. Таму што асноўны прынцып дэмакратыі – гэта прызнаньне права нацыі на самавызначэньне. Калі ў грамадзтве існуе імпэрская мэнтальнасьць, дасягнуць дэмакратыі поўнасьцю вельмі цяжка. І тыя высновы, якія мы можам зрабіць зараз, сутыкаючыся з палітыкай з Усходу, прыводзяць нас да думкі, што зараз нам, каб выратаваць наш народ, нашу эканоміку, абавязкова патрэбны дзяржаўны суверэнітэт. Тыя хуткія тэмпы, якімі зараз пойдуць разьвівацца дзяржавы, якія заснаваны на нацыянальнай незалежнасьці, яны прывядуць да таго, што іхняя эканоміка высмакча з нашай рэспублікі рабочую сілу, высмакча тавары. І калі ў нас ня будзе сваёй валютнай сістэмы (а мы можам яе мець толькі тады, калі будзем мець нацыянальную незалежнасьць), мы трапім у вельмі цяжкае эканамічнае і залежнае становішча. Ужо Расея некалькі тыдняў таму паведаміла (Ельцын паведаміў) аб тым, што зьбіраецца павысіць цэны на нафту. Гэта быў у пэўнай ступені шантаж нашай рэспублікі. І ён быў ня першы раз.

Калі мы ня будзем мець нацыянальнай незалежнасьці, мы ня зможам свае рэсурсы, свае ўсе сродкі, свае вынікі працы ўкладваць на дабро нашага народа і нашай дзяржавы, мы ня зможам супрацьстаяць гэтай палітыцы. А яна будзе, і будзе абавязкова.

Мы ўступаем у новы стан дзяржаўных узаемаадносін. Таму, шаноўныя калегі, я вельмі вас прашу, паколькі палітычная абстаноўка зьмянілася рэзка і хутка, і некаторыя з нас не пасьпелі яе адразу ацаніць, я заклікаю ўсіх дэпутатаў зараз ацаніць гэтую абстаноўку самым належным чынам. Таму што ўсялякае замаруджваньне пойдзе нам на шкоду.

Ня трэба баяцца, што тут, як казалі некаторыя дэпутаты, узьнікне Альбанія, Куба, Карэя. Нічога падобнага. Працэсы, якія пайшлі ў нас, нават ход нашай сэсіі, пацьвярджаюць: яны неабарачальныя, яны ідуць на карысьць нашаму грамадзтву. А суверэнітэт дасьць нам магчымасьць стаць свабоднымі і незалежнымі, дасьць нам магчымасьць разьвіць тыя асновы, якія мы закладваем, ідучы да рэформ. Я прашу вас паставіць гэтае пытаньне і вырашыць яго сёньня. Бо заўтра можа быць позна. Нас тут ня вельмі многа, і патрэбна канстытуцыйная большасьць. Таму я рашыў выступіць перад вамі, і, можа, для некаторых было гэта нечаканым. Але я дастаткова добра ведаю, якія ўзаемаадносіны ў тых маладых структурах, якія зараз нараджаюцца. І калі мы спаткаемся зь імі потым, не падрыхтаваўшыся, мы проста апынемся ў невырашальным стане. Дзякуй за ўвагу.

Старшынствуючы: – Дзякую. Калі ласка, восьмы мікрафон.

Мачуленка М. А. (Ельская выбарчая акруга №207, Гомельская вобласьць.): – Уважаемые народные депутаты! Уважаемые депутаты-коммунисты! Мы с вами последовательно отстаивали идею той Декларации о суверенитете, которая в конечном итоге была прмнята Верховным Советом. Мы с вами также последовательно отстаивали идеи заключения Союзного договора на обновленной основе. То, что произошло на этой неделе, резко изменило ситуацию. И в этом плане я стопроцентно поддерживаю народного депутата Позняка и предлагаю здесь же, сейчас же проголосовать за то, что он сказал. Спасибо. (Аплодисменты.)

УРЫВАК З КНІГІ «ДЭПУТАТЫ НЕЗАЛЕЖНАСЬЦІ»

УНУТРАННАЯ ЭТЫКА, ДАЧЫНЕНЬНІ І ТАКТЫКА НА ПЕРАМОГУ

Яшчэ большая ўвага надавалася ў Апазыцыі БНФ дачыненьням паміж сабой. Істотнымі былі некалькі пазыцыяў. Перш за ўсё – аб'яднаць наш энтузіязм у канкрэтнай працы дзеля дасягненьня мэты і ажыцьцяўленьня задач. Тут мусілі быць прыярытэты і пасьлядоўнасьць у працы. Але галоўнае – плянаваць, рыхтаваць і рабіць трэба было так і тое, што забясьпечвала б нам перамогу, ці хаця б частковы посьпех. Усімі спосабамі трэба было дасягаць перамогі і не дапускаць паражэньняў (інакш мог узьнікнуць псіхалягічны параліч). Гэта я разумеў даўно, як кажуць, і розумам і скурай. Перамога – важнейшая ўмова пасьпяховага змаганьня. Перамога (тым больш над такой фармальнай масай і колькаснай магутнасьцю, як намэнклятурна-камуністычны дэпутацкі корпус) патрабавала сілы, давала нам сатысфакцыю, упэўненасьць у сабе, за што б мы ні браліся. Апазыцыйны Давід гатовы быў зьвярнуць горы. Лічу вялікім нашым тактычным дасягненьнем, што мы адразу, з ходу пачалі перамагаць, крушыць, блытаць, раскідваць гэтую намэнклятурную закасьнелую масу, не даючы ім апямятацца.

Але самая вялікая праблема асабіста для мяне была ня ў тым, як арганізаваць Апазыцыю і пабудаваць працу дзеля перамогі. Самая вялікая задача была – арганізаваць самога сябе. Мяркую, што кіраваць, скажам, вялікім савецкім заводам у пэўным сэнсе прасьцей, чым кіраваць партыяй. Там ёсьць Закон, тарыфы, субардынацыя, працоўная дысцыпліна, кантракт, зарплата і г. д. Любога парушальніка можна паставіць на месца, альбо звольніць. У партыі, і тым больш, у парляманцкай Апазыцыі, няма абсалютна ніякіх рычагоў улады і ўплыву, акрамя набыцьця аўтарытэту і ўменьня ўзаемадзейнічаць зь людзьмі, якія – такія ж, як і ты, валодаюць роўным статусам. Вось гэтым узаемадачыненьням мне прыходзілася вучыцца ўвесь час.

Атмасфэра ў нашым асяроддзі была заўсёды дзелавая і сяброўская. У нас ніколі не было павышэньня голасу, крыклівых гарачых спрэчак (прыкмета крызісу і недзеяздольнасьці калектыву). Як правіла, выказваліся розныя думкі, але, практычна, заўсёды прыходзілі да адзінага рашэньня. Мы прыслухоўваліся адзін да аднаго. Скажам, да мяне падыходзілі і казалі, што ў час маіх выступаў не павінна быць металу ў голасе, гэта адмоўна ўплывае на намэнклятуру („вот, смотрите, он же диктатор"). Прышлося ваяваць з „металам".

Аднойчы, яшчэ ў пачатку працы Вярхоўнага Савета, адзін наш дэпутат, выступаючы вусна з трыбуны, дапусьціў некалькі памылак, замест арыгінальнага выказваньня атрымаўся ляпсус, які ў зале заўважылі і нават засьмяяліся. Тады (адзін на адзін) я сказаў гэтаму сябру, каб ён цэлы месяц не выступаў у зале, нідзе і ніяк (бо трэба, каб пра выпадак забыліся), а праз месяц каб падрыхтаваў пісьмовы выступ (калі захоча, маўляў, можа паказаць яго мне) і пасьля гэтага пачаў бы выступаць.

Усё так было і зроблена, з адпаведнымі карыснымі высновамі. Сутнасьць у тым, што няўдала выступіць у Вярхоўным Савеце (ды яшчэ выклікаць сьмех) магчыма было (як паказала практыка) толькі адзін раз (гэта агульнае псіхалягічнае правіла, дарэчы). Пры паўторным правале такога дэпутата ўжо сур'ёзна не ўспрымалі. Ствараўся адпаведны „вобраз" (імідж). Ён „прыклейваўся" да чалавека. Паправіць становішча было вельмі цяжка, практычна, немагчыма. Шмат якія „гаваруны" ў савецкім парляманце зрабілі сабе псіхалягічнае „харакіры" з-за няўемнай цягі да непадрыхтаванага гаварэньня (калі яны выступалі, іх ужо ніхто не ўспрымаў). Мы гэта бачылі і ўважліва ставіліся да сваіх слоў. Калі выступалі дэпутаты Апазыцыі, у залі цішэла, усе слухалі.

Вельмі важна, што ў дэпутацкай Апазыцыі БНФ не было сварак і ўнутраных канфліктаў. Дух сяброўства, прыўзьняты настрой, павага, дзелавы падыход – гэта была тыповая атмасфэра ў нашым асяроддзі. (Яшчэ і гумар, але пра гэта я тут не кажу.) Як я ўжо пісаў, з „адыходнікамі", здраднікамі і асобамі з прыкметамі агентуры мы, асабліва не згаворваючыся, расставаліся спакойна, цьвёрда і непрыкметна, так, што гэтага амаль не заўважылі іншыя.

Нашыя непрыяцелі былі зацікаўленыя, каб у Апазыцыі існавалі канфлікты, скандалы, каб не было адзінства, каб мець нагоду яе прынізіць і т. п. Мы ўсё гэта выдатна разумелі і былі вельмі ўважлівымі да сытуацыі і дачыненьняў.

Уваходзячы ў парляманцкую залю, мы ўжо былі падрыхтаваныя да выступаў і да пэўных дзеяньняў дзеля той ці іншай задачы. Але ў межах пастаўленай задачы заўсёды была творчая імправізацыя нашых дэпутатаў. Бо ўсяго нельга было прадбачыць, і сытуацыя часта мянялася. Нашая Апазыцыя не была так жорстка скаваная і павязаная рыгарыстыкай, як у клясычным (скажам, у брытанскім ці канадзкім) парляманце. Тады б мы нічога не зрабілі. Але, разам з творчым падыходам, заўсёды ў нас была дысцыпліна, актыўнасьць, бачаньне залі, імкненьне ўплываць на сытуацыю. Калі ж раптоўна зьяўляліся нейкія новыя акалічнасьці, то паводзіны, тэмы, выступы рэгуляваліся праз старшыню Апазыцыі і потым хутка ўдакладняліся ў перапынку, на кароткай зборцы дэпутатаў.

НЕ ПАМЫЛЯЦЦА І ПЕРАМАГАЦЬ

Наша стратэгія перамогі дазволіла нам распрацаваць і адпаведную тактыку дзеяньняў і паводзінаў дзеля ажыцьцяўленьня гэтай стратэгіі. Улічваючы важнасьць падзеяў, якія адбываліся хутка, сканцэнтравана, часам нечакана і ўлічваючы нашу дэпутацкую малалікасьць, вельмі важна было ў гэтым пераменным працэсе гісторыі вызначыць дакладнае месца і дакладны час прыкладаньня нашай сілы. Гэта ўжо амаль мастацтва, але і яно нам удавалася. Найбольш характэрны прыклад гэтаму якраз – спыненьне дзейнасьці КПСС у Беларусі і здабыцьцё незалежнасьці. Нам удалося не спазьніцца з сэсіяй Вярхоўнага Савета і дамагчыся яе адразу (праз два дні) пасьля путча (а прышлося менавіта дамагацца). У залю мы ўвайшлі зь *Бел-Чырвона-Белым Сьцягам*. Гэта істотна. Камуністы павінны былі адразу зразумець, што ўвайшла перамога і новая незалежная Беларусь.

Тут таксама ўсё ад пачатку было прадумана. Сьцяг ў залю ўнесла Г. Сямдзянава, а ў Прэзыдыюм яго па маёй просьбе занёс і паставіў В. Голубеў. (Г. Сямдзянава дапамагала там замацаваць сьцяг.) Тады ж, калі стала зразумела, што сэсія можа пайсьці ў бок і не па нашым сцэнары (бо камуністы пачалі абмяркоўваць сьцяг, які яшчэ ня быў афіцыйнай сымволікай), я папрасіў В. Голубева забраць Сьцяг і паставіць у нашым 1-м апазыцыйным сэктары. (Усе гэтыя этапы адлюстраваныя на фота.) Мы тут жа ўзялі ініцыятыву ў свае рукі і паставілі пытаньне аб зьняцьці М. Дземянцея з пасады Старшыні Вярхоўнага Савета.

Істотным таксама быў бурны напор на Прызыдыюм і на Дземянцея з першых жа секундаў сэсіі. Намэнклятуршчыкі павінны былі адчуць, што мы можам іх разарваць (пад сьценамі парляманта стаяла 30-40 тысяч людзей). Памятаю, што Павел Холад крычаў без мікрафона і роў, як труба Архангела.

Калі б мы празявалі эпізод з выхадам да трыбуны сакратара ЦК КПБ А. Малафеева, у нас, напэўна, узьніклі б праблемы са спыненьнем дзейнасьці КПСС. Ня мае значэньне, што казаў бы гэты першы сакратар (прамоўца зь яго быў ніякі). Істотна было тое, што калі б яму ў той сытуацыі далі выступаць, гэта стала б знакам для намэнклятуры, што КПСС яшчэ ліпіць і што „ня ўсё страчана". Таму нашыя дэпутаты зрэагавалі імгненна, і з усіх канцоў залі кінуліся напярэймы Малафееву. Яго адагналі ад трыбуны, не далі выступаць. (Малафееў быў дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР і пачуваўся нахабна, думаў, што ўсё будзе, як некалі.) Далейшы працэс сэсіі пайшоў па нашым раскладзе.

Тое самае (момант часу) перад галасаваньнем за незалежнасьць, калі ўсё вырашалі секунды, і трэба было знайсьці рычаг і выступіць, каб падштурхнуць усю дэпутацкую бальшыню да рашучага выбару.

У мяне было адчуваньне няпэўнасьці ў залі. Агульны настрой быў за незалежнасьць, але ветэраны партыі і НКВД пры любых умовах былі б супраць, і калі б да іх далучылася яшчэ нейкая частка савецкіх, то можна было б не набраць 2/3 галасоў (канстытуцыйную большасьць). Вельмі невыразна паводзіў сябе сьпікер Шушкевіч. Складвалася ўражаньне, што ён не зацікаўлены ў станоўчым галасаваньні і падтрымае тых, куды хісьнецца воля і нават настрой дэпутатаў. Апошняя яго рэпліка перад гістарычным галасаваньнем мяне проста зьбянтэжыла і ашаламіла, яна была нібы падказка – не галасаваць. Словаблудзтва было, відаць, не ад злой задумы, а хутчэй ад сумбуру думак (які потым даўся нам у знакі). Трэба было імгненна нешта зрабіць, заставалася секунда-дзьве.

Я ўзяў слова і паспрабаваў зьвярнуцца да нацыянальнай годнасьці і прагматычнага інтарэсу савецкіх дэпутатаў, паказваючы агрэсіўную сутнасьць палітыкі з усходу і намякаючы на „сьвятую" тады карову часовай маскоўскай дэмакратыі – Барыса Ельцына, які патэнцыйна стаяў за гэтай палітыкай і якога не любіла косная беларуская партнамэнклятура. Здаецца, я ўгадаў іхныя думкі, яны сталі выступаць у падтрымку незалежнасьці, і прытым дастаткова абгрунтавана. Стрэлка рашучай гатовасьці ў зале перад галасаваньнем пайшла ў гару.

Галасаваньне было пераважным. За незалежную Беларусь прагаласаваў, практычна, увесь Вярхоўны Савет. Чуліся апладысменты. Гэта была радасьць, ад якой займала дух (пра гэта гл. *Сяргей Навумчык. Сем гадоў... с. 62, 63).*

Істотная прычына, чаму колькасна малалікая, але энэргічная дэпутацкая Апазыцыя БНФ здолела адразу перавярнуць той Вярхоўны Савет і навязаць яму сваю палітыку, была ня толькі у выключных якасьцях гэтай Апазыцыі, ня толькі ў савецкай асаблівасьці і парляманцкай адсталасьці таго Вярхоўнага Савета, але і ў тым выдатным факце, што, змагаючыся, Апазыцыя БНФ не нарабіла памылак, якія падарвалі б яе сілы, ці выключылі б з барацьбы, ці скампрамэтавалі б перад выбаршчыкамі. Малалікая структура ў варожым асяроддзі не магла памыляцца ў істотных пытаньнях. Інакш яе тут жа растапталі б. Памыляцца магла парляманцкая бальшыня, ёй гэта менш небясьпечна. Посьпех для нас заключаўся ў парадыгме: не памылыцца і перамагаць. Сакрэт якраз у тым, што нам гэта ўдалося.

Зянон Пазьняк

(Крыніца: Сяргей Навумчык-Зянон Пазьняк. Дэпутаты Незалежнасьці. – Нью Ёрк, Вільня, Варшава, 2010 г., стар. 67-76)

МАЛІТВА ЗА БЕЛАРУСЬ

У імя Айца, і Сына, і Сьвятога Духа. Амінь.

Божа ўсемагутны, адхіні напасьці ад Бацькаўшчыны нашай Беларусі, захавай на вякі вечныя край вольным, зямлю плоднай, як маці вагітная, паветра чыстым, ваду здаровай, нетры непарушнымі, каб цешылася з ласкі Тваёй усё жывое: і чалавек, і птушка, і жывёліна, і рыба, і малая казурка.

Ойча Нябесны, дабраслаў люд беларускі як у краю, так і далёка па-за яго межамі. Захавай ад варожага ўціску, вайны, голаду, мору, агню пякельнага, патопу, д'ябальскай сілы чарнобыльскай, а таксама ад брацкай нязгоды.

Дабраслаў на еднасьць і ўзаемадапамогу люд беларускі ў кожным месцы зямлі Тваёй, накіруй на шлях дабра і справядлівасьці, спагады да блізкіх і далёкіх нашых.

Памажы нам захаваць у сэрцах веру нашу і славіць Сьвятое імя Тваё на сьвятой мове нашай роднай беларускай.

Дай спазнаць літасьць Тваю, выбач нам грахі нашыя: злабу і гультайства, распусту і хцівасьць, а роўна ж і абыякавасьць да лёсу Беларусі і да гора людзкога. Адвядзі нас ад спакусы, здрады і нявернасьці, крывой прысягі, слоў аблудных і іншых учынкаў, што губяць душы нашы і нясуць сорам Краю нашаму. Сьцеражы нас, Божа, ад грэху халуйства, ад прыніжэньня годнасьці Бацькаўшчыны і нашага народу беларускага.

Не карай нас бяспамяцтвам і ня дай забыцца сьвятой мовы нашай беларускай, гісторыі і традыцыяў нашых, а дай сілы і шчырасьці з адданай любоўю і пашанаю прымнажаць спрадвечнае і высокароднае, што стварылі да нас продкі нашы.

Божа магутны. Божа літасьцівы, пашлі нам сілы і цярпеньня ў стараньнях нашых аб росквіце і волі Бацькаўшчыны нашай і дай нам бязьмерную любоў, каб мы бясконца любілі сьвятую Беларусь, і захавай яе нам на векі вечныя.

Амінь.

(Фота з газэты)

Д-37. Перад пачаткам 2-га Зьезду БНФ 23-24 сакавіка 1991 г. Курс на незалежнасьць Беларусі. У цэнтры ў першым радзе Васіль Быкаў.

Д-38. Горадзенская ветэранская арганізацыя Беларускага Народнага Фронту. 9 траўня 1994 г. Горадня.

Д-39. Сьвята Незалежнасьці. Менск, сакавік 1997 г.

Д-40. Збор подпісаў за вызваленьне з турмы Валеры Сядова. У цэнтры Сьвятлана Захарэвіч (БНФ). 1991 год, Менск.

(Фота Ул. Карміліна)

Д-41. Сьпявае рэлігійны хор "Вунія" на ўгодках бальшавіцка-расейскіх расстрэлаў людзей у Ігумене, 1991 год.

Д-42. Зянон Пазьняк са сваімі выбаршчыкамі ў Заводзкім раёне Менска. 1991 год.

(Фота К. Войткі)

Д-43. Мітынг БНФ у Менску 26 лютага 1990 г.

Д-44. Менская ветэранская арганізацыя БНФ. Фота з кіраўніком Фронта ля сядзібы БНФ. Травень 1994 г.

(Фота Ул. Карміліна)

Д-45. Менск, 1991 г. Вярхоўны Савет зь Беларускім Сьцягам і гэрбам „Пагоня" на фасадзе.

ФАТАГРАФІІ

На вокладцы фота перадвыбарчага мітынгу ў Менску 26 лютага 1990 года.
На апошняй старонцы вокладкі фрагмэнт фота з шэсьця Беларускага Народнага Фронту ў Горадні ў пачатку 1990-х гадоў.

1. Вярхоўны Савет БССР у 1991 г. *(Фота з тэлевізара)*

2. Шэсьце ў Менсаку 24 сакавіка 1996 г.

3. Горадня. Жанчыны горадзенскай арганізацыі БНФ вітаюць Незалежнасьць Беларусі. *(Фота пачатку 1990-х гг.)*

4. 24 жніўня 1991 г. Пачатак Сэсіі Незалежнасьці. Гаворыць Зянон Пазьняк. Побач Валянцін Голубеў; са сьцягам Вольга Галубовіч. *(Кінакадр)*

5. Гаворыць Лявонці Зданевіч *(ТБ)*

6. Гаворыць Пётра Садоўскі *(ТБ)*

7. Гаворыць Ігар Гермянчук *(ТБ)*

8. Дыскусія. Выступае Зянон Пазьняк. *(Фота з тэлевізара)*

9. Дыскусія. Выступае Аляксандар Шут. У пэрспэктыве ля мікрафона Мікалай Крыжаноўскі *(ТБ)*

10. Дэпутаты Апазыцыі БНФ праганяюць з трыбуны 1-га сакратара ЦК КПБ(КПСС) Анатоля Малафеева, які падтрымаў маскоўскі путч (ГКЧП). Зьлева на пярэднім пляне Галіна Сямдзянава не дае яму падыйсьці да трыбуны.

11. Выступае Сяргей Папкоў *(ТБ)*

12. Выступае Юры Беленькі *(ТБ)*

13. Выступае Сяргей Навумчык *(ТБ)*

14. Сьцяг БНФ

15. Зянон Пазьняк. Дыскусія „ад мікрафону”. *(Фота з тэлевізара)*

16. Выступае Валянцін Голубеў. *(Кінакадр)*

17. Начное паседжаньне Апазыцыі БНФ. 1991 г. *(Фота С. Навумчыка)*

18. Руцінны дакумант Апазыцыі БНФ з просьбай распаўсюдзіць законапраекты для дэпутатаў. *(З архіву С. Навумчыка)*

19. Людзі на плошчы перад Вярхоўным Саветам у час Сэсіі Незалежнасьці. *(Фота з газэты)*

20. Устрывожаны ваўкі. *(Фота з Сеціва)*

21. Дэпутаты Апазыцыі БНФ у чарзе да дыскусійнага мікрафона. Зьлева направа: Лявон Дзейка, Уладзімер Грыбанаў, Зянон Пазьняк, Віталь Малашка. *(Фота з газэты)*

22. Начное паседжаньне дэпутатаў Апазыцыі БНФ. *(Фота С. Навумчыка)*

23. Выступае Барыс Гюнтэр *(ТБ)*

24. Дыскусія. Ля мікрафона Мікалай Крыжаноўскі. Зьлева ля яго сядзіць Ігар Гермянчук. У пэрспэктыве на дальнім пляне Ўладзімер Станкевіч. *(ТБ)*

25. Фрагмэнт менскага сэктара дэпутатаў Вярхоўнага Савета. На пярэднім пляне Вікатар Ганчар (са схіленай галавой), за ім Галіна Сямдзянава (БНФ), далей Валянцін Голубеў (БНФ), далей справа Сяргей Папкоў (БНФ), зьлева камуніст-генэрал Анатоль Новікаў, далей камуніст-ветэран Міхаіл Жукоўскі, замыкае пэрспэктыву Алег Трусаў (БНФ). *(Фота з тэлевізара)*

26. Закратаваны вагон. *(Фота з друку)*

27. Дыскусія ў залі. Зьлева Сяргей Навумчык, справа Яўген Глушкевіч.

28. Дыскусія. Дэпутаты Апазыцыі БНФ у чарзе да мікрафона. Справа налева – Лявонці Зданевіч, Валянцін Голубеў, Алег Трусаў. *(Кінакадр)*

29. Дыскусія ў залі. У цэнтры Сяргей Навумчык, зьлева Генадзь Майсееў (паказвае рукой убок). Далей зьлева сядзіць і паказвае пальцам на С. Навумчыка дэпутат-сьвятар Віктар Радамысьльскі. *(Здымак з друку)*

30. Дэманстрацыя БНФ у Горадні. Пачатак 90-х гадоў.

31. Выступае Галіна Сямдзянава *(ТБ)*

32. Выступае Валянцін Голубеў. *(ТБ)*

33. Цень тэрарызму і акупацыі.

34. Прамаўляе Юры Беленькі

35. Выступае Аляксандар Шут

36. Складаная сытуацыя. Дэпутат Лявон Баршчэўскі. *(Кінакадр)*

37. Рашаючы момант. Кіраўнік Апазыцыі БНФ дэпутат Зянон Пазьняк. *(Кінакадр)*

38. Лунае Сьцяг. *(Фота з Сеціва)*

39. Авальная заля Вярхоўнага Савета БССР. *(Жнівень 1991 г.; кінакадр)*

ДАДАТАК

Д-3. Зварот дэпутатаў Апазыцыі БНФ. *(Фота з друку)*

Д-6-32. Фотапартрэты дэпутатаў Апазыцыі БНФ.

Д-37. Перад пачаткам 2-га Зьезду БНФ 23-24 сакавіка 1991 г. Курс на незалежнасьць Беларусі. У цэнтры ў першым радзе Васіль Быкаў. *(Фота з газэты)*

Д-38. Гарадзенская ветэранская арганізацыя Беларускага Народнага Фронту. 9 траўня 1994 г. Горадня.

Д-39. Сьвята Незалежнасьці. Менск, сакавік 1997 г.

Д-40. Збор подпісаў за вызваленьне з турмы Валеры Сядова. У цэнтры Сьвятлана Захарэвіч (БНФ). 1991 год, Менск.

Д-41. Сьпявае рэлігійны хор „Вунія" на ўгодках бальшавіцка-расейскіх расстрэлаў людзей у Ігумене, 1991 год. (*Фота Ул. Кармілкіна)*

Д-42. Зянон Пазьняк са сваімі выбаршчыкамі ў Заводзкім раёне Менска. 1991 год.

Д-43. Мітынг БНФ у Менску 26 лютага 1990 г. *(Фота К. Войткі)*

Д-44. Менская ветэранская арганізацыя БНФ. Фота з кіраўніком Фронта ля сядзібы БНФ. Травень 1994 г. *(Фота Ул. Кармілкіна)*

Д-45. Менск, 1991 г. Вярхоўны Савет зь Беларускім Сьцягам і гэрбам *„Пагоня"* на фасадзе.

ПАКАЗЬНІК ПРОЗЬВІШЧАЎ

А, Б, В, Г, Д

Е, Ж, З, І, К

Л, М, Н, О, П

Р, С, Т, У, Ф

Х, Ц, Ч, Ш, Э, Ю, Я

ЗЬМЕСТ

UDK 323(476)(091)
Pa 454

Пазьняк Зянон Станіслававіч

СЭСІЯ НЕЗАЛЕЖНАСЬЦІ

Грамадзка-палітычнае выданьне

Зянон Пазьняк. СЭСІЯ НЕЗАЛЕЖНАСЬЦІ. Выданьне: „Беларускія Ведамасьці”, Таварыства Беларускай Культуры ў Летуве, Варшава– Нью Ёрк– Вільня, 2011. – 376 с., іл., (Фармат А4). Наклад 1000 асобнікаў. У кнізе аўтарскія артыкулы, матэр’ялы і стэнаграмы Нечарговай пятай сэсіі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР 12-га скліканьня (24-25 жніўня 1991 года), на якой аднагалосна была аб’яўлена Незалежнасьць Беларусі шляхам наданьня Дэклярацыі аб суверэнітэце статуса канстытуцыйнага закона і спынена дзейнасьць камуністычнай партыі (КПБ-КПСС).
Кніга разьлічана на гісторыкаў, палітыкаў і шырокага чытача.
ISBN 978-9955-578-15-4
UDK 323(476)(091)
Pa 454

Zianon Paźniak. SESJA NIEPODLEGŁOŚCI
(Зянон Пазьняк. СЭСІЯ НЕЗАЛЕЖНАСЬЦІ)
Wydawnictwo: „Wiadomości Białoruskie”, Towarzystwo Kultury Białoruskiej na Litwie, Warszawa– New York– Wilno, 2011. – 376 s., il., (Format A4,). Nakład 1000 egzemplarzy. W książce zostały zebrane autorskie wspomnienia i analiza historyczna, materiał i stenogram nadzwyczajnej piątej sesji Rady Najwyższej Białoruskiej RRS 12. kadencji (24-25 sierpień 1991 r.), na której jednomyślnie zostały przyjęte przypisy konstytucyjne o niepodległości Białorusi i zakazana działalność partii komunistycznej (KPB-KPZR).
Książka może być interesująca dla historyków, polityków oraz dla czytelnika powszechnego.
(Język białoruski i rosyjski).
ISBN 978-9955-578-15-4
UDK 323(476)(091)
Pa 454

Мастацкі макет, вокладка, афармленьне,
укладаньне і падрыхтоўка да друку: *Зянон Пазьняк.*
Кампутарны склад па макету: *Робэрт Стаховіч.*
Кампутарны набор і карэктура: *Галіна Палачаніна.*
Сканаваньне тэкстаў стэнаграмы: *Сяргей Папкоў*
Аддрукавана: у жніўні 2011 г. у Варшаве.
Наклад: 1000 асобнікаў.
Друк: QLCO.
Папера: афсэтная і крэйдавая (устаўка),
Фармат 44х63, ¼ арк. (А4).
Ул. выдавецкіх арк.: 94,5
Ум. друк. арк. (разам з іл.): 68,7

„Беларускія Ведамасьці”, Варшава 02-017, вул. Ерузалімскія алеі, 125/127.
Таварыства Беларускай Културы ў Летуве, Вільня 02155, вул. Бролю, 9 – 86.

ISBN 978-9955-578-15-4

На вокладцы фота перадвыбарчага мітынгу ў Менску 26 лютага 1990 года.
На апошняй старонцы вокладкі фрагмэнт фота з шэсьця Беларускага Народнага Фронту ў Горадні ў пачатку 1990-х гадоў.